



ANKARA
HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
FACULTY OF TOURISM



TourisMICE

FTLRC22

BOŞ ZAMAN VE REKREASYONDA GELECEK TRENDLER KONGRESİ

FUTURE TRENDS IN LEISURE
AND RECREATION

PROCEEDINGS BOOK-1

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

20 - 21
JANUARY
2022

hacibayram.edu.tr/tourismice



ANKARA
HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
FACULTY OF TOURISM



TourisMICE

FTLRC22

**BOŞ ZAMAN VE
REKREASYONDA GELECEK**

TRENDLER KONGRESİ

**FUTURE TRENDS IN LEISURE AND
RECREATION**

**20 - 21 JANUARY
2022**

Tam Metin Bildiri Kitabı

hacibayram.edu.tr/tourismice

Copyright © 2022 Ankara Hacı Bayram Veli University / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

The responsibility of the papers in the congress book belongs to the authors. Editors do not have any responsibility./ Kongre kitabındaki bildirilerin sorumluluğu yazarların kendilerine aittir. Editörlerin herhangi bir sorumluluğu yoktur.

© All Rights Reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means. / Her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü çoğaltılamaz, bir erişim sisteminde saklanamaz veya herhangi bir biçimde veya herhangi bir yolla iletilemez.

Editors/Editörler

Prof. İrfan YAZICIOĞLU (Ph.D.)

Asst. Prof. Şerife Gamze ALBAYRAK

Assistant Editors/Editor Yardımcıları

Seda ERKEKLİ
Hasan Tahsin KAVLAK
Fatoş DEĞİRMENCİOĞLU
Gizem PALA
Damla ERDEM

Printing/ Baskı

Printed in Ankara, Turkey

E-ISBN: 978-605-7893-22-2

Ankara Hacı Bayram Veli University/ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

**FUTURE TRENDS IN LEISURE&RECREATION CONGRESS (FTLRC22) /
BOŞ ZAMAN VE REKREASYONDA GELECEK TRENDLERİ KONGRESİ
(BRGTK22)**

COMMITTEES / KURULLAR

HONOUR COMMITTEE / ONUR KURULU

Prof. Dr. Yusuf TEKİN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. İrfan YAZICIOĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm
Fakültesi Dekanı

**CONGRESS ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS / KONGRE DÜZENLEME
KURULU ÜYELERİ**

Prof. Dr. Ali YAYLI

Arş. Gör. Seda ERKEKLİ

Prof. Dr. Akyay UYGUR

Arş. Gör. Hasan Tahsin KAVLAK

Prof. Dr. Bilgehan GÜLCAN

Arş. Gör. Fatoş DEĞİRMENCİOĞLU

Prof. Dr. Evren GÜÇER

Arş. Gör. Fulden Nuray KÜÇÜKERGİN

Doç. Dr. Özlem ALTUNÖZ

Arş. Gör. Ayşe Selin DÜLGER

Doç. Dr. H. Dilek SEVİN

Arş. Gör. Gizem PALA

Doç. Dr. Ercan YAVUZ

Arş. Gör. Rabia BÖLÜKBAŞ

Doç. Dr. Üzeyir KEMENT

Arş. Gör. Damla ERDEM

Doç. Dr. Gökhan Kadri YILMAZ

Ph.D. Std. Duygu AKBULUT

Doç. Dr. Hakan KOÇ

Ph.D. Std. Cansu ÖZKAZANÇ

Dr. Öğr. Üyesi Ş. Gamze ALBAYRAK

Ph.D. Std. Avşin AYHAN KAYA

Dr. Öğr. Üyesi M. Cenk BİRİNCİ

Ph.D. Std. Mustafa KARAKAYA

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÇETİNER

Ph.D. Std. Ahmet AKKAYA

SCIENTIFIC COMMITTEE / BİLİM KURULU

Prof. Dr. Çetin YAMAN	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Faik ARDAHAN	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Fatma ARSLAN	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Musa GENÇ	GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Orhan ULUDAĞ	ULUSLARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. S. Gül GÜNEŞ	KONYA SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Şenol ÇAVUŞ	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Aydın YILMAZER	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Betül BAYAZIT	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Yasuo OHE	CHIBA UNIVERSITY / JAPAN
Prof. Dr. Ali Kemal GÜRBÜZ	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Abdurrahman KIRTEPE	ELAZIĞ FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Ercan KARAÇAR	SİNOP ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Fehmi ÇALIK	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Gülseren YURCU	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Güney ÇETİNKAYA	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Hacer ARSLAN KALAY	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

Doç. Dr. Mehmet DEMİREL	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Murad Alpaslan KASALAK	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Nurgül Tezcan KARDAŞ	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Özgür YAYLA	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Sedat YÜKSEL	UNIVERSITY OF TECHNOLOGY AND APPLIED SCIENCES / UMMAN
Doç. Dr. Sağbetullah MERİÇ	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Yakın EKİN	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Yusuf YILMAZ	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Hüseyin ÇEVİK	ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Deepanjali SHRESTHA	POKHARA UNIVERSITY SCHOOL OF BUSINESS / NEPAL
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KUTLUK BOZKURT	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Ebru GÖZEN	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Güliz COŞKUN	SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Kadir Faik KÜÇÜKTOPUZLU	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Nagihan Arıcı	KIBRIS BATI ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Kan SÖNMEZ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Okan ÇOLAK	HARRAN ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Songül ÖZER

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ümit GABERLİ

SIİRT ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Yasin KARACA

OSMANİYE KORKUT ATA
ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Yenal YAĞMUR

SIİRT ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Emrullah TÖREN

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Taki Can METİN

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

Dr. Bishnu Prasad KHANAL

TOKYO METROPOLITAN UNIVERSITY
/JAPAN

PREFACE/ ÖNSÖZ



Kıymetli Bilim İnsanları,

Bu yıl ilki düzenlenen Boş Zaman ve Rekreasyonda Gelecek Trendleri Kongresi (Future Trends in Leisure & Recreation Congress) bundan önceki kongrelerde olduğu gibi COVID-19 salgınından etkilenmiştir. Bundan ötürü kongrenin çevrimiçi ortamda düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere son yıllarda COVID-19 salgını tüm dünyayı etkisi altına alarak sosyal yaşamda değişikliklere neden olmuştur. Evlere kapanmaların, seyahat kısıtlamalarının, sosyal ortamların artması bireylerin psikolojik ve

fiziksel durumlarını olumsuz etkilemiştir. Sosyal bir varlık olarak insanın bu kriz durumundan bir çıkış noktası olarak rekreasyonu sürekli kullandığı ve eve kapanma dönemlerinde ev içi rekreasyon aktivitelerine katılımın arttığı yapılan akademik çalışmalarca ortaya koyulmuştur. Hatta bu aktiviteler bir rekabet unsuruna dönerek sosyal medya mecraları üzerinden meydan okumalara kadar gitmiştir. Buradan da anlaşılıyor ki iş yaşamında kısalan süreler bireylerin boş zamanlarının artmasına, artan boş zamanların değerlendirilememesi ise psikolojik ve fiziksel olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu durumun aksine literatürde yer alan bilgilere göre; dahil olunan her rekreasyon aktivitesi ise bireylerin psikolojik ve fiziksel durumlarını olumlu anlamda geliştirmektedir. Bu noktadan hareketle bu sene “dijital rekreasyon” temasıyla yürütülen bu kongrede sunulacak bildirilerin hem pratik hem de teorik anlamda katma değer oluşturması beklenmektedir. Ortaya atılacak her fikir ve tartışma, rekreasyon özelinde, ülkemiz sosyal ve ekonomik yapısına katkı sağlayacağı gibi rekreasyon akademik camiasına da yeni fikir üretme noktasında ışık tutacaktır. Bu kongrede, COVID-19 salgınının olumsuz etkilerinden sıyrılarak, rekreasyon alanına yeni bakış açılarını tartışmak vesilesi ile bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Bu önemli kongrenin düzenlenmesinde bizden desteklerini esirgemeyen Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Yusuf TEKİN başta olmak üzere tüm paydaşlarımıza ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım. Bu kongrenin gerçekleşmesinde büyük bir özveri ve emek sarf eden kongre düzenleme ekibine ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak kongreye katılarak değerli fikirlerini bizlerle paylaşıp bilime ve uygulamaya yön veren değerli araştırmacılara ve katılımcılara da en samimi duygularıyla şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. İrfan YAZICIOĞLU

Dean of the Faculty of Tourism/ Turizm Fakültesi Dekanı

TABLE OF CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bisiklet Turizmi

(Cycling Tourism within the Scope of Sustainable Tourism)

İlknur İNCE AKALIN.....1

Kongre Turizmi ve Kırgızistan'ın Kongre Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme

(An Evaluation on Congress Tourism and Kyrgyzstan's Congress Tourism Potential)

Altınay TURGUNBAEVA, Prof. Dr. Yasin BOYLU.....28

Güvenli Turizm Sertifikalı Konaklama İşletmelerinde Çalışma Yaşam Kalitesi, İş Performansı ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma

(A Study on the Relationship between Quality of Work Life, Job Performance and Intention to Leave in Safe Tourism Certified Accommodation Businesses)

Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin ÖZDEMİR, Prof. Dr. Ali YAYLI.....44

COVID-19'un Tüketicilerin Panik Satın Alma Davranışına Etkilerinin İncelenmesi

(Examining the Effects of COVID-19 on Consumers' Panic Buying Behavior)

Dr. Kazım DAĞ65

Turizmde Tüketici Hakları ve Kırgızistan'daki Yasal Düzenlemeler

(Consumer Rights in Tourism and Legal Regulations in Kyrgyzstan)

Aykökül ABDISALAMOVA, Prof. Dr. Yasin BOYLU.....73

Atık Temalı Eko-Etkinlikler Örneğinde Deneyimsel Rekreasyon Aktiviteleri

(Experiential Recreation Activities in the Example of Waste Themed Eco-Activities)

Dr. Elif DİKMEN DİRİÖZ, Prof. Dr. S. Gül GÜNEŞ.....95

Turizm Sektörüne Coğrafi Bilgi Sistemleri Katkısı: Balıkesir Sındırgı Örneği

(The Contribution of Geographical Information Systems to the Tourism Sector: The Example of Balıkesir Sındırgı)

Doç. Dr. Gizem ERDOĞAN AYDIN, Fatma BAYRAM.....110

COVID-19 Pandemi Sürecinde Belediyelerin Rekreasyon Faaliyetlerine Yönelik Hizmetlerinin İncelenmesi

(Investigation of Municipal Services for Recreational Activities During the COVID-19 Pandemic Process)

Prof. Dr. Aydın YILMAZER, Arş. Gör. Alev TUTAR, Arş. Gör. Eminsafa DİLMAÇ.....129

Yaşlılıkta Serbest Zaman ve Serbest Zamanda Katılım Sağlanan Rekreasyon Aktiviteleri Üzerine Bir Değerlendirme

(An Evaluation of Leisure and Recreation Activities in Old Age)

Dr. Müşerref KÜÇÜK 141

Akademisyenlerin Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeylerine Yönelik Bir Değerlendirme

(An Evaluation of Academicians' Level of Participation in Recreational Activities)

Dr. Öğretim Üyesi Neslihan KAN SÖNMEZ..... 160

Turist Davranışları, Rekreasyonel Aktiviteler ve Turistik Yerler Üzerine Sistemik Bir Derleme

(A Systematic Review of Tourist Behaviors, Recreational Activities, and Touristic Places)

Öğr. Gör. Dr. Çiğdem MUTLU 177

Edirne-Uzunköprü İlçesi Yeniköy Mahallesi'nin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

(Evaluation of Rural Tourism Potential of Edirne-Uzunköprü District Yeniköy District)

Dr. Beste KARAKAYA AYTİN, Dr. Deniz Gözde ERTİN TEZGÖR 193

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojilerini ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki

(Physical Education and Sports Teachers' Level of Competence in Using Instructional Technologies and Information Technologies and the Relationship Between They)

Bayram KAYA, Mustafa KARAKAYA 210

Gönüllülük Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Gönüllülük Motivasyonlarının İncelenmesi

(Investigation of Volunteering Motivation of Individuals Participating in Volunteering Activities)

Prof. Dr. Ali YAYLI, Gülden KARAKAYA 224

Zipline Etkinliğine Yönelik Elektronik Yorumların İncelenmesi

(Reviewing Electronic Comments on Zipline Activity)

Öğr. Gör. Dr. Nazik ÇELİKKANAT PASLI, Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Mert PASLI 246

Cappadocia's Cycling Tourism Potential: Opportunities and Threats from a Sustainability Perspective

Onur Şevket YILDIZ, Gamze ÇOBAN YILDIZ 260

FULL TEXT PAPERS/ TAM METİN BİLDİRİLER

Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bisiklet Turizmi

İlknur İNCE AKALIN*
ilknurinakalin@gmail.com
Orcid: 0000-0003-4496-7822

Özet

Bisikletin insan hayatına girmesiyle ulaşımdan, sağlıklı yaşama, rekreatif faaliyetten, turizme kadar kullanımı bir çok alanda yaygınlaşmıştır. Bisiklet son yıllarda ekolojik dengenin de bozulması nedeniyle sürdürülebilirlik politikalarıyla sık sık anılmaya başlanmıştır. Özellikle başta Danimarka, Hollanda, Belçika gibi ülkeler olmak üzere yoğun olarak kullanılan bisiklet, bu ülkelerde hem ekonomik girdiler hem de sağlık harcamalarında ki azalmalar nedeniyle büyük öneme sahiptir. Dünyanın en büyük bisiklet ağı olan EuroVelo bisiklet turizmi için önemli bir kuruluştur. Avrupa’da bisikletli turizmin ekonomik getirisi yıllık 44 milyar Euro olmakla birlikte Türkiye’de henüz rakamsal olarak verilere ulaşmak pek mümkün değildir. Ancak Türkiye’nin yer şekilleri ve iklimsel avantajları göz önüne alındığında bisiklet kullanımı ve turizmi için en uygun ülkelerden biri olduğu bisiklet otoritelerince açıklanmıştır .Bu kapsamda ülkemizde de hem bisiklet kullanımının yaygınlaşması hem de bu turizm çeşidinden faydalanılması için çalışmalar başlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Bisiklet, Bisiklet Turizmi, Rekratif Faaliyetler.

Bicycle Tourism Within The Scope Of Sustainable Tourism

Abstract

With the introduction of the bicycle into human life, its use has become widespread in many areas from transportation to healthy living, from recreational activities to tourism. In recent years, the bicycle has started to be mentioned frequently with sustainability policies due to the deterioration of the ecological balance. Cycling, which is used extensively, especially in countries such as Denmark, the Netherlands, and Belgium, has a great importance due to both economic inputs and reductions in health expenditures in these countries. EuroVelo, the world's largest bicycle network, is an important organization for bicycle tourism. Although the annual economic return of bicycle tourism in Europe is 44 billion Euros, it is not possible to reach numerical data in Turkey yet. However, considering the landforms and climatic advantages of Turkey, it has been declared by the cycling authorities that it is one of the most suitable countries for bicycle use and tourism.

Keywords: Sustainability, Cycling, Bicycle Tourism, Recative Activities.

*Sorumlu yazar: *İlknur İnce Akalın*

GİRİŞ

Pedallı bisikletlerin 1860'larda icat edilmesiyle, bisiklet sanayileşmede 19. yüzyıl modern hareketliliğini sembolize etti. Birleşik Krallık ülkelerinden, ABD, Fransa, Almanya ve Hollanda'ya Rusya'dan, Japonya'ya kadar bisiklet kullanımı yaygınlaştı. Her ülkede, bisikletin o ülkenin kültürüne uyarlanması yönünde benzer aşamalar ve gelişmeler yaşandı. 1860'lardan 1880'lerin başlarına kadar ilk aşamada yüksek tekerlek modelleri tehlike, hız heyecanı için tasarlanmış ve kullanılmıştı. 1896 yılında üretilen güvenli bisikletler ise yüksek tekerlekli modellerin aksine, güvenli, montajı kolay, daha iyi denge sağlayan bisikletler olarak yerini almıştı. Güvenli bisikletlerden sonra tur bisikletleri popüler hale gelmişti. Yeni bir seyahat özgürlüğü ve ulaşım imkânı sunan ilk bisiklet tur kulübü 1878 yılında kurulmuştu (Mette, Hjalager, 2015, s.300). Bu kulüpler birçok organizasyonlar düzenleyerek bisikleti bir ulaşım aracı olmaktan çıkararak macera ve bir eğlence etkinliği haline getirdi. 1880'lerde, bisiklet turu, Batı Avrupa ve ABD'de organize edilmiş açık hava boş zaman geçirme şekli haline geldi. Bisiklet, Osmanlı Devleti'ne 19. Yüzyılın sonlarında girmişti. Gördüğü ilgi üzerine kullanımı kısa sürede yaygınlaşmıştı. Kamu hizmetlerinin daha hızlı bir şekilde yerine getirilebilmesi için öncelikle posta, polis ve ordu teşkilatında kullanılmıştı. Başta İstanbul, İzmir ve Selanik olmak üzere büyük şehirlerde bisiklet yarışları yapılmıştı. II. Meşrutiyetten sonra yaygınlaşan bisiklet cemiyetleri Cumhuriyet döneminde daha organize şekilde varlığını sürdürmüştü. 1923 yılında bisiklet federasyonunun kurulmasının ardından Milli Takım oluşturulmuştu. Türk bisikletçiler ilk defa 1924 Olimpiyatları'na katılmak üzere Paris'e gitmiş ancak teknik nedenlerden dolayı yarışmamıştı (Süme ve Özsoy, 2010, s. 347). Arabaların bisiklet turlarına olan ilgiyi azaltmasına karşın, bisiklet 1960'lı yıllarda sağlık, deneyim ve doğa anlayışıyla birlikte yeniden gündeme getirilmişti. Bir çok destinasyon bisiklet turizmini geliştirmiş, kurumsallaştırmış ve bu amaç için güvenilir ve kullanışlı bir alt yapı oluşturmuştu (Mette, Hjalager, 2015, s.300).

Avrupa 'da başta Almanya, Hollanda, Fransa gibi ülkeler olmak üzere birçok ülke sürdürülebilir turizm alanında bisiklete büyük önem vermişlerdir. Kırsal turizmde gelişimine ön ayak olan bisiklet turizmi için rotalar ve turlar oluşturularak, bisikleti olmayan bireyler içinde bisiklet kiralama noktaları, park alanları, güvenli sürüş ekipmanları ve haritalar gibi hizmetler sağlamaktadır. Ekonomik ve sağlıklı bir ulaşım aracı olarak kabul edilen bisikletin kullanımı Türkiye'de ne yazık ki henüz istenilen düzeye sahip değildir. Bunun sebebini trafik yoğunluğu, uygun yol koşullarının sağlanamaması, güvenlik ve altyapı gibi nedenler olarak sayabiliriz. Turizmin çeşitlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla ülkemizde ki deniz, kum, güneş üçlünün yerini gitgide farklı turizm türleri de almaktadır. Bu çerçevede son yıllarda gastronomi, doğa turizmi ve bisiklet turizmine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Yarışmalarda, rekreatif faaliyetlerde, ulaşımında, turizmde ve sağlıklı yaşamda adını sıkça duyduğumuz bisiklet önemli bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.Literatür

Bisiklet turizmiyle anılan sürdürülebilir turizm, turistik merkezin ayırt edici çekiciliklerinin korunarak geleceğe aktarılması olarak ifade edilebilir. Dünya Turizm Örgütü, sürdürülebilir turizm için üç temel ilke öngörmüştür. Bunlar; ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunması, ev sahibi toplumların özgün sosyokültürel değerlerinin bozulmaması ve yerel halkın turizm sektöründe istihdamı sağlanarak, toplumsal yaşam standartlarının yükseltilmesidir (www.unwto.org). Tüm bu ilkeler göz önüne alındığında bisiklet bir ulaşım aracı olmaktan çıkarak turizm alanında da kendini göstermektedir. Bisiklet turizmi, potansiyel sosyal, çevresel ve ekonomik çıktılar sağlayan ve büyüyen bir turizm pazarı olarak kabul görmektedir (Ritchie vd., 2010, s.411). Ancak Türkiye’de bu konu hakkında çok fazla kaynak yer almamaktadır. Dünya üzerinde ise bisiklet turizmi ile ilgili literatür, Birleşik Krallık’ ta ağların ve bisiklet yollarının geliştirilmesi ve tanıtımına odaklanmıştır (Lumsdon, 2000). Yeni Zelanda (Reis, Lovelock ve Jellum, 2014), Belçika (Cox, 2012), Avusturya (Meschik, 2012; Pröbstl-Haider, Lund-Durlacher, Antonschmidt ve Hödl, 2018), Almanya (Rommelmann ve Gross, 2016) ve uluslararası olarak Avrupa’da (Lumsdon ve diğerleri, 2000) incelenen makaleler fiziksel ve örgütsel altyapıya odaklanma eğilimindedir. Ancak Cox (2012) ve Lumsdon (2010) bisiklet sürmenin deneysel yönlerini vurgulamaktadır. Literatüre göre postmodernizmin etkisiyle turizmde de aynılışma yaşandığı görülmektedir. Turistik deneyim ve günlük yaşam deneyimleri arasında, çeşitli sınıflandırmalar ve ayırt edici özellikleri öznelleşmiştir (Urry 2009: 136, Cohen 2012). Literatürde baskın olan kategori, bisiklete binmenin spor, uzun mesafeli seyahatler, geziler ve bisiklet turistleri içinde en önemlisinin seyahat olduğu yönündedir. Bu tür bisiklet turistleri çoğunlukla kırsal alanları ziyaret etmektedir. Daha az göze çarpan başka bir kategori, bisiklet sürmenin tatil deneyiminin bir parçası olduğu, ancak onların ana odağı olmadığı tatil bisikletçileri olarak adlandırılabilir (McKibbin, 2014).

Özetlemek gerekirse: kentsel hareketlilik kültürü kavramı, yaratıcı peyzaj geliştirme modeli ve kentsel bisiklet geliştirme ile ilgili önceki literatüre dayanarak, aşağıdaki faktörler kentsel bisiklet turizminin gelişimini analiz etmek için öne çıkmaktadır.

-Kentsel planlama.

-Bisiklet turizmi hizmetleri

-İletişim

-Yer yapma (Nilsson, 2019 s. 1653)

2.Yöntem

Araştırmada ikincil veri analizi yöntemine dayalı olarak araştırmada literatür taraması yapılmış, bisiklet turizminin Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’deki durumu incelenmiştir. Verilerin toplanmasında yapılan araştırmaların yanı sıra, EuroVelo (Avrupa Bisiklet Yolu Ağı), ECF (Avrupa Bisiklet Dernekleri Federasyonu) ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Türkiye Bisiklet Ağı Master Planı)

verilerinden yararlanılmış olup, elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak grafik ve tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

2.1.Amaç

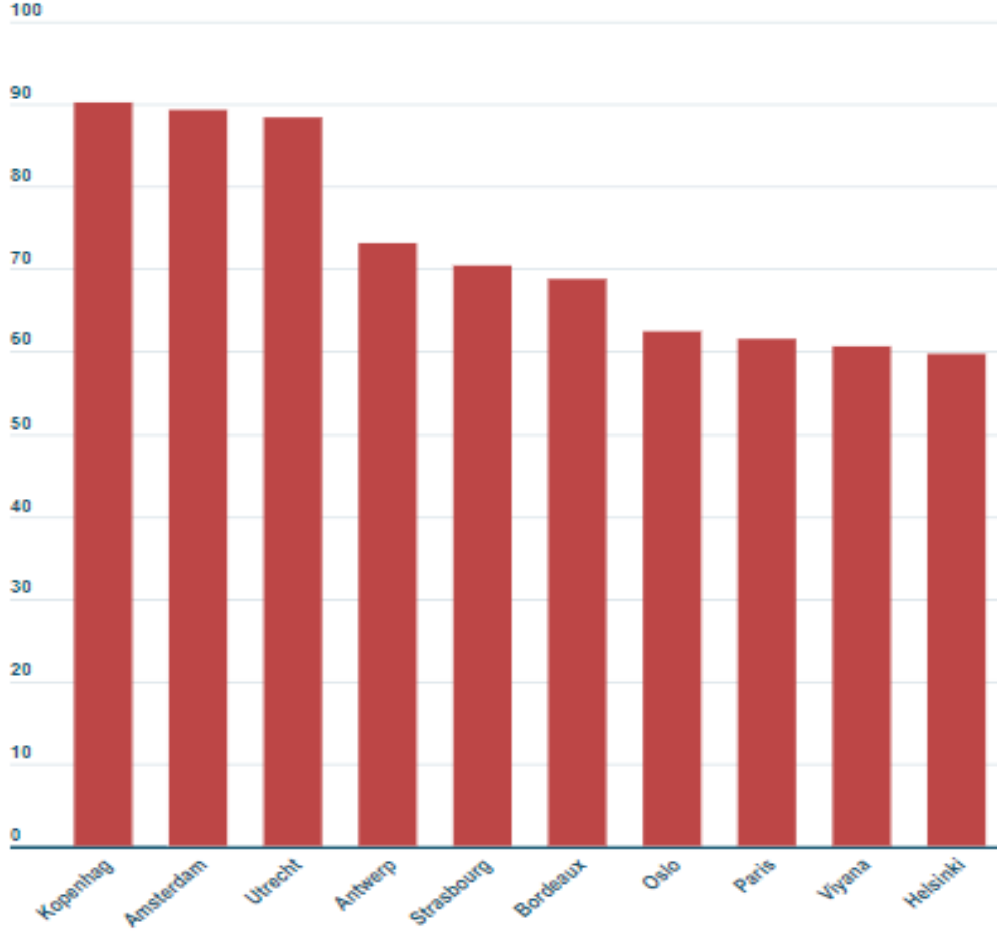
Doğa, kültür, spor ve seyahatin bileşimi olan bisiklet turizminin önemi gittikçe artmakta ve bisiklet etkinliklerine yönelik yoğun bir ilgi oluşmaktadır (Uğuz ve Özbek, 2018, s. 85). Alternatif bir ulaşım aracı olmasının yanı sıra bisiklet; boş zaman, rekreasyon ve turizm aktivitesi olarak da yaygınlaşmaya başlamıştır (Salamin, 2010). Ancak Türkiye’de bu turizm türünün henüz istenen düzeye ulaşmadığı ve bisiklet kullanım oranının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı önemli bir turizm çeşidi olan bisiklet turizminin özellikle Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’de ki durumu, bu turizm çeşidinin ekonomik girdileri, faydaları ile eksikliklere yönelik ele alınması gereken konular ikincil veriler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

Avrupa Ülkelerinde Bisiklet Kullanımı

Pandemi öncesi yıllarda birçok Avrupa şehri farklı düzeylerde olmasına rağmen kentsel bisikletin yeniden canlanmasına tanık olmuştu. Londra ve Paris gibi şehirlerde bisiklet sürmek yalnızca birkaç günlük seyahat için yeterli olurken, örneğin Amsterdam ve Kopenhag için çok önemlidir (Pucher ve Buehler, 2012). Kentsel tasarım danışmanlığı yapan Copenhagenize Index'in bisiklet dostu şehirler 2019 raporuna göre, listenin başında Danimarka'nın başkenti Kopenhag bulunmaktadır. Şehir halkının yüzde 62'si işe ya da okula giderken ulaşımını bisikletle yapıyor. İkinci sırada Hollanda'nın başkenti Amsterdam yer alıyor. 2025 yılına kadar şehir merkezinden 11 binden fazla otopark alanı kaldırılarak onun yerine bisiklet park yeri, sokak ağaçları ve daha iyi yürüyüş ortamları oluşturulması planlanmaktadır (<https://copenhagenizeindex.eu/>). Üçüncü sırada yine Hollanda şehri Utrecht yer almaktadır. Şehre 22 bin kapasiteli dünyanın en büyük bisiklet parkı inşa edilmektedir (<https://tr.euronews.com>). Hollanda'nın bisiklet kullanımına bu denli önem vermesi ve sürdürülebilirliğini sağlaması bir tesadüf değildir. Hollanda bir tarım ülkesi olduğu ve tüm döngüyü yurtiçinde sağlayabildiği için bisikletçiler ve bisiklet üreticileri ülkesiydi. Bisiklet Hollandalı bir buluş değildi ve ülke açık bir ekonomiye sahipti bu, '*Hollanda nasıl bir bisiklet ulusu oldu?*' sorusunu gündeme getiriyor (Tjong Tjin Tai, vd., 2015). Öyle ki bisiklet Hollanda'da bir ulaşım aracı olmaktan öteye geçip ulusal bir kimlik halini almıştır. Araştırmalar Amsterdam sakinlerinin (12 yaş ve üstü) neredeyse % 80'inin en az bir bisiklete sahip olduğunu gösteriyor. 17 milyon nüfuslu ülkede yaklaşık 23 milyon bisiklet bulunurken, aile başına ortalama 3 bisiklet düşüyor. Sadece Amsterdam'da kullanımda olan 881.000'den fazla bisiklet bulunmaktadır. Şehirdeki tüm gezilerin yaklaşık, % 35'i bisikletle yapılmakta ve bisiklet sayısı araba sayısının dört katıdır (<https://amsterdamhangout.com>).

Çizelge 1: Dünyanın Bisiklet Dostu Şehirler Sıralaması

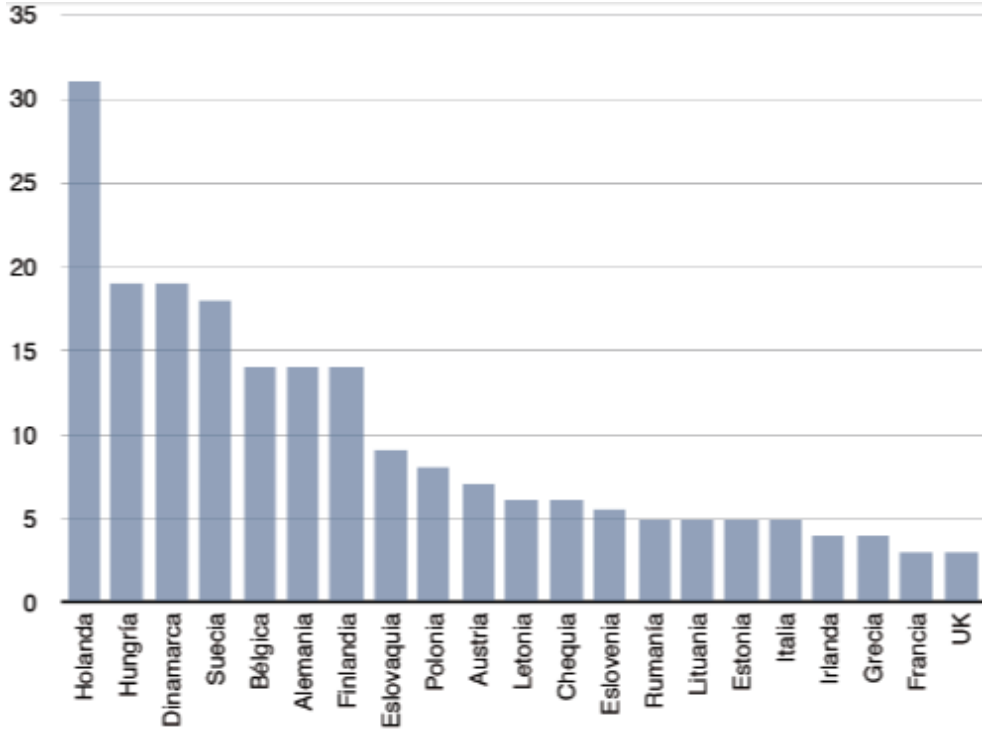


Kaynak: Copenhagenize Index 2019

Almanya’da ise durum çok farklı olmamakla birlikte ortalama bir hafta boyunca, tüm yaş grupları ile kırsal ve kentsel nüfus da dahil olmak üzere Alman nüfusunun yaklaşık %30’u bisikleti bir ulaşım aracı olarak kullanmaktadır. Bisikletçiler bisikletlerini ortalama haftada 3 gün boyunca gezilerinin yaklaşık %30’u için kullanırlar. Bununla birlikte, bisiklet, neredeyse evrensel olan otomobilin aksine, günlük seyahatin belirli bölümleri, özellikle kısa mesafeler için kullanılan bir araçtır (Kuhnimhof, Chlond and Huang, 2010).

ECF (Avrupa Bisikletçiler Federasyonu) 2013’te bisiklet barometresi başlıklı bir rapor yayınladı. Söz konusu araştırmaya göre;

Çizelge 2: Avrupa Ülkelerinde Ana Ulaşım Aracı Olarak Bisiklet Kullanımı (Nüfusun %)



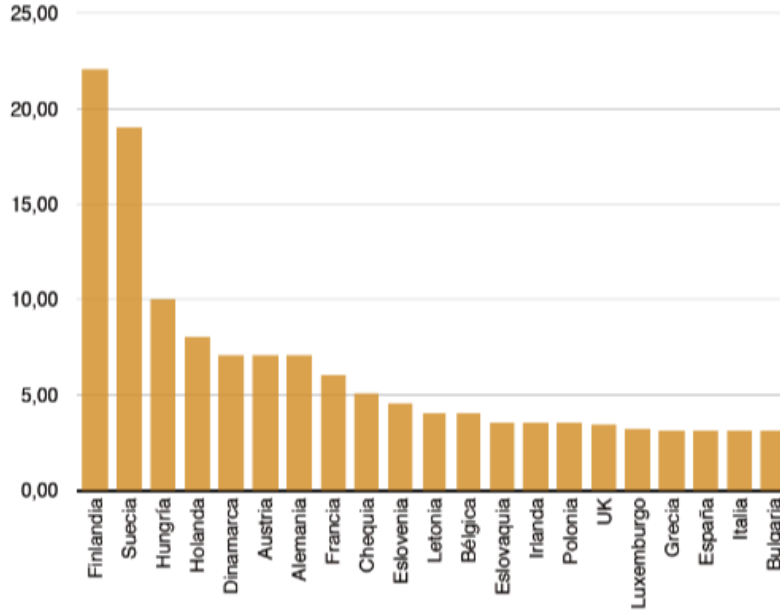
Kaynak: <https://ecf.com/>

Çizelge 2’de Avrupa Ülkelerinde ana ulaşım aracı olarak bisiklet kullanımında Hollanda’nın ilk sırada olduğunu gözlemlenmektedir. Hollanda nüfusunun %30’undan fazlası ana ulaşım aracı olarak bisiklet kullanmaktadır. Macaristan, Danimarka, İsveç, Belçika ve Finlandiya ise %10 ile %20 arasında (nüfusun %) ana ulaşım aracı olarak bisiklet kullanmaktadır.

Ancak küresel salgının seyrinin düşmemesi ve hatta vaka istatistiklerinin küresel ölçekte birkaç kez tavan noktalara ulaşması bu alandaki tedarik zincirini de etkiledi ve bisiklet üreticileri talebi karşılayamayan arz sayılarına düşmek zorunda kaldılar. Dünya Sağlık Örgütü, bisikletin daha fazla tercih edilmesi gereken bir ulaşım aracı olduğuna işaret ederken başta Avrupa Birliği üyeleri olmak üzere birçok ülke motorlu taşıtlar yerine bisiklet kullanımını yaygınlaştırmak istiyor. Avrupa’da sadece Ekim 2020’ye kadar bisikletle ilgili altyapıya 1 milyar avrodan fazla harcanırken 2 bin 300 kilometre yeni bisiklet yolu kullanıma açıldı.

14 Aralık 2021 tarihinde Avrupa Komisyonu , Trans-Avrupa Ulaşım Ağı (TEN-T) ve Akıllı Ulaşım Sistemleri (ITS) ilişkin yasa tekliflerini ve yeni bir Avrupa Kentsel Hareketliliği ile ilgili bir tebliği içeren “Etkin ve Yeşil Hareketlilik ” paketini sundu. Yeni kentsel hareketlilik çerçevesi, şehirlerin sıfır emisyonlu toplu taşımayı nasıl artıracığını, yürüyüş ve bisiklet için daha fazla ve daha iyi altyapıyı nasıl sunacağını ayrıntılı olarak belirtiyor Ayrıca sürdürülebilir bir gelecek için yola neler yapılması gerektiği de yine bu tebliğ paketi içeriğinde yayımlanmıştır.

Çizelge 3: Ülke Nüfusuna Göre Bisikletçi Sayısı



Kaynak: <https://ecf.com/>

Çizelge 2 de verilen bisikleti ana ulaşım aracı olarak kullanan ülkeler listesinde Hollanda ilk sırada yer alırken çizelge 3'de Finlandiya'da daha fazla sayıda bisikletçi olduğunu göstermektedir. Bisiklet ne kadar fazla ulaşım aracı olarak kullanılırsa, o kadar fazla bisiklet turisti de o ülke nüfusu başına düşen bisikletçi sayısı olarak değerlendirilmektedir.

Bisiklet kullanımının yaygın olduğu ülkeler incelendiğinde daha birçok getirisinin olduğu belirlenmiştir. Bisiklete binmeyi sağlığa bağlayan ekonomik etki hesaplanmış ve Avrupa'da halk sağlığı harcamalarında her yıl 20 ila 25 milyar Euro arasında tasarruf sağladığı saptanmıştır. Avrupa'daki bisiklet endüstrisi, bisiklet turizmi sayesinde her yıl 5.5 milyar Euro'dan fazla fatura kesmektedir (Palós and Troyano, 2014). Dünyada bisiklet kullanımı ile ilgili ilginç istatistikler vardır. Yapılan bir araştırmaya göre 2013 yılında dünyadaki bisiklet sayısının 2.5 milyar olduğu tahmin edilmiştir. Aynı yıl dünyadaki otomobil sayısının 500 milyon olduğu, 150 milyon kadar da kamyon ve otobüs gibi araçlar olduğu ortaya çıkmıştır. 2013'te 100 milyondan fazla bisiklet (her 3 bisiklete karşılık 1 otomobil) üretilmiş ve 5.6 milyar yetişkin dünyalının 1/6'sına bir bisiklet düşmüştür. Bu bisikletlerin yüzde 70'i taşıma, yüzde 29'u eğlence ve yüzde 1'i de yarışma amaçlı kullanılmıştır (<https://www.hotcourses-turkey.com>).

Avrupa Ülkelerinde Bisiklet Turizmi

Lumsdon, (1996), Ritchie, (1998) ve Sustrans, (1999) bisiklet turizmini, tatil, rekreasyon, dinlenme ve spor gibi amaçlarla yapılan günübirlik gezilerden uzun mesafeli turlara kadar, kişinin aktif bisiklet kullanıcısı olduğu ziyaretleri kapsayan bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Uğuz ve Özbek, 2018, s. 87). Bu tanım, bisikletle yapılan seyahatleri içermekte ve bisiklet eylemini turist deneyimlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir (Millington 2013). Bisiklet turizmi genel olarak hafta sonu

gezilerinden, bir ülkenin veya kıtanın aylarca uzanan yolculuklarına kadar uzanan ve kendi kendine olduğu gibi ticari seyahat acentası/tur operatörü aracılığıyla da organize edilebilen etkinliklerdir (Pratte, 2006: 63). Esasında bisiklet turizmi düşük maliyetli bir turizm türüdür (Morpeth, 2001: 218). Genelde kırsal çevrelerde yapılan bisiklet turizminin, ekonomik katkıları da daha çok yerel düzeyde görülmektedir. Nitekim kırsal toplumlarda ekonominin yeniden canlandırılması için politikacılar ve planlayıcılar bisikletlilerin potansiyelini tanımaya başlamıştır (Ritchie ve Hall, 1999: 108). Aynı zamanda bisiklet etkinliği, ailelere ve çocuklara yönelik günlük bisiklet gezileri ve kısa süreli bisiklet turlarından (The Highland Perthshire Big Day, Around The Bay), uzun süreli birçok turisti hedefleyen bisiklet festivallerine (Edinburgh Festival of Cycling, Bike Festival Garda Trentino, Tour of Flanders, The Cyclone Festival of Cycling) ve daha rekabetçi/ uzmanlaşmış kişilerin katılımını sağlayan bisiklet yarışlarına (Tour de France, Tour of Britain, The Lake Taupo Cycle Challenge, Caledonian Etape) kadar geniş bir kapsamı içermektedir (Adam & Munro, 2009). Fransa’da her yıl gerçekleştirilmekte olan Tour de France dünyanın en prestijli yarışmaları arasında yerini almaktadır. İlki 1903 yılında 6 etaplı ve 2428 km uzunluğunda gerçekleştirilen yarış 2022 yılında ise 21 etap ve 3328 km mesafe ile birçok güzergâh üzerinden geçerek hem bu bölgelerin tarihi ve kültürel farklılıklarının tanınmasını hem de bisikletin ve bisiklet turizminin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Ulusal veya uluslararası özellik taşıyan bu yarışma, bir yöreyi veya bir ülkeyi hatta bazı büyük turlarda kıtayı dolaşmaktadır (<https://en.eurovelo.com/>). Avrupa’da yer etmiş olan bisiklet turnuvalarının diğer örneklerini ise ilki 1909 yılında düzenlenen İtalya Bisiklet Turu ve İspanya Turu takip etmektedir. İsveç’te 300 km’lik bir yarışma olan Vätternrundan, her yıl 23.000 bisikletçiyi cezbetmektedir (<https://vatthernundan.se/sv/>).

Harita 1: Tour De France 2022 Rotaları



Tüm bu tanımlamalara göre bisiklet turizmi, doğa temelli turizm, kırsal turizm, macera turizmi gibi turizm türleriyle ilişkilendirilebileceği gibi rekreasyonel bir spor olarak da ele alınabilir.

Bir turizm ve rekreasyon faaliyeti olarak ele alınan bisiklet etkinlikleri aynı zamanda, kendi içinde farklılaşmaktadır. Morpeth (2001) bisiklet turizmi uygulamalarını sert (hard) ve sakin (soft) olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. Buna göre dağ bisikleti, yüksek düzeyde risk barındıran, fiziksel ve zihinsel zorlanmanın olduğu, teknik yeterlilik gerektiren ve uzak, alışılmadık arazilerde yapılan sert bir macera aktivitesidir Sakin bisiklet turizmi ise hobi amaçlı bisiklet kullanımı, doğada eğlence amaçlı yapılan turlar ya da küçük işletmelerce organize edilen ticari turlar şeklinde çeşitlendirilebilir. Lamont ve Buultjens (2011) ise bisiklet etkinliklerini daha detaylı olarak bağımsız bisiklet turistleri, rekreasyonel bisikletçi, katılımcı etkinlikler, yarışmacı bisikletçi turist ve seyirci olarak pasif katılım olmak üzere beş bölümde ele alınmasını önermektedir. Avrupa, bisiklet turizmi için kilit bir pazardır. Almanya, Hollanda ve Danimarka bisiklet kullanmanın popüler olduğu ülkelerdir. Bisiklete binme tatil merkezlerinde ek bir aktivite olabildiği gibi turlar vasıtası ile de olabilmektedir. Güvenli bisiklet rotaları, iyi bisiklet altyapısı, kaliteli malzeme, bisiklet dostu konaklama, bagaj taşıma ve bilgili rehberler temel gereksinimlerdir. Avrupa’da e-bisikletler ve özelleştirilmiş güzergahlar giderek daha fazla talep görmektedir. Danimarka bölgesindeki turistlerin % 8’inin (130.000) bisiklet turisti olduğu tahmin edilmektedir (<https://www.vejdirektoratet.dk/>). Bisiklet turizmi Avrupa’da genellikle sürdürülebilir turizm politikaları içerisinde yer almaktadır. Bu kapsamda kırsal turizmle de bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre Avrupa’nın en büyük bisiklet pazarı Almanya’dır. Bisiklet turizminden yılda 14 Milyar Euro kazanan Almanya’da, araştırmalara göre Alman bisikletli turistlerin %82’si kendi tatil rotasını kendisi organize etmekte ve %20’si ise organize turlara başvurmaktadır. %90’ı kendi bisikletini ve %10’u şehirlerde e-bike kullanmaktadırlar. Özellikle ülkeyi ziyaret eden turistlerce bisiklet kullanımı tercih edilerek Ren ve Elbe nehri kenarlarında yer alan bisiklet rotaları çok tercih edilmektedir. (<https://ecf.com/>). Düsseldorf Cycling World ve Stuttgart CMT fuarı bisiklet kültürünün ve turizminin yaygınlaştırılması amacıyla düzenlenen uluslararası fuarlardır. Almanya ve Hollanda’nın bisiklet kullanımını, sağlık, turizm, ekonomi, ekolojik denge vb. özellikleriyle kullanımlarının yanı sıra Avusturyalı kullanıcılar spor aktivitesi olarak bisiklet kullanmaktadır. Macaristan, Hırvatistan ve Slovenya gibi ülkeler ise rol model aldıkları Almanya ve Hollanda gibi ülkelerin izinden giderek ülkelerindeki Turizm Geliştirme Ajansları’nın işbirlikleriyle bisiklet tesisleri, ekipmanları ve rotaları gibi çalışmalara devam etmektedir (Mtzrt, 2012b).

Avrupa’daki en önemli bisiklet turu ağı Euro Velo’dur.1998 yılından bu yana Euro Velo (the European cycle route network), Avrupa bisiklet rotaları ağı, Avrupa Bisikletçiler Federasyonu (ECF-Europena Cyclists’ Federation) tarafından yönetilen sürdürülebilir turizm projesidir. Avrupa Komisyonu sürdürülebilir turizm ve ulaştırma komisyonu tarafından desteklenmektedir. Güzergah, turistlerin yanı sıra günlük yolculuk yapan yerel halk tarafından da kullanılabilir.

Harita 2: EuroVelo Avrupa Güzergahları



Kaynak: <https://en.eurovelo.com/>

Resim 1: Eurovelo Rotaları

1	Atlantic Coast Route	Arnavutluk	Avusturya
2	Capitals Route	Belarus	Belçika
3	Pilgrims Route	Bosna Hersek	Bulgaristan
4	Central Europe Route	Hırvatistan	Kıbrıs
5	Via Romea (Francigena)	Çekya	Danimarka
6	Atlantic – Black Sea	Estonya	Finlandiya
7	Sun Route	Fransa	Almanya
8	Mediterranean Route	Yunanistan	Macaristan
9	Baltic – Adriatic	İzlanda	İtalya
10	Baltic Sea Cycle Route	Letonya	Lihtenştayn
11	East Europe Route	Litvanya	Lüksemburg
12	North Sea Cycle Route	Malta	Monako
13	Iron Curtain Trail	Karadağ	Norveç
15	Rhine Cycle Route	Polonya	Portekiz
17	Rhone Cycle Route	İrlanda Cumhuriyeti	Kuzey Makedonya
19	Meuse Cycle Route	Romanya	Rusya
		Sırbistan	Slovakya
		Slovenya	İspanya
		İsveç	İsviçre
		Hollanda	Türkiye
		Ukrayna	Birleşik Krallık

Kaynak: <https://en.eurovelo.com/>

Kuzey – Güney Rotaları: (The North to South routes:)

1 – Atlantic Coast Route: North Cape – Sagres : 8,186 km

3 – Pilgrims Route: Trondheim – Santiago de Compostela : 5,122 km

5 – Via Romea Francigena: London – Rome and Brindisi: 3,900 km

7 – Sun Route: North Cape – Malta : 7,409 km

9 – Baltic – Adriatic: Gdansk – Pula : 1,930 km

11 – East Europe Route: North Cape – Athens : 5,984 km

13 – Iron Curtain Trail: Barents Sea – Black Sea : 10,400 km

15 – Rhine Route: Andermatt – Hoek van Holland : 1,320 km

Bati – Doğu Rotaları: (The West to East routes:)

2 – Capitals Route: Galway – Moscow : 5,500 km

4 – Central Europe Route: Roscoff – Kiev: 4,000 km

6 - Atlantic – Black Sea: Nantes – Constanta : 4,448km

8 – Mediterranean Route: Cádiz – Athens and Cyprus : 5,888 km

Döngüsel Rotaları: (Circular routes:)

10 – Baltic Sea Cycle Route (Hansa circuit): 7,980 km

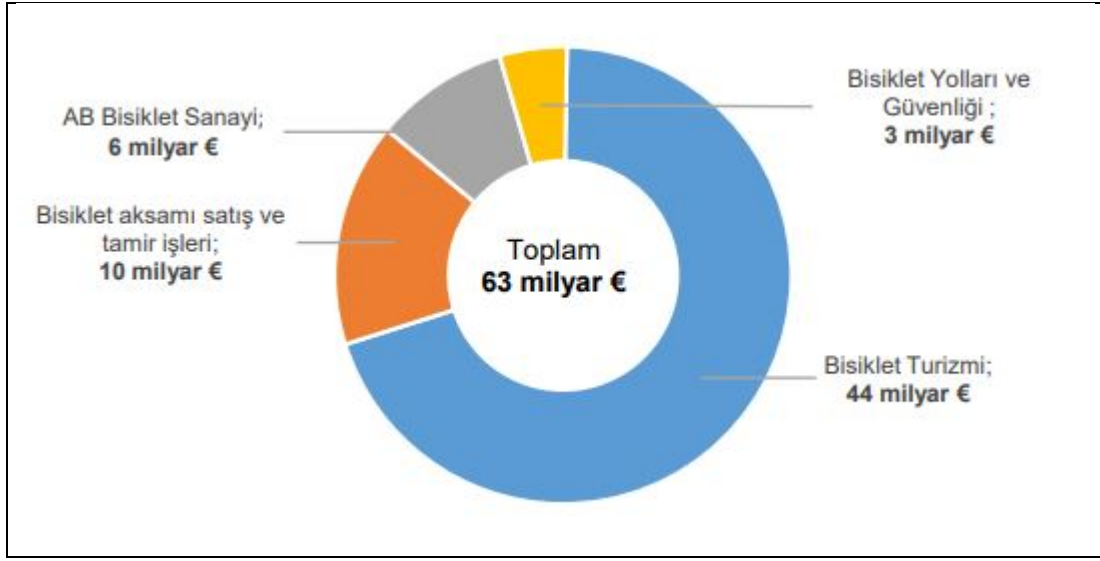
12 – North Sea Cycle Route: 5,932 km

17 – Rhone Cycle Route : 1.050 km

19- Meuse Cycle Route: 1.050 km

EuroVelo şimdilik 16 rotadan oluşmaktadır ve ağı önümüzdeki yıllarda büyük ölçüde tamamlanması öngörülmektedir. 42 ülkede ağı bulunan sistemde internet üzerinden farklı tur seçenekleri için rezervasyon yapılabildiği gibi bisiklet ile tren ve otobüs kullanımı hizmeti de sunulmaktadır (<https://en.eurovelo.com/>). Avrupa genelinde yıllık tahmini yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere yaklaşık 2,3 milyar bisikletli turizm gezileri yapılmaktadır. Ayrıca; EuroVelo ve Avrupa Parlamentosu / AB Bisiklet Ekonomisi (2016) çalışmasından elde edilen verilere göre: Avrupa'da her yıl 44 milyar Euro'nun üzerinde bir değere sahip tahmini 2,3 milyar bisiklet gezisi mevcuttur Bir ya da daha fazla gece konaklamalı bisiklet tur sayısı yıllık 20,4 milyon olup, AB ekonomisine 9 milyar Euro kazandırmaktadır. Eurovelo bisiklet rotaları ağının Avrupa ulaştırma ve turizm ağı olarak tamamen geliştirilmesi ile tur sayısının yıllık 60 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Avrupa'daki Bisiklet ekonomisinin paylaşımını gösteren grafik aşağıda sunulmuştur. En büyük payı %70 ile bisiklet turizminin aldığı görülmektedir.

Şekil 1: Avrupa’da Bisikletin Ekonomik Dağılımı



Kaynak:<https://cyclingindustry.news/economies-benefit-as-cycle-tourism-sets-records-in-european-countries/>

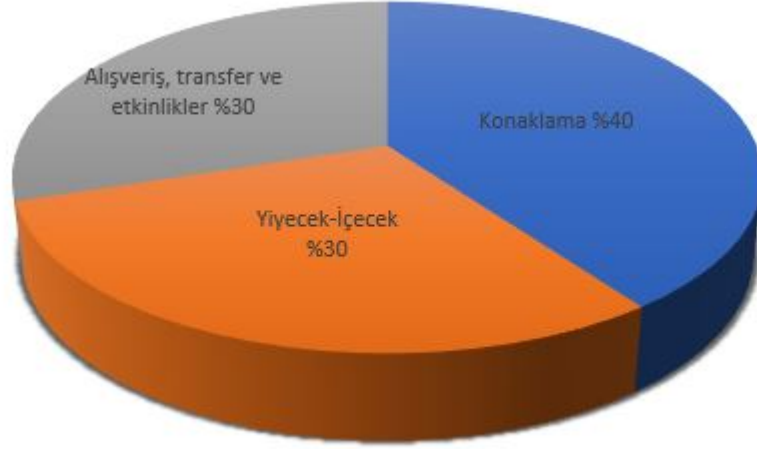
Çizelge 4: Bisiklet Turlarında Turistlerin Ortalama Günlük Harcamaları

	ADET(NUMBER)	MADDİ DEĞERİ (ECONOMIC VALUE)
Konaklamalı Bisiklet Turu Accommodated bicycle tour	14,50 milyon(million)	6,38 milyar Avro(billion Euros)
Günlük Tur ve geziler(Daily tours and trips)	45,54 milyon(million)	0,70 milyar Avro(billion Euros)
TOPLAM (TOTAL)	60,04 milyon(million)	7,08 milyar Avro(billion Euros)

Kaynak: <http://geka.gov.tr/>

GEKA'nın (Güney Ege Kalkınma Ajansı) Muğla'nın Avrupa Bisiklet Rotaları Ağı EuroVelo Potansiyeli araştırma raporuna göre ise, günlük bisiklet turlarında bisikletçiler ortalama 15 Euro, konaklamalı turlarda 57 Euro ortalama günlük harcama yapmaktadır. Avrupa'da bisikletli turizmin ekonomik getirisi yıllık 44 milyar Euro olmakla birlikte bu miktardaki EuroVelo Ağı'nın payı yıllık 7 milyar Euro'dur.

Şekil 2: Bisiklet Turizminde Turistlerin Giderlerine İlişkin Yüzdeler Oranlar



Bisikletli turistlerin giderlerine ilişkin dağılıma Şekil 2’de yer verilmiştir. Oranlara göre en büyük maliyet konaklama olarak gerçekleşmektedir. Günlük bisiklet turlarının 15, konaklama dahil olduğunda ise ortalama maliyetin 57 Euro olarak hesaplandığında ortalama 50-70 Euro arası günlük harcamaların olduğu düşünülürse 7.7 seyahat günü ile toplam maliyet maliyeti yaklaşık 439 Euro’dur. 2011 yılında yapılan bir diğer çalışmaya göre ise toplam harcamalar şu şekilde tahmin edilmiştir Seyahatler 2 gecedan fazla olup, konaklama için günlük ortalama 28 Euro ve yiyecek-içecek için 25 Euro olarak hesaplanmıştır. Bisiklet altyapısına yapılan yatırımların sadece bisikletçiler için değil, ekonomi için de tartışmasız fayda sağladığı çok açıktır. Grous'a göre (2011) bisiklet altyapısındaki yatırım / maliyet maliyeti 19'a 1'dir. Yani her 1 Euro için 19 Euro kazanım sağlamaktadır (Palós y Troyano, 2014).

Çizelge 5: Bisiklet Turizminde Turistlerin Tercih Ettiği Konaklama Biçimi

Konaklama Tipi	Ortalama Kullanım
Hotel	30-60%
Pansiyon/B&B	30-60%
Kamp	10-20%
Gençlik Yurdu	5-13%
Özel Oda	2-27%
Diğer	5-15%

Kaynak: https://viasverdes.com/prensa/documentos/interes/Informe_Cicloturismo_2014.pdf

Çizelge 5’de ise Avrupa’da bisikletli turistlerin konaklama türleri yer almaktadır. Buna göre konaklama tercihleri değişiklik göstermektedir. Yapılan fiziksel aktivitenin gerekliliğinden dolayı turistler genellikle daha iyi bir dinlenme imkânı seçmektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Bisiklet Turizmi ve Bisiklet Dostu Otel Konsepti Yol Haritası Araştırma Raporunda yer alan ve Avrupa Parlamentosu Ulaşım ve Turizm Politika Raporuna göre ülkelere göre bisiklet turizmi ekonomik verileri şu şekildedir.

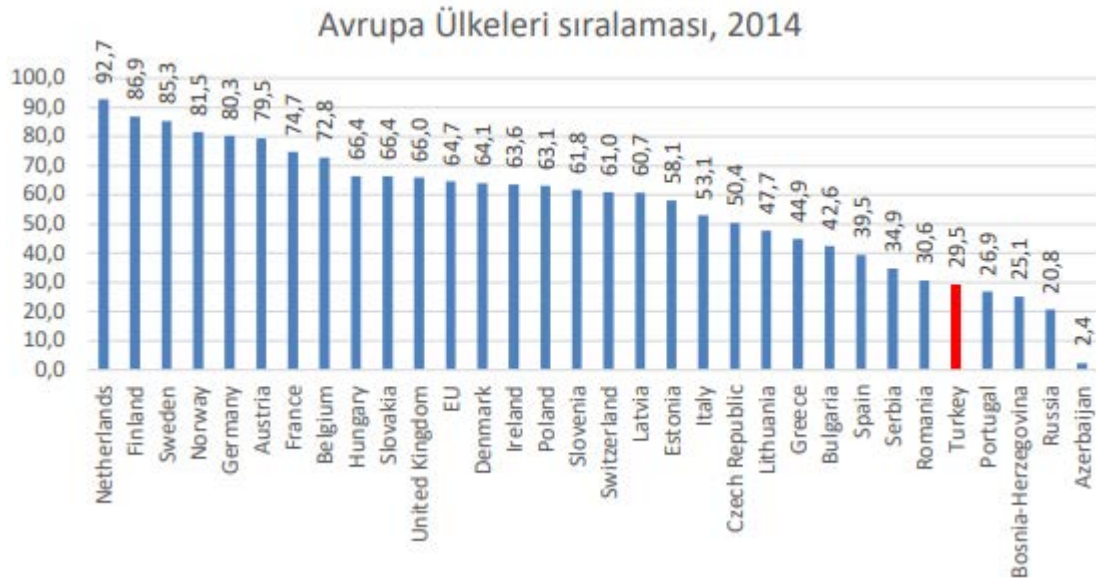
Çizelge 6: Ülkelere Göre Bisiklet Turizmi Pazarı (Milyar Euro)

	Ülke	Pazar Büyüklüğü
1	Fransa	19
2	Almanya	14
3	İspanya	5
4	İsveç	3
5	Hollanda	3
6	Avusturya	1,5
7	İngiltere	1,5
8	İsviçre	1,3
9	Finlandiya	1,1
10	İtalya	1,0

Türkiye de Bisiklet Kullanımı

Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre her toplum farklı sebeplerle de olsa bisiklet ulaşımını tercih etmektedir. Hindistan, Endonezya, Bangladeş gibi az gelişmiş ülkelerde ağırlıklı olarak insan gücüne dayalı ulaşım türünü tercih ettiklerinden bisiklet onlar için popüleritesini korumakta iken; ABD, Hollanda, Almanya gibi gelişmiş ülkeler de spor, dinlenme ve buna benzer başka sebeplerle bisiklet ulaşımını tercih etmektedirler. (Sigurd, 2003). Türkiye’de istatistiklerle göre bisiklet kullanımı geçmiş yıllara nazaran 3 kat arttığı belirtilse de bisiklet kullanım oranı halen çok düşüktür (Lorasokkay ve Ağırır, 2011).

Çizelge 7: Avrupa Ülkeleri Sıralamasında Türkiye’de Bulunan Bisiklet Sayısı



Kaynak: <https://www.euromonitor.com/>

Çizelge 7’de 2014 yılında İngiltere menşeli ürün ve hizmet araştırmaları yapan Euromonitor firması tarafından yapılan analizler sonucu Avrupa ülkelerinde bulunan bisiklet sayılarına yer verilmiştir. Türkiye bu verilere göre 28. Sıradadır. Bu veriler ülkemizde bisiklet kullanımının ne kadar az olduğunu göstermektedir.

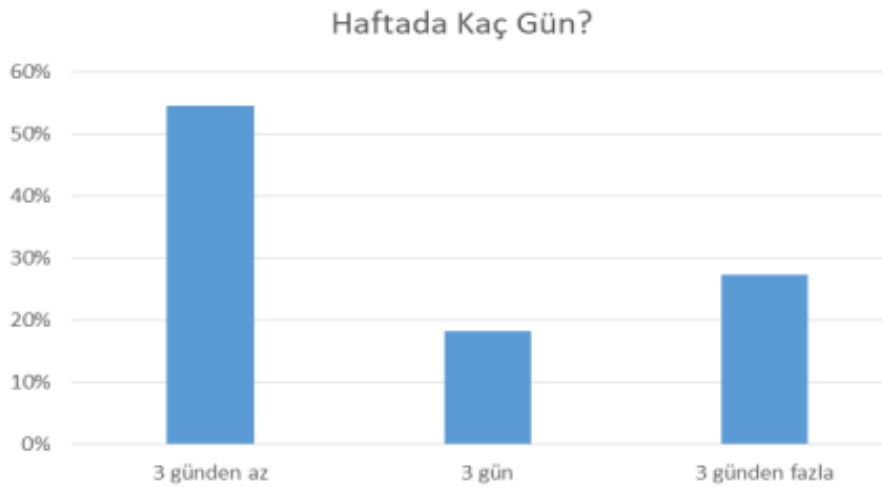
Şekil 3: Türkiye’de Yaş a Göre Bisiklet Kullanım Oranı



Kaynak: <http://bised.org.tr>

Şekil 3’de Bisiklet Endüstrisi Derneği tarafından Unibike Bisiklet Fuarı’nda 1000 kişi ile yapılan anket sonuçlarına göre, Türkiye’de 20 yaş altındakilerin bisiklet kullanım oranı %14, 20-34 yaş arasında ise bu oranın %38 olduğu ve en çok bisiklet kullananların bu yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. 35-44 yaş arasında bisiklet kullanım oranı %24, 45-54 yaş arasında %16, 55 yaş üstünde ise bu rakam %8’dir. Avrupa ülkelerinde ise 55 yaş ve üstünde bisiklet kullanıcı rakamları ülkemize kıyasla çok daha fazladır.

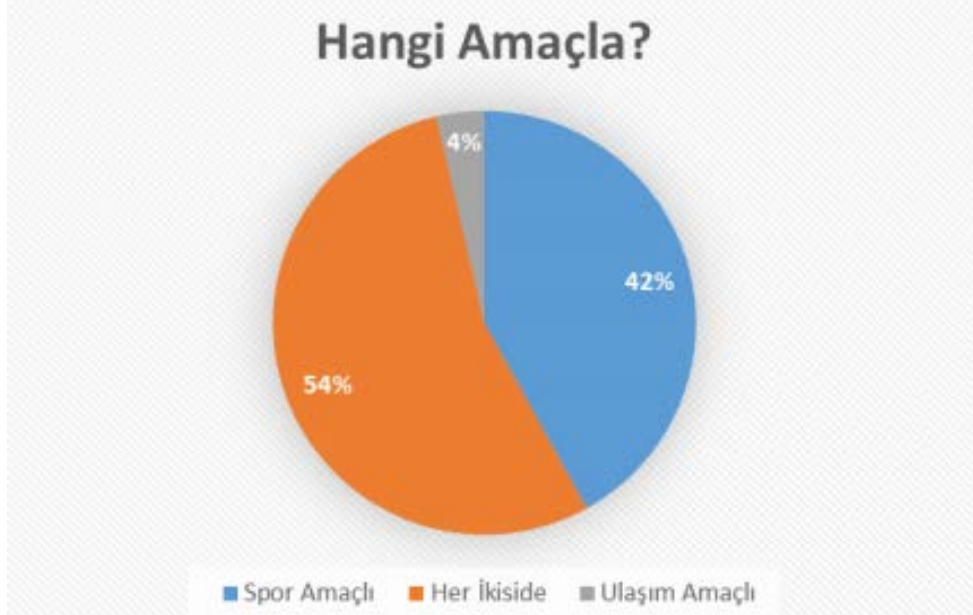
Çizelge 8: Türkiye’de Haftalık Bisiklet Kullanım Süresi



Kaynak: <http://bised.org.tr>

Yapılan anket içeriğinde yer alan bir diğer araştırma konusu ise haftada kaç gün bisiklet kullanıldığına ilişkindir. Çizelge 8’de görüldüğü üzere ülkemizde haftada 3 günden az bisiklet kullanımı oranı %50’nin üzerindedir. Oysaki araştırmalara göre daha önce de belirttiği gibi Almanların %41’i haftada birkaç kez, %15’i ise her gün bisiklet kullanmaktadır.

Çizelge 9: Türkiye’de Bisiklete Binme Amacı



Kaynak: <http://bised.org.tr>

Çizelge 9’da Türkiye’de bisikletin kullanım amacına ilişkin verilere yer verilmiştir. Verilere göre Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye’de bisikletin bir ulaşım aracı olarak (%4) kullanılmadığı görülmektedir. Ülkemizde bisiklet ulaşım aracı olarak değerlendirilmesinden ziyade özellikle çocukların oyun-eğlence aracı olarak görülüyor ve sokak aralarında ya da parkların araç geçmeyen yollarında kullanılması gereken bir şey gibi algılanıyor. Bisikleti ulaşım aracı olarak kullanan kesim genelde dar gelirli kesim (özellikle de bu kesim erkekler) ya da üniversite öğrencileridir (<https://sibelagigunerhan.wordpress.com/2013/05/02/bisiklet/>). Bisikletin şehir içerisinde kabul gören bir ulaşım aracı olmamasının yanı sıra, bir spor ve hobi aracı olarak bisiklet kullanımı da olması gereken düzeyde değildir, oysaki büyük şehirlerde dahi, şehirlerin keşmekeşinde kaçıp yeşil ve nefes alınabilecek alanlara giderek vakit geçirmek doğayla baş başa kalıp bisiklet kullanmak mümkün iken, şehirlerde yaşayan insanlar boş vakitlerini değerlendirmek amacı ile de tercihlerini yine beton binalar ve kapalı mekânlar içerisinde kalmaktan yana kullanmaktadırlar (<https://www.sosyalevren.com/egitim/turkiyede-bisiklet-kullanimi.html>). Tüm bu verilerden yola çıkarak Türkiye’de bisiklet kullanımının henüz istenilen düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Öte yandan New York’tan sonra dünyanın en uzun bisiklet yoluna sahip ikinci şehir Konya’dır. 2019 verilerine göre, Konya’nın ardından en uzun bisiklet yoluna sahip şehirler 160 kilometre ile İstanbul, 65 kilometre ile Eskişehir, 60 kilometre ile İzmir ve 57 kilometre ile Sakarya’dır. Böylece Türkiye’nin 17

ilindeki bisiklet yollarının toplam uzunluğu, 1048 kilometreyi bulmaktadır. 2019 yılında Bisiklet Endüstrisi Derneği (ECF) ile Ankara’da yapılan toplantı neticesinde Türkiye yeni bir ulusal bisiklet stratejisi yazmaya ve 6.000 km uzunluğunda bir ulusal bisiklet ağı oluşturmayı planlamaya başlamıştır (<https://ecf.com/news-and-events/news/sharing-knowledge-turkish-delegation-visit-ecf>).

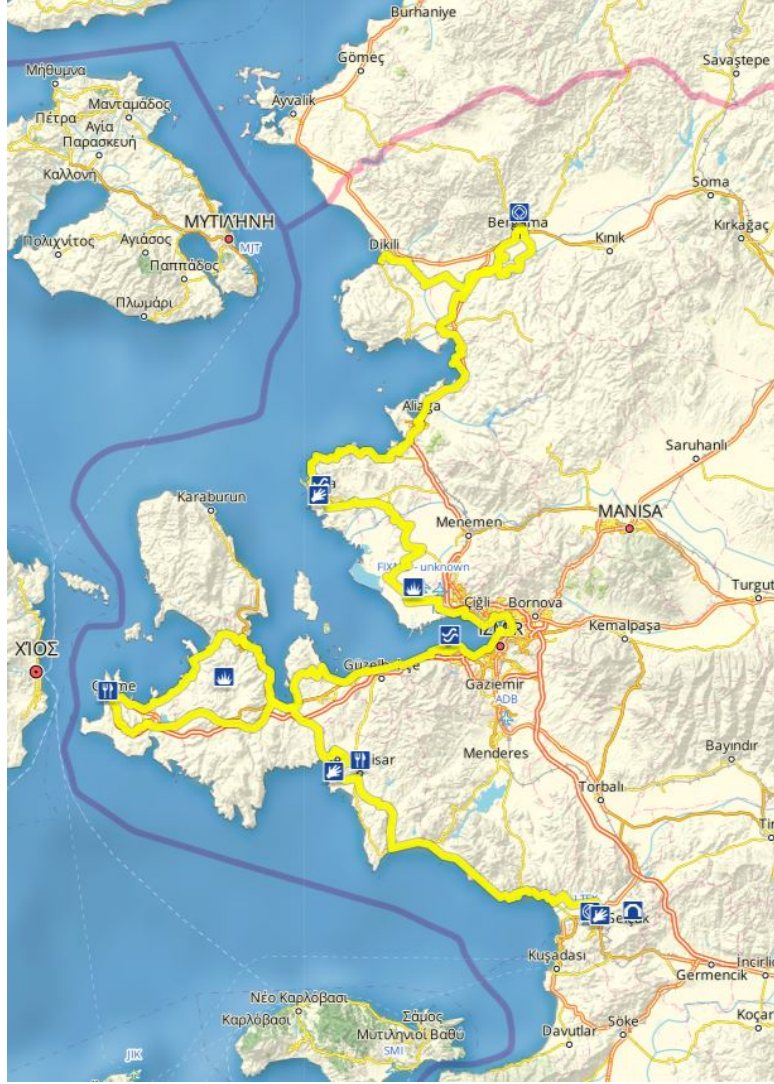
Türkiye’de Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi, başlangıçta Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde bisiklet altyapısı tamamlanarak sürdürülebilir bir kalkınma modeli olarak, hem yerel halk hem de turistler için teşvik edilmiştir (Chang & Chang, 2003: 1676). Hızla büyüyen bir turizm pazarı olarak bisiklet turizmi, sosyal faydaları ile birlikte ekonomik açıdan da fayda sağlamaktadır. Bu turizm çeşidinin her yıl ekonomiye katkısı, Avrupa’da 44 milyar Euro, Birleşik Krallıkta 2,9 milyar sterlin ve ABD’de ise 133 milyar dolar olarak tespit edilmiştir (<https://www.adventurecycling.org/members/>). Türkiye’deki bisiklet turizm potansiyelini değerlendirmek ve bir ekonomik değerinin olduğunu söylemek henüz pek mümkün değildir. Şu an için Türkiye’ye gelen bisikletlilerin, turist tanımından ziyade gezginler sınıfına girdiğini söyleyebiliriz. Dolayısı ile TÜİK ve Kültür ve Turizm Bakanlığı istatistiklerinde şu an için Bisikletli Turist istatistikleri ve dolayısı ile ülkeye olan ekonomik getirisi üzerine bir veri mevcut değildir. Almanya merkezli dijital sigorta şirketi Coya’nın, 2019 yılında yaptığı bir araştırma sonucu oluşturduğu ve 90 ülkenin yer aldığı “2019 yılı Bisiklet Şehirleri Endeksi” sıralamasında; Türkiye’den sadece İstanbul yer almıştır. 100 puan üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda 25,48 puan alan İstanbul, 74’üncü sıradadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bisiklet Turizmi & Bisiklet Dostu Otel Konsepti Araştırma Raporu,2021).

Tarihi ve turistik özelliklerinin yanı sıra iklimsel koşullar da göz önüne alındığında Türkiye bisiklet turizmi için oldukça uygundur. Sürdürülebilir turizm kapsamında gastronomi, kırsal, doğa ve macera turizminin desteklenmesi için bisiklet turizminin yaygınlaştırılması ve Türkiye’nin ekonomik anlamda bu pastadan pay alması çok önemlidir. Türkiye, bisikletli turistin %10’unu ülkemize çekmesi durumunda 4 yılda milyar Euro’yu bulacak çok ciddi bir turizm girdisi elde edebilecektir.

Avrupa’da bisiklet turizminin öncüsü EuroVelo’nun 8. Akdeniz Rotası İzmir için sitede çarpıcı plajlardan doğal parkalara, tarihi alanlardan tutun da özellikle iki önemli Antik Kent olan Efes ve Bergama’nın da rotada yer aldığı bilgisine ulaşılmaktadır. 495 km’lik rotanın doğal güzelliklerle kültürel mirası birbirine bağlayan bir güzergâh olduğundan bahsedilmektedir.

Harita 3: EuroVelo İzmir Güzergahları



Kaynak: <https://en.eurovelo.com/>

Yine 13. Rotası olan Demirperde güzergahının küçük ama önemli bir bölümü Türkiye’de Edirne ve Kırklareli’nden geçmektedir.

Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de bisiklete dair festivaller ve uluslararası yarışmalar düzenlenmektedir. Bu yarışmalardan en önemlisi olan ve 1963 yılında Talat Tunçalp’in girişimleri ile başlatılan Uluslararası Marmara Bisiklet Yarışı parkur uzatılıp etap sayısı artırılarak 1964 yılında Cumhurbaşkanlığı Uluslararası Türkiye Bisiklet Turu’na dönüştürülmüştür. Pandemi nedeniyle 2020 yılında gerçekleştirilemeyen etkinliğin 11-18 Nisan 2021 tarihleri arasında 56. sı düzenlenmiştir. Tur dünyanın en önemli yarış kategorisi olan ‘UCI World Tour’ kapsamında değerlendirilmektedir (<http://www.tourofturkey.org.tr>).

2023 Turizm Stratejilerinde ve 11. Kalkınma Planında ülkemizde bisiklet turizmine ağırlık verilmesi gündeme alınmıştır. Ayrıca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı “Türkiye Yerleşimler Arası

Ulaşım ve Turizm Bisiklet Yolu Ağı Master Planı” hazırlanması için Bilkent Üniversitesi ile bir sözleşme imzalamıştır. Sözleşme de bisiklet turizmi ile ilgili;

- Yerleşimler arasında bisiklet kullanımını geliştirmek amacıyla “Yerleşimler Arası Ulaşım ve Turizm Bisiklet Yolu Ana Planı” raporlarının hazırlanması, bu kapsamda yaklaşık 6000 km. uzunluğunda bisiklet ağının planlanması, tip projelerinin tasarlanması,
- Bu ulusal bisiklet ağının Avrupa’nın uluslararası turizm amaçlı ortak bisiklet ağı olan EuroVelo standartlarına uygun olarak planlanması ve bütünleşme için gerekli koşulların oluşturulması,
- “Bisiklet Ana Planı” kapsamında önerilen ağın altyapısının uygulanması konusunda eylem planlarının, tanıtım çalışmalarının, gerekli kurumsal ve yasal yapılanma önerilerinin geliştirilmesi, yer almaktadır. Söz konusu Master Planı’nda;

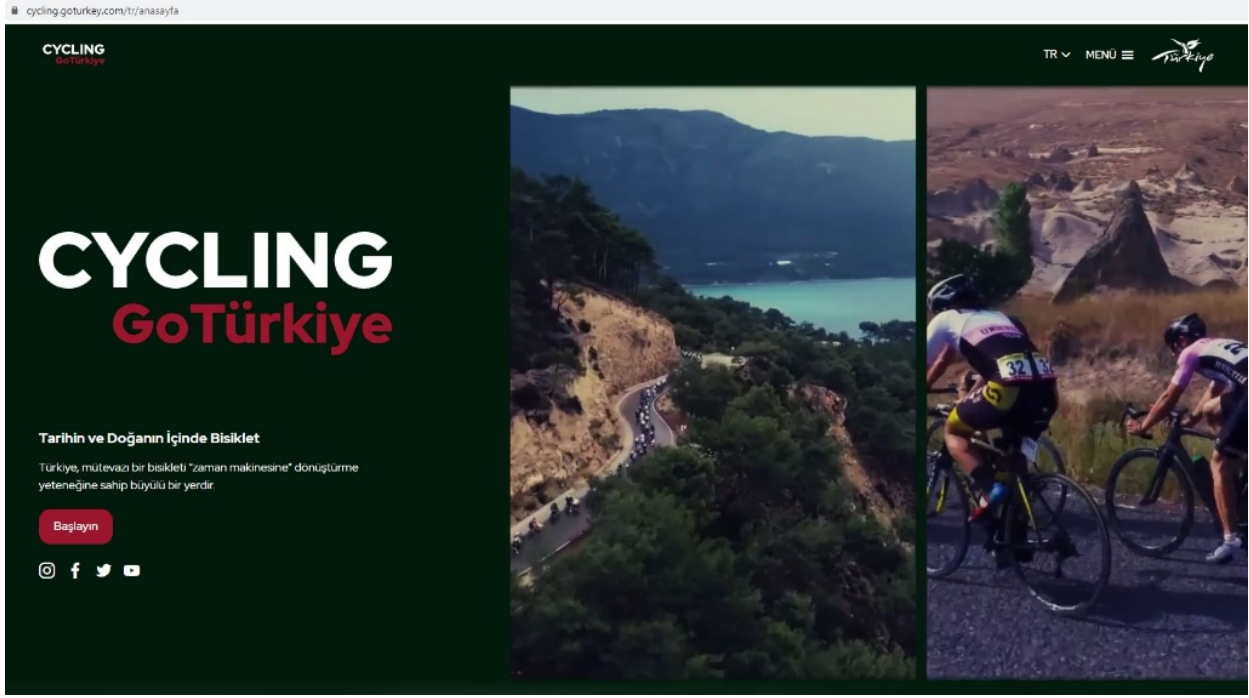
Çizelge 10: Bisiklet Stratejilerine Dayanan Bisiklet Yolculuk Hedefleri

Kullanım Yeri, Cinsi	Hedefler		Açıklama
	Orta Dönem	Uzun Dönem	
Küçük Yerleşmelerde	%3-5	%10	Bisikletin yolculuğun tamamında kullanıldığı yerleşmeler
Büyük Kentlerde	%2-3	%5	Bisikletin aktarmalı olarak kullanıldığı yerleşimler (bisiklet paylaşım sistemi yolculukları dahil)
Kırsal Alanlarda	%5	%8-10	Yolculuğun bir ya da her iki ucunun kırsal alanda (kırsal mahalleler dahil) olduğu yolculuklar
Bisiklet Turizmi	%1	%5	Yurt dışından bisikletle gelen (buradan kiralayanlar dahil)
Ülke Geneli	%1-2	%5	Ülke genelindeki tüm yolculuklar içinde bisikletin oranı

Ülkeye yurt dışından gelen turistlerin sayısının en yüksek olduğu ilk beş ülkenin (Rusya %15,7, Almanya %11,6, Bulgaristan %6,02, İngiltere %5,69 ve İran 4,67) olduğu dikkate alınarak bisiklet turizmindeki gelişmelerin ilk yıllarda daha düşük bir hızla gelişmesi öngörülmüştür. Uzun dönemde genel artışlarla birlikte yılda 3-5 milyon kişinin bisikletli turizm kapsamında ağırlanmasının hedeflendiği ifade edilmektedir.

25.08.2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Bisiklet Dostu Konaklama Tesisi Belgesi Verilmesine Dair Tebliğ yayımlanmış olup, tebliğin amacı; sürdürülebilir turizm kapsamında, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi amacıyla bisiklet turizminin teşvik edilmesi ve özendirilmesi için bisiklet dostu konaklama tesisi belgesi verilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA), alternatif turizm alanlarındaki çalışmaları kapsamında Türkiye’deki dağ ve yol bisikleti rotalarını yabancı turistlere tanıtmak amacıyla Türkiye’nin dört bir yanından rotaların yer aldığı cycling.goturkey.com internet sitesini yayına açmıştır. Sitede bisiklet turizmine yönelik rotalardan, konaklama tesislerine kadar birçok bilgiye erişim sağlanmaktadır.

Resim 2: Cycling Go Türkiye İnternet Sayfası



2015 yılında Avrupa'nın en büyük tur operatörlerinden birisi olan Bentour bisiklet turizmi için Antalya bölgesini ele almış ve bir katalog hazırlamıştır.

Resim 3: Bentour Tarafından 2015 Yılında Antalya Bisiklet Turizmi İçin Hazırlanan Broşür

GPS ROAD BOOK

MTB2 – ANTIKE STADT

p.P. ab* € **30,-** /CHF **38.-**



Diese Tour trägt Sie zurück in die Antike. Wir durchfahren am Anfang eingebettet in wunderschöne Pinienwälder hügeliges Gelände und erreichen die Stadt mit einem finalen mässigen Anstieg. Die antike Stadt wird besichtigt und wir erläutern Ihnen die Geschichte dazu. Die Tour startet und endet an der Bikepalast Mountain Lodge am Fluss gelegen..

Schwierigkeitsgrad: **Mittel**
Länge: **22,82 km**
Höhenmeter: **413 m**
Dauer: **124 Min.**
Fitness:
Technik:

Kaynak: <https://www.bentour.ch/>

Almanya ve Hollanda'da da benzerleri bulunan broşürde rotalar belirlenerek, zorluk derecesi, gidilecek mesafe ve sürelerin yer aldığı bilgiler bulunmaktadır. Farklı tur seçenekleri ile talep edilen tesislerde konaklama imkânı sunan çalışma yeterli alt yapının olmaması, bisiklet yollarının tamamlanması ve

teknik ekipman desteklerinin sağlanamaması (bisiklet tamiri, kiralama vb.) nedeniyle ilerleyen yıllarda yapılamamıştır.

4.Sonuç

Küresel salgın süreci tüm dünyada etkisini azaltmadan yaklaşık iki yıldır sürmektedir. Ancak salgın sürecinde net olmasa da bisiklete binenlerin sayısında ki artış dikkat çekmektedir. Avrupa ülkelerinde ulaşımdan, sağlıklı yaşama, turizmden, rekreatif faaliyetlere kadar birçok alanda değerlendirilen bisiklet kullanımı, sürdürülebilirliğin sağlanmasının yanı sıra ekonomik getirileri de yadsınamaz boyuttadır. Söz konusu ülkelerde öncelikle sosyal hayata adapte edilen bisiklet kullanımı daha sonra kendini turizm alanında da göstermiştir. Bisikletli turist, her şey dahil paketler ile tatil yapanlara göre %40 daha fazla para harcamaktadır. İstatistiklerle bisiklet turizminde, gezici bisikletçilerin %82'si üniversite eğitimi almış, yaş ortalaması 52 olarak belirlenmiştir. %58'inin yılda 75.000 ABD dolarından fazla kazandığı tespit edilmiştir. Fransa, Almanya, Avusturya ve Danimarka bisiklet turizminin en yaygın olduğu ülkeler listesinin ilk sıralarında yer almaktadır.

Bisiklet kullanımının yaygın olduğu Kuzey Avrupa ülkelerine nispeten daha ılıman bir iklime ve daha düz yüzey şekillerine sahip olan Türkiye'de Kapadokya, Safranbolu, Gelibolu ve Datça yarımadası bisiklet turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çok uygundur. En güzel keşif aracı olarak nitelendirilen bisiklet kullanımının özellikle ülkemizde devamlılığının sağlanması ve ülkemizde 12 ay hizmet verebilecek bir turizm türüne dönüştürmek için kamu, STK ve özel sektör olarak yapılması gereken düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir;

- Bisiklet yolları ve yeni rotaların belirlenmesi,
- Bu yol ve rotaların güvenliğinin sağlanması, eğitimler verilmesi,
- Halkın kullanımına yönelik teşvik ve yönlendirmelerin yapılması, (kamu spotu, broşür vb.),
- Ülkemiz sınırlarında bulunan İpek Yolu, Baharat Yolu, Likya ve Karia gibi yürüyüş yollarının da bisiklet yolu rotalarına dahil edilmesi,
- EuroVelo'nun Akdeniz rotasında yer alan İzmir güzergahına Aydın, Muğla, Antalya ve Mersin illerinin de dahil edilmesiyle ülkemiz Akdeniz bölgesinin tamamen rotaya alınması yönünde çalışmalar yapılması,
- Özellikle büyük Açık hava müzelerinde talebe göre gezilerin bisikletle de yapılabilmesi ve müze giriş turnikelerine bisiklet kiralama ünitelerinin kurulması (Patara Antik Kenti, Göreme Açık hava Müzesi, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Sagalossos Antik Kenti, vb.),
- Bisiklet turizminin daha cazip hale gelmesi için Müzekart alan turistler için belirlenen güzergâh veya Açık hava müzelerinde bir defaya mahsus hediye bisiklet turu veya indirimli bisiklet kiralama gibi kampanyalar yapılması,

- Bisikletlerin şehir içi, yurtiçi ve yurtdışı transferi konusunda entegrasyon sağlanması, (tren, metro, vapur gibi ulaşım araçlarında bisikletliler için daha fazla alan oluşturulması)
- Bisiklet turizmi yapan tesis, otel, acente gibi işletmelerin desteklenmesi,
- Ülke içinde ve dışında bisiklet turizmine yönelik tanıtımların yapılması,
- Bisiklet kiralama istasyonlarının yapılması,
- Bisikletlerin bakımı, onarımı, teçhizatı ve temini için işletmeler açılması, teknik servislerin yaygınlaştırılması.
- Hava, kara ve deniz yolu ile ülkemize gelen bisikletli turistler için kargo bedellerinde indirim ve kampanyalar yapılması,
olarak sıralanabilir.

Pandemiyle birlikte tüm alışıla gelmişliklerin değiştiği dünya da sürdürülebilirlik günden güne daha da önem kazanmaktadır. İklim değişikliği, kuraklık, yenilenebilir enerji, ulaşılabilirlik, gibi kavramlar özellikle son iki yılda hayatımızda çokça yer almaya başladı. Bunun neticesinde sürdürülebilir bir dünya ve daha iyi bir gelecek için, her sektörde olduğu gibi turizmde de devamlılığı olan, ve çevreye duyarlı turizm türlerine ağırlık vermeliyiz. Gelecek nesillere aktarabileceğimiz bisiklet kullanımı ve turizmi öncelikle insan sağlığına, ekonomiye ve çevre sağlığına etkileri düşünüldüğünde Türkiye'nin de bu alanda profesyonelleşmesi kaçınılmazdır.

5. Kaynakça

- Adam, J. & Munro, S. 2009. Etape caledonia economic impact assessment. Report for Perth and Kinross Council, Ekos Ltd., UK, Glasgow.
- Chang, H.-W. & Chang, H.-L. (2003). A strategic study of bicycle tourism in Taiwan. *Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*, 5, 1675-1685.
- Cohen, E. (2012). Major trends in contemporary tourism. *The Routledge Handbook of Tourism Research*, 310, New York, Routledge.
- Cox, P. (2012). Strategies promoting cycle tourism in Belgium: Practices and implications. *Tourism Planning & Development*, 9(1), 25–39.
- Grous, A. (2011). *The British Cycling Economy*. London.
- Lamont, M. & Buultjens, J. (2011). Putting the brakes on: impediments to the development of independent cycle tourism in Australia. *Current Issues in Tourism*, 14(1), 57-78.
- Lorasokkay, M.A. ve Ağırđır, M.L. (2011). Konya Kentiçi Ulaşımında Bisiklet. *e-Journal of New World Sciences Academy*, Volume: 6, Number: 4, Article Number: 1A0202.
- Lumsdon, L. (2000). Transport and tourism: Cycle tourism – A model for sustainable development? *Journal of Sustainable Tourism*, 8(5), 361–377. doi.10.1080/09669580008667373.
- Hjalager, A.-M. (2015). 100 Innovations That Transformed Tourism: Turizmde 100 Yenilik. Ozan Güler, Gürkan Akdağ, a. Celil Çakıcı ve Sercan Benli (Çev.) *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26 (2).
- İnternet:<https://www.euromonitor.com/> adresinden 16/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet : <https://www.unwto.org/> adresinden 05.01.2020 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://csb.gov.tr/> adresinden 29.12.2020 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://tr.euronews.com/> adresinden 09/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://amsterdamhangout.com/> adresinden 17/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://copenhageneindex.eu/> adresinden 17/12/2021 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://www.hotcourses-turkey.com/> adresinden 19/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://vatternrund.se/sv/> adresinden 18/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://www.vejdirektoratet.dk/> adresinden 17/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <https://www.adfc.de/> adresinden 17/12/2019 tarihinde alındı.
- İnternet: <http://geka.gov.tr/> adresinden 29/12/2019 tarihinde alındı.

İnternet: <https://en.eurovelo.com/> adresinden 19/12/2021 tarihinde alındı.

İnternet: <http://bised.org.tr/Unibike-Anket-sonuclari.pdf> adresinden 17/12/2019 tarihinde alındı.

İnternet: <https://sibelagigunerhan.wordpress.com/> adresinden 16/12/2020 tarihinde alındı.

İnternet: <https://www.sosyalevren.com/> adresinden 16/12/2019 tarihinde alındı.

İnternet: <https://www.adventurecycling.org/> adresinden 16/12/2019 tarihinde alındı.

İnternet: <http://www.tourofturkey.org.tr/> adresinden 16/12/2019 tarihinde alındı.

İnternet: <http://www.sbb.gov.tr/> adresinden 03/01/2020 tarihinde alındı.

İnternet: <http://www.cycleturkey.bike/> adresinden 03/01/2021 tarihinde alındı.

İnternet: <https://gocyclingturkiye.com/> adresinden 29/12/2021 tarihinde alındı.

İnternet: <https://cygm.csb.gov.tr/> adresinden 03/01/2022 tarihinde alındı.

İnternet: <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden 02/01/2022 tarihinde alındı.

İnternet: <https://www.letour.fr/en/> adresinden 19/12/2021 tarihinde alındı.

McKibbin, D. (2014). Cycling for leisure, recreation and tourism. Research and Information Service Briefing Paper 24/15. Belfast: Northern Ireland Assembly.

Millington, K. (2013). Cycling in Scandinavia. Mintel Group Ltd.

MTZrt (2012b): A német kerékpáros klub (ADFC) pozitívan értékelte Magyarország kerékpár turizmus kínálatát (The German Bicycle Federation gave a positive assessment of the bicycle tourism offers of Hungary). <http://www.ungarn-tourismus.de/component/content/article/395.html>.

Morpeth, N. (2001). The renaissance of cycle tourism. special interest tourism, Brisbane : J. Wiley & Sons Australia.

Nilsson, J., H., (2019). Urban bicycle tourism: path dependencies and innovation in Greater Copenhagen. Journal of Sustainable Tourism. ISSN: 0966-9582 (Print) 1747-7646

Öhlschläger, K. (2007): Die Fahrradtouristen am Elberadweg. Eine empirische Untersuchung zur Analyse der Fahrradtouristen am Elberadweg in der Prignitz. Working Paper On Management in Environmental Planning 021, Berlin, Germany, p. 20–22.

Palós, E., M. & Troyano, X., (2014). El impacto económico del cicloturismo en Europa. Síntesis de los principales estudios realizados. Primera edición, Espana.

Pröbstl-Haider, U., Lund-Durlacher, D., Antonschmidt, H., & Hödl, C. (2018). Mountain bike tourism in Austria – towards a sustainable model for multi-stakeholder product development. Journal of Sustainable Tourism, 26(4), 567–582. doi:10.1080/09669582.2017.1361428

- Pratte, J. (2006). Bicycle tourism: on the trail to economic development, University of Winnipeg, Prairie Perspectives, pp. 62-84, <http://pcag.uwinnipeg.ca/Prairie-Perspectives/PPVol09/Pratte.pdf>.
- Pucher, J., & Buehler, R. (Ed.). (2012). City cycling. The MIT Press UK, Cambridge,
- Quack, H-D & Hallerbach, B. (Ed.) (2007) Regionalwirtschaftliche Effekte des Radtourismus in Rheinland-Pfalz, Trier, Germany. Europäisches Tourismus Institut an der Universität Trier GmbH, p. 10–12.
- Ritchie, B. W. ve Hall, M. (1999). Bicycle Tourism and Regional Development: A New Zealand Case Study. *Anatolia An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 10(2): 89-112.
- Reis, A. C., Lovelock, B., & Jellum, C. (2014). Linking tourism products to enhance cycle tourism: The case of the Taieri Gorge railway and the Otago central rail trail, New Zealand. *Tourism Review International*, 18(1), 57–69. doi: 10.3727/154427214X13990420684527
- Ritchie, B. W., Tkaczynski A. & Faulks, P. (2010). Understanding the Motivation and Travel Behavior of Cycle Tourists Using Involvement Profiles. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 27(4): 409-425.
- Rommelmann, J., & Gross, S. (2016). Rennradtourismus im Harz. *Verkehrs Zeichen*, 9–13
- Salamin, G. (2010). A Kerékpár-turisztikai piac trendjei és sajátosságai (Market trends on and peculiarities of the market for bicycle tourism in Hungary). Happy Bike & Magyar Kerékpárosklub, <http://regiok.happybike.hu/regiok/turizmus.html>.
- Süme, M. ve Özsoy, S. (2010). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Bisiklet Sporü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24.
- Sigurd, G., (2003). Urban Transportation System (Chapter 3- Bicycles). McGraw-Hill Professional Books, UK, 60-99.
- Tobias Kuhnimhof, T., Chlond, B. & Huang Po-Chi, (2010). Multimodal Travel Choices of Bicyclists: Multiday Data Analysis of Bicycle Use in Germany. *Sage Journals*. <https://doi.org/10.3141%2F2190-03>.
- Tjong Tjin Tai, S., Y., Veraart, F. & Davids, M., (2015). How the Netherlands became a bicycle nation: Users, firms and intermediaries, 1860–1940. *Journal Business History* 57(2), 257-289.
- Utiger, M., & Ickert, L. (2005). *Veloland Schweiz. Resultate der Erhebung des Veloverkehrs auf den nationalen Routen im Veloland Schweiz*. Bern, Switzerland: Stiftung Veloland Schweiz.
- Urry, J. (2009). *Turist bakışı*. Enis Tataroğlu ve İbrahim Yıldız (Çev.). Ankara: Bilgesu.

Uğuz, S.Ç. ve Özbek, V.,(2018) Destinasyon Sadakatini Etkileyen Faktörler: Bisiklet Turizmi ve Burhaniye Bisiklet Festivali Örneği. International Review of Economics and Management 6 (2) 84-102.

Kongre Turizmi Ve Kırgızistan'ın Kongre Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme

Altınay TURGUNBAEVA*

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
a.turgunbaeva1499@gmail.com

Prof. Dr. Yasin BOYLU

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
yasin.boylu@manas.edu.kg
Orcid: 0000-0002-4226-232X

Özet

Kırgızistan tarihi ve turistik yönlerden zengin bir potansiyele sahip olmasına rağmen, gerek global gelişmeler gerekse turizm farkındalığının tam olarak yerleşmemiş olması gibi çeşitli içsel ve dışsal nedenlerle bu potansiyelini tam olarak kullanamamaktadır. Bu konuda potansiyel sayılabilecek turizm türlerinden birisi de kongre turizmidir. Ülkenin kongre turizmi alanında bazı yakın komşuları da dahil olmak üzere birçok ülkeye nazaran geri planda kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte oldukça büyük ölçekli bir iş etkinliği olan kongre turizminin Kırgızistan'da son dönemde turizm gündemine girdiği de gözlenmektedir. Bu çalışmada, Kırgızistan'daki kongre turizminin potansiyelini ortaya çıkarmak ve bu sayede konuyla ilgili yatırımcı, politikacı ve diğer karar alıcı paydaşlara çeşitli önerilerde bulunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada kütüphane ve özellikle de internetten yararlanılarak alanyazın taraması yapılmış ve elde edilen çeşitli istatistiki bilgilerin de yardımıyla konuyla ilgili yorumlar geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Turizm, Kongre Turizmi, Kırgızistan.

An Evaluation on Congress Tourism and Kyrgyzstan's Congress Tourism Potential

Abstract

Although Kyrgyzstan has a great historical and touristic potential, it cannot use in large this potential due to various internal and external reasons such as global developments and the lack of tourism awareness. One of the tourism types that can be considered as potential in this regard is congress tourism. It can be said that the country lags behind many countries, including some of its close neighbors, in the field of congress tourism. However, it is observed that congress tourism, which is a very large-scale business activity, has recently entered the tourism agenda in Kyrgyzstan. In this study, it is aimed to reveal the potential of congress tourism in Kyrgyzstan and thus to make various suggestions to investors, politicians and other decision-making stakeholders on the subject. For this purpose, a literature review was made using the library and especially the internet, and comments on the subject were developed with the help of various statistical information.

Keywords: Tourism, Congress Tourism, Kyrgyzstan.

* **Sorumlu yazar:** *Altınay Turgunbaeva*

Кыскача Мазмуну

Кыргызстан тарыхый жана туристтик аспектилерде бай потенциалга ээ болсо дагы, глобалдык өнүгүүлөр жана туризм боюнча маалымдуулук толук орной элек сыяктуу ар кандай ички жана тышкы себептерден улам бул потенциалды толук пайдалана албай турат. Ушуга байланыштуу туризмдин потенциалдуу түрлөрүнүн бири да конгресс туризми. Өлкө башка көптөгөн өлкөлөргө, анын ичинде жакынкы коңшуларына салыштырмалуу конгресс туризмде артта калды деп айтууга болот. Конгресс туризми - бул өтө масштабдуу иш-чара. Бирок туризмдин бул түрү Кыргызстандагы туризмдин күн тартибине жакында эле кирди. Демек буга байланыштуу, өлкөдө ушул темада жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн саны да өтө төмөн. Бул изилдөөдө Кыргызстандагы конгресс туризмдин потенциалын ачып берүү жана инвесторлорго, саясатчыларга жана башка чечимдерди кабыл алган кызыкдар тараптарга ар кандай сунуштарды берүү максаты коюлган. Ушул максатта китепкананы жана айрыкча Интернеттин жардамы менен адабияттар изилденип, алынган ар кандай статистикалык маалыматтарды колдонуп, ушул маселе боюнча комментарийлер даярдалган.

Ачкыч сөздөр: Конгресс Туризм, Потенциал, Туризм, Кыргызстан.

GİRİŞ

Kongre turizmi bilindik ve kendine özgü bir turizm türü olup, birçok açıdan klasik turizmden ayrılmaktadır. Konsantrasyonlar, klasik turizm olayında olduğu gibi belirli zamanlarda nadiren görülür. Kongre turizminde temel amaç kongre olup turizm olayı kongrenin bir türevi olarak ortaya çıkmaktadır. Bir kongre programında sadece toplantılar değil, toplantı dışında boş zamanlar da planlanarak eğlence, alışveriş, gezi vb. etkinlikler düzenlenir. Bu nedenle kongre turizmi diğer turizm türlerinden farklı özelliklere sahiptir (Aymankuy, 2013:7).

- Kongreler yılın belirli dönemlerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak kongre turizmi, özellikle sezon dışı dönemlerde otellerin doluluk oranlarını olumlu etkileme potansiyeline sahiptir. Yıl boyunca iş turizmi faaliyetleri devam ederken, tatil turizmi faaliyetleri özellikle yaz aylarında devam etmektedir. Bu özellikler, toplantı amaçlı seyahatlerde pek görülmez. Ancak turizm sezonu dışında (Ekim, Kasım, Şubat, Mart vb.) toplantıların sık sık yapıldığı görülmektedir (Çorbacı ve Kuleli, 1998:10).
- Kongre; Bilimsel, sektörel ve diğer alanlarda bilgi alışverişinde bulunmak için belirli bir program çerçevesinde profesyonellerin bir araya geldiği bir faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, insanların bir araya gelerek ve ulaşım, konaklama, yeme-içme gibi turizmin çekirdeğini oluşturan hizmetleri kullanmaları yoluyla sağlanmaktadır. Bu özelliği ile kongre turizmi, turizmin bir alt segmenti olarak ifade edilebilir (Arber, 2008:2).
- Kongre turizmi ve kongre otel işletmeciliği, teknik donanım ve diğer unsurlar açısından güçlü bir altyapıya ihtiyaç duyar. Bu nedenle kongrelere yönelik düzenlemeler ve faaliyetler konusunda uzman işletmeler aracılığıyla yapılmalıdır (Mustafazade, 2015:23).
- Kongre turistleri diğer turistlere göre daha fazla harcama yapmaktadır. Yapılan harcamalara göre kongre turizmine katılanların ortalamanın üzerinde bir gelire sahip olduğu kabul edilmektedir (Koşan, 1996:56).
- Ticari amaçlı kongre ve toplantılar, ülkedeki diğer sektörlerle olumlu katkılar sağlarken, ülke ekonomisine de olumlu etki etmektedir (Gülbahar, 2006:68).
- Kongre, turizm ülkesinin veya bölgesinin tanıtımında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle uluslararası bir kongre düzenlemek, bir ülke için önemli bir tanıtım aracı olarak kabul edilmektedir (Gülbahar, 2006:67).
- Toplantı düzenleyenler ve toplantıya ihtiyaç duyanlar gelişmiş şehirleri tercih etme eğilimindedir. Bunun nedeni, gelişmiş şehirlerin ulaşım, iletişim, güvenlik, sağlık hizmetleri gibi altyapı açısından sunduğu imkanlar ve konut işletmeleri ve konferans salonları gibi üstyapı tesisleri cazip olmasıdır. Bunlardan ulaşım, konaklama ve toplantı tesisleri özellikle önemlidir (Çakıcı, 2004:8).
- Kongre turizminin yapısal özelliği, toplumları bu alana yatırım yapmaya yönlendirmektedir. Kongre faaliyetlerinin önceden planlanması, uzun vadeli ve kapsamlı olması, kongre katılımcılarının toplumun seçkinleri olması, turizm destinasyonlarına tanıtım ve imaj kazandırması gibi özellikler bu yönelimin nedeni olarak gösterilebilir (Arber, 2008:4).

Kırgızistan'da kongre turizmi nispeten yakın zamanda gündeme gelmiş ve hızlı bir gelişme süreci içerine girmiştir. Mevcut durumda kongre turizminin Kırgızistan'ın en umut verici turizm faaliyetlerinden birisi olabileceği söylenebilir. Turizmle ilgili düzenlenen bir çok toplantıda da Kırgızistan'ın kongre turizmi potansiyelinin geliştirilmeye değer olduğu görüşü dile getirilmektedir. Bu konuda özellikle Bişkek ve Isık-Göl Bölgelerinin kongre turizmi için uygun merkezler olabileceği söylenebilir. Ancak altyapı sorunları, turizmin diğer alanlarında olduğu gibi kongre turizmi açısından da olumsuzluk arz etmektedir. Bu nedenle kongre etkinliklerinin en iyi şekilde gerçekleştirilmesi için, kongre turizminde katılımcıların gereksinimlerini karşılayacak şekilde geliştirilmiş bir altyapıya ihtiyaç olduğu da açıktır.

Bu çalışmada, Kırgızistan'daki kongre turizminin potansiyelini ortaya çıkarmak ve bu sayede konuyla ilgili yatırımcı ve karar alıcılara çeşitli önerilerde bulunulması amaçlanmıştır ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Kırgızistan'da turizmin genel altyapısı ve potansiyeli ne durumdadır?
- Kırgızistan'daki turizm faaliyetleri içerisinde kongre turizminin rolü ne olabilir?
- Kırgızistan'da kongre turizminin gelişmesi için yapılabilecekler nelerdir?

Çalışmanın başlangıçta uygulamalı yapılması ve Kırgızistan'daki turizm paydaşlarının konuyla ilgili görüşlerinin de ortaya konulması planlanmışsa da, Dünya genelinde etkisini sürdüren pandemi koşulları nedeniyle bu plan gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle çalışmanın konuyla ilgili mevcut duruma yönelik yoğun bir literatür taraması ile çeşitli istatistiklere dayalı olduğu söylenebilir.

Kongre Turizminin Tarihsel Gelişimi

Uluslararası Dernekler Birliği kayıtlarına göre bilinen ilk uluslararası kongre 1681 yılında Roma'da tıp alanında yapılmıştır. Ancak modern anlamdaki ilk ve dünyanın en uzun kongresi 18 Temmuz 1914 – 9 Haziran 1915 tarihleri arasında yapılan Viyana Kongresidir (TÜRSAB, 1996:10). 1860 yılına kadar dünya genelinde yılda ortalama beş uluslararası kongre düzenlenirken, 19. Yüzyılın ilk yıllarında uluslararası kongre sayısı yılda 100'e ulaştı. 19. Yüzyılın başında, Paris şehir kongrelerinde en büyük paya sahipti - % 90 (Özen, 1986:12).

19. Yüzyılın sonlarında ve 20. Yüzyılın başlarında sanayileşme Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa'ya yayılmıştır. Sanayi ve ticaretin büyümesi ve gelişmesi, işadamları ve girişimciler arasında toplantı yapma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu toplantılar iş adamları ve profesyonellerle sınırlı kalmayarak, siyasi, edebi ve diğer konuları tartışmak ve fikir alışverişinde bulunmak için toplanan bireyler arasında da yayılmıştır (Yüksek, 2019:28).

Bugünkü kongre ve ziyaretçi bürolarının temelleri ise, gazeteci Milton Carmichael önderliğinde, bir grup Detroitli işadamlarının Detroit şehri bir kongre destinasyonu olarak tanıtmaya karar vermesiyle 1895'te başlamıştı. Bu iş adamları daha sonra Detroit Metro Kongre ve Ziyaretçi Bürosu'nu kurmuştu. Detroitli iş adamları, 1914 yılında ülkenin çeşitli şehirlerinde kongre ve ziyaretçi büroları olan "Uluslararası Kongre ve Ziyaretçi Büroları Birliği" ni (IACVB) kurmuşlar (Aksakal ve Tavmergen, 2004:18).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan kongrelerin sayısında meydana gelen artışlar, kongreciliğin meslek haline gelmesine ve kongre organizasyonu nedeniyle oluşan hareketliliğinde turizm olayı ve bir turizm çeşidi olarak adlandırılmasına sebep olmuştur. Bu arada konaklama işletmelerinde fiziksel olarak meydana gelen değişimlerle birlikte, oteller artık kongrelere hizmet verecek personel istihdam etmeye başlamıştır.

1950'lerden bu yana kongre endüstrisinin büyümesinin nedeni Bazı arz ve talep faktörleriyle bağlıdır. Bu faktörlerden bazıları, genel olarak turizmin büyümesini etkileyen faktörlerle yakından ilgilidir. Örneğin, artan harcanabilir gelir, seyahat eğilimleri, artan boş zaman, ulaşım ve teknolojiadaki gelişmeler, kongre endüstrisinin büyümesini hızlandırmıştır (Yüksek, 2019:29).

Dünya'da Kongre Turizmi

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, dünya genelindeki seyahatlerin % 86'sı eğlence ve tatil amaçlı, % 14'ü iş amaçlı seyahatler. Bu % 14'lük iş seyahatlerinin % 46'sı geleneksel iş seyahatleri iken, % 56'sı toplantı, kongre ve fuar gibi etkinliklerdir. Ayrıca iş seyahatlerine katılan turistlerin toplam dünya turizm gelirleri içindeki payının % 24 olduğu bildirildi. Gelecekte iş seyahatlerinin artacağı ve 2023 yılında toplam büyümenin % 4,6 olacağı tahmin edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere toplantı, kongre ve fuar etkinliklerinin dünya turizminde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir (Özdoğan, 2019:159-160).

Şekil 1. Toplam Uluslararası Dernek Toplantı Sayısı 1963-2019



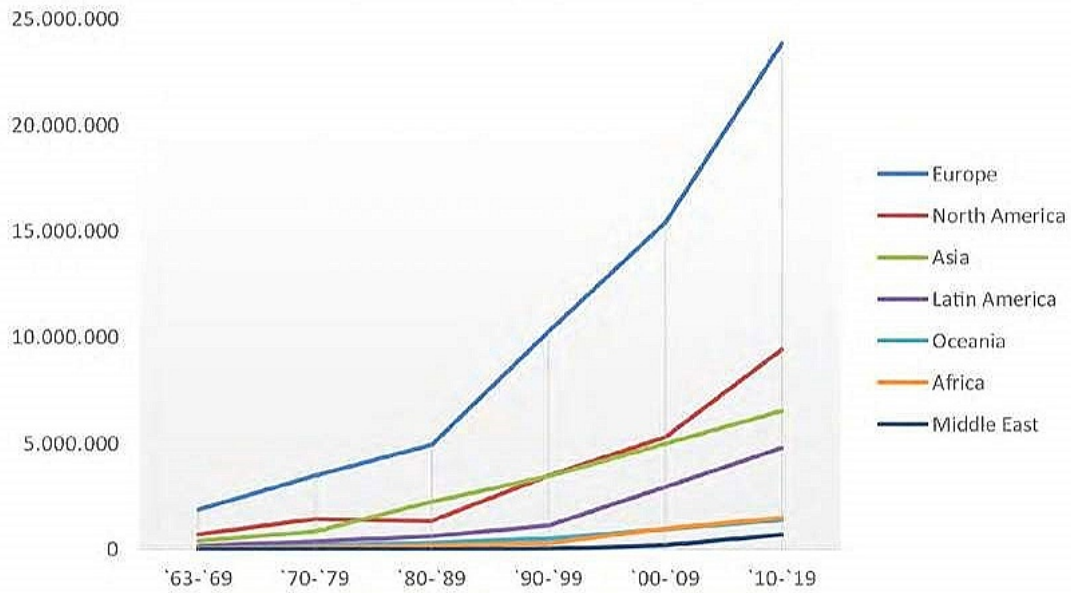
Kaynak: Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği (ICCA)

Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği (ICCA) tarafından yayımlanan ve 1963-2013 yıllarını kapsayan Uluslararası Toplantıların Modern Tarihi adlı rapora göre, 1963 ile 2013 yılları arasında uluslararası dernek toplantılarının sayısı her 10 yılda iki katına çıkmıştır. ICCA'nın uluslararası dernek toplantıları pazarının 55 yıllık büyümesine ilişkin en son sektör raporu, 2013 yılında yayınlanan "Uluslararası Dernek Toplantılarının Modern Tarihi - Güncelleme: 1963-2017", bu üstel büyüme trendini doğruladı. 2013 ve 2017 arasında yavaş yavaş daha olgun, ancak yine de sağlam bir büyüme modeline geçmiştir. 2019 rakamları bu eğilimi doğrulamış gibi görünmektedir (Şekil 1). 2019 yılı, (dernek) toplantıları

endüstrisinin COVID-19 salgını nedeniyle büyük olasılıkla asla aynı olmayacağı on yılın sonunu işaret etmektedir. Bu yeni gerçeklikte nasıl ilerleyeceği düşünülürken 57 yıllık toplantı verilerini düşünme fırsatı verilmektedir. 2019'da, toplam toplantı sayısı bir kez daha tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır ve 2018 yılın rekoruna kıyasla 317 etkinlik daha ile yeni rekoru 13.254'e çıkarmıştır.

2011 yılında Toplantı Endüstri Konseyinin yapmış olduğu bir araştırmaya göre dünyadaki kongre ve toplantı faaliyetlerinden elde edilen gelir tutarının 263 milyar dolar olduğunu ve bu miktarın % 43'ünün konaklama, yiyecek içecek, hava yolu ulaşımı, perakende sektörü, araba kiralama, rekreasyon ve eğlence, ve diğer turizm hizmetleri olmak üzere turizm endüstrisine ödendiği geri kalan kısmının ise kongre, toplantı planlama ve toplantı salonlarına ödenen ücretler olmak üzere diğer harcamalara ödendiği hesaplanmıştır. Her ne kadar diğer harcamalar içerisinde yer alan kongre toplantı planlama ve toplantı salon kiralaları turizm ürünü olarak gösterilmemiş olsa da bu tip hizmetlerin de turizm faaliyetleri içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Buradan da görüldüğü üzere doğrudan yapılan bu harcamaların neredeyse tamamı turizm endüstrisi ile ilişkili doğrudan ve dolaylı mal ve hizmetlerden oluşmaktadır ve kongre ve toplantı turizminin destinasyonlara ne kadar gelir getirdiğinin önemli bir göstergesidir (Özdoğan, 2019:160).

Şekil 2. Toplam Uluslararası Toplantı Sayılarının Bölgelere Göre Dağılımı 1963-2019



Kaynak: Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği (ICCA)

2019 bölgesel çizelgeleri büyük ölçüde 2018'dekiyle aynı kalmaktadır. Avrupa, 2019'da yapılan tüm toplantıların % 53'üne ev sahipliği yaparak dernek toplantıları pazarında en büyük paya sahip olmaya devam etmektedir. Bunu % 23'lük dilimle Asya-Pasifik takip etmektedir (Şekil 2). 1963'ü 2019 ile karşılaştırdığımızda, Avrupa ve Kuzey Amerika toplu olarak pazar paylarının neredeyse dörtte birini,% 1-

16 arasında değişen pazar payı artışı gösteren diğer bölgelere kaybetti ve Asya en büyük artışı göstermiştir (+% 16).

ICCA Dernek Veritabanındaki tüm uluslararası toplantılarda ortalama toplam harcama 2019'da neredeyse 11 milyar ABD dolarıdır. Tüm bölgeler için pazar payları 2010-2019 yıllarında aynı kalmıştır. % 88 (+96M) ile Orta Doğu, bu son on yılda Tahmini Toplam Harcamada en büyük büyümeyi gösterdi. Eylül, Ekim ve Haziran ayları dernek sektörünün ev sahipliği yapacağı en popüler tercihler iken, Aralık, Ocak ve Şubat kış ayları listenin en altında yer almaktadır.

Tablo 1. 2019 yılı itibariyle İlk 10 Ülkeye Göre Uluslararası Toplantı ve Kongre Sayısı

No	Ülke	2019 yılı toplantıları
1	ABD	934
2	Almanya	714
3	Fransa	595
4	İspanya	578
5	İngiltere	567
6	İtalya	550
7	Çin	539
8	Japonya	527
9	Hollanda	356
10	Portekiz	342

Kaynak: Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği (ICCA)

Kongre Turizminin Ekonomik Yönü

Kongre turizminin gelişmesinde ekonomik faktörler çok önemli rol oynamaktadır. Kongre turizmi, her mevsim ne olursa olsun yıl boyunca düzenlenebilir, böylece turizm sezonunu yıla yayabilir. Bu anlamda turizm yatırımları kongre turizminde daha etkin kullanılmaktadır. Her kongre, doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri öğrenme eğiliminde olan, sanat merkezleri, restoranlar ve eğlence etkinliklerine katılan, gelir düzeyi ve kültürel düzeyi yüksek kongre turizmi katılımcıları için bir etkinlik oluşturmaktadır (Timor, 2011:126).

Kongre turizminde girdi ve çıktılar genel turizmden daha büyük olduğu için ekonomiye etkileri ve dolayısıyla ekonomiye katkıları daha fazladır. Daha önce de belirtildiği gibi kongre turizminin en önemli avantajı delege harcamalarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kongre turizmi ve iş seyahatlerinde yapılan harcamalar, diğer turizm türlerinde turistlerin yaptığı harcamaların iki veya üç katıdır (Erdoğan, 2006:44). Ayrıca delege masrafları kongre paketine dahil konaklama, ulaşım, yeme-içme ve kongre organizasyon kayıt ücretleri ile sınırlı değildir.

İstatistiklere göre, bir şehre kongre için giden bir turist, toplam harcamasının % 30'unu konaklama için harcar. Harcamalar içinde gezi ve eğlence % 20, yeme içme de % 20 pay tutmaktadır. Kongre turisti paranın % 40'ını gezmeye ve yemeye harcamaktadır (TÜRSAB, 2013:8).

Kongre harcamalarının diğer turist harcamalarından daha fazla olmasının sebepleri şu şekilde açıklanabilir (Aydın, 1997:32):

- Delegelerin gelir düzeyleri genellikle yüksektir
- Çoğunlukla delegelerin harcamaları kendileri tarafından değil, bağlı buldukları kuruluşlarca karşılanır.
- Söz konusu kuruluşlar bu harcamaları vergiden düşmesi nedeniyle daha rahat para harcama eğilimindedirler.
- Delegeler kongre veya seminer bittikten sonra yöreyi daha iyi tanıyabilmek amacıyla konaklama sürelerini 3-5 gün uzatma düşüncesindedirler.

Kırgızistan ve Kongre Turizmi

Kırgız Cumhuriyeti'nde egemenliğin oluşmasıyla birlikte iş ve özellikle ticaret turizmi önemli ölçüde gelişmiştir. Son yıllarda, Kırgız Cumhuriyetinin turizm alanında dünya çapında bir dizi reytinge ulaşmış olması, turist çekiciliğinin ve gelen turist sayısının arttığını göstermektedir. 2011-2015 arasında Kırgızistan'a İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinden gelen turistlerin payı % 75,4'ten % 86,1'e yükselmiştir. Çoğu turist Kırgız Cumhuriyeti'ne BDT üye ülkelerinden gelmektedir: Kazakistan (% 70.1), Rusya (% 15.7) ve Özbekistan (% 4.4), BDT dışındaki ülkelerden - bu öncelikle Türkiye (% 1.2), Çin (% 1) , Almanya (% 0,5) ve ABD (% 0,5) (Kamalova, 2016:606).

Kırgız Cumhuriyetinin başkenti olan "Bişkek" serbest bir ekonomik bölge olarak kabul edilmekte ve özel programların işlenmesi gereken ticaret ve kongre turizminin gelişmesi için büyük fırsatlar yaratmaktadır. Isık-Göl bölgesi ise bu amaç için en uygun doğal ve sosyo-ekonomik koşulları sağlamaktadır.

Ülkedeki birçok konaklama tesisinde 100 ila 1500 koltuk kapasiteli salonlar bulunuyor olsa da "Kırgızistan bir kongre ülkesidir" sloganı herhangi bir kongre ve uluslararası toplantı yayınında yer almamaktadır. Yine ülke çapında düzenlenen çeşitli toplantı ve diğer organizasyonların tanıtımları da yeterli düzeye erişmemiştir. (Azhımadına, 2012:70). Bişkek'te düzenlenen Avrasya Solunum Derneği Beşinci Kongresi (FORkg, 2009), Ulusal Solunum Hastalıkları ve Alerjiler Kongresi, Kırgız Toraks Derneği Beşinci Kongresi, Avrupa-Asya Sempozyumu (Akipress, 2015) ve 1.Avrasya Bilimsel Konferansı (IPCRG, 2018) önemli örneklerdir.

Kırgızistan'ın Kongre Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Turizmde olduğu gibi kongre turizmi açısından turizm arzını oluşturan kaynakların geliştirilmesi uzun vadeli emek, finansal ve kültürel yatırımlar gerektirmektedir. Coğrafi konum, doğal güzellikler, tarihi ve kültürel değerler, iklim, ulaşım, konaklama tesisleri, seyahat acenteleri, yeme-içme ve eğlence tesisleri gibi turistik altyapı ve üst yapı tesislerinin varlığı, kongre turizmi arzının yaratılmasında önemli faktörlerdir. Bu

unsurlara ek olarak, kongre merkezleri, konferans merkezleri ve kongre ofisleri, simültane çeviri tesisleri ve diğerleri gibi özel altyapı ve üstyapı tesisleri de olmalıdır. Bunlardan bir veya daha fazlasında eksiklik sistemin düzgün çalışmasını engelleyebilir (Arslan ve Ersun, 2009:142).

Eski zamanlardan beri Kırgızistan, Orta Asya medeniyet bölgesinin bir parçası ve Doğu ile Batı arasındaki yoğun uluslararası, diplomatik ve kültürel iletişim yollarında önemli bir merkez olmuştur. Ticaret yollarında elverişli bir coğrafi konum işgal ederek Doğu ve Batı'nın kültürel kazanımlarını özümsemiştir (UNCTAD, 2013:62).

Eşsiz doğal kaynaklara ve göçebe halkın özgün kültürüne sahip olan Kırgızistan, uluslararası ve bölgesel pazarlarda turizmin gelişmesi için muazzam bir gerçekleştirilmemiş potansiyele sahiptir.

Rekreasyon kaynakları ile tarihi ve kültürel mirasın turist potansiyeli, Kırgızistan'ın uluslararası turizm pazarına uyumlu bir şekilde entegre olmasına ve ülkede turizmin yoğun bir şekilde gelişmesine olanak tanımaktadır. Bu, nüfusun istihdamında ve gelirlerinde sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak, turizmle ilgili endüstrilerin gelişimini teşvik edecek ve yatırımların ulusal ekonomiye akışını artıracaktır (UNCTAD, 2013:62).

Kırgızistan'da devlet düzeyinde turizm endüstrisi, ekonominin öncelikli sektörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İstatistiksel ve ampirik verilerini analizi, Kırgız turizm ürününe artan ilgiyi ve turist sayısındaki artışta ve satış pazarlarının genişlemesinde olumlu eğilimler olduğunu göstermektedir. Cumhuriyet, iş adamları, sporcular, bilim adamları, aşırı rekreasyon hayranları ile Büyük İpek Yolu üzerinde bulunan ülkelerin tarihi ve günümüze ilgi duyan insanlar için daha çekici hale gelmektedir.

Kırgızistan, doğal cazibe merkezlerinin yanı sıra, küresel öneme sahip Büyük İpek Yolu üzerinde bulunan tarihi ve kültürel anıtlar açısından da zengindir. Kırgızistan'a Japonya, Malezya, Çin, Kore gibi ülkelerin yanı sıra Avrupa devletlerinin ilgi alanına girme fırsatı vereceği için Büyük İpek Yolu üzerinde transit turların organizasyonu özellikle önemlidir (UNCTAD, 2013:68).

Turistik destinasyonların başlıca cazibe merkezleri, ziyaretçileri eğlendirmek, keyif almak ve eğitmek amacıyla yönetilen ve kontrol edilen kaynaklardır. Temel kaynaklar ve cazibe merkezlerinden en önemlisi, insanların hiçbir katkısı veya çabası olmadan doğal olarak oluşan zenginliklerdir. Doğal kaynaklar en önemli çekimdir ve kongre katılımcıları turistik cazibe merkezlerindeki doğal kaynaklardan önemli ölçüde etkilenmektedir (Arslan ve Ersun, 2009:143).

Kongre yeri kongre düzenleyicileri tarafından seçilirken, kongre destinasyonunda burayı cazip kılan doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel cazibe merkezleri bu tür destinasyonların pazarlanmasını nispeten kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle kongre turizminde destinasyon rekabetinin birincil kaynakları olarak tanımlanan fiziki, tarihi, kültürel ve rekreasyonel kaynaklar destinasyona çekicilik ve motivasyonun en önemli nedeni olarak görülmektedir. Bu faktörler, bir grup insan için doğrudan bir seyahat nedeni ve cazibe faktörüdür, ancak aynı zamanda turist kalış süresini ve harcama hacmini de etkilemektedir (Bahar ve Kozak, 2005:207).

Kırgız Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, Kırgızistan'da uluslararası kuruluşlar, çok uluslu şirketler konferanslar, eğitimler, seminerler düzenlediğinde, kongre turizmi gibi bir yönü dünya düzeyine getirmeyi planlamaktadır. Ülke bunun için tüm olanaklara sahiptir. Bişkek'teki oteller, restoranlar, oteller, Isık-Göl sahilindeki pansiyonlar günde 3 bin kişiyi ağırlayabilmektedir. Artı, ülkenin uygun fiyatları, gurme mutfağı, organik ürünleri, iyi ekolojisi var. Bu tür etkinliklere katılanlar da tedavi edilebilir, rahatlayabilir ve iyi vakit geçirebilir. Ekoturizm, etno turizm, dağ macera turizminin yanında kongre turizmini bir sonraki marka haline getirmek istemektedirler. Kültür Bakanlığı temsilcileri, Dünya Göçebe Oyunlarının ülkenin markası olmasını istemiştir. Brezilya'da karnavallar, İspanya'da boğa güreşi, Japonya'da sumo gibi. Her ülkenin kendi turizm markaları var, Dünya Göçebe Oyunları ise Kırgızistan'ın markası olabilir (FORkg, 2014).

Dünya Göçebe Oyunları, Kırgızistan'ın zengin bir kültürel mirasa, geleneklere, ilginç insanlara ve güzel doğaya sahip bir ülke olarak imajını iyileştirmede önemli bir etkiye sahip oldu ve ülkenin yurtdışındaki tanınırlığını artırmıştır. Ve bununla birlikte Dünya Turizm Örgütü ve bir dizi uluslararası kuruluş, Dünya Göçebe Oyunları projesini dostane ilişkiler kurmak için benzersiz bir platform olarak kabul etmiştir.

Oş bölgesi, din turizmi ve kültür turizmi açısından önemli bir bölgedir. Şehir, havalimanı ve diğer ulaşım imkanları, İpek Yolu'nun kesişme noktasındaki konumu, tarihi güzellikleri ve konaklama tesisleri ile kongre turizmi ve İpek Yolu turizmi potansiyeline sahiptir (Erdem, Gök ve Margazieva, 2017:116).

Kongre turizmi açısından kongre düzenlemek için şehir seçiminde konaklama tesisleri çok önemlidir. Delegele kongreye konsantre olmak için kendilerini evlerinde gibi hissetmek isterler ve otellerde olumsuz durumlarla karşılaşmak istememektedirler.

Bir kongre şehrinde sadece lüks ve 4-5 yıldızlı konaklama yerleri olmamalı, aynı zamanda tüm gelir düzeylerinden üyelerin, hatta öğrencilerin kongrelere katılmasına izin veren oda koşullarına sahip temiz orta sınıf otelleri olmalıdır (Aymankuy, 2013:134).

Tablo 2. Sanatoryum ve Dinlenme Tesislerinde Aylık Yatak / Yer Sayısı 2017-2019

Yıl	2017	2018	2019
Turistik Oteller, Üsler	579	624	433
Rekreasyon Yatılı Evler	14250	13434	12941
Tatil Evleri	848	1928	2056
Diğer ²	12099	11598	12651
Toplam	27776	27584	28081

Kaynak: Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi Turizm Verileri (2020)

² Sanatoryum, Çocuk sanatoryumu, Tedavi olan tatil otelleri, Turist merkezleri ve diğer dinlenme kurumları, Spor ve sağlık kampları, Çocuk sağlığı kampları.

Kırgızistan, ülkedeki konaklama kapasitesine gelince, Hyatt Regency ve Sheraton gibi markalı dünya zincirlerinin otelleri bulunmaktadır. Yerel konaklama tesisleri olmakla birlikte, bu otellerin belirli bir hizmet düzeyini henüz korumaya çalıştığını belirtmek mümkündür. Böylece Kırgızistan'ın kongre turizmi için konaklama arzı açısından iyi bir konumda olduğu söylenebilir.

Sonuç Ve Tartışma

Son yıllarda ülkelerin turizmi geliştirmek için alternatif turizm türlerini öne çıkardıkları görülmektedir. Bu alternatif turizm türlerinden biri de kongre turizmidir. Kongre turizmi ülke ekonomisine ve ülke turizminin gelişmesine en çok katkı sağlayacak turizm türleri arasındadır. Kongre turizmi, ülke turizm gelirlerinin artırılması, ülke ve bölge için doğrudan ve dolaylı istihdam alanları oluşturulması, ülke imajına olumlu etki yaratması ve bölge halkının eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi gibi olumlu etkilere sahiptir. Dolayısıyla ülke ve bölgelerin kongre turizmi geliştirmesi, o ülke için yukarıda belirtilen avantajlara sahip olmalarını sağlayacaktır. Bu bağlamda kongre turizmi, Kırgızistan'ın ekonomik potansiyelinin gelişmesine ve dünya toplumuyla bütünleşmesine katkı sağlayan ve önemli olan karlılığı yüksek bir faktördür.

İş gezisi yapan bir iş adamının masraflarının, sıradan bir turistin harcamalarından ortalama üç kat daha fazla olduğu unutulmamalıdır. Pazarlama araştırmalarının da gösterdiği gibi, diğer turist gezilerinin aksine, kongre turizmi otel işletmelerinin yükünü tüm yıl boyunca sağlamaktadır, ki bu özellikle düşük sezonda önemlidir. Herhangi bir ekonomik gerileme ve kriz dönemlerinden, kongre turizmi sektörünün nispeten daha az olumsuz etkileneceği ve hatta bazen hacmi bile artacağı söylenebilir.

Kongre turizmi oldukça büyük ölçekli bir iş etkinliği olsa da, aynı zamanda bilgi alışverişi, profesyonel deneyim kazanmanın etkili bir yolu olarak seminer organizasyonu ve yeni iş ortakları arayışıdır. Uluslararası işbirliği, konferansların organizasyonu, sözleşmelerin imzalanması, dünyanın dört bir yanından gelen delegasyonların kabul edilmesi, iş konulu seminerler yapılması, kurumsal etkinliklerin düzenlenmesi, çeşitli kongre turları yapılması, sıradan çalışanların iş gezileri ve yönetim kadrosu, kongre turizmi geliştiren bir şirketin faaliyetlerini oluşturmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Kırgızistan'da kongre turizminin henüz istenilen düzeyde gelişmemiş olmasının nedenlerinden birisi, ülkenin bu alanda yeterli imkanlara sahip olmamasıdır. Kongre turizminin gelişmesi için coğrafi konum, doğal güzellik, tarihi ve kültürel değerler, iklim, ulaşım, konaklama tesisleri, seyahat acenteleri, yeme-içme ve eğlence tesisleri gibi turistik altyapı ve üst yapı tesislerinin varlığı önemlidir. Kırgızistan ise bu anlamda bazı noktalarda sorunlar yaşamaktadır. Bunların en önemlileri, ülkenin mevcut altyapı tesislerinin iyileştirilememesi, ana turizm pazarları ile direkt havayollarının olmaması, ülke turizm temsilcilerinin kongre turizmi konusunda tam bilgi ve deneyime sahip olmaması, ülke imajındaki tanıtım ve pazarlama eksikliğidir.

Kırgızistan'da, mevsimselliğe en az bağımlı olacak ve yılın büyük bölümünde genişlemesini kolaylaştırabilecek alternatif turizm türleri geliştirilmelidir. Turistik etkinliğin yılın on iki ayına kadar uzatılmasını mümkün kılacak olan kongre turizmine özel dikkat gösterilmelidir. Kırgızistan'ın bugüne

kadar kongre turizminin önemli ölçüde geliştiği diğer ülkeler seviyesine ulaşamamasının nedenlerini sıralamak mümkündür (Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti, 2016):

- Pazarlama faaliyeti ve tanıtım eksikliği,
- Büyük bir kongre merkezinin olmaması ve mevcut kongre salonlarının tam donanımlı olmaması,
- Kongre turizmi için gerekli diğer tesislerin eksikliği (kalifiye personel, teknik ekipman, vb.),
- Turist firmalarının kongre turizmine gereken önemi vermemesi,
- Alışveriş, eğlence ve rekreasyon alanlarının yetersiz olması,
- Ülkede kongre ve ziyaretçiler için ofis eksikliği,
- Ülkede faaliyet gösteren seyahat acentelerinin kongre turizmi konusunda tam bilgi ve deneyime sahip olmaması,
- Ülkede faaliyet gösteren otel şirketleri, seyahat acenteleri ve yerel yönetimler ortak bir vizyon çerçevesinde hareket etmemektedir,
- Ülkenin var olan alt yapı olanaklarının iyileştirilmemesi (bölge daha ulaşılabilir hale getirilmeli ve bu ulaşım olanakları daha etkin kullanılmalı),
- Kırgızistan'ı başlıca turistik pazarlara bağlayan doğrudan hava yollarının olmaması.

Kırgızistan'ın turizm şirketleri genellikle zengin yabancı müşterilere odaklanmaktadır. Bununla birlikte, genel turist akını dünyanın her yerinden öğrenciler ve işçiler başta olmak üzere birçok kişi ve gruptan oluşmaktadır. Ülkede turizmi geliştirmek ve ekonomide öncelikli sektörlerden biri haline getirmek için orta gelirli tüketicilere odaklanarak ucuz ve keyifli turlar oluşturmalı ve sunmalıdır. Kırgızistan, turizmi geliştiren İsviçre, Avusturya ve diğer kırsal ülkelerin deneyimlerinden yararlanarak öncelikle komşu ülkeleri Rusya Federasyonu, Kazakistan, Özbekistan ve Çin'e yönelmelidir. Turizmin gelişmesinde Kırgızistan ile Hindistan arasında döviz teşvikleri konusunda yapılan anlaşmalar gerçek bir perspektif vermektedir.

Ancak buna rağmen Kırgızistan kongre turizminin gelişiminde önemli bir potansiyele de sahiptir. Ülke, çok sayıda turisti çekebilecek eşsiz doğal kaynaklara, eşsiz bir göçebe kültürüne ve çok sayıda doğal güzele sahip olmasının yanı sıra Büyük İpek Yolu boyunca uzanan tarihi ve kültürel anıtlar açısından da zengindir. Büyük İpek Yolu boyunca transit turların düzenlenmesi, Kırgızistan'a Asya ülkelerinin yanı sıra Avrupa ülkelerinden turist çekme fırsatı vermektedir.

Covid-19 salgını sırasında da turizm sektörü sadece Kırgızistan'da değil tüm dünyada ağır darbe uğramıştır. Pandemi nedeniyle zorunlu kesinti süresinin olumsuz sonuçları, seyahat endüstrisinin tüm temsilcileri tarafından hissedilmiştir, ancak dünyadaki Covid-19 insidansında kademeli bir düşüş eğilimi, turizm endüstrisinin yakın zamanlarda eski durumuna geri dönebileceğine dair umut vermektedir. Gelecekte de bunu hesaba katarak daha güvenli turizm sağlamaya çalışılmalıdır.

Kırgızistan, ülkenin gelecekte uluslararası bir turizm merkezi olabilmesi için çok çeşitli turist kaynaklarına sahiptir. Kırgızistan'ın başlıca turistik ürünü çeşitli doğal kaynaklar, tarihi ve kültürel mirastır. İstatistiksel ve ampirik verilerin analizi, Kırgızistan'ın turizm ürünlerine artan ilgiyi ve turizmin gelişmesinde olumlu eğilimleri göstermektedir. Bölgede kongre turizminin gelişerek, istenen seviyeye ulaşabilmesi için yapılabilecek bazı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir (Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti, 2016):

- Turizm sektörünün gelişmesi için özel politika geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- Özel hükümet programları aracılığıyla turizm uzmanlarının niteliklerinin geliştirilmesi ve yetiştirilmesi.
- Kırgızistan'da turizm sektörünün yönetim modelini gelişmiş ülkelerin turizm sektöründeki deneyimlerine bakarak uluslararası standartlar seviyesine çıkarmak.
- İç kaynakların akılcı kullanımı ile turizm kurumlarının ekonomik verimliliğinin artırılması.
- Turizm akışının yapısında yetersiz kalan uzak yabancı ülkelere gelen turist sayısının artırılması.
- Turizm ürünleri üreten ve turizm kurumları kuran girişimciler için uygun koşullar (kredi, yatırım, kanun ve kurallar açısından) tesis etmek.
- Vize ve gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi, vize ücretinin düşürülmesi.
- Tabiat parkları ve yaylaların kullanımına yönelik ortak özel kuralların belirlenmesi ve uygulanması.
- Kırgızistan'da turistlerin güvenliği için gerekli kanun ve yönetmeliklerin düzenlenmesi, turizm sorumlu grubunun turizm güvenliğinin sağlanması.
- Havayolu taşımacılığında esnek fiyatlandırma politikası uygulanması.
- Yakın ve uzak yabancı ülkelere hava taşımacılığı organizasyonu.
- Turizmden elde edilen gelirin sıkı kontrolü ve bunu turizm sektörünün gelişimi için bir yatırım olarak kullanılması.
- Öncelikle ülkenin SWOT analizi yaparak; Avantajları, dezavantajları, fırsatları ve tehditleri açık ve anlaşılır bir şekilde sunulmalıdır.
- Ülkede kongre turizmi alanında faaliyet gösteren otel işletmelerinin sayı ve tesisleri artırılmalı, özellikle uluslararası düzeyde bilimsel kongrelere hizmet verebilecek kongre salonları yapılmalıdır.
- Yurt içinde kongre ve ziyaretçi ofisleri açılmalıdır. Ayrıca bu ofislerin, ülkenin kongre turizmi potansiyelini ulusal / uluslararası alanda medya aracılığıyla tanıtarak hedef kitlelere tanıtması gerekmektedir.
- Ülkede faaliyet gösteren turizm işletmeleri, kongre turizmine daha bilinçli ve profesyonel yaklaşmalı, çalışanlarını kongre turizmi için eğitmeli ve kalifiye eleman istihdam etmelidir.

- Ülkede kongre turizminin gelişmesi için ülkedeki bakanlık, yerel yönetimler, sektörel kuruluşlar ve turizm işletmeleri ortak bir vizyon oluşturmalı ve bu vizyon çerçevesinde hareket etmelidir.

Kaynakça

- Akipress, (2015), Etkinlikler ve Konferanslar, <http://presscenter.akipress.org/news:25790> Erişim Tarihi: 17.04.2021.
- Aksakal, E. ve İ. Tavmergen, (2004), Kongre ve Toplantı Yönetimi, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Arber, E., (2008), Türkiye’de Kongre Turizminin Sorunları ve Çözüm Önerilerine Yönelik Bir Alan Araştırması, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD Doktora Tezi.
- Arslan, K. ve N. Ersun, (2009), Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Kapadokya Bölgesi’nde Kongre Turizmini Geliştirme Olanakları, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Aydın, Ş., (1997), Kongre Turizmi ve Türkiye’nin Kongre Turizmi Potansiyeli, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ABD Yüksek Lisans Tezi.
- Aymankuy, Y., (2013), Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- Azhımadına, R., (2012), Kırgızistan’da Turizm Sektörünün Gelişmesinde Halkla İlişkilerin Rölü, İstanbul.
- Bahar, O. ve M. Kozak, (2005), Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Cumakunova, T., (2017), Turizm Sektörünün Kırgızistan Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi, Kyrgyzstan-Turkey Manas University.
- Çakıcı, A., (2004), Toplantı Yönetimi, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çorbacı, E. ve E. Kuleli, (1998), Kongre Turizmine Paralel Olarak, Kongre Otelciliği de Gelişiyor, Türkiye Otelciler Birliği Yayını.
- Erdem, B., Gök, T. ve N. Margazieva, (2017), 3. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.
- Erdoğan, C., (2006), İzmir İli Kongre Turizmi Arz Potansiyelinin İncelenmesi ve Geliştirilmesinin Yönelik Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- FORkg, (2009), Avrasya Solunum Derneği V. Kongresi Bişkek'te yapılacak, <https://for.kg/news-95568-ru.html> Erişim Tarihi: 18.04.2021.
- FORkg, (2014), Kırgızistan'da Turizmle İlgili Klişeler, <https://www.for.kg/news-260744-.html> Erişim Tarihi: 26.02.2021.

- Gülbahar, O., (2006), Bilgi Toplumu ve Küreselleşmenin Şekillendirdiği Kongre Turizminin Türkiye’deki Durumu (İstanbul Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ICCA, (2019), “A Modern History Of The International Meetings Industry”.
- IPCRG, (2018), IPCRG 1. Avrupa-Asya Bilimsel Konferansı Bışkek 2018, (IPCRG 1st Euro-Asian Scientific Conference Bishkek 2018).
- İlbey, N., (2018), Ankara'nın Kongre Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jenish, N., (2017), Kırgızistan'da Turizm Endüstrisi: Trendler ve Zorluklar, (Индустрия Туризма в Кыргызстане: Тенденции и Вызовы).
- Kamalova, A., (2016), Kırgız Cumhuriyeti'nde Turizmin Modern Durumunun Analizi, (Analysis of the Modern Condition of Tourism in the Kyrgyz Republic), Kyrgyz National University, Kyrgyzstan.
- Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti, (2016) Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti'nin Turizm Sektörünün 2020 Yılına Kadar Geliştirilmesi Programı (Программа Правительства Кыргызской Республики По Развитию Сферы Туризма До 2020 года).
- Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi Turizm Verileri, (2020).
- Koşan, A., (1996), Kongre turizmi, Turizmde Seçme Makaleler.
- Mustafazade Aydın, N., (2015), Kongre Turizmi ve Önemi, Azerbaycan Devlet Ekonomik Üniversitesi, Bakü.
- Özdoğan, O., (2019), Kongre Fuar Yönetimi, Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Erzurum.
- Özen, Y., (1986), Kongre Turizmi ve Kongre Organizasyon Tekniği.
- SIAR research&consulting, (2012), Kırgız Cumhuriyeti Turizm Sektörünün İncelenmesi.
- SV-Astur, (2020), Turistik Faaliyetler, <https://svastour.ru/articles/raznoe/turistskaya-deyatelnost.html>
Erişim Tarihi: 29.12.2020.
- Timor, A., (2011), Uluslararası Kongre Turizmi: Dünyadaki ve Türkiye’deki Durumu, e-Journal of New World Sciences Academy.
- TÜRSAB Dergisi, (1996), Türkiye Kongre Merkezi Olma Yolunda Hızla İlerliyor, Sayı 148, Mayıs.
- TÜRSAB Dergisi, (2013), Türkiye Kongre Turizmi Raporu, https://www.tursab.org.tr/apps/OldFiles//dosya/12188/tursab-kongre-turizmi-raporu_12188_5546141.pdf Erişim Tarihi: 26.03.2021.
- TÜRSAB Dergisi, (2020), Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi.

UNCTAD, (2013), Ulusal Hizmetler Politika İncelemesi: Kırgızistan, (National Services Policy Review: Kyrgyzstan), New York.

Yüksek, G., (2019), Kongre Turizminin Tarihi Gelişimi Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Erzurum.

Güvenli Turizm Sertifikalı Konaklama İşletmelerinde Çalışma Yaşam Kalitesi, İş Performansı Ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZDEMİR*
Çankırı Karatekin Üniversitesi
huseyinozdemir@karatekin.edu.tr
Orcid: 0000-0002-9598-6938

Prof. Dr. Ali YAYLI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
ali.yayli@hbv.edu.tr
Orcid: 0000-0002-2890-0209

Özet

Araştırmada, Güvenli Turizm Sertifikasına sahip konaklama işletmelerinde çalışma yaşam kalitesi, iş performansı, işten ayrılma niyeti ve Covid-19 tedbirleri algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışma yaşam kalitesinin performansa ve işten ayrılma niyetine, performansın işten ayrılma niyetine ve çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısının çalışma yaşam kalitesine, performansa ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada verilerin elde edilmesi için anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler IBM SPSS 22 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma Muğla ilinin Bodrum ilçesinde hizmet veren beş yıldızlı bir konaklama işletmesinde 5 Temmuz – 3 Ağustos 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tam sayım esasına göre 150 otel çalışanın tamamına ulaşılmaya çalışılmış araştırma sonucunda 133 geçerli anket elde edilerek araştırma evreninin %88,67 sine ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda çalışma yaşam kalitesi ile çalışanların iş performansları arasında doğru yönlü (pozitif) orta ($r:50$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyetinin arasında ters yönlü (negatif) çok zayıf ($r:-19$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların iş performansları ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) çok zayıf ($r:-22$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 önlem algıları ile çalışma yaşam kalitesi arasında doğru yönlü (pozitif) orta ($r:65$) bir ilişki; çalışanların Covid-19 önlem algıları ile iş performansları arasında doğru yönlü (pozitif) orta ($r:59$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 önlem algıları ile işten ayrılma niyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmada çalışanların Covid-19 önlemlerine yönelik düzenlemelerden memnuniyetleri, bu düzenlemeleri olumlu olarak algılayıp çalıştıkları ortamlarda kendilerini güvende hissetmelerinin çalışma yaşam kalitesine de olumlu olarak yansıdığı, bu olumlu yansımanın çalışanların iş performanslarının arttırdığı, işten ayrılma niyetlerini ise azalttığı görülmüştür. İş performansının işten ayrılma niyetine olumsuz olarak etkilediği, işten ayrılma niyetini azalttığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Güvenli Turizm Sertifikası, Çalışma Yaşam Kalitesi, İş Performansı, İşten Ayrılma Niyeti.

A Research On The Relationship Quality Of Work Life, Job Performance And Turnover Intention In Safe Tourism Certified Accommodation Businesses

Abstract

In the research, it was aimed to determine the relationship between the quality of working life, job performance, turnover intention and the perception of Covid-19 measures in accommodation businesses with Safe Tourism Certificate. In addition, it is aimed to determine the effect quality of working life on job performance and turnover intention, performance on turnover intention, and employees' perception of Covid-19 measures on quality of working life, job performance and turnover intention. Questionnaire technique was used to obtain data in the research. The data obtained as a result of the research were analyzed with the IBM SPSS 22 statistical package program. The research was carried out between 5 July and 3 August 2021 in a five-star accommodation business serving in the Bodrum district of Muğla province. It was tried to reach all 150 hotel employees on the basis of a full count, and as a result of the research, 133 valid questionnaires were obtained and 88.67% of the research population was reached. As a result of the analysis of the data obtained in the research, a direct (positive) moderate ($r:50$) relationship was found between the quality of work life and the job performance of the employees. An inverse (negative) and very weak ($r:-19$)

* Sorumlu yazar: Hüseyin Özdemir

relationship was found between the quality of work life and the turnover intention. An inverse (negative) very weak (r:-22) relationship was found between the job performance of the employees and the turnover intention. A direct (positive) moderate (r:65) relationship between employees' perceptions of Covid-19 precautions and quality of work life; A direct (positive) moderate (r:59) relationship was found between the Covid-19 precautionary perceptions of the employees and their job performance. The statistically significant relationship was not found between employees' perceptions of Covid-19 precautions and the turnover intention. In the research, it is stated that the satisfaction of the employees with the regulations regarding the Covid-19 measures, the positive perception of these regulations and the feeling of safety in their working environment is reflected positively on the quality of work life, and this positive reflection increases the work performance of the employees; It has been observed that the turnover intention decreases. It has been observed that job performance negatively affects turnover intention and reduces turnover intention.

Keywords: Safe Tourism Certificate, Quality of Work Life, Job Performance, Turnover Intention.

GİRİŞ

01.01.2021 tarihinden itibaren oda sayısı 30 ve üzeri olan konaklama tesisleri için zorunlu, oda sayısı 30'dan az olan konaklama tesisleri ve diğer alanlar için isteğe bağlı olan tatilini Türkiye'de geçirecek tüm Türk vatandaşlara ve yabancı ziyaretçilere ulaşımdan konaklamaya, tesis çalışanlarından yolcuların kendi sağlık durumuna uzanan geniş bir yelpazede alınması önerilen bir dizi tedbirlerin tanımlandığı Türkiye'nin Güvenli Turizm Sertifikasyon Programına turizm işletmelerinin ilgisinin her geçen gün arttığını görmekteyiz. Covid-19 pandemisine yönelik güvenli ortamın yaratılması ve bu güvenli ortamın sürdürülebilirliğinin belgelendirilmesi olan Güvenli Turizm Sertifikası ile işletmeler hem çalışanlarına hem de işletmeden hizmet alan müşterilerine güvenli çalışma ve hizmet ortamını sağlamaktadır. Üstelik Güvenli Turizm Sertifikası, işletme yöneticilerinin çalışanlarına verimli bir şekilde faaliyet gösterebilecekleri iş ortamının ve çalışma koşullarının sağlanmasında yol gösterici olmaktadır. Konaklama işletmesi çalışanlarının çalışma ortamlarına ilişkin algıları onların çalıştıkları işletmeye karşı tutumlarını ve konaklama işletmesi müşterilerine sundukları hizmetinin kalitesini etkilemektedir. Çalışma yaşam kalitesi çalışanlar için önemli bir motivasyon kaynağıdır ve işletme yöneticilerinin çalışma yaşam kalitesi unsurlarını çalışanlar lehine geliştirmesi çalışanların verimliliğini arttırmada önemli bir etkidir (Tuncer ve Yeşiltaş, 2013:73). İş performansı, kişisel özellik ve yeteneklerine uygun olan işi, kabul edilebilir sınırlar içinde yerine getirmek suretiyle, belirli bir zaman sonunda ortaya koyduğu ürün, hizmet ya da çalışma sonucudur. Bu sonuç, görevin yerine getirilme derecesi olarak da algılanabilir. Bu durumda çalışan performansı, görevin yerine getirilmesi için ortaya konulan çabaların tümü olarak tanımlanabilir (Özen, 2011:6). Çalışanların işten ayrılma niyeti, bir çalışanın yaptığı işten ayrılma olasılığını ifade etmektedir. Çalışma yaşam kalitesinin yüksek olması ile çalışanlarda daha yüksek iş performansı ortaya çıkmakta, işgören devir hızı ve işten ayrılma niyetin de azalmalar görülmektedir. Çalışma yaşam kalitesi genel olarak; işyerinin kendisine, dizaynına, ergonomik yapısına, personelin motivasyon derecesine, işten aldığı tatmine, işletmede çağdaş yönetim ilkelerinin uygulanmasına ve teknolojik yeniliklerin kullanılmasına bağlı olarak artırılabilir (Tavmergen, 2000: 47-48).

1. Literatür Taraması ve Hipotezler

Aşağıda alt bölümlerde, güvenli turizm sertifikası, çalışma yaşam kalitesi, çalışan performansı ve işten ayrılma niyeti ele alınarak, araştırmanın amacından hareketle oluşturulan hipotezlere yer verilmiştir.

1.1. Güvenli Turizm Sertifikası

Turizm sektörü 2019 yılında ortaya çıkan ve bütün dünyayı etkileyen covid-19 salgınından en fazla etkilenen sektörlerden birisi olmuş, çok sayıda turizm işletmesi bu dönemde faaliyetine ara vermek zorunda kalmıştır. Faaliyetine ara veren turizm işletmelerinin 2021 yılı ile birlikte ara verdikleri faaliyetlerine tekrar başlayabilmesi için Covid-19 pandemisine yönelik düzenlemeleri içeren ve Covid-19 pandemisinin olumsuz etkilerinin sona ereceği döneme hazırlık olarak, Turizm İşletmelerinin faaliyetlerini güvenli sürdürebilmeleri için, tüketicide oluşan Covid-19 bulaşma endişesi, yüksek hijyen ve güvenlik beklentilerini karşılamak üzere yapılması gereken çalışmaları, iş yerlerinde çalışanlara yönelik eğitim

programlarının planlanması, Covid-19 virüsünün bulaşmasını önlemeye yönelik usul ve esasları belirlenmesinin amaçlandığı T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu, WTO-Dünya Sağlık Örgütü, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, TSE 13811 nolu Hijyen ve Sanitasyon Yönetim Sistemleri, Ulusal ve Uluslararası Sağlık ve Turizm Sektörleri uygulama örneklerine dayanılarak hazırlanan Güvenli Turizm Sertifikası Programı hizmete sunulmuştur (<https://tga.gov.tr>). Program gereklerini yerine getirerek Güvenli Turizm Sertifikası alan işletmeler hem çalışanlarına hem de işletme misafirlerine Covid-19 pandemisine karşı güvenli ortamın yaratıldığını belgelendirmektedir.

Literatürde; Eşitti ve Özdemir (2020) araştırmalarında, güvenli turizm sertifikasyon programına sahip olan tesislerde çalışanların kendilerini daha güvende hissettikleri aynı zamanda tesiste konaklayan yerli ve yabancı turistlerin konaklamalarını daha güvenli bir biçimde gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Türkmendağ, vd. (2021) araştırmalarında, işletmelerin güvenli turizm sertifikasına sahip olmasının misafirlerin de kendilerini güvende hissetmesinde, işletmeye ve çalışanlarına güven duymada oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

1.2. Çalışma Yaşam Kalitesi

Çalışma yaşam kalitesi yaklaşımı ilk kez 1950'li yıllarda Londra Tavistock İnsan İlişkileri Enstitüsün'de Eric Trist ve arkadaşları tarafından genel ve sistematik bir anlayışla ele alınmış, kuramsal ve deneysel çalışmalardan elde edilen bilgilerle çalışma yaşam kalitesi yaklaşımı ile ilgili alan yazın oluşmaya başlamıştır (Akar ve Üstüner, 2017:164). Çalışma yaşam kalitesinin temel amacı, gerek kişisel gerekse örgütsel düzeyde en uygun çalışma koşullarının oluşturulması ile çalışanların en yüksek verim ve başarıya ulaşması sağlanarak örgütsel başarıya ulaşmaktır (Demir, 2011: 454). Çalışma yaşam kalitesi, sürecinin yönetilmesinde; ücretlendirme ve ödül sistemi, iş güvenliği ve sağlıklı çalışma ortamı, çalışanların kendini geliştirmesi için sunulan imkânlar, işletmenin sağlıklı bir şekilde büyüme olanakları, çalışanlar arasında iletişim ve sağlıklı ilişkiler, yöneticiler ve çalışanlar arasındaki işbirliğinin sağlanması, kararlar alınırken çalışanlara danışılması ve kararlara dahil edilmesi, iş içinde ve dışında sunulan sosyal imkanlar önemli rol oynamaktadır (Walton, 1975: akt. Tokmak, 2021: 56).

Literatürde; Beh ve Rose (2007), araştırmalarında çalışma yaşam kalitesi ile iş performansı arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu (R: 0,48), çalışma yaşam kalitesinin iş performansındaki değişimin % 23'ünü açıkladığı ve çalışma yaşam kalitesi puanındaki 1 birimlik artış iş performans puanında 0,443'lük bir artışa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tokmak (2021) araştırmasında yaşam kalitesi ile genel iş performansı, bağlamsal performans ve görev performansı arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü ilişki olduğu, çalışanların genel iş performansının, iş yaşam kalitesinden etkilenme düzeyi düşük seviyede, bağlamsal ve görev performansının iş yaşam kalitesi alt boyutlarından etkilenme düzeyi ise orta seviyede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Işkın (2021), araştırmasında

çalışma yaşam kalitesinin, çalışan performansı üzerinde etkisi olduğu, çalışma yaşam kalitesinde oluşacak 1 birimlik artışın çalışan performansında %23'lük bir artışa neden olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Literatürde; Huang vd., (2007) araştırmalarında, çalışma yaşam kalitesinin çalışanların işten ayrılma niyetleri üzerinde belirli etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Demir (2011), araştırmasında çalışanların işte kalma niyetinde çalışma yaşamı kalitesinin etkisinin olduğu ve çalışma yaşam kalitesi ve işte kalma niyetinin işe devamsızlık davranışını etkilediği bulgusuna ulaşmıştır. Yıldız (2013) araştırmasında, iş yaşam kalitesinin işten ayrılma niyetini anlamlı ve negatif olarak etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Altay ve Turunç (2018) araştırmalarında, çalışma yaşam kalitesinin işten ayrılma niyetini ters yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Işık ve Başar (2019) araştırmalarında, iş yaşam kalitesinin işten ayrılma niyeti negatif olarak etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yıldırım ve Ceyhan (2020) araştırmalarında, işgörenlerin çalışma yaşam kalitesi azaldıkça örgütsel sinizm ve işten ayrılma niyetinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Şahin, vd., (2021), araştırmalarında çalışma yaşam kalitesi arttıkça işten ayrılma niyetinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Kara ve Özdemir (2021) araştırmalarında, çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) orta ($r:-.50$) bir ilişki olduğu, çalışma yaşam kalitesi arttıkça çalışanların işten ayrılma niyetinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

1.3. İş Performansı

İş performansı, ürün veya hizmet üreten veya üretimi mümkün kılan teknik temelleri destekleyen davranışları içeren görev performansı ve iş tanımlarında karşılığı olmayan ancak çalışanların sergilemeye motive oldukları gönüllü davranışlar olarak açıklanan bağlamsal performans olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır (Borman ve Motowidlo, 1993; Motowidlo ve Scotter, 1994; Motowidlo ve Schmit, 1999; Bafort ve Hatrup, 2003: akt. Özdevecioğlu ve Kanıgür, 2009: 59). Görev performansı, örgütsel amaçları destekleyen, bireyin kontrolü altındaki amaç yönelimli daha çok işin uzmanlık ve teknik yönüyle ilgili davranışlara işaret etmektedir (Özdevecioğlu ve Kanıgür, 2009:60). Bağlamsal performans, görev tanımı içerisinde yer almayan ancak görev performansını destekleyen ve dolayısıyla çoğu işletme için benzer olan, bireyin kişilik ve niyetinin belirleyici olduğu davranışlardan oluşmaktadır (Özdevecioğlu ve Kanıgür, 2009:62).

Literatürde; Özdemir ve Yaylı (2014), Tekingündüz, vd. (2015); Alper Ay ve Keleş (2017); Yiğitöl ve Büyükmumcu (2021), araştırmalarında, çalışanların performanslarındaki artışın çalışanların işten ayrılma niyetini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

1.4. İşten Ayrılma Niyeti

Çalışanların işten ayrılma niyeti, bir çalışanın yaptığı işten ayrılma olasılığını ifade etmektedir. İşten ayrılma niyetinin, işten ayrılma davranışına dönüşmesi bir süreçtir ve işten ayrılmayı düşünme, yeni bir iş arayışına girme, alternatif iş olanaklarını değerlendirme, kalmaya ya da gitmeye karar verme evrelerinden oluşmaktadır (Ngamkroekjoti vd., 2012: 121; Addae vd., 2006; akt. Şahin vd., 2021: 32). İşten ayrılma niyetinin işten ayrılma davranışıyla sonuçlandığı, çalışanın işinden ayrılmasının nitelikli bir insan gücü kaybı başta olmak üzere yeni bir çalışanın istihdam edilmesine ihtiyaç duyulması, örgütün işe alım ve

eğitim maliyetlerinin artması, işletmenin diğer çalışanlarındaki moral ve motivasyon eksikliği gibi pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirdiği görülmektedir (Şeker ve Büyükyılmaz, 2021:4).

1.5. Hipotezler

Araştırmada, Güvenli Turizm Sertifikasına sahip konaklama işletmelerinde çalışma yaşam kalitesi, iş performansı, işten ayrılma niyeti ve Covid-19 tedbirleri algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışma yaşam kalitesinin performansa ve işten ayrılma niyetine, performansın işten ayrılma niyetine ve çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısının çalışma yaşam kalitesine, performansa ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan hipotezler geliştirilmiştir.

Hipotez 1: Çalışma yaşam kalitesi ile iş performans arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3: İş performansı ile işten ayrılma niyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 4: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı ile çalışma yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı ile iş performans arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 6: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı ile işten ayrılma niyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 7: Çalışma yaşam kalitesi, iş performansını etkilemektedir.

Hipotez 8: Çalışma yaşam kalitesi, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

Hipotez 9: İş performansı, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

Hipotez 10: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, çalışma yaşam kalitesini etkilemektedir.

Hipotez 11: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, iş performansını etkilemektedir.

Hipotez 12: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

2. METODOLOJİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, Güvenli Turizm Sertifikasına sahip konaklama işletmelerinde çalışma yaşam kalitesi, iş performansı, işten ayrılma niyeti ve Covid-19 tedbirleri algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışma yaşam kalitesinin performansa ve işten ayrılma niyetine, performansın işten ayrılma niyetine ve çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısının çalışma yaşam kalitesine, performansa ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma Muğla ilinin Bodrum ilçesinde hizmet veren beş yıldızlı bir konaklama işletmesinde 5 Temmuz – 3 Ağustos 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tam sayım esasına göre 150 otel çalışanın

tamamına ulaşılmaya çalışılmış araştırma sonucunda 133 geçerli anket elde edilerek araştırma evreninin %88,67 sine ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama

Araştırmada verilerin elde edilmesi için anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunda Van Laar, Edwards ve Easton (2007) tarafından geliştirilen ve Akar ve Üstüner (2017) tarafından Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan 23 madde 6 boyuttan (İş Kariyer Memnuniyeti (Mesleğimi etkin bir şekilde yapabilmem için bir dizi amaç ve hedeflerim vardır, yeteneklerimi işime yansıtabilme imkânım var, görevimi iyi bir şekilde yaptığımda otel yöneticim tarafından takdir edilirim, otel yöneticim tarafından mesleki olarak gelişmem için teşvik edilirim, çalıştığım oteldeki mevcut kariyer fırsatları beni memnun etmektedir ve mesleğimi yapabilmem için almış olduğum eğitimden memnunum), Genel İyi Olma (Kendimi iyi (mutlu ve huzurlu) hissediyorum, Son zamanlarda kendimi mutsuz hissediyorum, hayatımdan memnunum, hayatım birçok yönden hayal ettiğime yakın bir hayattır, işlerim genellikle yolunda gider ve olup bitenleri gözümün önüne getirdiğimde kendimi oldukça mutlu hissediyorum), İş Kontrol Edebilme (Görev yaptığım otelde görüşlerimi rahatlıkla dile getirebildiğimi ve yapılan değişikliklerde etkili olduğumu düşünüyorum, çalıştığım otelde beni etkileyen kararlara dâhil edilirim ve çalıştığım oteldeki diğer çalışanları etkileyen kararlara dâhil edilirim), Çalışma Koşulları (Otel yöneticim işimi etkili bir şekilde yapabilmem için gerekli olan her şeyi sağlar, çalışmakta olduğum otel bana oldukça güvenli bir iş ortamı sağlar ve görev yaptığım oteldeki çalışma koşulları oldukça tatmin edicidir), İş Yaşamında Stres (Çalıştığım otelde kendimi yoğunlukla baskı altında hissederim ve çalışmakta olduğum otelde çoğu zaman kendimi aşırı stres altında hissederim) ve Aile İş Yaşam Dengesi (Çalıştığım otel, aile ve iş yaşamım arasında uyum sağlamamda gerekli kolaylığı ve esnekliği sağlar, çalışma saatlerim özel hayatıma zaman ayırmama imkân sağlar ve çalıştığım otel bana esnek çalışma saatleri/koşulları sağlar)) oluşan İş Yaşam Kalitesi ölçeği, Karakurum (2005) tarafından Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan 11 madde 2 boyuttan (Görev Performansı (Yüksek kalitede iş ortaya koymaktayım, işimin esasını oluşturan ana görevlerimi başarıyla yerine getirmekteyim, işimi yaparken zamanı verimli bir şekilde kullanabilmekte ve iş planlarına bağlı kalmaktayım, işi başarılı bir şekilde yapabilmek için gerekli teknik bilgiyi, görevlerimi yerine getirirken etkili bir şekilde kullanabilmekteyim, görevlerimi yerine getirirken sözlü iletişim becerisini etkili bir şekilde kullanabilmekteyim ve görevlerimi yerine getirirken yazılı iletişim becerisini etkili bir şekilde kullanabilmekteyim) ve Bağlamsal Performans (Kendi işimin bir parçası olmayan işleri de yapmak için gönüllü olmaktayım, kendi işlerimi yaparken büyük bir heves ve gayret içerisindeyim, gerektiğinde çalışma arkadaşlarıma yardım etmekte ve onlarla işbirliği içerisinde çalışmaktayım, otel kurallarını ve prosedürlerini onaylamakta ve bunlara uyum göstermekteyim ve otel hedeflerini onaylamakta, desteklemekte ve savunmaktayım) oluşan İş Performansı ölçeği ile Seyrek ve İnal (2017)'in çalışmalarında kullandıkları 4 maddeden oluşan İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği (Aktif olarak yeni bir iş arıyorum, işimden ayrılmayı düşünüyorum, son bir yıl içerisinde işimden ayrılmayı daha sık düşünmeye başladım ve eğer imkânım olsaydı işimden ayrılırdım) kullanılmıştır. Ayrıca anket formunda konaklama işletmesinde çalışanlar için alınan Covid-19 tedbirlerinin çalışanlar tarafından nasıl

algılandığının belirlenmesi yönelik; T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu, WTO-Dünya Sağlık Örgütü, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, TSE 13811 nolu Hijyen ve Sanitasyon Yönetim Sistemleri, Ulusal ve Uluslararası Sağlık ve Turizm Sektörleri uygulama örneklerine dayanılarak hazırlanan Konaklama Tesisleri İçin Pandemi Süresince Uygulanacak Covid-19 ve Hijyen Uygulamaları Değerlendirme Formunun Konaklama Tesisleri İçin Değerlendirme Formu C bölümünde Personel İçin Alınacak Önlem ve Uygulamalar başlığı altında yer alan 6 maddeden (Otel çalışanlarının kullanması gereken koruyucu ekipmanlar (maske, eldiven vb.) yeterli miktardadır ve düzenli olarak temini sağlanmaktadır, otel çalışanlarının kullanması gereken koruyucu ekipmanların (maske, eldiven vb.) kullanımına yönelik gerekli bildirimler yapılmaktadır, otel çalışanlarına hijyen tedbirleri, teması/ bulaşı engellemeye yönelik uygulamalar ve düzenlemelerle ilgili eğitimler verilmektedir, otel çalışanlarının dinlenme ve sosyal alanlarında sosyal mesafenin korunmasına yönelik gerekli önlemler alınmıştır, otel çalışanlarının dinlenme ve sosyal alanlarında alkol bazlı el antiseptiği, dezenfektanlar vb. malzemeler bulunmaktadır ve otel çalışanlarını işe alımlarında sağlık kontrolleri gerçekleştirilmektedir) oluşan ölçek yer almıştır. Ölçekte yer alan maddeler beşli Likert türünde 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4=Katılıyorum ve 5=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler IBM SPSS 22 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışma yaşam kalitesi, iş performansı, işten ayrılma niyeti ve Covid-19 tedbirleri algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin tespiti için korelasyon analizi; çalışma yaşam kalitesinin performansa ve işten ayrılma niyetine, performansın işten ayrılma niyetine ve çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısının çalışma yaşam kalitesine, performansa ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlenmesi amacı ile regresyon analizi yapılarak elde edilen sonuçlar tablolaştırılmıştır ve bu tablolar yorumlanarak öneriler getirilmiştir.

3. ANALİZLER VE SONUÇLAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada yapılan analizlere ve analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçek ve Boyutların Güvenilirlik Analizleri

Ölçek / Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı	Ortalama	Standart Sapma
Çalışma Yaşam Kalitesi Ölçeği	23	,906	3,4727	,74020
İş Kariyer Memnuniyeti Boyutu	6	,815	3,6504	,92748
Genel İyi Olma Boyutu	6	,802	3,3684	,95590
İşi Kontrol Edebilme Boyutu	3	,706	3,3559	1,02264
Çalışma Koşulları Boyutu	3	,735	3,4987	,94158
İş Yaşamında Stres Boyutu	2	,706	3,4962	1,24544
Aile İş Yaşam Dengesi Boyutu	3	,699	3,4010	,99304
İş Performans Ölçeği	11	,908	4,1770	,77190
Görev Performansı Boyutu	6	,901	4,2757	,82777
Bağlamsal Performans Boyutu	5	,769	4,0586	,81642
Personel için Alınacak Önlem ve Uygulamalar Ölçeği	6	,891	3,8697	1,03543
İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği	4	,920	2,6955	1,47368

Tablo 1'e göre araştırmada kullanılan ölçek ve boyutların güvenilirlikleri, $0,60 \leq \alpha < 0,90$ oldukça güvenilir ve $0,90 \leq \alpha < 1,00$ yüksek derecede güvenilir (Can, 2019: 391) aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Çalışanlara İlişkin Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	Kategori	n	%
Cinsiyet	Erkek	84	63,2
	Kadın	49	36,8
Medeni Durum	Bekâr	112	84,2
	Evli	21	15,8
Yaş	19 – 22 Yaş Arası	37	27,8
	23 – 25 Yaş Arası	40	30,1
	26 – 29 Yaş Arası	27	20,3
	30 Yaş ve Üzeri	29	21,8
Eğitim	İlköğretim	7	5,3
	Lise	74	55,6
	Ön Lisans	2	1,5
	Lisans	47	35,3
	Lisans Üzeri	3	2,3
Çalışma Yılı	Bir Yıl ve Altı	88	66,2
	İki Yıl ve Üzeri	45	33,8

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan çalışanların %63,2 (84 kişi)'si erkek, %36,8 (49 kişi)'sı kadındır. Çalışanların medeni durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında bekâr çalışanların %84,2 (112 kişi) ve evli çalışanlardan % 15,8 (21 kişi) oldukları görülmektedir. Çalışanların yaş dağılımlarına bakıldığında 23-25 yaş grubunun %30,1 (40 kişi) ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu grubu büyüklüklerine göre sırası ile 19-22 yaş arası grup %27,8 (37 kişi), 30 yaş ve üzeri grubun %21,8 (29 kişi) ile 26-29 yaş arası grubun %20,3 (27 kişi) izlediği görülmektedir. Çalışanların eğitim durumlarına bakıldığında lise mezunlarının %55,6 (74 kişi) ile en büyük grubu oluşturdukları görülmektedir. Bu grubu büyüklüklerine göre sırası ile lisans mezunları %35,3 (47 kişi), ilköğretim mezunları %5,3 (7 kişi), lisans üzeri grup %2,3 (3 kişi) ve ön lisans mezunlarının %1,5 (2 kişi) izlediği görülmektedir. Çalışanların çalışma yıllarına dağılımına bakıldığında bir yıl ve altı çalışanların %66,2 (88 kişi) ile çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. İki yıl ve üzeri çalışanların oranı %33,8 (45 kişi)' dir.

Tablo 3. Çalışanların Covid -19 Aşısı Olma Durumları

Demografik Özellikler	Kategori	n	%
Aşı Olma Durumu	Henüz Aşı Olmayan	7	5,3
	Birinci Doz Aşısını Olan	34	25,6
	İkinci Doz Aşısını Olan	84	63,2
	Üçüncü Doz Aşısını Olan	8	6,0

Tablo 3'e göre çalışanların %63,2 (84 kişi) ikinci doz aşısını olduğu görülmektedir. Birinci doz aşı olanların oranı %25,6 (34 kişi), üçüncü doz aşı olanların oranı %6,0 (8 kişi) ve henüz aşı olmayanların oranı %5,3 (7 kişi) olduğu görülmektedir.

3.1. Hipotezlerin Test Edilmesi

Hipotez 1: Çalışma yaşam kalitesi ile iş performansı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 4. Çalışma Yaşam Kalitesi İle İş Performans Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi		İş Performansı	Görev Performansı Boyutu	Bağlamsal Performans Boyutu
Çalışma Yaşam Kalitesi	Pearson Correlation	,502**	,434**	,516**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133
İş Kariyer Memnuniyeti Boyutu	Pearson Correlation	,449**	,378**	,474**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133
Genel İyi Olma Boyutu	Pearson Correlation	,363**	,323**	,361**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133

İş Kontrol Edebilme Boyutu	Pearson Correlation	,452**	,419**	,430**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133
Çalışma Koşulları Boyutu	Pearson Correlation	,430**	,375**	,439**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133
İş Yaşamında Stres Boyutu	Pearson Correlation	,024	-,038	,096
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133
Aile İş Yaşam Dengesi Boyutu	Pearson Correlation	,438**	,394**	,431**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	133	133	133

Tablo 4'e göre çalışanların çalışma yaşam kalitesi algıları ile iş performansları arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r= 0,502$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çalışma yaşam kalitesi ile görev performansı boyutu ve bağlamsal performans boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf ve orta ($r=0,434$; $r=0,512$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin iş kariyer memnuniyeti boyutu ile iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf, zayıf ve zayıf ($r=0,449$; $r=0,378$; $r=0,474$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin genel iyi olma boyutu ile iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf, zayıf ve zayıf ($r=0,363$; $r=0,323$; $r=0,361$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin işi kontrol edebilme boyutu ile iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf, zayıf ve zayıf ($r=0,452$; $r=0,419$; $r=0,430$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin çalışma koşulları boyutu ile iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf, zayıf ve zayıf ($r=0,430$; $r=0,375$; $r=0,439$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin aile – iş yaşam dengesi boyutu ile iş performansı, görev performansı ve bağlamsal performans arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf, zayıf ve zayıf ($r=0,438$; $r=0,394$; $r=0,431$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların çalışma yaşam kalitelerine yönelik olumlu algılamalarının çalışanların iş performanslarına da olumlu olarak yansıdığı görülmektedir.

Hipotez 2: Çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 5. Çalışma Yaşam Kalitesi İle İşten Ayrılma Niyeti Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi		İşten Ayrılma Niyeti
Çalışma Yaşam Kalitesi	Pearson Correlation	-,187*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İş Kariyer Memnuniyeti Boyutu	Pearson Correlation	,002
	Sig. (2-tailed)	,000

	N	133
Genel İyi Olma Boyutu	Pearson Correlation	-,219*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İşi Kontrol Edebilme Boyutu	Pearson Correlation	-,230**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Çalışma Koşulları Boyutu	Pearson Correlation	-,091
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İş Yaşamında Stres Boyutu	Pearson Correlation	-,220*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Aile İş Yaşam Dengesi Boyutu	Pearson Correlation	-,145
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133

Tablo 5'e göre çalışanların çalışma yaşam kalitesi algıları ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ($r = -0,187$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çalışma yaşam kalitesinin genel iyi olma boyutu ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ($r = -0,219$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin işi kontrol edebilme boyutu ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ($r = -0,230$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesinin iş yaşamında stres boyutu ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ($r = -0,220$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların çalışma yaşam kalitelerine yönelik olumlu algılamalarının çalışanların işten ayrılma niyetine olumsuz olarak yansıdığı, çalışanların işten ayrılma niyetini azalttığı görülmektedir.

Hipotez 3: İş performans ile işten ayrılma niyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 6. İş Performansı İle İşten Ayrılma Niyeti Arasında İlişki

	Pearson Korelasyon Matrisi	İşten Ayrılma Niyeti
İş Performansı	Pearson Correlation	-,223**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Görev Performansı Boyutu	Pearson Correlation	-,237**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Bağlamsal Performans Boyutu	Pearson Correlation	-,175*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133

Tablo 6'ya göre, çalışanların iş performansları ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ($r = -0,223$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların görev performansları ve bağlamsal performansları ile işten ayrılma niyeti arasında ters yönlü (negatif) anlamlı çok zayıf ve çok zayıf ($r = -0,237$; $r = -0,175$ $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur.

Hipotez 4: Çalışanların Covid-19 düzenlemesi algısı ile çalışma yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 7. Çalışanların Covid-19 Düzenlemesi Algısı İle Çalışma Yaşam Kalitesi Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi		Çalışanların Covid-19 Düzenlemesi Algısı
Çalışma Yaşam Kalitesi	Pearson Correlation	,649**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İş Kariyer Memnuniyeti Boyutu	Pearson Correlation	,499**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Genel İyi Olma Boyutu	Pearson Correlation	,556**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İş Kontrol Edebilme Boyutu	Pearson Correlation	,485**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Çalışma Koşulları Boyutu	Pearson Correlation	,548**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
İş Yaşamında Stres Boyutu	Pearson Correlation	,188*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Aile İş Yaşam Dengesi Boyutu	Pearson Correlation	,528**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133

Tablo 7'ye göre çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r = 0,649$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesinin iş kariyer memnuniyeti boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf ($r = 0,499$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesinin genel iyi olma boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r = 0,556$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesinin işi kontrol edebilme boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf ($r = 0,485$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesinin çalışma koşulları boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r = 0,548$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kalitesinin iş yaşamında stres boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı çok zayıf ($r = 0,188$; $p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma

yaşam kalitesinin aile – iş yaşam dengesi boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r=0,528$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların iş yerlerinde kendi güvenliklerine yönelik yapılan Covid-19 düzenlemelerini olumlu olarak algıladıkları bu olumlu algılamanın çalışma yaşam kalitesine yönelik algıyı da olumlu olarak yansıdığı görülmektedir.

Hipotez 5: Çalışanların Covid-19 düzenlemesi algısı ile iş performansları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 8. Çalışanların Covid-19 Düzenlemeleri Algısı İle İş Performansı Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi		Çalışanların Covid-19 Düzenlemesi Algısı
İş Performansı	Pearson Correlation	,591**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Görev Performansı Boyutu	Pearson Correlation	,510**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133
Bağlamsal Performans Boyutu	Pearson Correlation	,608**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133

Tablo 8'e göre çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile iş performansları arasında pozitif yönlü anlamlı orta ($r= 0,591$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile görev performansları ve bağlamsal performansları arasında pozitif yönlü anlamlı orta ve orta ($r= 0,510$; $r= 0,608$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur.

Hipotez 6: Çalışanların Covid-19 düzenlemesi algısı ile işten ayrılma niyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 9. Çalışanların Covid-19 Düzenlemesi Algısı İle İşten Ayrılma Niyeti Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi		Çalışanların Covid-19 Düzenlemesi Algısı
İşten Ayrılma Niyeti	Pearson Correlation	-,153
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	133

Tablo 9'a göre çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile işten ayrılma niyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Hipotez 7: Çalışma yaşam kalitesi, iş performansını etkilemektedir.

Tablo 10. Çalışma Yaşam Kalitesinin İş Performansına Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
İş Performansı	Sabit (Constant)	2,360	,280		8,434	,000
	Çalışma Yaşam Kalitesi	,523	,079	,502	6,641	,000

R=0,502; R²=0,252; F₍₁₋₁₃₁₎=44,101; p=0,000

Tablo 10'a göre, çalışma yaşam kalitesi ile iş performans arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [R=,502; R²=,252; F₍₁₋₁₃₁₎=44,101; p=,000]. Çalışma yaşam kalitesi iş performansındaki değişimin % 25'ini açıklamaktadır. Çalışma yaşam kalitesi puanındaki 1 birimlik artış iş performans puanında 0,523'lik artışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

İş Performansı= 2,360 + 0,523 x Çalışma Yaşam Kalitesi olarak bulunmuştur.

Hipotez 8: Çalışma yaşam kalitesi, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

Tablo 11. Çalışma Yaşam Kalitesinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
İşten Ayrılma Niyeti	Sabit (Constant)	3,990	,607		6,577	,000
	Çalışma Yaşam Kalitesi	-,373	,171	-,187	-2,181	,031

R=0,187; R²=0,035; F₍₁₋₁₃₁₎=4,757; p=0,031

Tablo 11'e göre, çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyeti arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [R=,187; R²=,035; F₍₁₋₁₃₁₎=4,757; p=,031]. Çalışma yaşam kalitesi işten ayrılma niyetindeki değişimin % 4'ünü açıklamaktadır. Çalışma yaşam kalitesi puanındaki 1 birimlik artış işten ayrılma niyeti puanında -0,373'lik azalışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

İşten Ayrılma Niyeti= 3,990 - 0,373 x Çalışma Yaşam Kalitesi olarak bulunmuştur.

Hipotez 9: İş performansı, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

Tablo 12. İş Performansının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
İşten Ayrılma Niyeti	Sabit (Constant)	4,472	,691		6,475	,000
	İş Performansı	-,425	,163	-,223	-2,615	,010

R=0,223; R²=0,050; F₍₁₋₁₃₁₎=6,838; p=0,010

Tablo 12'ye göre, iş performansı ile işten ayrılma niyeti arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [$R=-,223$; $R^2=,050$; $F_{(1-131)}=6,838$; $p=,010$]. İş performansı işten ayrılma niyetindeki değişimin % 5'ini açıklamaktadır. İş performans puanındaki 1 birimlik artış işten ayrılma niyeti puanında -0,425'lik azalışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

İşten Ayrılma Niyeti= 4,472 - 0,425 x İş Performansı olarak bulunmuştur.

Hipotez 10: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, çalışma yaşam kalitesini etkilemektedir.

Tablo 13. Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algının Çalışma Yaşam Kalitesine Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
Çalışma Yaşam Kalitesi	Sabit (Constant)	1,678	,190		8,816	,000
	Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı	,464	,048	,649	9,754	,000
$R=0,649$; $R^2=0,421$; $F_{(1-131)}=95,144$; $p=0,000$						

Tablo 13'e göre, çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile çalışma yaşam kaliteleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [$R=,649$; $R^2=,421$; $F_{(1-131)}=95,144$; $p=,000$]. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı çalışma yaşam kalitesi değişimin % 42'sini açıklamaktadır. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algı puanındaki 1 birimlik artış çalışma yaşam kalitesi puanında 0,464'lik artışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

Çalışma Yaşam Kalitesi= 1,678 + 0,464 x Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı olarak bulunmuştur.

Hipotez 11: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, iş performansını etkilemektedir.

Tablo 14. Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algının İş Performansına Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı	Sabit (Constant)	2,473	,210		11,750	,000
	İş Performansı	,440	,053	,591	8,377	,000
$R=0,591$; $R^2=0,349$; $F_{(1-131)}=70,177$; $p=0,000$						

Tablo 14'e göre, çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile iş performansları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [$R=,591$; $R^2=,349$; $F_{(1-131)}=70,177$; $p=,000$]. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı iş performansındaki değişimin % 35'ini açıklamaktadır. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algı puanındaki 1 birimlik artış iş performans puanında 0,440'lık artışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

Çalışma Yaşam Kalitesi= 2,473 + 0,440 x Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı olarak bulunmuştur.

Hipotez 12: Covid-19 düzenlemesine yönelik algı, işten ayrılma niyetini etkilemektedir.

Tablo 15. Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi

Değişken		B	Standart Hata	Beta	t	p
Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı	Sabit (Constant)	,4,160	,186		22,341	,000
	İşten Ayrılma Niyeti	-,108	,061	-,153	-1,755	,078

R=0,153; R²=0,023; F₍₁₋₁₃₁₎=3,149; p=0,078

Tablo 15'e göre, çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı ile performansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [R=,153; R²=,023; F₍₁₋₁₃₁₎=3,149; p=,078]. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algısı işten ayrılma niyetindeki değişimin % 2'sini açıklamaktadır. Çalışanların Covid-19 tedbirlerine yönelik algı puanındaki 1 birimlik artış işten ayrılma niyeti puanında 0,110'luk azalışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

İşten Ayrılma Niyeti= 4,160 - 0,110 x Covid-19 Düzenlemesine Yönelik Algı olarak bulunmuştur.

Tablo 16. Hipotez Sonuç Tablosu

HİPOTEZ	SONUÇ
Hipotez 1	Kabul Edildi
Hipotez 2	Kabul Edildi
Hipotez 3	Kabul Edildi
Hipotez 4	Kabul Edildi
Hipotez 5	Kabul Edildi
Hipotez 6	Reddedildi
Hipotez 7	Kabul Edildi
Hipotez 8	Kabul Edildi
Hipotez 9	Kabul Edildi
Hipotez 10	Kabul Edildi
Hipotez 11	Kabul Edildi
Hipotez 12	Reddedildi

Tablo 16'ya göre hipotez 1, hipotez 2, hipotez 3, hipotez 4, hipotez 5, hipotez 7, hipotez 8, hipotez 9, hipotez 10 ve hipotez 11 kabul edilmiştir. Hipotez 6 ve hipotez 12 reddedilmiştir.

4. Sonuç

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda çalışma yaşam kalitesi ile çalışanların iş performansları arasında doğru yönlü (pozitif) orta (r:50) bir ilişki bulunmuştur. Çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyetinin arasında ters yönlü (negatif) çok zayıf (r:-19) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların Covid-19 önlem algıları ile çalışma yaşam kalitesi arasında doğru yönlü (pozitif) orta (r:65) bir ilişki; çalışanların Covid-19 önlem algıları ile iş performansları arasında doğru yönlü (pozitif) orta (r:59) bir

ilişki; çalışanların Covid-19 önlem algıları ile işten ayrılma niyetleri arasında ters yönlü (negatif) çok zayıf ($r:15$) bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların iş performanslarındaki değişimin %25'inin çalışma yaşam kalitesinden kaynaklandığı, çalışma yaşam kalitesindeki 1 puanlık bir artışın çalışanların performanslarında 0,523 puanlık artışa neden olduğu görülmüştür. Çalışanların işten ayrılma niyetlerindeki değişimin %4'ünün çalışma yaşam kalitesinden kaynaklandığı, çalışma yaşam kalitesindeki 1 puanlık bir artışın çalışanların işten ayrılma niyetlerinde - 0,373 puanlık azalışa neden olduğu görülmüştür. Çalışanların iş performanslarındaki değişimin %35'inin çalışanlara yönelik Covid-19 önlemlerinden kaynaklandığı, çalışanların Covid-19 önlemlerine yönelik algılarında 1 puanlık bir artışın çalışanların iş performanslarında 0,792 puanlık artışa neden olduğu görülmüştür. Çalışanların işten ayrılma niyetlerindeki değişimin %2'sinin çalışanlara yönelik Covid-19 önlemlerinden kaynaklandığı, çalışanların Covid-19 önlemlerine yönelik algılarında 1 puanlık bir artışın çalışanların işten ayrılma niyetlerinde - 0,108 puanlık azalışa neden olduğu görülmüştür. Araştırmada çalışma yaşam kalitesi ve çalışanların Covid-19 önlemlerine yönelik algıları arttıkça çalışanların iş performanslarının arttığı; çalışma yaşam kalitesi ve çalışanların Covid-19 önlemlerine yönelik algıları arttıkça çalışanların işten ayrılma niyetinin azaldığı saptanmıştır. Araştırma sonuçları; çalışma yaşam kalitesi ile iş performansı arasındaki ilişkiyi araştıran, Işkın (2021); Beh and Rose (2007) ve Tokmak (2021), çalışma yaşam kalitesi ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiyi araştıran Huang vd., (2007); Demir (2011); Yıldız (2013); Altay ve Turunç (2018); Işık ve Başar (2019); Yıldırım ve Ceyhan (2020); Şahin, vd., (2021) ve Kara ve Özdemir (2021), iş performansı ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiyi araştıran Özdemir ve Yaylı (2014), Tekingündüz, vd. (2015); Alper Ay ve Keleş (2017) ve Yiğitöl ve Büyükmumcu (2021)' nun araştırmalarından elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırmada Muğla ilinin Bodrum ilçesinde hizmet veren beş yıldızlı bir konaklama işletmesi çalışanları örnek alınmış olup genellenebilir sonuçlara ulaşmak için daha fazla sayıda konaklama işletmesinin ve daha fazla sayıda otel çalışanının araştırmaya dâhil edilmesi önerilmektedir.
- Araştırmada çalışma yaşam kalitesi, iş performansı, işten ayrılma niyeti ve Covid-19 tedbirleri algısı arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin birbirine etkisi araştırılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, örgütsel bağlılık, işte kalma niyeti vb. farklı değişkenlerin araştırmaya dâhil edilerek araştırmanın kapsamının daha da genişletilmesi önerilmektedir.
- Araştırma Güvenli Turizm Sertifikasına sahip konaklama işletmesinde yapılmıştır. Güvenli Turizm Sertifika Programı içerisinde yer alan ve güvenli turizm sertifikasına sahip, restoran ve cafe, kültür, sanat ve kongre tesisleri, deniz turizmi tesis ve araçları, temalı parklar, mekanik hat tesisleri ve tur ve transfer araçlarında da benzer araştırmaların yapılması önerilmektedir.
- Çalışanların çalışma yaşam kalitesine yönelik beklentilerinin belirlenmesine yönelik düzenli aralıklarla yapılan ölçümlerin işletmenin eksikliklerinin giderilmesinde bir öz değerlendirme unsuru olabileceği düşünülmektedir.

5. Kaynakça

- Akar, H. ve Üstüner, M. (2017). İş yaşam kalitesi ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2), 159-176.
- Alper Ay, F. ve Keleş, K. (2017). Etkileşimci ve dönüşümcü liderlik tarzlarının işten ayrılma niyeti ve iş performansı üzerinde etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(4), 193-203.
- Altay, M. ve Turunç, Ö. (2018). İş yükü, çalışma yaşam kalitesi ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: Lider-üye etkileşiminin ve örgütsel bağlılığın aracılık rolü. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(17), 191-229.
- Beh, L.S. and Rose, R.C. (2007). Linking QWL and job performance: Implications for organization. Performance Improvement, 46(6), 30-35.
- Can, A. (2019). SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Pegem Akademi.
- Demir, M. (2011). İşgörenlerin çalışma yaşamı kalitesi algılamalarının işte kalma niyeti ve işe devamsızlık ile ilişkisi. Ege Akademik Bakış Dergisi, 11(3), 453-464.
- Eşitti, B. ve Özdemir, C. (2020). Güvenli turizm sertifikasyon programının kriz yönetimi ve sürdürülebilirlik açılarından ele alınması. Journal of Humanities and Tourism Research, (Special Issue 5), 76-89.
- Huang, T. C., Lawler, J., and Lei, C. Y. (2007). The effects of quality of work life on commitment and turnover intention. Social Behavior and Personality: an international journal, 35(6), 735-750.
- Işık, M. F. ve Başar, M. S. (2019). İş yaşam kalitesinin işten ayrılma niyeti üzerindeki rolü: Erzurum ili Palandöken Kış Turizmi Merkezindeki çalışanlar üzerinde bir uygulama. Journal of International Social Research, 12(66), 1074-1085.
- Işkın, M. (2021). Turizm işletmeleri çalışanlarının çalışma yaşamı kalitesi, iş tatmini düzeyleri ve performansları: Eğitim ve geliştirme faaliyetlerinin aracı ve örgütsel sinizm. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 9(3), 1972-1991.
- Kara, M. ve Özdemir, H. (2021). Konaklama işletmelerinde çalışma yaşam kalitesi, örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti ilişkisi üzerine bir araştırma. International Academic Social Resources Journal, 6(32), 2064-2073.
- Karakurum, M. (2005). The Effects of Person-Organization Fit on Employee Job Satisfaction, Performance and Organizational Commitment in a Turkish Public Organization (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ngamkroekjoti, C., Ounprechavanit, P., and Kijboonchoo, T. (2012). Determinant factors of turnover intention : A case study of air conditioning company in Bangkok, Thailand. International Conference on Trade, Tourism and Management (ICTTM'2012) December 21-22, 2012 Bangkok (Thailand, 121-125.

- Özdemir, H. ve Yaylı, A. (2014). Çalışanın örgütsel bağlılığı, performansı ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research (JRTR)*, 1(1), 48-58.
- Özdevecioğlu, M. ve Kanıgür, S. (2009). Çalışanların ilişki ve görev yönelimli liderlik algılamalarının performansları üzerindeki etkileri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(16), 53-82.
- Özen, P. (2011). Performans, Eğitim İlişkisinin İrdelenmesi ve Çalışan Performansının Eğitimin Rolünün Betimlenmesine Yönelik Bir Araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Seyrek, İ. H. ve İnal, O. (2017). İşten ayrılma niyeti ile ilişkili faktörler: bilgi teknolojisi çalışanları üzerine bir araştırma. *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 1(1), 43-62.
- Şahin, D., Ekici, Z. ve Kayral, H. İ. (2021). Doktorların çalışma yaşam kalitesinin örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(1), 29-42.
- Şeker, E. Ö. ve Büyükyılmaz, O. (2021). KOBİ yöneticilerinin liderlik özelliklerinin çalışan performansına ve işten ayrılma niyetine etkisi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 1-14.
- Tavmergen, İ. (2000). Turizm sektörü ve çalışma hayatında kalite. *Standart Dergisi*. Şubat 2000, 39(458), 47-50.
- Tekingündüz, S., Top, M. ve Seçkin, M. (2015). İş tatmini, performans, iş stresi ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkilerin incelenmesi: Hastane örneği. *Verimlilik Dergisi*, 2015(4), 39-64.
- Tokmak, M. (2021). Çalışanların iş yaşam kalitesinin bağlamsal ve görev performansı üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(İstiklal Marşı 100. Yıl Armağan Sayısı), 54-68.
- Tuncer, M. ve Yeşiltaş, M. (2013). Çalışma yaşam kalitesinin otel işletmesi çalışanları üzerindeki etkileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 57-78.
- Türkmendağ, T., Erdem, B. ve Akyürek, S. (2021). Güvenli turizm sertifikalı işletmelerin profilleri ve sertifikaya sahip konaklama işletmelerine yönelik çevrimiçi misafir yorumlarının değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 455-476.
- Van Laar, D., Edwards, J. A. and Easton ,S.(2007). The work related quality of life scale for healthcare workers. *Journal of Clinical Nursing*. 3(60), 325-33.
- Yıldırım, M. ve Ceyhan, S. (2020). Çalışma yaşam kalitesinin işten ayrılma niyetine etkisinde örgütsel sinizmin aracılık rolü. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1175-1184.

Yıldız, S. M. (2013). Spor ve fiziksel etkinlik işletmelerinde iş yaşam kalitesinin çalışanların işten ayrılma niyetine etkisi. *Ege Academic Review*, 13(3), 317-324.

Yiğitol, B. ve Büyükmumcu, S. (2021). Covid-19 korkusu, kişilik özellikleri, iş performansı ve işten ayrılma niyeti arasındaki yordayıcı ilişkilerin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(Pandemi Özel Sayısı), 1-1.

Covid-19'un Tüketicilerin Panik Satın Alma Davranışına Etkilerinin İncelenmesi

Dr. Kazım DAĞ*
Milli Eğitim Bakanlığı
kzmdgnrhk@gmail.com
Orcid: 0000-0003-0643-6932

Özet

Araştırma; tüketicilerin algılanan belirsizlik, algılanan ciddiyet, algılanan kıtlık, kaygı ve panik arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Covid-19 pandemisi sürecinde satın alma davranışları incelenerek, normal alışverişlerinden daha fazla ürün satın alan tüketiciler araştırma evrenini oluşturmaktadır. Kolayda örneklem yöntemi ile toplanan veriler, çevrimiçi olarak dağıtılan 420 anket formundan elde edilen verilerle değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre; algılanan belirsizliğin, algılanan ciddiyetin ve algılanan kıtlığın, algılanan kaygıyı etkilediği ve algılanan kaygının ise panik satın almayı pozitif yönde anlamlı etkilediği tespit edilmiştir. Covid-19 gibi belirsizlik ortamlarında tüketiciler üzerinde oluşan stres, kaygı ve endişenin tüketici satın almalarında farklılıklar oluşturduğu araştırmada yer alan hipotezlerin kabul edilmesi ile doğrulanarak algılanan kaygının panik satın almayı etkilediğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Belirsizlik, Kaygı, Panik Satın Alma Davranışı, Tüketici Davranışı.

Examining The Effects Of Covid-19 On Consumers' Panic Buying Behavior

Abstract

The research was carried out to explain the relationship between consumers' perceived uncertainty, perceived severity, perceived scarcity, anxiety and panic. By examining their purchasing behaviors during the Covid-19 pandemic process, consumers who buy more products than their normal shopping constitute the research universe. The data collected by the convenience sampling method were evaluated with the data obtained from 420 questionnaires distributed online. According to the analysis results; According to the results of the analysis, it was determined that perceived uncertainty, perceived severity and perceived scarcity affected perceived anxiety and perceived anxiety had a positive and significant effect on panic buying. It is confirmed by the acceptance of the hypotheses in the research that the stress, anxiety and worry on consumers in uncertain environments such as Covid-19 cause differences in consumer purchases, and it shows that perceived anxiety affects panic buying.

Keywords: Covid-19, Uncertainty, Anxiety, Panic Purchasing Behavior, Consumer Behavior.

* Sorumlu yazar: *Kazım Dağ*

GİRİŞ

Covid-19 pandemisinin tüketicilerin satın alma davranışlarında nasıl bir etki oluşturduğu araştırma alanını genişleterek devam etmektedir. Pandemi dönemlerinde kaygı, endişe ve stres gibi psikolojik faktörlerin satın alma davranışı üzerinde etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Kıtılık, belirsizlik ve diğer birçok psikolojik ve sosyal faktörün tüketici panik satın alımının öncülleri olduğu öne sürülmektedir (Yuen vd., 2020). Ayrıca, Covid-19 market alışverişleri üzerindeki olumsuz etkisi belgelenmiştir. Ancak tüketicilerin pandemi sırasında panik satın almalarını ve istifleme davranışlarını etkileyen gerçek psikolojik faktörler henüz anlaşılammıştır (Sheth, 2020). Aslında, Covid-19, problem tanımadan satın alma ve tüketime kadar uzanan tüm tüketici davranış sürecini bozmuştur (Omar vd., 2021: 2).

Covid-19'un etkilerine bakıldığında siyasi, ekonomik ve sosyo-davranışsal değişiklikleri zorlayarak, dünyada ve Türkiye'de tüketici yaşamını etkileyen koşullar yaratmıştır. Tüketicilerin bu kısıtlamalara bağlı olarak panik satın almaları biriktirici bir tutuma dönüşmüştür. Yine birçok faaliyetin kısıtlanması örneğin; yüz yüze eğitimin yapılmaması, işyerleri ve çalışma alanlarına getirilen sınırlamalar, eğlence ve dinlenme mekânlarına getirilen kısıtlamalar, alışveriş ve sosyalleşme gibi faaliyetlere bağlı kısıtlamalar, insan gruplarının bulunduğu tüm etkinlik türlerinin kısıtlanması Covid-19'un insanların normal yaşam ve çalışmaları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ve tüketicilerin yaşam biçimlerini etkilediğini ortaya koymuştur (Dağ vd., 2021: 1171).

Pazarlamanın gelişim aşamaları olan, ürün, üretim, satış ve pazarlama anlayışına gelinceye kadar tüketicinin istek ve arzularına çok önem verilmemekteydi. Dünyanın küreselleşmesi ve rekabetin yoğunlaşması sonucunda müşteri memnuniyeti ve dolayısıyla tüketici davranışlarını anlamaya çalışmak, işletmelerin odak noktası olmuştur. Tüketici davranışlarındaki değişme eğilimi devam ederken Covid-19 pandemisinin ortaya çıkması tüketici davranışlarındaki eğilimi farklılaştırmıştır (Durmaz ve Dağ, 2021: 319). Covid-19 pandemisinin küresel krizi, dünya ekonomisini ve sağlık hizmetlerini harap ederek milyarlarca insan arasında korku, panik ve belirsizliği ateşlemiştir. Birçok yerde sokağa çıkma yasağı uygulandığından, panik satın alma, Coronavirüs salgınının bir özelliği olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, süreci daha iyi anlamak hem yöneticiler hem de pazarlamacılar için yönetsel faydalar sağlamak amacıyla Covid-19 sırasında tüketicilerin panik satın alma davranışlarını incelemek ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir (Islam vd., 2021: 4). Panik satın alma, çeşitli güdüler ve psikolojik süreçler tarafından körüklenen karmaşık bir davranış olarak genellikle stres, kaygı, depresyon, korku ve gelecekle ilgili belirsizliğe verilen psikolojik bir tepki olarak kabul edilmektedir (Hall vd., 2021: 3). 2020'de Covid-19 salgını dünya çapında çok sayıda panik satın almaya neden olmuştur. Birçok ülkede bilginin şeffaf olmaması ve belirsiz bilgiler nedeniyle insanlar panik ve korkuyla malları istiflemeye başlamışlardır (Li vd., 2020: 1028). Özellikle pandeminin başladığı dönemde tüketicilerin, perakende pazarı için tedarik sistemini olumsuz yönde etkileyen panik satın alma ile meşgul oldukları anlaşılmıştır. Bu tür satın alma ve stoklama davranışlarını anlamak, hükümet, afet yöneticileri ve perakende sektörünün kriz müdahale stratejilerini ayarlamaları hazırlık ve müdahale stratejileri dahil afet yönetimini daha iyi anlamaları için önemli bilgiler sağlamaktadır. Dolayısıyla tüketici davranışını kriz dönemlerinde anlamak ve gerekli

önlemleri alarak gelecek dönemdeki krizlerde planlama yapmayı daha anlaşılır kılacaktır. Bu araştırma, tüketicilerin belirsizlik, şiddet algıları, kıtlık algıları ve kaygı gibi psikolojik faktörlerin tüketicilerin panik satın alma davranışını nasıl etkilediğini incelemektedir.

1. Literatür Taraması

1.1. Panik Satın Alma

Panik satın alma, korku, panik ve belirsizlik duyguları gibi olumsuz duygular davranışı etkilediğinde ortaya çıkmakta ve insanları normalden daha fazla şey satın almaya yönlendirmektedir. Bu tür tüketici davranışları, kriz dönemlerinde ve doğal afetler gibi yıkıcı olayların yanı sıra halk ve kişisel sağlık acil durumlarında daha sık görülmektedir (Lins ve Aquino, 2020: 1). Panik satın alma, pandemiler sırasında gözlemlenen ancak bunlarla sınırlı olmayan bir olgudur. Panik satın alma, genel olarak belirli bir doğal afet veya sosyal olay nedeniyle bir grubun anormal tüketim davranışlarına atıfta bulunmakta ve panik algısı nedeniyle yoğunlaşmaktadır (Li vd., 2020: 1028). Panik satın alma, ciddi bir felaket veya krizin neden olduğu arz kesintisi tahmininden dolayı alışılmadık derecede büyük miktarlarda ürün satın alma eylemini ifade etmektedir (Tsao vd., 2019). Panik satın alma, Coronavirüs karantinası döneminde tüketiciler arasındaki kontrol kaybını yansıtan küresel bir fenomen haline gelmiştir (Islam vd., 2021: 5). Panik satın alma, artan belirsizliğe verilen bu tepkinin bir tezahürüdür (Prentice vd., 2020: 1).

Olay, risk algısı, korku ve davranış değişikliklerinin niyeti gibi tüketici davranışını etkileyen faktörleri değerlendirmek için çeşitli büyüklük zaman serilerinde çok sayıda çok boyutlu yaklaşım kullanılmaktadır. Panik satın alma davranışını oluşturan faktörlerin bilgi ve bilgi faktörü, aile düşünceleri, diğer insanlardan gelen koşullu veya etkisi ve riskten kaçınma faktörü olduğunu göstermektedir (Wijaya, 2020: 1). Dolayısıyla, Covid-19 gibi bir pandemi sırasında satın alma davranışının değişeceği de varsayılabilir (Kaur, 2020: 132). Yine Covid-19 salgını sırasında halk sağlığı sektörü tarafından yapılan korku çağrıları, evde kalmak, ellerinizi yıkamak, evde kalmak ve sevdiklerinizi kurtarmak gibi algılanan risklerin ve korkunun sosyal yorumlarıyla bağlantılı olduğu için anlık satın almalara neden olabilmektedir (Naeem, 2020: 3). Panik satın alma, yaklaşan bir kıtlık veya fiyat artışının ani korkuları nedeniyle belirli bir ürün veya emtiadan büyük miktarlarda satın alma eylemi olarak belirtilmektedir. Panik satın alma, afetlere karşı yaygın bir tüketici tepkisidir ve genellikle tüketiciler bir afet beklentisinde veya sonrasında veya afet olarak algılandığında ortaya çıkmaktadır (Islam vd., 2021: 7). Covid-19 hakkında gerçek zamanlı bilgi, tüketicilere akıllı kararlar vermeleri için ihtiyaç duydukları araçları verirken aynı zamanda gelecek konusunda onları daha endişeli hale getirerek panik satın almaya veya ürünlerin stoklanmasına yol açabilmektedir (Naeem, 2021: 1). Özellikle sosyal medyanın kolaylaştırdığı bilgilere erişim ve koronavirüsün yayılmasının evrensel doğası nedeniyle, panik satın alma dünya çapında daha önce hiç görülmemiş bir fenomen haline gelmiştir (Singh ve Rakshit, 2020). Tüm bu belirsiz zamanlar, korku ve panik gibi derinden olumsuz duygular uyandırmıştır. Aslında korku, kriz zamanlarında daha da fazla insan davranışının, yani tüketici davranışının güçlü bir itici gücüdür. Covid-19 pandemisi salgınından bu yana bir süpermarket yarışına, rafların hızla boşalmasına ve insanların evde ürün stoklamak için fazladan alım

yapmasına yol açmıştır (Lins ve Aquino, 2020: 1). Belirsiz ortamda, insanların stok sıkıntısı korkusunun neden olduğu panik, büyük ölçekli panik satın alımın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Li vd., 2020: 1027).

Panik satın almanın kendi başına arz açığından değil, tüketicilerin artan endişe ve korkularından kaynaklandığına dikkat çekilmektedir (Shou vd., 2013; Tsao vd., 2019). Pandemi salgını endişe verici bir tehdit olarak kabul edilmekte, endişe de duyguları ve gelecekle ilgili korkuyu tetiklemektedir. Panik satın alma, geleceğe ve sosyal taleplere ilişkin algılanan kontrol eksikliğine bir yanıt olabileceği ifade edilmekte (Sim vd., 2020) ve bu kontrol kaybı duygusunun stres seviyeleri üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Bu anlamda, insanlar duygusal sıkıntıya tepki olarak bilinçli olarak belirli satın alma davranışlarına girebilmektedir (Sneath vd., 2009). Belirsizliğin arttığı zamanlarda tüketiciler, temel ihtiyaç maddelerinin ihtiyati stoklarını oluşturmak için teşviklerle karşı karşıya kalmaktadırlar (O'Connell vd., 2021: 249). Bu nedenle, normalden daha fazla satın almak, belirsizlik duygularıyla başa çıkmanın bir yolu ve bir kendini koruma eylemi olarak düşünülebilir (Lins ve Aquino, 2020: 1).

Aylarca süren karantinayla birlikte panik satın alma, birçokları için yalnızca gerekli bir eylem değil, aynı zamanda psikolojik bir başa çıkma mekanizması haline gelmiştir. Özellikle, sokağa çıkma kısıtlamaları altında; uzmanlar insanlara kesinlikle gerekli olmadıkça alışveriş yapmamalarını tavsiye ederek marketler, mağazalar alışveriş saatlerini kısaltarak sosyal mesafenin korunmasını sağlamak istemektedirler. Tüm bunlar, tüketicilerin yaşadığı yüksek düzeyde kaygıya neden olmaktadır. Artan kaygı, tüketicileri ihtiyaç duymadıkları ürünleri satın almaya veya kullanacaklarından çok daha fazlasını almaya teşvik edebileceği düşünülmektedir. Hükümetlerin krizi yönetme konusundaki güvensizliği ve mağazaların tamamen kapanması korkusu da bazı insanları takıntılı bir şekilde satın almaya teşvik etmektedir (Islam vd., 2021: 8). Naeem (2020) araştırmasında, savunmasız insan grubunun, hastalık korkusunun, boş raf korkusunun, fiyat artışı korkusunun ve evde kalmak için fazladan satın alma konusundaki sosyal eğilimin, müşteriler arasında panik anlık satın alma davranışını artırdığını ortaya koymuştur. Birçok insan ölüm oranı ve boş rafların kanıtlarını sosyal olarak yorumladı, bu da daha fazla dezenformasyona, söylentiye ve sansasyona yol açtı, bu da tüketicilerin dürtüsel satın alma davranışlarını arttırmıştır (Naeem, 2020: 1).

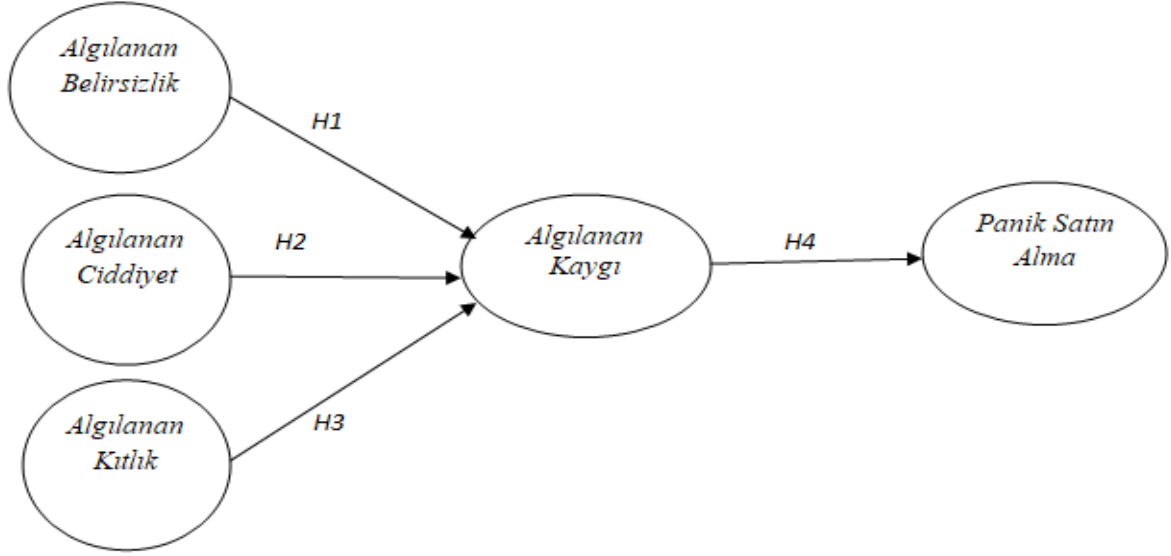
Kıtlık algısı (algılanan kıtlık etkisi), panik satın alma davranışı ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır ve acil ihtiyaçlar için kıtlık gelişirse istifleme davranışları artmaktadır. Aynı zamanda, bir şeyleri toplamak için başka bir mekanizmayı harekete geçiren bir güvensizlik duygusu yaratmaktadır (Arafat vd., 2020).

Alan yazında gerçekleştirilen çalışmalar doğrultusunda aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

- H1. Belirsizlik, tüketicilerin algılanan kaygı düzeyi ile pozitif bir ilişkiye sahiptir.
- H2. Bir pandemi salgınının algılanan ciddiyeti, tüketici kaygısı ile pozitif bir ilişkiye sahiptir.
- H3. İhtiyaç duyulan ürünlerin algılanan kıtlığı, tüketici kaygısı ile pozitif bir ilişkiye sahiptir.
- H4. Kaygı, tüketici panik satın alma ile pozitif bir ilişkiye sahiptir.

2. Yöntem

Araştırma; tüketicilerin algılanan belirsizlik, algılanan ciddiyet, algılanan kıtlık, kaygı ve panik arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. COVID-19 pandemisi sürecinde satın alma davranışları incelenerek, normal alışverişlerinden daha fazla ürün satın alan tüketiciler araştırma evrenini oluşturmaktadır. Kolayda örneklem yöntemi ile toplanan veriler, çevrimiçi olarak dağıtılan 420 anket formundan elde edilen verilerle değerlendirmeye tabi tutulmuştur.



Şekil 1: Araştırma Modeli

İki bölümden oluşan anket formunda demografik özellikleri ölçen sorular ve Omar vd., (2021)'nin çalışmalarından uyarlanan değişkenlere ilişkin ifadeler yer almaktadır. Belirsizliği ölçmek için 6 ifade, algılanan ciddiyeti ölçmek için 3 ifade, algılanan kıtlığı ölçmek için 5 ifade, algılanan kaygıyı ölçmek için 5 ifade ve panik satın almayı ölçmek için 3 ifade kullanılmıştır. Likert tipi ölçek (1-5 aralığında) katılımcılara yöneltilmiştir.

2.1. Bulgular

Araştırmaya katılan tüketicilerin demografik özellikleri incelenmiştir. Katılımcıların yaş aralığı incelendiğinde, %33,2'si 18-24 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Tüketicilerin cinsiyetlerine bakıldığında; %48,5'i erkek, %51,5'i kadındır. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %51,3'ünün evli olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %43,4'ü lisans mezunudur. Katılımcıların gelir algılarına bakıldığında, %52'sinin kendisini orta düzeyde gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1: Hipotez Testleri

Değişkenler		Beta (β)	SE	t	p	R ²	Q ²	Sonuç
H ₁ Algılanan Belirsizlik	→ Algılanan Kaygı	,676	0.050	11.724	0,000***	0.37	0.25	Kabul
H ₂ Algılanan Ciddiyet	→ Algılanan Kaygı	,527	0.043	8.682	0,000***	0.56	0.47	Kabul
H ₃ Algılanan Kıtık	→ Algılanan Kaygı	,590	0.061	10.072	0,000***			Kabul
H ₄ Algılanan Kaygı	→ Panik Satın Alma	,642	0.053	11.061	0,000***			Kabul

$p < 0,001$ ***, $p < 0,01$ ** , $p < 0,05$ *

Yol analizi sonuçları incelendiğinde algılanan belirsizliğin, algılanan kaygıyı ($\beta=,676$, $p < 0,001$), algılanan ciddiyetin, algılanan kaygıyı ($\beta=,527$, $p < 0,001$), algılanan kıtlığın algılanan kaygıyı ($\beta=,590$, $p < 0,001$) ve algılanan kaygının panik satın almayı ($\beta=,642$, $p < 0,001$) pozitif yönde anlamlı etkilediği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda H1 , H2 , H3 ve H4 hipotezleri kabul edilmiştir.

3. Sonuç Ve Öneri

Araştırma; tüketicilerin algılanan belirsizlik, algılanan ciddiyet, algılanan kıtlık, kaygı ve panik satın alma arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Covid-19 gibi belirsizlik ortamlarında tüketiciler üzerinde oluşan stres, kaygı ve endişenin tüketici satın almalarında farklılıklar oluşturduğu araştırmada yer alan hipotezlerin kabul edilmesi ile doğrulanarak algılanan kaygının panik satın almayı etkilediğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin algıladığı belirsizliğin, kaygıyı belirlemede önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla algılanan belirsizliğin, algılanan kaygı düzeyi ile pozitif ilişkili olduğu belirlenerek birinci hipotezin doğruluğu kanıtlanmıştır. Araştırma sonuçları literatürle benzer bulgular elde etmiştir (Islam vd., 2021; Naeem, 2020).

Araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin algıladığı ciddiyetin, kaygıyı belirlemede pozitif bir faktör olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla algılanan ciddiyetin, algılanan kaygı düzeyi ile pozitif ilişkili olduğu belirlenerek ikinci hipotezin doğruluğu kanıtlanmıştır. Araştırma sonuçları literatürle benzer bulgular elde etmiştir (Islam vd., 2021; Naeem, 2020).

Araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin ihtiyaç duyulan ürünlerin algılanan kıtlığı, tüketici kaygısını belirlemede önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla algılanan kıtlığın, algılanan kaygı düzeyi ile pozitif ilişkili olduğu belirlenerek üçüncü hipotezin doğruluğu kanıtlanmıştır. Araştırma sonuçları literatürle benzer bulgular elde etmiştir (Islam vd., 2021; Naeem, 2020).

Yine araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin algılanan kaygı düzeyinin, panik satın almayı belirlemede önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla algılanan kaygının, panik satın alma ile pozitif ilişkili olduğu belirlenerek dördüncü hipotezin doğruluğu da kanıtlanmıştır. Araştırma sonuçları literatürle benzer bulgular elde etmiştir (Islam vd., 2021; Naeem, 2020).

Bu çalışma bazı kısıtlara sahiptir. İlk olarak çalışmada yer alan değişkenlerin gelecek çalışmalarda arttırılması önerilmektedir. Böylece panik satın almaya ilişkin farklı bir bakış açısına sahip olmak ve tüketici satın alma davranışını açıklamak için psikolojik faktörlerin daha da anlaşılması mümkün olacaktır. Diğer bir sınırlılık da örneklem sayısına ilişkindir. Örneklem sayısının arttırılması sonuçların daha genellenebilir olmasını sağlayacaktır. Ayrıca gelecek çalışmaların farklı kültür ve coğrafyalarda gerçekleştirilmesi, bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırma yapmak adına önerilmektedir.

Kaynakça

- Arafat, S. M. Y., Kar, S. K., Marthoenis, M., Sharma, P., Hoque Apu, E., & Kabir, R. (2020). Psychological underpinning of panic buying during pandemic (COVID-19). *Psychiatry Research*, 289, 113061. doi:10.1016/j.psychres.2020.113061
- Dağ, K., Çavuşoğlu, S., & Demirağ, B. (2021). Covid-19'un Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi: Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1160-1175. DOI: 10.21076/vizyoner.873679
- Durmaz, Y., & Dağ, K. (2021). Consumption, consumer behavior and new habits acquired by consumers as a result of covid-19 measures. *International Journal of Research - GRANTHAALAYAH*, 9(7), 318-328. doi:10.29121/granthaalayah.v9.i7.2021.4111
- Hall, C. M., Fieger, P., Prayag, G., & Dyason, D. (2021). Panic Buying and Consumption Displacement during COVID-19: Evidence from New Zealand. *Economies*, 9(2), 46. doi:10.3390/economies9020046
- Islam, T., Pitafi, A. H., Arya, V., Wang, Y., Akhtar, N., Mubarik, S., & Xiaobei, L. (2021). Panic buying in the COVID-19 pandemic: A multi-country examination. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 59, 102357. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102357
- Kaur, K. (2020). Impact of the First Phase of Movement Control Order during the COVID-19 pandemic in Malaysia on purchasing behavior of Malaysian Consumers Kamaljeet Kaur^{1*}, Mageswari Kunasegaran², Jaspal Singh³, Selvi Salome⁴, and Sukjeet Kaur Sandhu⁵. *Horizon*, 2, 131-144.
- Li, Q., Chen, T., Yang, J., & Cong, G. (2020). Based on computational communication paradigm: simulation of public opinion communication process of panic buying during the COVID-19 pandemic. *Psychology Research and Behavior Management*, 13, 1027–1045. doi:10.2147/prbm.s280825
- Lins, S., & Aquino, S. (2020). Development and initial psychometric properties of a panic buying scale during COVID-19 pandemic. *Heliyon*, 6(9), e04746. doi:10.1016/j.heliyon.2020.e04746
- Naeem, M. (2020). Understanding the customer psychology of impulse buying during COVID-19 pandemic: implications for retailers. *International Journal of Retail & Distribution Management*. doi:10.1108/ijrdm-08-2020-0317

- Naeem, M. (2021). Do social media platforms develop consumer panic buying during the fear of Covid-19 pandemic. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 58, 102226. doi:10.1016/j.jretconser.2020.102226
- O'Connell, M., De Paula, Á., & Smith, K. (2021). Preparing for a pandemic: spending dynamics and panic buying during the COVID-19 first wave. *Fiscal Studies*, 42(2), 249-264. doi:10.1111/1475-5890.12271
- Omar, N. A., Nazri, M. A., Ali, M. H., & Alam, S. S. (2021). The panic buying behavior of consumers during the COVID-19 pandemic: Examining the influences of uncertainty, perceptions of severity, perceptions of scarcity, and anxiety. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 62, 102600. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102600>
- Prentice, C., Quach, S., & Thaichon, P. (2020). Antecedents and consequences of panic buying: The case of COVID-19. *International Journal of Consumer Studies*. doi:10.1111/ijcs.12649
- Sheth, J. (2020). Impact of Covid-19 on consumer behavior: Will the old habits return or die?. *Journal of business research*, 117, 280-283.
- Shou, B., Xiong, H., Shen, Z.M. (2013). Consumer Panic Buying and Quota Policy under Supply Disruptions. *Manuf. Serv. Oper. Manag.* 1–29.
- Sim, K., Chua, H., Vieta, E., Fernandez, G. (2020). The anatomy of panic buying related to the current COVID-19 pandemic. *Psychiatr. Res.* 113015.
- Singh, C.K., Rakshit, P. (2020). A critical analysis to comprehend panic buying behaviour of Mumbaikar's in COVID-19 era. *Stud. Indian Place Names* 40 (69), 44–51.
- Sneath, J.Z., Lacey, R. & Kennett-Hensel, P.A. (2009). Coping with a natural disaster: Losses, emotions, and impulsive and compulsive buying. *Mark Lett* 20, 45–60. <https://doi.org/10.1007/s11002-008-9049-y>
- Tsao, Y. C., Raj, P. V. R. P., & Yu, V. (2019). Product substitution in different weights and brands considering customer segmentation and panic buying behavior. *Industrial Marketing Management*, 77, 209– 220. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2018.09.004>
- Tsao, Y.C., Raj, P.V.R.P., Yu, V. (2019). Product substitution in different weights and brands considering customer segmentation and panic buying behavior. *Ind. Mark. Manag.* 77, 209– 220. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2018.09.004>
- Wijaya, T. (2020). Factor analysis of panic buying during the COVID-19 period in Indonesia. Available at SSRN 3603750.
- Yuen, K. F., Wang, X., Ma, F., & Li, K. X. (2020). The psychological causes of panic buying following a health crisis. *International journal of environmental research and public health*, 17(10), 3513.

Turizmde Tüketici Hakları Ve Kırgızistan'daki Yasal Düzenlemeler

Aykökül ABDISALAMOVA*
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
aikokul.abdisalamova1@gmail.com

Prof. Dr. Yasin BOYLU
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
yasin.boylu@manas.edu.kg
Orcid:

Özet

Bu araştırmada, turistlerin tüketici olarak ele alındığı temel hakların Kırgızistan'da yeterliliğinin belirlenmesi ve yerli turizm işletmelerinin bu haklar doğrultusunda ne derece bilgi sahibi olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ülkedeki turizm işletmesi çalışanları üzerinde bir araştırma yapılmış ve araştırmaya katılanların turistik tüketici hakları ile ilgili bilgi düzeyi ve görüşleri ile konuyla ilgili algıları çeşitli değişkenler açısından analize tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılanların genel olarak turistik tüketici hakları konusunda kısmen ya da tamamen bilgi sahibi oldukları, Kırgızistan'da turistik tüketici haklarını kısmen ya da tamamen yetersiz buldukları, turistik tüketici haklarına ilişkin algılarının ise çeşitli değişkenler yönünden anlamlı farklılıklar göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Turizm, Tüketici Hakları, Turistik Tüketici Hakları, Kırgızistan.

Consumer Rights In Tourism And Legal Regulations In Kyrgyzstan

Abstract

This study aims to determine the adequacy of touristic consumer rights in Kyrgyzstan and to what extent tourism enterprises in the country have knowledge about these rights. For this purpose, a research was conducted on the employees of the tourism business in Kyrgyzstan and the level of knowledge and opinions of tourism workers about touristic consumer rights were analyzed. As a result of the analyzes, it was observed that the majority of the participants were partially or completely informed about the touristic consumer rights. Although tourism business employees state that the current legal regulations on touristic consumer rights in Kyrgyzstan are partially or completely inadequate, it is seen that their perceptions of touristic consumer rights do not show statistically significant differences.

Keywords: Tourism, Consumer Rights, Touristic Consumer Rights, Kyrgyzstan.

кыскача мазмуну

Бул иштин негизги максаты туристтердин керектөөчү катары каралган негизги укуктарын Кыргызстанда компетенттүүлүгүн аныктоо жана өлкөдөгү туристтик ишканалардын бул укуктартар тууралуу маалыматы бар же жок экендигин аныктоо. Бул максатта, Кыргызстанда жайгашкан туристтик ишканалардын кызматкерлерине сурамжылоо жүргүзүлгөн. Изилдөөнүн жүрүшүндө туризм тармагындагы кызматкерлердин туристтердин укуктары жөнүндө билиминин жана көз караштарынын деңгээли кандай болгонун жана бул маселе катышуучулардын айрым демографиялык факторлорлоруна жараша өзгөрүп өзгөрбөгөнү талдоого алынды. Талдоонун натыйжасында изилдөөнүн көпчүлүк катышуучулары жарым-жартылай же толугу менен туристтик керектөөчүлөрдүн укуктары жөнүндө кабардар болгону аныкталды. Башка жагынан алып караганда, респонденттердин көпчүлүгү Кыргызстанда туристтик керектөөчүлөрдүн укуктарын айрым жагынан адекваттуу же толук эмес деп табышты. Бирок, жүргүзүлгөн талдоонун натыйжасында туристтик керектөөчүлөрдүн укуктары катышуучулардын демографиялык мүнөздөмөлөрүнө жараша өзгөрбөгөндүгү, башкача айтканда ачык айырмачылыктар болбогондугу аныкталды.

ачкыч сөздөр: Туризм, Кардарлардын укуктары, Туристтердин укуктары, Кыргызстан.

* **Sorumlu yazar:** *Aykökül Abdisalamova*

GİRİŞ

Tüketici Koruma kavramının tarihi, Babilliler, Sümerler, Hititler, Antik Yunanistan, Mısır ve Roma İmparatorluğu gibi eski uygarlıklara dayanıyor (Булатецкий, 2008) olsa da sanayi devrimi ile birlikte ön plana çıktığı söylenebilir (Canöz, 2015). Tüketici hakları, önceleri bireysel taahhütlerin kapsamını etkileyen dini, ahlaki normlar ve gelenekler; sonrasında ise loncalar gibi meslek örgütleri tarafından uygulanıp denetlenmiştir.

1960 yılına kadar tüketicilerin korunması konusunda tüketici örgütleri çok yoğunlaşmıştır. Ancak üretim ve pazarlama sisteminde gelişen değişikliklerle tüketicilerin korunması gereği ortaya çıkmıştır ve devletin bu konuyu daha etkili bir şekilde ele geçirmesi zorunlu hale gelmiştir. Böylece tüketicilerin korunması yeni boyut kazanmaya başlamıştır (Cengiz, 2008:24). Başkan J.F. Kennedy tarafından 1962 yılında Amerikan Kongresi'ne sunulan bir açıklamada güvenlik, bilgilendirme, seçme ve duyurulma hakkından bahsedilmiştir. 1975 yılında, Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar Konseyi, sağlık ve güvenliği koruma hakkı, ekonomik çıkarları koruma hakkı, tazminat hakkı, bilgilendirme ve eğitim hakkı ve organizasyon ve temsil edilme hakkı da dahil olmak üzere beş tüketici hakkını kabul etmiştir (Ünlüönen ve Kızanlıkl, 2018:35).

Avrupa Birliği'nin temeli sayılan 1957 tarihli Roma Antlaşmasında tüketicilerin korunması hakkında doğrudan hükümler bulunmuyor olsa da, antlaşmanın 2, 39, 85 ve 86'ncı maddeleri dolaylı olarak tüketiciler ile ilgilidir. Avrupa Topluluğu'nda (AT) tüketicilerin korunması hakkında 1972 yılında yapılan "Paris Zirvesi'nde", topluluğun sadece ekonomik alanda değil sosyal alanda da etkili olarak üye ülkelerin halklarının yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılması konusunda fikir birliğine varılmış ve tüketicilerin korunması hedef olarak belirlenmiştir (Cengiz, 2008:26). 1975 yılında Zirvede belirlenen hedefler doğrultusunda ilk defa "Avrupa Ekonomik Topluluğu Tüketici Koruma ve Enformasyon Politikası Programı" yürürlüğe konulmuştur. Buna göre 4 büyük tüketici örgütlerinin birleşmesinden "Tüketici danışma Komitesi" (CCC) kurulmuş ve sonuçta Avrupa topluluğu'nda üç beşer yıllık tüketiciyi koruma programı uygulanmıştır (Ünlüönen ve Kızanlıkl, 2018:24).

23.06.1986 tarihinde Tüketiciyi Koruma Politikasına Yeni Hız Kazandırma Programı'nın yürürlüğe girmesi ile tüketici hakları yeniden gözden geçirilerek bugünkü anlayışa uygun şekilde evrensel kabul görmüş, Uluslararası Tüketici Birlikleri Örgütü "IOCU" tarafından kabul edilerek ilan edilen günümüz evrensel nitelikteki ve sekiz hak elde edilmiştir. 1985 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliğiyle kabul edilen bu haklar (Gök, 2018:65-66):

Temel ihtiyaçların karşılanması hakkı

Sağlık ve güvenliğin korunması hakkı

Ekonomik çıkarların korunması hakkı

Bilgi edinme (bilgilendirme) hakkı,

Eğitilme hakkı

Zararların tazmin edilmesi hakkı

Örgütlenme, sesini duyurma ve temsil edilme hakkı

Sağlıklı bir çevreye sahip olma (yaşama) hakkı

Şikayet hakkı

Yirminci yüzyılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Batı Avrupa ülkelerinde, tüketicilerin haklarının korunması Enstitüsünün kurulması piyasa katılımcılarının ekonomik özgürlüğünün en zayıf lehine sınırlandırılmasını amaçlamaktaydı. Bazı yazarlara göre, "ekonomik özgürlüğün olmadığı yerlerde, onu sınırlamaya gerek yoktur". Bu nedenle, çoğu araştırmacı SSCB'de alıcıların ve müşterilerin çıkarlarını korumak için devlet sisteminin bulunmadığına inanmaktadır (Тведюкова, 2014:154). Sovyetler Birliği'nde, RSFSR de dahil olmak üzere, uzun bir süre boyunca, aslında oluşmasından ve yirminci yüzyılın seksenlerinin sonuna kadar, vatandaşların maddi ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili ilişkiler çoğunlukla medeni hukuk normlarına tabi olmuştur. Normlar vatandaşların katılımı ile sözleşme ilişkilerinin konularının hak ve sorumluluklarını belirlemiştir. Bununla birlikte, bu düzenleme özellikle tüketici haklarını korumak için tasarlanmamıştır ve bu nedenle bu tür korumanın tüm sorunlarını çözemediği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nde, özellikle, «ürün kalitesi ve tüketici haklarının korunması üzerine» ve «tüketici haklarının korunması üzerine» SSCB yasaları hazırlanmıştır. Bu yasalar devletin çöküşüyle bağlantılı olarak hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir, ancak BDT üyesi ülkelerin yasama eylemleri için bir model olmuştur (Ходыкин, 2020).

Kırgızistan'da ise 1991 yılına kadar bünyesinde yer aldığı Sovyetler Birliği ve öncesindeki Rus İmparatorluğu dönemleri (Тведюкова, 2014; Ходыкин, 2020) ayrı tutulduğunda, Tüketicileri Koruma Hareketleri 1997 senesinde yürürlüğe giren 90 sayılı mevzuat ile başlamıştır. Bu yasa, tüketiciler ve üreticiler ve satıcılar arasında malların satışında ortaya çıkan ilişkileri, (işlerin yürütülmesi, hizmetlerin sağlanması) düzenler, tüketicilerin yaşam ve sağlık için uygun kalitede ve güvenli malların (işlerin, hizmetlerin) satın alınması ve tüketicilerin, mallar (işler, hizmetler) ve onların üreticileri hakkında bilgi edinme haklarını ve aydınlanma, devlet ve kamu çıkarlarını korumak ve bu hakların uygulanma mekanizmasını belirlemektedir. Yasa, toplumu ticarete tekellerin yaratılmasından ve geliştirilmesinden korur ve adil rekabetin sifra indirildiği veya engellere sahip olduğu yasadışı ve ayrımcılık uygulamalarını yasaklayan koşullar altında rekabeti teşvik eder ve destekler (Kırgız Cumhuriyeti Tüketici Haklarının Korunması Kanunu, 2020).

Kırgızistan'da tüketici olarak turistleri ilgilendiren konulara 1999 yılında kabul edilen 34 Sayılı Turizm Kanunu, 1999 yılında yürürlüğe giren 90 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile 2007 yılında yürürlüğe giren 67 sayılı Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun'da yer verilmiştir.

1999 yılında yürürlüğe giren 90 sayılı kanunun 53 ve 61. maddelerinde sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı ile can ve mal güvenliği hakkına yönelik bilgiler bulunmaktadır. 2007 yılında yürürlüğe giren "67

sayılı Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun'da ise; üreticinin ürün hakkında eksik ve yanlış bilgi sağlama sorumluluğu (madde 11), tüketici haklarının ihlali için satıcının sorumluluğu (madde 12), malların eksikliğinden kaynaklanan zararlar için mülkiyet sorumluluğu (madde 13) ve ahlaki zararı telafi etmek (madde 14) başlıklarına yer verilmiştir. Bu kanunda ayrıca bilgilendirme hakkına (madde 7) doğrudan yer verildiği görülmektedir. Öte yandan 34 sayılı Turizm Kanunu'nda, "Doğal çevreye, tarihi ve kültürel nesnelere verilen zararlar için sorumluluk" başlığı altında "Turizmde faaliyet gösteren işletmeler, Kırgız Cumhuriyeti mevzuatına uygun olarak turizm geliştirme ve işletme koşullarında doğal çevrenin ve tarihi ve kültürel miras nesnelere, diğer devlet ve özel mülkiyet nesnelere korunmasından sorumludur" hükmü yer almaktadır (Madde 14).

1999 yılında kabul edilen Turizm Kanunu'nunda "Turizm alanında devlet politikası: seyahat ederken vatandaşların dinlenme, hareket özgürlüğü ve diğer haklarının sağlanması sağlar" (Madde 3) ifadesi ile bahsi geçen hakların devlet güvencesinde olduğuna vurgu yapılmıştır. Kanunda ayrıca "Turizm faaliyetleri ve turistler arasındaki ilişkiler, turist seyahatinin konusu, sunulan hizmetlerin miktarı ve kalitesi, maliyetleri, zamanlaması ve yürütme prosedürü, tarafların koşullarının ihlali için maddi sorumluluğunun belirli bir boyutu dahil olmak üzere sözleşmeler temelinde inşa edilmiştir. Turistlerin haklarını ihlal eden ve Kırgız Cumhuriyeti'nin tüketici haklarının korunması konusundaki yasalara veya diğer yasal düzenlemeler tarafından belirlenen norm ve kurallara aykırı olan sözleşme şartları geçersiz sayılacaktır. Turistlerin haklarını ihlal eden Sözleşmenin yerine getirilmesi sonucunda kayıplar varsa, turizm işletmesi tarafından tam olarak geri ödenecektir. Turist faaliyetleri, turistlerin rızası olmadan, bir ücret karşılığında sağlanan ek hizmetleri sunma hakkına sahip değildir. Turistler, turizm faaliyetlerinin konularından, rızası olmadan ek hizmetler sağlamak için ödenen tutarların geri ödenmesini veya turizm faaliyetine zarar vermeden sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir" (Madde 4) ifade ve hükümleri ile turistlerin bilgilendirilme ve tazmin edilme haklarının devlet güvencesinde olduğu net bir biçimde vurgulanmaktadır.

Turizm faaliyetleri ve turistik tüketiciler açısından bakıldığında turistlerin satın alan ürün ile ilgili doğru ve yeterli bilgilendirilmesi, gidilecek destinasyon ile ilgili, konaklama hizmetlerinin nitelikleri ile ilgili, belirlenen fiyata hangi hizmetlerin dahil olduğu gibi konularda eksiksiz bilgilendirilmesi gerekmektedir. 34 Sayılı Kanunda turizm alanında faaliyet gösteren işletmelerin hak ve yükümlülükleri belirtilirken; turizm alanında faaliyet gösterenler:

sözleşme uyarınca turistik hizmetleri sunmakla

Sözleşmenin şartlarına uygun olarak turistlerin can güvenliği, sağlık ve mal güvenliğini sağlamakla

turistleri giriş ülkesinde kaldıkları yasa ve yönetmeliklerle tanıştırmakla

turiste turun organizasyonu ve yürütülmesi hakkında eksiksiz ve güvenilir bilgi sağlamakla yükümlüdür (Madde 5).

Mezkur kanunda turistlerin hak ve yükümlülükleri başlığı altında turistlerin hakları aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Hareket özgürlüğü, ülkede kabul edilen düzenleyici yasal eylemlerle belirlenen kısıtlayıcı önlemlerin geçici olarak kalması dikkate alınarak turistik kaynakla özgür erişim,

Kişisel güvenliği, tüketici haklarını ve mülklerinin güvenliğini sağlamak, acil tıbbi yardımın engelsiz bir şekilde alınması

Sözleşmenin şartlarını yerine getirmemesi durumunda manevi zararların tazmin edilmesi,

İletişim araçlarına engelsiz erişim,

sıhhi tesisatların kullanımı, özellikle yerleşimlerde, gıda işletmelerinde ve ulaşımda uygun hijyen ürünleri, bulaşıcı hastalıkların, kazaların önlenmesi için etkili önlemler hakkında bilgi alma hakkına sahiptir (Madde 6).

34 sayılı Turizm Kanunu'nun 10 Maddesinde turislerin güvenliğinin sağlanması ve sigorta konusuna yer verilmiştir. Güvenlik, turistlerin kişisel güvenliği ve seyahat ederken mülklerinin güvenliği anlamına gelir. "Tur operatörleri ve seyahat acenteleri, turistlere seyahatin özellikleri ve seyahat ederken karşılaşılabilecekleri tehlikeler hakkında kapsamlı bilgi vermeli ve turistlerin güvenliğini sağlamak için önleyici tedbirler uygulamalıdır" (Madde 10) olarak tanımlanarak turistlerin tüketici olarak bilgilendirilme hakkına vurgu yapılmaktadır.

Tüketicilerin şikayet hakkı birçok ülkede olduğu gibi Kırgızistan'da da yasal zemine oturtulmuştur. 2007 yılında yürürlüğe giren 67 sayılı yasanın Vatandaşların İtirazlarını Gözden Geçirme Prosedürü Hakkı bölümünde "Kırgız Cumhuriyeti'nde her vatandaş şahsen veya temsilcisi aracılığıyla yasal süre içinde makul bir cevap vermekle yükümlü olan devlet makamlarına, yerel yönetimlere ve memurlara dilek ve şikayetlerle başvurma hakkına sahiptir." şeklinde ifade edilmektedir (Madde 67).

Tüketiciler mal yada hizmet satın aldığı zaman, almış olduğu üründen yaşanan memnuniyetsizliği veya tatminsizliği birçok farklı kanal aracılığıyla bildirmektedir. Kırgızistan açısından bakıldığında memnun olmayan müşteriler yaşanan mağduriyeti şehir Belediye Binasına şahsen veya elektronik olarak iletmektedir. Son yıllarda sosyal medya kullanıcıların artmasıyla üretici ve satıcılar da sosyal medya araçları aktif kullanılmaktadırlar ve tüketiciler memnuniyetsizliği direk üretici ve satıcılara bu kanal aracılığıyla bildirmektedirler.

Tarihi ve kültürel alanları kadar geniş rekreasyon alanlarıyla da önemli bir turizm potansiyeline sahip olan Kırgızistan'ın uluslararası turizm hareketleri içerisinde daha fazla yer almasının sağlanmasında önem arz edeceği düşünülen tüketici haklarıyla ilgili olarak ülkedeki turizm işletmelerinin (seyahat işletmesi, otel, restoran) tüketici haklarına ilişkin görüş ve algılarının bilinmesi, konuyla ilgili alınacak yeni kararlar açısından önem teşkil etmektedir. Öte yandan Kırgızistan'da turizm faaliyetleri gibi turizm literatürü de henüz gelişme sürecindedir ve ülkedeki tüketici haklarının turistleri korumada yetersiz görüldüğü maddelerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm yollarının belirlenmesinin Kırgızistan turizminin geleceği açısından olduğu kadar literatüre sağlayacağı katkı bakımından da önem arz ettiği düşünülmektedir.

Metodoloji

Bu araştırmada, turistlerin tüketiciler olarak ele alındığı temel hakların Kırgızistan'daki yeterliliğinin belirlenmesi ve ülkedeki turizm işletmelerinin bu haklarla ilgili ne ölçüde bilgi sahibi olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Turizm işletmelerinin tüketiciler haklarına ilişkin değerlendirmelerinin belirlenerek Kırgızistan turizminin gelişmesi ve turistlere daha kaliteli hizmet sunulmasına katkı sağlanması da araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla oluşturulan araştırma hipotezleri şunlardır:

H₁: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri cinsiyetlerine göre farklılık gösterir.

H₂: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri yaşlarına göre farklılık gösterir.

H₃: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri eğitim düzeylerine göre farklılık gösterir.

H₄: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri çalıştıkları işletme türüne göre farklılık gösterir.

H₅: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri çalıştıkları işletmelerdeki görevlerine göre farklılık gösterir.

H₆: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri iş tecrübelerine göre farklılık gösterir.

H₇: Katılımcıların Kırgızistan'daki tüketiciler haklarını değerlendirmeleri çalıştıkları işletmenin bulunduğu coğrafi bölgeye göre farklılık gösterir.

Araştırmanın evrenini Kırgızistan'da yer alan turizm işletmeleri oluşturmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi'nin rakamlarına göre ülkedeki turizm işletmelerinin güncel sayısı 2018 yılı itibarıyla 435'tir. Bu sayının 60'ı seyahat işletmesi, 187'si otel ve 188'i de sanatoryum ve pansiyonlardan oluşmaktadır (Kırgız Cumhuriyeti ulusal istatistik Komitesi, 2021). Araştırma da tam sayım yapılması hedeflenmişse de, dünya genelinde etkisini devam ettiren pandemi koşulları nedeniyle birçok işletmenin faaliyetlerini durdurmuş olması nedeniyle ulaşılan işletme sayısı 70 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte çalışma evreni (Üstün, 2021:60) dikkate alındığında bu sayının popülasyonu temsil edebileceği düşünülmektedir.

Verilerin toplanmasında anket tekniği kullanılmış ve Ünlüöner & Kızanıklı (2018) tarafından geliştirilmiş anketten yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; katılımcıların bireysel özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi), çalıştığı işletme (işletme türü, işletmedeki görevi, kaç yıldır işletmede çalıştığı), katılımcıların tüketiciler hakları ile ilgili bilgilerine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise, katılımcıların evrensel kabul görmüş tüketiciler haklarının yeterliliği açısından Kırgızistan'ı değerlendirmelerine yönelik ve üçlü likert (1=kötü, 2=orta, 3=iyi) ölçeğine göre oluşturulan, dokuz

sorudan oluşmuştur. Covid-19 pandemisinden dolayı işletmelere ulaşma imkanı olmadığından anket formları, elektronik posta yoluyla online olarak uygulanmıştır.

Araştırmada verilerin analizi için istatistik paket programı kullanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle betimsel istatistik yöntemlerinden frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Frekans analizi sonucunda araştırmaya katılanların bireysel özelliklerine göre (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, pozisyon, çalışılan işletme türü, sektörde çalışma süresi, işletmede çalışma süresi) frekans ve yüzde dağılımları belirtilmiştir. Araştırma hipotezlerini test edebilmek için ise katılımcıların bireysel özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, pozisyon, çalışılan işletme türü, sektörde çalışma süresi, işletmede çalışma süresi) ile Kırgızistan'daki tüketici haklarını değerlendirmeleri arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için t-testi ve varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Varsayım Ve Sınırlıklar

Araştırmaya katılanlar anket formundaki sorulara verdikleri cevaplarda samimidirler ve bu cevaplar birbiriyle karşılaştırılabilir. Araştırmanın koşulları, katılımcıların görüşleri üzerinde etki oluşturmaz.

Bu araştırma 2021 yılının Şubat ve Mart ayları arasında uygulanan anket formundaki bilgilerle ve bu dönemde araştırmaya katılan kişilerin görüşleriyle sınırlıdır. Pandemi koşulları nedeniyle hedef kitlenin tamamına ulaşamamış olması da araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak ifade edilebilir.

Araştırmaya Katılanlar İle İlgili Bazı Tanıtıcı Bilgiler

Tablo 1'e göre araştırmaya katılanların % 57,1'inin erkek, % 88,6'sının bir lisans ya da lisansüstü dereceye sahip olduğu, % 77,2'sinin 40 ve daha genç yaşta yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların turizm ile ilgili eğitim alıp almadığı incelendiğinde % 40,0'ının turizm eğitimi aldığı ancak % 60,0'ının turizm eğitimi almadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin faaliyet gösterdikleri yerler incelendiğinde % 45,7'sinin Oş ve % 27,1'inin de Bişkek'te faaliyet gösterdiği gözlenmiştir. Katılımcıların iş yeri konumu ve pozisyonlarına bakıldığında % 88,6'sının konaklama ya da seyahat işletmesi olduğu ve % 70,0'inin de üst ve orta kademe yöneticisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların turizm sektöründe çalışma sürelerine bakıldığında % 78,6'sının 10 yıl ve daha az süreyle çalışmakta olduğu anlaşılmıştır. Anketteki sorulara cevap veren kişilerin halen çalıştıkları işletmelerdeki çalıştıkları sürelerine bakıldığı zaman % 62,9'un 5 yıl ve daha az süreyle bu işletmede çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanlarla İlgili Bazı Tanıtıcı Bilgiler

	f	%		f	%
Cinsiyet			İşletme türü		
Kadın	30	42,9	Seyahat işletmesi	21	30,0
Erkek	40	57,1	Konaklama işletmesi	41	58,6
			Y&I işletmesi	8	11,4
Toplam	70	100	Toplam	70	100

Yaş			İşletmedeki Pozisyon		
21-30 yaş	38	54,3	İşletme sahibi	12	17,1
31-40 yaş	16	22,9	Üst düzey yönetici	22	31,4
41 ve üzeri	16	22,9	Orta kademe yönetici	27	38,6
			Diğer çalışanlar	9	12,9
Toplam	70	100	Toplam	70	100
Eğitim durumu			Sektörde çalışma süresi		
Ön lisans ve altı	8	11,8	5 yıl ve daha az	31	44,3
Lisans	32	45,7	6-10 yıl arası	24	34,3
Lisansüstü	30	42,9	11 yıl ve üzeri	15	21,4
Toplam	70	100	Toplam	70	100
Turizm eğitimi alıp almama durumu			Mevcut işletmede çalışma süresi		
Evet	28	40,0	5 yıl ve daha az	44	62,9
Hayır	42	60,0	6-10 yıl arası	16	22,9
			11 yıl ve üzeri	10	14,3
Toplam	70	100	Toplam	70	100
İşletmenin bulunduğu yer					
Bişkek	19	27,1			
Oş	32	45,7			
Celal Abad	13	18,6			
Issık Göl ve Narın	6	8,6			
Toplam	70	100			

Bulgular Ve Yorumları

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun (% 92,9)'unun tüketici hakları konusunda kısmen ya da tamamen bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanlardan tüketici hakları konusunda bilgi sahibi olmayanların oranı ise oldukça düşüktür (% 7,1). Bu durum, Kırgızistan'daki turizm işletmelerinin tüketici hakları konusunda belirli bir düzeyde de olsa farkındalık ve bilgi alt yapısına sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılanların Tüketici Hakları Konusundaki Bilgi Düzeyleri

İfade	f	%
Bilgi sahibi	31	44,3
Kısmen bilgi sahibi	34	48,6
Bilgi sahibi değil	5	7,1
Toplam	70	100

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların % 61,4'ünün tüketici haklar konusunda Kırgızistan'daki yasal düzenlemeleri kısmen yeterli buldukları anlaşılmaktadır. Ülkeyi bu konuda yetersiz bulanların oranı ise % 25,7'dir. Bu oranlar, ülkedeki turizm işletmelerinin turistik tüketici hakları ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi gerektiği görüşünde olduklarına işaret etmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Tüketici Hakları Konusunda Kırgızistan'daki Yasal Düzenlemelerin Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri

İfade	f	%
Yeterli	9	12,9
Kısmen yeterli	43	61,4
Yetersiz	18	25,7
Toplam	70	100

Tablo 4'te araştırmaya katılanların Kırgızistan'daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları ile aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılanların yapmış olduğu değerlendirmelerde en yüksek aritmetik ortalama mal ve hizmet seçme hakkı (2,32), en düşük aritmetik ortalama ise zararı tazmin etme hakkı (1,75)'dir. Tablodaki turistik tüketici hakları ile ilgili yapılan değerlendirmelerin genel aritmetik ortalaması ise 2,09'dur ve bu rakam, değerlendirmelerin iyi ya da kötü olduğunu değil, turistik tüketici haklarının orta düzeyde (vasat) değerlendirildiğini göstermektedir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılanların Kırgızistan'daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Bazı İstatistiksel Değerler

Turistik Tüketici Hakları	Kötü (1)		Orta (2)		İyi (3)		\bar{x}	ss
	f	%	f	%	f	%		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	7	10,0	33	47,1	30	42,9	2,32	0,65
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	7	10,0	38	54,3	25	35,7	2,25	0,62
Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı	6	8,6	47	67,1	17	24,3	2,15	0,55
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	11	15,7	41	58,6	18	25,7	2,10	0,64
Eğitilme Hakkı	9	12,9	45	64,3	16	22,9	2,10	0,59
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	14	20,0	38	54,3	18	25,7	2,05	0,67
Sesini Duyurma Hakkı	11	15,7	44	62,9	15	21,4	2,05	0,61
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	17	24,3	36	51,4	17	24,3	2,00	0,70

Zararı Tazmin Etme Hakkı 26 37,1 35 50,0 9 12,9 1,75 0,66

Tablo 5: Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Kırgızistan'daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik t Testi Değerleri

Turistlerin Tüketici olarak Hakları	Cinsiyet	n	\bar{X}	s.s.	t	p
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	Kadın	30	2,10	0,60	0,000	0,483
	Erkek	40	2,10	0,67		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	Kadın	30	2,33	0,54	0,052	0,035*
	Erkek	40	2,32	0,72		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	Kadın	30	1,93	0,73	-0,685	0,461
	Erkek	40	2,05	0,67		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	Kadın	30	1,73	0,63	-0,256	0,615
	Erkek	40	1,77	0,69		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	Kadın	30	2,00	0,69	-0,607	0,805
	Erkek	40	2,10	0,67		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	Kadın	30	2,23	0,50	-0,272	0,010*
	Erkek	40	2,27	0,71		
Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı	Kadın	30	2,16	0,59	0,123	0,495
	Erkek	40	2,15	0,53		
Eğitilme Hakkı	Kadın	30	2,00	0,45	-1,225	0,001*
	Erkek	40	2,17	0,67		
Sesini Duyurma Hakkı	Kadın	30	1,90	0,66	-1,898	0,485
	Erkek	40	2,17	0,54		

Tablo 5'de araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre Kırgızistan'daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik t testi değerleri yer almaktadır. Buna göre turistik tüketici haklarından "mal ve hizmet seçme", "turistin bilgilendirilmesi" ve "eğitilme" hakları ile ilgili değerlendirmelerde kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Diğer altı hak ile ilgili değerlendirmelerde ise cinsiyetler bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Tablodaki dokuz ifadenin üçünde anlamlı farklılık bulunması ve altısında ise anlamlı farklılık bulunmamasından hareketle H_0 hipotezinin desteklenmediği söylenebilir.

Tablo 6: Araştırmaya Katılanların Yaşlarına Göre Kırgızistan'daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistlerin Tüketici olarak Hakları	Yaş	n	\bar{X}	s.s.	F	p
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	21-30 yaş	38	2,07	0,67	0,044	0,957
	31-40 yaş	16	2,12	0,62		
	41 ve üzeri	16	2,12	0,62		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	21-30 yaş	38	2,28	0,65	0,145	0,865
	31-40 yaş	16	2,37	0,61		
	41 ve üzeri	16	2,37	0,71		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	21-30 yaş	38	1,89	0,68	0,933	0,399
	31-40 yaş	16	2,12	0,61		
	41 ve üzeri	16	2,12	0,80		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	21-30 yaş	38	1,68	0,66	0,522	0,596
	31-40 yaş	16	1,81	0,65		
	41 ve üzeri	16	1,87	0,71		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	21-30 yaş	38	2,13	0,70	1,363	0,263
	31-40 yaş	16	2,12	0,61		
	41 ve üzeri	16	1,81	0,65		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	21-30 yaş	38	2,26	0,68	0,157	0,855
	31-40 yaş	16	2,31	0,47		
	41 ve üzeri	16	2,18	0,65		
Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı	21-30 yaş	38	2,13	0,57	0,086	0,918
	31-40 yaş	16	2,18	0,40		
	41 ve üzeri	16	2,18	0,65		
Eğitilme Hakkı	21-30 yaş	38	2,13	0,62	0,289	0,750
	31-40 yaş	16	2,12	0,61		
	41 ve üzeri	16	2,00	0,51		
Sesini Duyurma Hakkı	21-30 yaş	38	1,92	0,58	3,315	0,042*
	31-40 yaş	16	2,37	0,50		

41 ve üzeri 16 2,06 0,68

Tablo 6'da araştırmaya katılanların yaşlarına göre Kırgızistan'daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik Anova testi değerleri yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların sadece "sesini duyurma" hakkına ilişkin değerlendirmelerin yaşa göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer sekiz hak ile ilgili değerlendirmelerde ise yaşlar bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Tablodaki dokuz ifadenin sadece birinde anlamlı farklılık bulunması ve diğer sekizinde ise anlamlı farklılık bulunmamasından hareketle H₂ hipotezinin desteklenmediği söylenebilir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılanların Eğitim Düzeylerine Göre Kırgızistan'daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistlerin Tüketici olarak Hakları	Eğitim Düzeyleri	n	\bar{X}	s.s.	F	p
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,37	0,51	1,174	0,315
	Lisans	32	2,00	0,62		
	Lisansüstü	30	2,13	0,68		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,37	0,91	0,030	0,971
	Lisans	32	2,31	0,59		
	Lisansüstü	30	2,33	0,66		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,37	0,51	2,138	0,126
	Lisans	32	1,84	0,67		
	Lisansüstü	30	2,06	0,73		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,25	0,70	2,958	0,059
	Lisans	32	1,62	0,60		
	Lisansüstü	30	1,76	0,67		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,37	0,74	3,307	0,043*
	Lisans	32	2,18	0,69		
	Lisansüstü	30	1,83	0,59		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,50	0,53	0,714	0,493
	Lisans	32	2,25	0,62		
	Lisansüstü	30	2,20	0,66		
Temel İhtiyaçların Karşlanması Hakkı	Önlisans ve altı	8	2,25	0,70	0,136	0,873
	Lisans	32	2,15	0,57		

	Lisansüstü	30	2,13	0,50		
	Önlisans ve altı	8	1,87	0,64		
Eğitilme Hakkı	Lisans	32	2,12	0,65	0,644	0,528
	Lisansüstü	30	2,13	0,50		
	Önlisans ve altı	8	2,12	0,35		
Sesini Duyurma Hakkı	Lisans	32	1,93	0,66	1,149	0,323
	Lisansüstü	30	2,16	0,59		

Tablo 7’de araştırmaya katılanların eğitim düzeylerine göre Kırgızistan’daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik Anova testi değerleri yer almaktadır. Buna göre turistik tüketici haklarından "sağlıklı bir çevreye sahip olma" hakkına ilişkin değerlendirmede araştırmaya katılanların eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Bulgulara göre, ön lisans ve lisans eğitim düzeyine sahip katılımcıların tüketicilerin "sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı" na ilişkin algılamalarının lisansüstü eğitim düzeyindekilere kıyasla daha olumlu olduğu görülmektedir. Diğer sekiz hak ile ilgili değerlendirmelerde ise eğitim düzeyleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Buradan hareketle, araştırmaya katılanların Kırgızistan’daki tüketici haklarını değerlendirmelerinin eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiğini öne süren H₃ hipotezin desteklenmediği söylenebilir.

Tablo 8’de araştırmaya katılanların işletmelerinin bulunduğu yerlerine göre Kırgızistan’daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik Anova testi değerleri yer almaktadır. Buna göre turistik tüketici haklarından "zararı tazmin etme" hakkına ilişkin değerlendirmede araştırmaya katılanların işletmelerin bulunduğu yerlerine göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Elde edilen verilere göre Celal Abad’da yer alan işletmelerin turistik tüketici haklarından "zararı tazmin etme hakkı"na ilişkin algılamaların Issık Göl ve Oş bölgelerine kıyasla daha olumlu ve yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer sekiz hak ile ilgili değerlendirmelerde ise işletmelerin bulunduğu yeri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Tablodaki dokuz ifadenin sadece birinde anlamlı farklılık bulunması ve sekizinde anlamlı farklılık bulunmamasından hareketle H₄ hipotezinin desteklenmediği söylenebilir.

Tablo 8: Araştırmaya Katılanların İşletmelerin Bulunduğu Yerlere Göre Kırgızistan’daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistik Tüketici Hakları	İşletmenin Yeri	n	\bar{X}	s.s.	F	p
	Bişkek	19	2,10	0,65		
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	Oş	32	2,03	0,59	0,316	0,814
	Celal Abad	13	2,23	0,72		
	Issık Göl	6	2,16	0,75		

Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	Bişkek	19	2,26	0,65	1,799	0,156
	Oş	32	2,21	0,60		
	Celal Abad	13	2,46	0,77		
	Issık Göl	6	2,83	0,40		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	Bişkek	19	2,10	0,56	2,465	0,070
	Oş	32	1,81	0,73		
	Celal Abad	13	2,38	0,65		
	Issık Göl	6	1,83	0,75		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	Bişkek	19	1,78	0,63	3,452	0,021*
	Oş	32	1,59	0,61		
	Celal Abad	13	2,23	0,72		
	Issık Göl	6	1,50	0,54		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	Bişkek	19	2,00	0,74	0,190	0,903
	Oş	32	2,12	0,65		
	Celal Abad	13	2,00	0,81		
	Issık Göl	6	2,00	0,00		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	Bişkek	19	2,26	0,56	0,037	0,990
	Oş	32	2,25	0,67		
	Celal Abad	13	2,23	0,72		
	Issık Göl	6	2,33	0,51		
Temel İhtiyaçların Karşılansması Hakkı	Bişkek	19	2,15	0,37	0,283	0,838
	Oş	32	2,15	0,62		
	Celal Abad	13	2,07	0,64		
	Issık Göl	6	2,33	0,51		
Eğitilme Hakkı	Bişkek	19	2,15	0,50	0,524	0,667
	Oş	32	2,06	0,71		
	Celal Abad	13	2,00	0,40		
	Issık Göl	6	2,33	0,51		
Sesini Duyurma Hakkı	Bişkek	19	2,26	0,56	1,886	0,140
	Oş	32	1,90	0,58		

Celal Abad	13	2,00	0,57
Issık Göl	6	2,33	0,81

Tablo 9’da araştırmaya katılanların çalıştıkları işletme türüne göre Kırgızistan'daki turistik tüketiciler haklarını değerlendirmelerine yönelik Anova testi değerleri yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların çalıştıkları işletme trleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Buradan hareketle, araştırmaya katılanların Kırgızistan’daki tüketiciler haklarını değerlendirmelerinin işletme türüne göre farklılık gösterdiğini ne süren H_0 hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 9: Araştırmaya Katılanların alıştıkları İşletme Türüne Göre Kırgızistan'daki Turistik Tüketiciler Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistlerin Tüketiciler olarak Hakları	İşletme türü	n	\bar{X}	s.s.	F	P
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	Seyahat işl.	21	2,09	0,70	0,007	0,993
	Konaklama işl.	41	2,09	0,66		
	Y&I işletmesi	8	2,12	0,35		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	Seyahat işl.	21	2,33	0,73	0,026	0,974
	Konaklama işl.	41	2,31	0,60		
	Y&I işletmesi	8	2,37	0,74		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	Seyahat işl.	21	1,90	0,70	0,694	0,503
	Konaklama işl.	41	2,00	0,74		
	Y&I işletmesi	8	2,25	0,46		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	Seyahat işl.	21	1,61	0,74	1,031	0,362
	Konaklama işl.	41	1,85	0,65		
	Y&I işletmesi	8	1,62	0,51		
Sağlıklı Bir evreye Sahip Olma Hakkı	Seyahat işl.	21	2,04	0,66	0,366	0,695
	Konaklama işl.	41	2,02	0,68		
	Y&I işletmesi	8	2,25	0,70		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	Seyahat işl.	21	2,28	0,56	0,199	0,820
	Konaklama işl.	41	2,26	0,63		
	Y&I işletmesi	8	2,12	0,83		
Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı	Seyahat işl.	21	2,09	0,53	0,704	0,498
	Konaklama işl.	41	2,21	0,52		

	Y&I işletmesi	82	2,00	0,75		
	Seyahat işl.	21	2,14	0,57		
Eğitilme Hakkı	Konaklama işl.	41	2,09	0,58	0,165	0,849
	Y&I işletmesi	8	2,00	0,75		
	Seyahat işl.	21	2,19	0,67		
Sesini Duyurma Hakkı	Konaklama işl.	41	2,02	0,61	0,912	0,407
	Y&I işletmesi	8	1,87	0,35		

Tablo 10’da araştırmaya katılanların işletmedeki pozisyonlarına göre Kırgızistan’daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik Anova testi değerleri yer almaktadır. Buna göre turistik tüketici haklarından "zararı tazmin etme" ve "eğitilme" hakları ile ilgili değerlendirmelerde katılımcılar arasında işletme türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Diğer yedi hak ile ilgili değerlendirmelerde ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Tablodaki dokuz ifadenin ikisinde anlamlı farklılık bulunması ve yedisinde ise anlamlı farklılık bulunmamasından hareketle H_6 hipotezinin desteklenmediği söylenebilir.

Tablo 10: Araştırmaya Katılanların İşletmedeki Pozisyonlarına Göre Kırgızistan’daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistlerin Tüketici olarak Hakları	Pozisyon	n	\bar{X}	s.s.	F	P
	İşletme sahibi	12	2,08	0,79		
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	Üst kademe yön.	22	1,95	0,65	0,824	0,485
	Orta kademe yön	27	2,14	0,60		
	Diğer çalışanlar	9	2,33	0,50		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	İşletme sahibi	12	2,25	0,86	0,666	0,576
	Üst kademe yön.	22	2,31	0,64		
	Orta kademe yön	27	2,44	0,50		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	Diğer çalışanlar	9	2,11	0,78	1,179	0,325
	İşletme sahibi	12	2,16	0,71		
	Üst kademe yön.	22	1,77	0,68		
Zararı Tazmin Etme	Orta kademe yön	27	2,07	0,78	3,119	0,032*
	Diğer çalışanlar	9	2,11	0,33		
	İşletme sahibi	12	2,08	0,79		

Hakkı	Üst kademe yön.	22	1,45	0,59		
	Orta kademe yön	27	1,77	0,64		
	Diğer çalışanlar	9	2,00	0,50		
	İşletme sahibi	12	2,16	0,57		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	Üst kademe yön.	22	1,95	0,72	0,287	0,834
	Orta kademe yön	27	2,07	0,67		
	Diğer çalışanlar	9	2,11	0,78		
	İşletme sahibi	12	2,08	0,51		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	Üst kademe yön.	22	2,18	0,50	0,736	0,534
	Orta kademe yön	27	2,37	0,74		
	Diğer çalışanlar	9	2,33	0,70		
	İşletme sahibi	12	2,16	0,38		
Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı	Üst kademe yön.	22	2,13	0,56	0,053	0,984
	Orta kademe yön	27	2,18	0,62		
	Diğer çalışanlar	9	2,11	0,60		
	İşletme sahibi	12	1,66	0,49		
Eğitilme Hakkı	Üst kademe yön.	22	2,00	0,61	4,436	0,007*
	Orta kademe yön	27	2,33	0,55		
	Diğer çalışanlar	9	2,22	0,44		
	İşletme sahibi	12	1,83	0,38		
Sesini Duyurma Hakkı	Üst kademe yön.	22	2,04	0,72	0,959	0,418
	Orta kademe yön	27	2,18	0,62		
	Diğer çalışanlar	9	2,00	0,50		

Tablo 11’de araştırmaya katılanların iş tecrübelerine göre Kırgızistan’daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik anova testi değerleri yer almaktadır. Elde edilen verilere göre turistik tüketici haklarından sadece "sesini duyurma" hakkı ile ilgili değerlendirmede katılımcıların pozisyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Diğer sekiz hak ile ilgili değerlendirmelerde ise araştırmaya katılanların pozisyonları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Buradan hareketle, araştırmaya katılanların Kırgızistan’daki tüketici haklarını değerlendirmelerinin pozisyonlarına göre farklılık gösterdiğini öne süren H₇ hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 11: Araştırmaya Katılanların İş Tecrübelerine Göre Kırgızistan'daki Turistik Tüketici Haklarını Değerlendirmelerine Yönelik Anova Testi Değerleri

Turistlerin Tüketici olarak Hakları	İş tecrübesi	n	\bar{X}	s.s.	F	p
Can ve Mal Güvenliği Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,16	0,63	0,326	0,723
	6-10 yıl arası	24	2,08	0,65		
	11 yıl ve üzeri	15	2,00	0,65		
Mal ve Hizmet Seçme Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,25	0,63	0,392	0,677
	6-10 yıl arası	24	2,41	0,65		
	11 yıl ve üzeri	15	2,33	0,72		
Yetkili Mercilere Şikayet Hakkı	5 yıl ve daha az	31	1,87	0,71	0,962	0,387
	6-10 yıl arası	24	2,08	0,65		
	11 yıl ve üzeri	15	2,13	0,74		
Zararı Tazmin Etme Hakkı	5 yıl ve daha az	31	1,70	0,64	1,297	0,280
	6-10 yıl arası	24	1,66	0,63		
	11 yıl ve üzeri	15	2,00	0,75		
Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,12	0,76	0,423	0,657
	6-10 yıl arası	24	1,95	0,62		
	11 yıl ve üzeri	15	2,06	0,59		
Turistin Bilgilendirilmesi Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,32	0,70	0,410	0,666
	6-10 yıl arası	24	2,16	0,63		
	11 yıl ve üzeri	15	2,26	0,45		
Temel İhtiyaçların Karşlanması Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,16	0,58	0,083	0,920
	6-10 yıl arası	24	2,12	0,61		
	11 yıl ve üzeri	15	2,20	0,41		
Eğitilme Hakkı	5 yıl ve daha az	31	2,09	0,53	0,358	0,700
	6-10 yıl arası	24	2,16	0,76		
	11 yıl ve üzeri	15	2,00	0,37		
Sesini Duyurma Hakkı	5 yıl ve daha az	31	1,83	0,63	3,885	0,025*
	6-10 yıl arası	24	2,25	0,44		
	11 yıl ve üzeri	15	2,20	0,67		

Sonuç Ve Öneriler

Belirli bir sektördeki belirli bir konunun mevcut durumu ve uygulamalarına yönelik değerlendirilmelerde kullanılabilecek önemli araçlardan birisi de o sektörde faaliyet gösteren kişi ve kuruluşların düşüncelerinin tespit edilmesine dayanan çalışmalardır. Bu tip çalışmalar sayesinde mevcut durum değerlendirilebilecek ve sektörde yer alan işletmeciler ve müşterilerin makul istekleri ve gerçek ihtiyaçları doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılabilecektir.

Bu araştırmada, yeni düzenlemelere yön verebilecek verilerin elde edilebilmesi amacıyla; bir uygulama gerçekleştirilmiş ve turistik tüketici hakları konusunda Kırgızistan'daki durum ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun turistik tüketici hakları konusunda kısmen ya da tamamen bilgi sahibi olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, Kırgızistan'daki turizm işletmelerinin tüketici hakları konusunda kısmen de olsa farkındalık ve bilgi alt yapısına sahip olduklarını göstermektedir.

Diğer taraftan araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu Kırgızistan'da turistik tüketici haklarını kısmen yeterli ya da tamamen yetersiz bulmuşlardır. Bu durum, ülkedeki turizm işletmelerinin turistik tüketici hakları ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi gerektiği görüşünde olduklarına işaret etmektedir.

Kırgızistan'daki turistik tüketici hakları ile ilgili yapılan değerlendirmelerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek aritmetik ortalamanın mal ve hizmet seçme hakkı (2,32), en düşük aritmetik ortalamanın ise zararı tazmin etme hakkı (1,75) olduğu gözlenmiştir. Turistik tüketici hakları ile ilgili yapılan değerlendirmelerin genel aritmetik ortalaması ise 2,09'dur ve bu rakam, değerlendirmelerin iyi ya da kötü olduğunu değil, turistik tüketici haklarının orta düzeyde (vasat) değerlendirildiğini göstermektedir.

Araştırma hipotezlerinin test edilmesiyle ilgili sonuçlar ise şu şekildedir:

Mal ve hizmet seçme, turistlerin bilgilendirilmesi ve eğitilme hakları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre erkek katılımcıların kadınlara kıyasla Kırgızistan'daki turistik tüketici haklarına ilişkin algılamalarının daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaş değişkenine göre ise, genç (21-30) yaş grubundakilere kıyasla daha yaşlı olan katılımcıların turistlerin sesini duyurma hakkına ilişkin algılamalarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanların eğitim düzeyi arttıkça turistlerin sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı'na ilişkin değerlendirmelerinin daha olumsuz olduğu görülmektedir. Buna göre, turistik tüketici haklarının eğitilmiş bireyler tarafından yetersiz görülmüş olması bu haklara ilişkin uygulamaların zayıf olduğunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tüketicilerin zararı tazmin etme hakkı'na ilişkin değerlendirmeleri araştırmaya katılan işletmelerin yer aldığı bölgeye göre anlamlı farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre Issık Göl, Oş ve Bişkek bölgelerindeki katılımcıların değerlendirmeleri Celal Abad'da kıyasla daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, turistlerin yetkili mercilere şikayet hakkı'na ilişkin değerlendirmelerde de bu bölgelerin algıları olumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, turistik tüketici haklarının Kırgızistan'da

gelişmiş turizm destinasyonları tarafından yetersiz bulunmuş olması bu haklara ilişkin uygulamaların zayıf olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Araştırmaya katılanların çalıştıkları işletme türüne göre Kırgızistan'daki turistik tüketici haklarını değerlendirmelerine yönelik yapılan araştırma sonucunda katılımcıların çalıştıkları işletme türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Zararı tazmin etme ve turistin eğitilmesi hakları araştırmaya katılanların işletmede yer alan pozisyonlarına göre anlamlı farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre işletme sahiplerinin üst ve orta kademe yöneticilere kıyasla zararı tazmin etme hakkına ilişkin değerlendirmelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İşletme sahiplerinin ve üst kademe yöneticilerin turistlerin eğitilme hakkı'na ilişkin algılarının orta kademe yöneticiler ve diğer çalışanlara kıyasla daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

Turistlerin sesini duyurma hakkı'na ilişkin değerlendirmeleri katılımcıların turizm sektöründe çalışma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre 6 yıl ve üzeri süre turizm sektöründe çalışan katılımcıların algıları 5 yıl ve daha az süre çalışanlara kıyasla daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Eğitilmiş ve turizm sektöründe tecrübeli bireylerin turistik tüketici hakların (zararı tazmin etme, sesini duyurma, eğitilme ve bilgilendirme) yetersiz bulmaları turistik tüketicinin korunmasına yönelik uygulamaların Kırgızistan'da yetersiz olduğunun göstergesidir. Bu nedenle turistik ürünün özellikleri de dikkate alınarak, tüketicinin korunmasına yönelik uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Kırgızistan açısından seyahat acentalarının hem yönetim hem de denetim görevi üstlenerek turistik tüketicilere belli bir hizmet kalitesinde hizmet vermesini sağlayacak ve seyahat acentalarının paket turlarında tüketicilere taahhüt edilen ya da olması gereken hizmetlerin aksaması ya da eksik yerine getirilmesi hallerinde tüketicilerin bedel iade taleplerinin değerlendirilmesinde başvurabilecek kurumsal birliğin oluşturulması da önerilebilir. Bu konuda Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin Tüketici Taleplerini Değerlendirme Çizelgesi (Kütahya Çizelgesi) Kırgızistan açısından referans niteliği taşıyabilir.

Tüketicinin korunmasına yönelik uygulamalar için en önemli performans göstergesi, tüketicilerden gelen şikayetlerdir. Dolayısıyla şikayet sürecinin kolaylaştırılması ve hızlandırılması önem arz etmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda şikayet mekanizmasının teknolojik alt yapı ile desteklenerek e-şikayet platformunu oluşturarak daha işlevsel hale getirilmesi fayda sağlayacaktır.

Bu araştırma Kırgızistan'daki turistik tüketici hakları konusunda işletmelerin düşüncelerini ortaya koymaya odaklanmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, konu ile ilgili farklı boyutların ortaya konulabilmesi için turistik tüketicilerin de araştırma kapsamına dahil edilmesi önemli görülmektedir. Araştırmanın pandemi döneminde yapılmasından dolayı bir çok işletmeye ulaşma imkanının olmadığı göz önüne alınarak daha kapsamlı çalışmalar yapılması ve araştırma sonuçlarının kıyaslanması da bu noktadaki önemli önerilerden birisidir.

Kaynakça

- Canöz, N. (2015.). Tüketicuyu Korumaya Yönelik Halkla İlişkiler Faaliyetleri: Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü Örneği . Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi elektronik dergisi, 3(2), s. 320-345.
- Cengiz, D. (2008) Turizmde Tüketici Haklarının Değerlendirilmesi: Yerli turistler üzerinde bir uygulama, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gök, G. (2018) Tüketici Hakları Farkındalığı ve Tasarruflar, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Özdemir, H. (2004). Aldatıcı Reklamlara Karşı Tüketicilerin Korunması. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 53(3), s. 61-90.
- Toros, S. (2018). Türkiye'de Aldatıcı Reklamların Denetlenmesi. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi dergisi (29), s. 353-367.
- Tüketiciyi Destekleme Derneği (2011). <http://www.tukdes.org/?sec=1&menuid=117>, Erişim tarihi: 13.01.2021
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (2021). TÜRSAB Tüketici Taleplerini Değerlendirme Çizelgesi. <https://www.tursab.org.tr/ilkeler/tursab-turizm-tuketici-taleplerini-degerlendirme-izelgesi> Erişim Tarihi: 23.8.2021
- Ünlüönen, K. & Kızanlıklılı, M. (2018). Turizm Sektöründe Tüketici Hakları Araştırması. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yılmaz, Ş. (2017). Tüketicinin Korunması Neden Gerekli? <http://www.ticarihayat.com.tr/yazar/Tuketimin-Korunmasi-Neden-Gerekli/1064/>, Erişim tarihi: 13.12.2020
- Yolcu, F.Z. (2018). Tüketicinin Korunması Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bu Gelişimin Türk Hukukuna Yansıması. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 24(2), s. 1111-1124.
- Булатецкий, Ю. (2008). История Развития потребительского права. <http://www.zonapprav.ru/ap/history1/>, Erişim tarihi: 14.12.2020
- Закон Кыргызской Республики О защите прав потребителей (2020) . https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30222653 , Erişim tarihi: 15.12.2020.
- Закон Кыргызской Республики о защите Прав Потребителей (2020). http://www.eurasiancommission.org/ru/act/txnreg/depsanmer/consumer_rights/Documents/%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%20%D0%9A%D0%A0%20%D0%9E%20%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D1%8, Erişim tarihi: 26.12.2020.

Защита прав потребителей (2020). Официальный портал города Ярославля, https://city-yaroslavl.ru/citizens/pravoporyadok/zashchita-prav-potrebiteley/den-potrebiteleya/index.php?sphrase_id=472312, Erişim tarihi: 25.12.2020

Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, <http://www.stat.kg/kg/statistics/turizm/> , Erişim tarihi: 29.02.2021

Кейта-Станкевич, Т. (2001). Эволюция Защиты Прав Потребителей. Белорусский журнал международного права и международных отношений (2), s. 29-34.

Самсонова Е.В и Ходыкин И.М. (2014). Из Истории Развития Законодательства О защите Прав Потребителей России И Отдельных Зарубежных Стран.

Твердюкова, Е. (2014). Суверенитет потребителя и государственная Потребительская Политика в СССР. Петербургский исторический журнал, 154-168.

Atık Temalı Eko-Etkinlikler Örneğinde Deneyimsel Rekreasyon Aktiviteleri

Dr. Elif DİKMEN DİRİÖZ*
elifdkmn@yahoo.com
Orcid: 0000-0001-8674-3347

Prof. Dr. S. Gül GÜNEŞ
Konya Selçuk Üniversitesi
rosegunes@gmail.com
Orcid: 0000-0002-5004-6504

Özet

Dünya'da küreselleşme, kentleşme ve kentlerde nüfusun artması sonucu, doğal kaynakların tahrip edilmesi, çevre kirliliği gibi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Farklı disiplinler ve kuruluşlar, gelecek nesillerin gereksinimlerinin karşılanması; doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için çeşitli çözüm arayışına girmişlerdir. Bu doğrultuda "sürdürülebilir gelişme" yaklaşımı, farklı disiplinler tarafından tanımlanmış ve süreç içinde söz konusu yaklaşımın önemi daha da artmıştır. Sürdürülebilir gelişme temeline dayalı gelişen anlayışlardan biri de, "sürdürülebilir kent" anlayışıdır. Sürdürülebilir kentlerde amaç, kentlerin doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasıdır. Sürdürülebilir kentlerde, insanların çevre bilincinin artırılması ve bu sayede çevreye duyarlı olan yaklaşımları benimsemeleri oldukça önemlidir. İnsanların çevre bilincinin artması noktasında ise en etkin yollarından biri, çevre ile ilgili çeşitli eğitimlerin verilmesi ve bu konuda gerçekleşen etkinliklere, insanların gönüllü katılımlarının sağlanmasıdır. Boş zaman insanlar için önemli bir yaşam tarzıdır, rekreasyon ise, bireyler için anlamlı ve eğlenceli boş zaman etkinliklerine gönüllü katılım olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda, deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon aktiviteleri kapsamında da ele alınabilecek olan, yeni bir çevre duyarlı etkinlik olarak "eko-etkinlikler" gündeme gelmektedir. Yeşil etkinlik olarak da adlandırılan eko-etkinlikler; doğal kaynakların sürdürülebilirliği, enerjinin etkin kullanımı, atıkların ayrıştırılması ve atıkların azaltılması amacıyla düzenlenen festival veya aktivitelerdir. Eko-etkinliklerin kentler ve kent insanı için önemi büyüktür. Bildiride bu noktalardan hareketle, deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon aktivitelerinden olan atık temalı eko-etkinlikler ele alınmıştır. Bu bağlamda, öncelikle kavramsal çerçeve içinde kentler ve sürdürülebilir gelişme, deneyimsel rekreasyon, eko-etkinlik, atık yönetimi kapsamında eğitim ve bilinçlenme konularına değinilmiş ve Dünya'dan ve Türkiye'den eko-etkinlik örneklerine yer verilerek ve öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Eko-Etkinlik, Deneyimsel Öğrenme, Rekreasyon, Atık Ayrıştırma, Geri Dönüşüm.

Experiential Recreation Activities In The Example Of Waste Themed Eco-Activities

Abstract

As a result of Globalization, urbanization and increased population in cities, environmental problems around the world such as destruction of natural resources and environmental pollution have been on the rise. Different disciplines and organizations, have sought various solutions to ensure the sustainability of natural resources in order to meet the needs of future generations. In this direction, the "sustainable development" approach has been defined by different disciplines, and over time the importance of this approach has increased. One of the developing understandings based on sustainable development is the concept of "sustainable city." The aim of sustainable cities is to reduce the negative effects on nature. In sustainable cities, it is very important to increase environmental awareness of people and thus to adopt environmentally sensitive approaches. One of the most effective ways to increase environmental awareness of people is to provide various trainings on the environment and to ensure people's voluntary participation in activities on this subject. Recreation, is defined as voluntary participation in meaningful and enjoyable leisurely activities for individuals, and is an important part for people's lives. In recent years, "eco-activities" have come to the fore as a new environmentally sensitive activities that can also be considered within the scope of recreational activities based on experiential learning. Eco-events, also called green events; These are festivals or activities organized for the sustainability of natural resources, efficient use of energy, and for separation and reduction of waste. Eco-events are of great importance for cities and people in urban areas. Therefore, waste-themed eco-activities, which are

* **Sorumlu yazar:** *Elif Dikmen Diriöz*

recreational activities based on experiential learning, are further discussed in this paper. In this context, cities and sustainable development, experiential recreation, ecoactivity, education and awareness within the scope of waste management were mentioned within the conceptual framework. Suggestions were presented by giving examples of eco-activity from the world and Turkey.

Keywords: Eco-Activities, Experiential Learning, Recreation, Waste Sorting, Recycling.

GİRİŞ

Boş zaman; bireylere, topluluklara ve hatta ülkelere yaşam kalitelerini ve refahlarını dönüştürme araçları sunmaktadır. Bu anlamda, bireylerin günlük yaşam koşullarının iyileştirilmesine birçok yönden katkı sağlayabilmektedir. İnsanlar, boş zaman yoluyla yaşamlarında denge sağlamalarının yanı sıra, ruhlarının yenilenmesi ve canlanması için de, zamansal bir alana sahip olmaktadır (Edgington, 2009). Dünya Boş Zaman Birliği'ne göre boş zaman; bireysel, toplumsal ve ulusal kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Yaşam kalitesine ve refaha, sosyal ilişkilerin ve sosyal sermayenin geliştirilmesine ve demokratik yaşama katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, sosyal ve gönüllü katılımın yanı sıra, dayanışma ve aidiyet duygusunun ifadesi için de önemlidir (WLO, 2021).

Kentlerde sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için, kentlerde yaşayan insanların, boş zamanlarını verimli bir biçimde değerlendirebileceği imkanlara sahip olabilmeleri oldukça önemlidir. Bu anlamda, boş zamanlarda gerçekleştirilen çeşitli faaliyetler olarak tanımlanan rekreasyon etkinliklerinin, eğlenceli, tatmin edici, yapıcı, gönüllü ve sosyal anlamda kabul edilebilir olması gerekmektedir (Gulam, 2016).

Günümüzde sürdürülebilir gelişme, ekoloji, ekonomi ve toplum arasında dengenin sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Sustainability Guide, 2018). Kentsel sürdürülebilirlik kavramı, kentsel gelişmeyi, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik gibi tüm boyutları ile ele alan bir yaklaşımdır (Kocaoğlu ve Sert, 2018). Kentte yaşayan insanların yaşam kalitesini olumlu olarak etkileyen "kentsel sürdürülebilirlik" kavramı, çevresel, ekonomik ve sosyal politikalar arasında bir denge sağlamaktadır. Kentsel sürdürülebilirlik, doğa ve insan arasında denge sağlarken, kentlerde yaşayan insanların çevre bilincini de arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, çevre dostu olan yaklaşımlar ve teknolojilerin geliştirilmesiyle de, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesini hedeflemektedir (Çolakoğlu, 2019). Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, geliştirilen çevreye duyarlı olan yaklaşımlardan biri de, ekolojik kent yaklaşımıdır. Çevre üzerinde meydana gelen olumsuz etkileri dikkate alan ekolojik kent yaklaşımı, kentlerin çevreye duyarlı bir biçimde yeniden planlanmasını hedeflemektedir. Doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunması, yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması, ekolojik ayak izinin azaltılması ve atıkların azaltılıp geri dönüşümünün sağlanması, ekolojik kent yaklaşımının önemli hedeflerindedir (Karakurt Tosun, 2017).

Avrupa Komisyonu 2010 yılında, Avrupa birliğine üye olan ülkelere bir Avrupa kentine, çevre dostu uygulamaları teşvik etmek amacıyla, Avrupa yeşil başkent ödülünü vermeye başlamıştır. Avrupa yeşil başkent ödülüne aday olan kentlerin değerlendirilmesi için, çeşitli değerlendirme göstergeleri geliştirilmiştir. Disiplinler arası bir yaklaşım olan Avrupa yeşil başkent yaklaşımı, kentleri çevre kalitesi, hava kalitesi, enerjinin etkin kullanımı, atık yönetimi gibi göstergelere göre değerlendirmektedir. Yeşil başkent değerlendirme göstergeleri, kentsel çevrenin sürdürülebilirliğini sağlayan unsurlardan meydana gelmektedir (European Green Capital, 2018). Avrupa yeşil başkent ödülünü kazanan kentler, doğal kaynakların korunması, enerjinin etkin kullanılması, enerji ve su tasarrufunun sağlanması, atık

yönetiminin yapılması, yerel üretimin desteklenmesi ve yerel halkın çevre bilincinin artması için gerekli eğitimlerin verilmesi gibi çeşitli stratejiler geliştirmiştir.

İnsanların çevre bilincinin artması noktasında ise en etkin yollardan biri, insanlara çevre ile ilgili çeşitli eğitimlerin verilmesidir. Günümüzde çevre sorunları ile mücadele eden ve bu konuda duyarlı davranmayı tercih eden kent insanı, boş zamanlarında, çevreyi korumayı ilke edinen etkinliklere katılmayı tercih etmektedir. Cole (2000)'e göre, çevrenin korunmasındaki en önemli kriterlerden biri, doğanın limitlerine saygı duyulmasıdır. Kentlerde sürdürülebilir toplumların oluşturulabilmesi için, insanların çevre bilincinin arttırılması ve bu sayede, insanların çevreye duyarlı olan yaklaşımları benimsemeleri oldukça önemlidir. Ayrıca insanların boş zamanlarında, bu kapsamda gerçekleşen etkinliklere gönüllü olarak katılımlarının sağlanması da önem taşımaktadır. Bu kapsamda düzenlenecek etkinliklere katılan insanlar, edindikleri deneyimler sayesinde öğrenme fırsatı da bulabilecektir.

1. Deneyimsel Öğrenmeye Dayalı Rekreasyon Aktiviteleri

Karaküçük (2008)'e göre; rekreasyon konusunda yapılacak bir çalışmada öncelikle boş zaman kavramı ele alınmalıdır. Tribe (2011)'a göre boş zaman, isteğe bağlı zaman olarak da adlandırılabilir. Zira boş zaman; işte çalışma, işe gidip gelme, uyuma ve gerekli ev işleri ile kişisel işleri yaptıktan sonra kalan zaman olup ne şekilde kullanılacağı bireylerin kendi isteği doğrultusunda belirlenmektedir (Tribe, 2011). Boş zamanın insanlar için önemli bir yaşam tarzı olduğu düşünülmektedir. Zira boş zaman deneyimlerinin temel unsurlarından bir olarak söz konusu etkinlikler esnasında (kilo verme amaçlı yürüyüş yapılması örneğinde olduğu gibi) “faydalı bir çıktının elde edilmesi” gerektiği de vurgulanmaktadır (Güneş, 2021).

Rekreasyon ise, bireyler için anlamlı ve eğlenceli boş zaman etkinliklerine gönüllü katılım olarak tanımlanmaktadır (Cordes, 2013). Rekreasyon faaliyetlerinin insan hayatındaki rolü ve önemi her geçen gün artmaktadır (McLean vd., 2008). Rekreasyon faaliyetleri; bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığını iyileştirmekte, onların güçlendirilmelerine katkı sağlamakta ve engelli bireyler gibi özel gereksinimli grupların gelişimini desteklemektedir (Khasnabis, vd., 2010). O’Sullivan (2013) rekreasyonun bireysel ve kişiye özel faydalarını genel anlamda; yaşam kalitesi, yaşam doyumu, etkin ve anlamlı bir yaşam, iş ve eğlence arasında denge şeklinde ele almış ve daha spesifik faydalara ilişkin şu örnekleri vermiştir:

- Fiziksel sağlık
- Duygusal iyi oluş (problem çözme yeteneği kazanma gibi)
- Ömür boyu öğrenme (kişisel gelişim, değişime adaptasyon gibi) ve
- Yaşam kalitesi (doğaya yönelik değer anlama ve farkındalık gibi).

Uşak (2006)'ya göre, çevreyi insan etkisinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Yaşadığımız çevreden faydalanırken, çevreyi korumak ve çevreye zarar verecek davranışlardan kaçınmak büyük önem taşımaktadır (Uzun ve Sağlam, 2005). Rekreasyon etkinliklerinin büyük bir kısmı doğada gerçekleşmektedir. Kısacası, rekreasyon etkinlikleri için kullanılan kaynakların çoğu doğada yer

almaktadır. Bundan dolayı, insan ile insanın yaşadığı doğal çevre arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Karaküçük, 2008; Demirel vd., 2009). Rekreasyon'un insanların bedensel ve zihinsel sağlığı üzerinde birçok olumlu etkisi vardır (Gökdayı ve Demirel, 2018). Rekreasyon ayrıca, ekosistemi koruyarak insan yaşamının sürdürülebilir hale gelebilmesine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda rekreasyonun çevresel faydaları ise, temiz hava ve su; çevre koruma; doğal ve tarihi alanların korunması şeklinde ele alınabilmektedir. Bu noktada, doğal kaynakları korumak amacıyla gerçekleştirilen imza kampanyaları gibi etkinlikler de, bir rekreasyon davranışı olarak ele alınmaktadır (Kement ve Demirci, 2017). O'Sullivan (2013) daha spesifik çevresel faydalar için şu örnekleri vermiştir:

- Sağlık ve refah (fiziksel aktivite için uygun mekanlar) ve
- Eğitim (çevresel etik, doğal yaşam döngüsüne ilişkin bilgi).

Kolb (1984) öğrenmeyi, "deneyimin dönüştürülmesi yoluyla bilginin oluşması süreci" olarak tanımlamış, geliştirdiği fikirler ile eğitim bilimcileri etkilemiş önemli yazarlardan birisidir. Bu yazarın geliştirmiş olduğu "deneyimsel öğrenme" kuramının bir uzantısı olarak ortaya koyduğu öğrenme stilleri sınıflaması, literatürde önem kazanmıştır (Gencel 2006, Parkhouse 1996). Kolb, Lewis ve Williams çalışmalarında, "deneyimsel öğrenmenin" temelini 1930 yıllarına dayandığını belirtmişlerdir. Ayrıca John Dewey "deneyimsel öğrenme" alanında, pek çok eğitimcinin etkilendiği, önemli teorisyen eğitimcilerden biridir (Baker 1998, Kolb 1984, Kolb ve Kolb, 2009, Lewis ve Williams, 1994). Dewey öğrenmede, deneyimi temele almıştır, Lewin ise, öğrenme sürecinde insanların etkin olmasının önemini vurgulamıştır (Kolb, 1984). Deneyimsel öğrenme kuramının en temel ilkesine göre, "öğrenme halihazırda edinilen deneyimin sonucudur" şeklinde belirtilmektedir. Diğer önemli ilke ise, insanların her zaman aynı yollarla öğrenmediği fikrine dayanmaktadır (Gencel, 2006). Deneyimsel öğrenmeyi Konfüçyüs, "Duyarım ve unuturum, görürüm ve hatırlarım, yaparım ve anlarım" şeklinde tanımlamıştır (Horton, 2001). Ayrıca deneyimsel öğrenme, insanların adaptasyon becerilerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Kemp, 2007). Rekreasyon etkinliklerinin büyük bir kısmı doğada gerçekleştiğinden dolayı, doğada gerçekleşen etkinliklere katılan insanlar, çevre ile ilgili konuları doğada deneyim yoluyla öğrenme fırsatı bulabilmektedir. Ayrıca doğada gerçekleşen etkinliklere katılan insanların, çevre ile ilgili konularda farkındalığının da arttığı gözlemlenmektedir. İnsanların, gönüllü olarak doğada gerçekleşen etkinliklere katılıp, doğada bulunan atıkları toplamaları, deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon etkinliğidir. Bu sayede insanlar doğada deneyim yolu ile öğrenmekte ve atıklar hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon etkinlikleri, insanların çeşitli konularda farkındalığının artmasına da neden olmaktadır.

1.1. Eko-Etkinlikler

Son yıllarda, deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon etkinlikleri kapsamında ele alınabilecek olan, yeni bir çevre duyarlı etkinlik olarak "eko-etkinlikler" gündeme gelmektedir (Aydın ve Yıldırım, 2020). Günümüzde insanlar, doğa ve açık alanlarda yapılabilen etkinlikleri tercih etmektedirler. Bu durum da, doğal kaynaklar üzerinde olan baskıyı arttırmaktadır. Bir bölgede düzenlenen etkinlikler, o bölgede

çevre kirliliği ve trafik gibi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca bir bölgede gerçekleştirilen etkinlikler, o bölgedeki doğal, tarihi ve kültürel kaynakların tahrip edilmesine de yol açmaktadır (Koçak ve Balcı, 2010). Bundan dolayı, "sürdürülebilirlik" temeline dayanan, daha çevre dostu olan etkinliklerin geliştirilip düzenlenmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir etkinlikler, doğal, tarihi ve kültürel kaynaklara zarar vermeyen, tüm bu kaynakları göz önünde bulunduran etkinliklerdir. Getz (2009)'a göre, sürdürülebilir etkinlikler, olumsuz olan çevresel, kültürel, sosyal etkinlikleri en aza indiren etkinliklerdir. Sürdürülebilir etkinlikler, yerel halkın kalkınmasını sağlamaktadır. Ayrıca doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunmasına da katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir etkinlikler, yerel halk ve ziyaretçiler arasında olumlu bir iletişimin de, sağlanmasına da neden olmaktadır. Bir bölgede gerçekleştirilen etkinlikler, yerel ekonomiye katkı sağlamakla birlikte, çevre üzerinde olumsuz etkilerin oluşmasına da neden olmaktadır. Etkinlikler, gerçekleştirildiği bölgede enerjinin fazla miktarda harcanmasına, doğal çevrenin zarar görmesine, atıkların ortaya çıkmasına ve karbon emisyonlarının artmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı, etkinliklerin çevre üzerinde olan olumsuz etkilerinin azaltılması için daha çevre dostu etkinlikler olarak düzenlenmeleri gerekmektedir (Mair, 2014).

Eko-etkinlikler, ekorekreasyon anlamında da oldukça değerli olup; yeşil etkinlik olarak da adlandırılabilirler. Ekorekreasyon, rekreasyonel aktivitelerin çevreye duyarlı bir biçimde, gerekli önlemler alınarak yapılmasıdır. Aynı zamanda ekorekreasyon, boş zaman aktivitelerinin, doğal kaynakları koruyarak gerçekleştirilmesidir. Bu etkinlikler, doğal kaynakların kullanımını en aza indirgeyen, enerjiyi etkin kullanan, atıkları azaltan, doğayı koruma amacıyla düzenlenen festival veya etkinlikler olarak da düşünülmektedir (Graci ve Dodds, 2008). Akgül vd. (2017)'ne göre ekorekreasyon, doğanın korunarak, gelecek nesillere aktarılması gerektiği düşüncesine dayalı politikaları içermektedir.

Kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasının sağlandığı eko-etkinliklerde, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması teşvik edilmekte ve çevre kirliliği en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, yerel ürünlerin üretilip pazarlanması teşvik edilmekte, toplu taşıma araçlarının kullanılması özendirilmekte, karbon emisyonunun azaltılmasına katkı sağlanmaktadır (Graci ve Dodds, 2008; Dickson ve Arcodia, 2010).

2. Atık Temalı Eko-etkinlikler ve Deneysel Rekreasyon

Dünya genelinde eko-etkinliklere yönelik çeşitli deneysel rekreasyon aktiviteleri ve bunları organize eden kuruluşlar bulunmaktadır. Örneğin, "A Greener Festival", etkinliklerin daha sürdürülebilir ve yeşil olabilmesi ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için 2005 yılından beri çabalayan bir kuruluştur. Bu kuruluşun amacı, eğitimler ve sertifika ödülleri aracılığıyla, sürdürülebilirlik kapsamında faydalar sağlamaktır (www.agreenerfestival.com). A Greener Festival denetleyicileri, çevre ve etkinlik yönetimi konuları ile ilgili, 2015 yılından itibaren çeşitli eğitimler görmektedir (www.agreenerfestival.com). İngiltere'deki The Green Gathering kuruluşu, eğitimin uygulamalı olması gerektiğini vurgulamaktadır. İngiltere'de düzenlenen festivale katılan yönetmenler ve gönüllüler,

festivalin çevreye duyarlı olarak düzenleneceğini taahhüt etmektedir. Düzenlenen festival boyunca, çevre kirliliğinin, fosil yakıt kullanımının ve atık miktarının en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Festivalde gerçekleştirilen tüm etkinliklerin amacı, ekolojik farkındalığı arttırmak ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmektir. Bu festival 2017 yılında, Greener Festival ödüllerinde üstün başarı ödülünü almıştır (www.greengathering.org.uk). Norveç'te düzenlenen OYA Festivali'ne katılan gönüllüler, festival alanını temiz tutmak, atık yönetimi ve atıkların geri dönüşümünün yapılması konularında çalışmaktadır. 2016 yılında düzenlenen festivalde, atıklar toplanmış ve toplanan atıkların %74'ünün geri dönüşümü yapılmıştır (Aydın ve Yıldırım, 2020). Diğer festivallerden biri de Paris'te düzenlenen "We Love Green" festivalidir. Festivalin amacı, insanların çevre konuları ile ilgili farkındalığını arttırmak, sanatsal ve deneysel bir biçimde yerel halkın davranışlarını etkilemektir. Festivalin çevre üzerinde olan etkilerinin azaltılması için, kağıt kullanımı sınırlandırılmış ve gıda atıkları komposta dönüştürülmüştür (www.welovegreen.fr). Sürdürülebilir ve Yeşil Müzik Festivali de 2018 yılından itibaren Hamburg'da düzenlenmektedir. Festivalde düzenlenen atölye çalışmaları ve eğitimler ile sürdürülebilirlik konusunda farkındalık yaratmak hedeflenmiştir. Festivalde, yeniden kullanılabilir yemek takımlarına yer verilmiştir (www.sodensen.org.tr).

Her yıl eylül ayı içinde gerçekleştirilen "Dünya Temizlik Günü - World Cleanup Day", daha temiz bir dünya için düzenlenmektedir. Aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 180 ülkeyi ve 50 milyon gönüllüyü bir araya getiren etkinlik, en kapsamlı sivil hareketlerden biridir (Worldcleanupday, 2021). Benzer şekilde, Avrupa yeşil başkent ödülünü kazanan kentlerde de, doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunabilmesi için, yerel halka çevre ile ilgili eğitimlerin verilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca Avrupa yeşil başkent ödülünü kazanan kentlerde, yerel yönetimler, yerel halkın çevre bilincini arttırabilmek için, sivil toplum örgütleri ile işbirliği halinde çeşitli eğitim, etkinlik, festival ve atölyeler düzenlenmektedirler. Avrupa yeşil başkentlerinden biri olan Hamburg'da, atıkların ayrıştırılması konusunda önem verilen unsurlardan biri de, yerel halkın eğitilmesidir. Bu kapsamda okullarda çocuklara, çevre ve katı atıklar ile ilgili eğitimler verilmektedir. Ayrıca kentte düzenlenen "Cleanup Hamburg" etkinliği kapsamında, her yıl yerel halk, sivil toplum örgütleriyle birlikte katı atıklar toplanmakta ve çeşitli eğitimler verilmektedir. Bu sayede, atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşümü konusunda, deneyimsel öğrenmeye dayalı aktif bir rekreasyon etkinliğine, yerel halkın katılımı sağlanmaktadır. Eko-etkinliklerin kentler ve kentte yaşayan insanlar için önemi büyüktür. Hamburg'da yerel halka verilen eğitimler sayesinde, atık yönetimi etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmiştir. Atık yönetiminin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi ve düzenlenen etkinlikler ile Hamburg'da karbon miktarı yaklaşık olarak, yılda bir milyon ton azaltılmıştır. Kentte atıkların etkin bir biçimde yönetilmesinde, yerel halka verilen eğitimlerin büyük rolü olmuştur (City of Hamburg, 2016). Avrupa yeşil başkenti Essen'da, yerel yönetim katı atık yönetim modeli geliştirmiş ve yerel halkı atıkların ayrıştırılması ve yeniden değerlendirilmesi için teşvik etmiştir. Kentte, atıkların yeniden değerlendirilebilmesi için tamir noktaları yer almaktadır. Bazı semtlerde yer alan tamir

noktalarında, zarar görmüş olan eşyalar gönüllü olan insanlar tarafından tamir edilmektedir (European Commission, 2015). Essen'da geliştirilen diğer programlardan biri de, "Essener Taffel" programıdır.

Organik gıdalar için geliştirilen bu programın amacı, fazla olan gıdaların, gereksinimi olan insanlara ulaştırılmasıdır. Bu program kapsamında, internet aracılığıyla bir platform oluşturulmuş ve bu platform sayesinde, fazla olan gıdalar atığa dönüşmeden, gereksinimi olan insanlara ulaştırılmaktadır. Ayrıca bu platformda, atıkların nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca Essen'da, çocuklara okullarda kompost ile ilgili çeşitli eğitimler verilmektedir. Essen'da her yıl düzenlenen diğer bir etkinlik de "Sauber Zauber" etkinliğidir. Etkinlik kapsamında, yerel yönetimin belirlediği bölgelerde, katı atıklar yerel halk tarafından toplanıp, kentsel temizlik yapılmaktadır (European Commission, 2015). Diğer bir Avrupa yeşil başkenti Lizbon'da ise "Re Food for Good" projesi, kentteki organik atıkların değerlendirilmesi için geliştirilmiş bir projedir. 2010 yılında sivil bir girişim olarak başlatılan proje, zamanla ülkenin tümüne yayılmıştır. Bu projenin amacı, gıda israfını önlemek ve organik atık miktarını azaltmaktır. Bu proje kapsamında, oteller, restoranlar fazla olan gıdaları toplayıp, gereksinimi olan insanlara ulaştırmaktadır (Re-food, 2021). Avrupa yeşil başkenti Nijmegen'de, sürdürülebilir atık yönetimi ile ilgili bir proje geliştirilmiştir. Geliştirilen bu projenin amacı, yerel halkı, atıkları ayrıştırmaya ve atıkların geri dönüşümünün yapılmasına teşvik etmektir. Kentte geliştirilen diğer bir proje de elektronik atıkların kent mobilyalarına dönüştürülmesidir. Bu proje kapsamında, okullardaki öğrencilere elektronik atıklar ile ilgili bilgi verilip, öğrencilerin elektronik atıkları toplaması teşvik edilmektedir. Okullardan toplanan elektronik atıklar ise, kent mobilyalarına dönüştürülmektedir. Ayrıca kentte düzenlenen toplantılarda atık yönetimi gibi konular ele alınıp, karar alma süreçlerine yerel halk da dahil edilmektedir (European Commission, 2016). İngiltere'de 2013 yılında Food Save Projesi başlatılmıştır. Bu projenin amacı, küçük ve orta ölçekli gıda işletmelerinin gıda atıklarının azaltılmasına, gıda atıklarının kompost olarak değerlendirilmesine ve fazla olan yiyeceklerin değerlendirilmesine yardımcı olmaktır. Restoranda çalışan personele eğitimler verilmesi de projenin kapsamı içindedir. Bu proje, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Londra Belediye Başkanı, Londra Atık ve Geri Dönüşüm Kurulu tarafından finanse edilmekte ve gıda atığının azaltılması için, Sürdürülebilir Restoran Derneği ile ortaklaşa yürütülmektedir. Food Save Programı 2015 yılından itibaren, Londra'daki 200 küçük konaklama tesisinin gıda atıklarının etkin bir biçimde yönetilmesine ve 1000 tondan fazla gıda atığının çöpe atılmamasına yardımcı olmuştur. Atıkların etkin yönetimi ve ayrıştırılması konularında, yerel halka ve gerekli personele verilen eğitimler büyük önem taşımaktadır. Atıkların etkin yönetimi konusunda uygulanan diğer projelerden birisi de, Paris'te uygulanan Sıfır Atık Caddesi Projesi'dir. Paris'te belirlenen caddelerden birisi, Paris İklim Planı'nın bir parçası olarak Fransa'nın ilk "sıfır atık" caddesi olmuştur. Pilot bölge olarak ilan edilen caddede, yerel halk ve dükkan sahipleri, atık üretimlerinin azaltılması ve etkin bir biçimde atıkların ayrıştırılması için teşvik edilmiştir. Proje kapsamında caddeye, dükkanlar ve yerel halk için toplu organik gübre yapım yerleri yerleştirilmiştir. Ayrıca proje

kapsamında, Zero Waste Paris ile ilgili eğitimler yerel halka verilmiş ve kozmetik veya ev ürünleri yapabilmek için, "kendin yap" atölyeleri gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (www.sodemen.org.tr).

Türkiye'de de eko-etkinliklere yönelik bazı deneysel rekreasyon aktiviteleri bulunmaktadır. Eko-okullar veya mavi bayraklı plajların yer aldığı beldelerde düzenlenen etkinlikler bu konuda örnek gösterilebilmektedir. FEE-Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı, bir plajın mavi bayrakla ödüllendirilebilmesi için, plajın yer aldığı beldede değişik alanlarda en az beş, tercihen daha fazla çevre eğitim etkinliğinin düzenlenmesini istemektedir. Mavi Bayrak programının Türkiye'de başlatılabilmesi amacıyla, 1993 yılında kurulan TÜRÇEV-Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'nca oluşturulan ulusal jüri tarafından atık temalı etkinlikleri de içeren bu eko-etkinlikler değerlendirilmekte ve seçilenlere ödüller verilmektedir. Bu kapsamda düzenlenen etkinlikler sayesinde, etkinliklere katılan insanlar çevre ve atıklar ile ilgili konularda deneyim yolu ile bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca bu etkinlikler atıklar ve doğanın korunması ile ilgili insanları teşvik etmekte ve bu konular ile ilgili farkındalığın oluşmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde eko-okullar da, TÜRÇEV'in bir başka programı olup, okul öncesi eğitim kurumlarında ve ilköğretim okullarında çevre bilinci kazanılması amacıyla uygulanmaktadır (TÜRÇEV, 2021). Eko okullar sayesinde, öğrenciler okullarda düzenlenen etkinlikler ve projeler ile deneyim yoluyla öğrenme fırsatı yakalamaktadırlar. Ayrıca eko-okullar, öğrencileri doğa koruma ile ilgili konularda teşvik etmektedir. Doğanın korunmasında, insanlara verilen eğitimler ve insanların bu kapsamda düzenlenen proje ve etkinliklere katılımı büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde yeme-içme sektörünün oluşturduğu restoranlarda, atık üretimi yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu anlamda, Türkiye'den atıkların etkin yönetimi kapsamında Yeşil Nesil Restoran Hareketi isimli proje de örnek olarak verilebilir. Türkiye'ye özgü bir sertifika programı olan Yeşil Nesil Restoran Hareketi, WWF-Türkiye ve Boğaziçi Üniversitesi tarafından, Beşiktaş Belediyesi ve TURYID işbirliği ile geliştirilmiş ve İstanbul'da hayata geçirilmişti (Pekküçükşen ve Yiğit, 2019). Yeşil Nesil Restoran Hareketi'nin amacı, yeme-içme sektöründe çevre bilincinin artırılması, atıkların etkin bir biçimde yönetilip yeniden değerlendirilmesi ve doğal kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasıdır. Bu kapsamda su tüketimi, enerji tüketimi, atık yönetimi ve sürdürülebilir gıda gibi temel göstergeler oluşturulmuştur. Türkiye'de 2017 yılından itibaren, 10 adet restoran bu sertifikayı alabilmiştir. Projeye dahil olan Beşiktaş Belediyesi, organik atıkların değerlendirilmesi için çalışmalarda bulunmuştur. Projeye destek veren Unilever Food Solution ise, restoranları gıda atığını etkin yönetme konularında eğitmiş ve sürdürülebilir malzemeler, paketlerin kullanılması için, restoranları desteklemiştir. Ayrıca bu restoranlar, ürünlerin organik olmasına da dikkat etmektedir. Ayrıca restoranlar, pet şişe yerine sürahi ile su servisi yaparak, atıkların önüne geçmeyi hedeflemiştir. Müşterilerin bilinçlenmesi için, restoranlar menüde yapılan uygulamalar hakkında bilgi vermektedir (Pekküçükşen ve Yiğit, 2019). Yeşil Restoran Hareketi yeme-içme sektöründe, çevre bilincinin artması ve atıkların etkin yönetimi açısından önemli bir harekettir. Yeşil Restoran Hareketi, yeme-içme sektörünü, kaynakları etkin bir biçimde kullanma ve

yeme içme sektörünü çevre dostu olma konusunda teşvik etmektedir. Bu kapsamda, yeme içme sektöründe çalışan personele verilen eğitimler de, önemli rol oynamaktadır.

Sonuç Ve Öneriler

Günümüzde yaşanan çevre sorunları ile mücadele edebilmek için, uluslararası kuruluşların geliştirdiği yaklaşımlardan biri de, "sürdürülebilir gelişme" yaklaşımıdır. Sürdürülebilir gelişme kavramı, ulusal ve uluslararası düzeyde çevre politikalarının temelini oluşturmaktadır (Meadows vd. 1972). Kentlerde sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için, kentlerde yaşayan insanların boş zamanlarını etkin bir biçimde değerlendirebileceği imkanlara sahip olabilmesi oldukça önemlidir. Çevre sorunları ile mücadele eden kent insanı için, boş zamanlarında gerçekleştirdikleri etkinlikler, insanların yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Kentlerde sürdürülebilir toplumların oluşturulabilmesi için, insanların çevre bilincinin artırılması ve bu sayede, insanların çevreye duyarlı olan yaklaşımları benimsemeleri oldukça önemlidir. Çevre sorunlarına karşı duyarlı olan kent insanı, boş zamanlarında, çevreyi koruyan ve çevreye karşı duyarlı olan etkinliklere katılmayı tercih etmektedir. İnsanların çevre bilincinin artması noktasında ise, en etkin yollardan biri, insanlara çevre ile ilgili çeşitli eğitimlerin verilmesidir. Ayrıca, bu kapsamda gerçekleşen etkinliklere, insanların gönüllü katılımlarının sağlanması da önem taşımaktadır. Bu etkinliklere katılan insanlar, bu etkinliklerde edindikleri deneyim yoluyla öğrenme fırsatı bulabilecektir. Deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon etkinlikleri, insanların çeşitli konularda farkındalığının artmasına da neden olmaktadır. Son yıllarda, deneyimsel öğrenmeye dayalı rekreasyon etkinlikleri kapsamında, yeni bir çevre duyarlı etkinlik olarak "eko-etkinlikler" gündeme gelmekte ve önem kazanmaktadır (Aydın ve Yıldırım, 2020). Eko-etkinlikler doğal kaynakların kullanımını en aza indirgeyen, enerjiyi etkin kullanan, atıkları azaltan, doğayı koruma amacıyla düzenlenen festival veya etkinlikler olarak da düşünülmektedir (Graci ve Dodds, 2008). Kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasının sağlandığı bu etkinliklerde, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması teşvik edilmekte ve çevre kirliliği en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Eko-etkinliklerde ayrıca, yerel ürünlerin üretilip pazarlanması da teşvik edilmektedir. Etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgelerde, toplu taşıma araçlarının kullanılması teşvik edilmekte ve bu sayede karbon emisyonu da azalmaktadır (Graci ve Dodds, 2008; Dickson ve Arcodia, 2010). Eko-etkinliklere yönelik Dünya genelinde, birçok deneyimsel rekreasyon aktiviteleri bulunmaktadır. "A Greener Festival" gibi ortaya çıkan kuruluşların amacı, Dünya'nın birçok bölgesinde düzenlenen festivallerin, gerçekleştirilen etkinliklerin daha sürdürülebilir olmasıdır. Ayrıca Dünya'da ortaya çıkan bu tarz kuruluşların amacı, düzenlenen festival ve etkinliklerin çevre üzerinde olan olumsuz etkilerinin azaltılmasıdır. Dünya'da ortaya çıkan bu kuruluşlar, eğitimler ve sertifika ödülleri aracılığıyla, sürdürülebilirlik kapsamında faydalar sağlamayı hedeflemektedir (www.agreenerfestival.com). Bu kuruluşlar, düzenlenen eğitimler ve festivaller aracılığıyla, insanların çevre konuları ile ilgili farkındalığını arttırmaktadır. Ayrıca insanları, çevre dostu olan etkinliklere katılmaya teşvik etmektedir. Bu kapsamda düzenlenen festivallere katılan gönüllüler, atıkların toplanması ve geri dönüşümünün yapılması konularında da,

çalışmaktadır. Bu kapsamda düzenlenen festivaller incelendiğinde, festivallerin, doğal çevrenin korunmasında önemli rol oynadığı görülmektedir. Benzer şekilde, Avrupa yeşil başkent ödülünü kazanan kentlerde de, doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunabilmesi için, yerel halka çevre ile ilgili eğitimlerin verilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca Avrupa yeşil başkent ödülünü kazanan kentlerde, yerel yönetimler, yerel halkın çevre bilincini arttırabilmek için, sivil toplum örgütleri ile işbirliği halinde çeşitli eğitim, etkinlik, festival ve atölyeler düzenlemektedirler. Avrupa yeşil başkentlerinden biri olan Hamburg'da, yerel halka verilen eğitimler sayesinde, atık yönetimi etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmiştir. Atık yönetiminin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi ve düzenlenen etkinlikler sayesinde, Hamburg'da karbon miktarı yaklaşık yılda bir milyon ton azaltılmıştır. Bu kapsamda çevre dostu olarak düzenlenen festivaller, atölyeler ve etkinlikler, yerel halkın çevre bilincinin artmasında önemli rol oynamaktadır. Dünya'da düzenlenen eko-etkinlikler, insanlarda çevre bilincinin artması, doğal kaynakların korunması ve insanların deneyim yoluyla öğrenmesi açısından örnek oluşturmaktadır. Avrupa yeşil başkent ödülü alan kentlerde, doğal çevrenin korunabilmesinde, yerel halka verilen eğitimler ve yerel halkın gönüllü olarak çevre dostu etkinliklere katılımı önemli rol oynamıştır. Türkiye'den de eko-etkinliklere, eko-okullar veya mavi bayraklı plajların yer aldığı beldelerde düzenlenen etkinlikler örnek gösterilebilmektedir. Ayrıca Yeşil Nesil Restoran Hareketi de, Türkiye'ye özgü bir sertifika programıdır. Türkiye'de düzenlenen eko-etkinliklerin amacı, insanların çevre bilincinin arttırılıp, doğal kaynakların korunmasıdır. Bu kapsamda da, Türkiye'de düzenlenen etkinlikler aracılığı ile, insanlar eğitilmekte ve etkinliklere katılan insanlar deneyim yoluyla öğrenme fırsatı bulmaktadır. Türkiye'de düzenlenen eko-etkinlikler, Dünya örneklerine göre daha kısıtlıdır. Dünya örneklerinde olduğu gibi, Türkiye'de düzenlenen eko-etkinlikler ile ilgili projeler geliştirilip, sayıları arttırılmalıdır. Düzenlenen festivaller açısından önemli potansiyele sahip olan Türkiye'de, Avrupa örneklerinde olduğu gibi festivallerin çevre dostu olması gerekmektedir. Avrupa yeşil başkentlerinde olduğu gibi, Türkiye'de de, çevre ile ilgili yerel halkın gerekli festival, atölye ve etkinliklerle eğitilmesi, doğal kaynakların korunabilmesi için kaçınılmazdır. Ayrıca, gıda israfını önlemek ve gıda atığını azaltmak için oteller ve restoranlar ile işbirliği yapılarak, farklı projeler de geliştirilmelidir. Türkiye'ye özgü olan Yeşil Restoran Hareketi ile ilgili restoranlara eğitimlerin verilmesi ve söz konusu restoranların sayılarının artırılması önemlidir. Türkiye'de eko-etkinliklerin daha yaygın hale gelebilmesi için farklı çalışma ve projelerin geliştirilmesi sayesinde; yerel halkın kaynak koruma, atık yönetimi, iklim değişikliğine uyum ve benzeri konularda eğitimi ve bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

A Greener Festival - AGF , About Us (2022), <https://www.agreenerfestival.com/about-us/> Erişim Tarihi: 11.01.2022.

Akgül, M.B., Güneş, S.G., Güçer, E., Durhan, T.A., Karaküçük, S. (2017). Boş Zaman Ve Çevre:Ekoturizm- Ekorekreatyon, Rekreatyon Bilimi 2, ed. Karaküçük, S., Kaya, S., Akgül, M.B. Ankara: Gazi Kitabevi, 109-166.

- Aydın, B., & Yıldırım, H. M. (2020). Etkinliklerin Sürdürülebilirliği ve Eko-Etkinlikler: A Greener Festival Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 164-180.DOI: 10.26677/TR1010.2020.306
- Baker W.L. (1998). *Training Transfer in Outdoor Experiential Learning: A Case Study of Two American Corporations*, The University of New Mexico, Doktora Tezi, Albuquerque, New Mexico, (Supervisor: Dr. Hallie PRESKILL).
- Brundtland, G. H., Khalid, M., Agnelli, S., Al-Athel, S., & Chidzero, B. (1987). *Our Common Future*. New York: Oxford University Press.
- City of Hamburg, (2016). *Hamburg–European Green Capital:5 Years On* https://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2011/04/Hamburg-EGC-5-Years-On_web.pdf Erişim Tarihi: 20.06.2021
- Cole, M. A. (2000). *Trade liberalisation, economic growth and the environment*. Cheltham UK: Edward Elgar Publishing.
- Cordes, K.A. (2013). *Applications in Recreation&Leisure: ForTodayandFuture*. Urbana: Sagamore Publishing.
- Çolakoğlu, E. (2019). İklim Değişikliği, Sürdürülebilir Kentler Ve Kentsel Planlama Etkileşimi, İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi (iklimİN) kapsamında İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 11, WE Global AŞ , T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü (yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır), İklimin web sitesi : <http://www.iklimin.org/moduller/kentmodulu- surdurulebilirkentler.pdf> Erişim: 14.05.2021.
- Demirel, M. (2009). *Rekreasyonel Etkinliklere Katılım ve Çevresel Duyarlılık*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dickson, C., & Arcodia, C. (2010). Promoting Sustainable Event Practice: The Role of Professional Associations. *International Journal of Hospitality Management*, 29, 236-244.
- Edgington, C.R. (2009) *World Leisure: Enhancing the Human Condition*. *The Sport Journal*, <https://thesportjournal.org> ErişimTarihi: (8.12.2021).
- European Commission, (2016); The City of Nijmegen, *Nijmegen Application for European Green Capital Award*, <https://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2018-nijmegen/nijmegen-2018-application/> Erişim Tarihi: 02.05.2021.
- European Commission, (2015); The City of Essen, *Essen Application for European Green Capital Award*, <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2017-essen/essen-2017-application/> Erişim Tarihi: 15.06.2021
- European Green Capital (2018), http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2013/02/EGCA_2021_Will_Your_City_Brochure.pdf Erişim: 24.04.2021

- Gencil, İ.E. (2006). Öğrenme Stilleri, Deneyimsel Öğrenme Kuramına Dayalı Eğitim, Tutum ve Sosyal Bilgiler Program Hedeflerine Erişi Düzeyi, Dokuz Eylül Üniversitesi (D.E.Ü.) Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, (Danışman: Prof. Dr. M. Yılmaz).
- Getz, D. (2009). Policy for sustainable and responsible festivals and events: institutionalization of a new paradigm. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1(1), 61-78.
- Gökdayı, F. & Demirel, M. (2018). Bir Boş Zaman Etkinliği Olarak Doğa Sporları Aktivitelerine Katılan Bireylerin Çevresel Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Dağıcılık ve Tırmanış Dergisi*, 1(1), 45-53.
- Graci, S., and Dodds, R. (2008). Learn: Ecoclub Ecotourism Papers. Ecoclub:<https://ecoclub.com/library/epapers/15.pdf> , Erişim Tarihi: 9.01.2022
- Green Gatherings (2022), <http://www.greengathering.org.uk/howgreen/> Erişim Tarihi: 11.01.2022
- Gulam, A. (2016) Recreation Need and Importance in Modern Society, *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 1(2): 157-160.
- Güneş, S.G. (2021) Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm: Kavramsal Çerçeve, Rekreasyon: Disiplinlerarası Yaklaşım ve Örnek Olaylar. Ankara: Nobel, 1-30.
- Horton, B. (2001) 'I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand' -putting learning models into practice, *Planet*, 3:1, 12-14, DOI: 10.11120/plan.2001.00030012
- Karakurt Tosun, E. (2017). Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekolojik Kent Söylemi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 169-189.
- Karaküçük, S. (2008) Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kement, U. & Demirci, B. (2017). Ekolojik farkındalığın çevre dostu rekreasyon davranışına etkisi: turizm eğitimi alan öğrenciler üzerine bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3), 135-148.
- Kemp C.F. (2007). Mentor's Impact on the Development of Adaptability Skills via Experiential Learning, George Mason University, Doktora Tezi, (Director: Prof. Dr. S. J. Zaccaro).
- Khasnabis C, Heinicke Motsch K, Achu K, vd.(2010) Community-Based Rehabilitation: CBR Guidelines.Geneva: World Health Organization,
- Kocaoğlu, M., & Sert, S. (2018). Kentsel Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kentsel Sürdürülebilirliğin Sağlanması Kent Konseylerinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *Strategic Public Management Journal*, 4(8), 52-61.
- Koçak, F. & Balcı, V. (2010). Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222.

- Kolb D.A. & Kolb A.Y. (2009). The Learning Way Meta-Cognitive Aspects of Experiential Learning, Simulation and Gaming, 40 (3), 297-327.
- Kolb D.A. (1984). Experiential Learning: experience as the source of learning and developement. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Lewis, L.H. and Williams, C.J. (1994), Experiential learning: Past and present. New Directions for Adult and Continuing Education, 1994 (62): 5-16. <https://doi.org/10.1002/ace.36719946203>.
- Mair, J. (2014). Events as pro-environmental learning spaces. Event Management, 18(4), 421-429.
- McLean, D. D., Hurd, A. R. & Rogers, N. B. (2008). Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society (8. Baskı). Sudbury: Jones and Barlett Publishers.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). The Limits to Growth. Washington DC: Potomac Associates.
- O'Sullivan, E. (2013). Introduction to Recreation and Leisure. in Human Kinetics (Ed.), Power, Premise, Potential, and Possibilities of Parks, Recreation and Leisure(ss. 3-16). Champaign: Human Kinetics.
- Parkhouse BL. (1996). The Management of Sport Its Foundation and Application, New York, NY: WCB McGraw- Hill Companies, second edition, USA.
- Pekküçükşen, Ş., & Yiğit, Y. (2019). Atık yönetimi 'nde i yi uygulama örneği: Yeşil nesil restoran hareketi.Turkish Studies - Economics, Finance, Politics, 14 (1), 121-139. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14712
- Re-Food For Good Web (2021). www.re-food.org Erişim Tarihi: 13.06.2021
- Sodemsen (2022). Dünya Kentlerinden İlham Veren Proje Uygulamaları, https://www.sodemsen.org.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/DunyadanOrnekler_Kitap_Baskiya_Rev2.pdf , Erişim Tarihi: 11.01.2022.
- Sustainability Guide 2018. sustainabilityguide.eu Erişim Tarihi: (18.05.2021)
- Tribe, J. (2011) The Economics of Recreation, Leisure and Tourism (4. Baskı). Oxford:Elsevier.
- TÜRÇEV-Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (2021) Mavi Bayrak, Eko-Okullar. Erişim Tarihi 19 Aralık 2021: <http://www.turcev.org.tr/>
- Uşak, M. (2006). Çevre Nedir ? Aydoğdu, M. ve Gezer, K., (Ed.). Çevre Bilimi içinde (ss. 1-10). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uzun, N., & Sağlam, N. (2005). Sosyo-ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerindeki etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005(29), 194-202.
- We Love Green (2022), www.welovegreen.fr Erişim Tarihi: 11.01.2022

WLO, 2021. Charter for Leisure 2020/The Network/Whoweare/Congress. <https://www.worldleisure.org>

Erişim Tarihi: (18.12.2021).

Turizm Sektörüne Coğrafi Bilgi Sistemleri Katkısı: Balıkesir Sındırgı Örneği

Doç. Dr. Gizem ERDOĞAN AYDIN

İzmir Demokrasi Üniversitesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
gizemerdogan@gmail.com
Orcid: 0000-0002-1376-6457

Fatma BAYRAM*

Sındırgı Belediyesi
fatmabyram67@gmail.com

Özet

Balıkesir Sındırgı ilçesi sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi kaynak değerler bakımından önemli alternatif turizm destinasyonları arasına girebilir. Bu çalışma, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) turizm planlarında ve kaynakların daha verimli kullanılmasına yardımcı olabilecek önemli bir araç olduğu düşüncesi ile Balıkesir Sındırgı ilçesinin turizm varlıklarının konumsal olarak tespit edilmesi ve Sındırgı turizm varlık ve ürün durumunun tespit edilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla, CBS'den yararlanılarak ilçenin turizm varlık ve ürünleri konumsal olarak ArcGIS programı ile işlenmiş ve elde edilen tematik haritalar ile literatür taraması üzerinden GZFT analizi yapılmıştır. GZFT Analizi için konuyla ilgili farklı kaynaklardan oluşan mekanla ilişkilendirilmemiş yazılı envanterler taranmıştır. Bulgularda; termal suyun varlığı, zengin kültürel ve mimari varlıklar ve ilçenin gastronomik varlıkları gibi unsurlar güçlü yönler olarak öne çıkarken bölgesel farklılıklar sonucu yatırım öncelikli alanlar belirlenmiştir. Tanıtım çalışmalarının yapılmaması, turizme hizmet edebilecek yeterli alt yapı ve tesislerinin olmaması zayıf yönler olarak değerlendirilmiştir. Yerel yönetimin turizm konusunda destek vermesi fırsat sunarken turizm bilincinin olmaması, doğal yapı ve tarihi yapıların tahrip edilmesi de tehdit faktörleri olarak değerlendirilmiştir. Bu analizler çalışma alanındaki turizm varlıklarını mekânsal olarak ortaya koymuştur. Sonuç olarak Sındırgı ilçesinin ana ekonomik karakteri ve vizyonuna destek verecek çok çeşitli turizm ürünü ya da potansiyellerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu turizm ürünlerinin ekonomik pazar değerleri yüksektir. Bütünsel bir turizm planlaması ile Sındırgı'nın diğer ekonomik kimlikleri ile yerel kalkınma hedeflerini sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın, CBS aracılığı ile turizm rotaların planlanması, turizm varlık ve çekiciliklerin belirlenmesi, turizm gelişim bölgelerinin tespitinin bütünsel turizm planlarının yapılmasında zaman ve maliyet açısından faydalı olacağı ve kamu, özel kesim ve destinasyon yöneticilerine, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin karar vermelerinde görselleştirilerek raporlanmasını destekleyeceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Coğrafi Bilgi Sistemleri, Turizm planlaması, GZFT, Balıkesir, Sındırgı.

Geographical Information Systems Contribution To Tourism Industry: The Case Of Balıkesir Sındırgı

Abstract

Balıkesir Sındırgı can be one of the important alternative tourism destinations in terms of natural, cultural and historical resource values. This study has the idea that Geographic Information Systems (GIS) is an important tool that can help tourism plans and resources to be used more efficiently. It aims to determine the tourism assets of Balıkesir Sındırgı spatially and to determine the status of Sındırgı tourism assets and products. For this purpose, tourism assets and products of the district were spatially processed with ArcGIS program by using GIS and SWOT was done through the thematic maps obtained and literature review. For the SWOT Analysis, written inventories from different sources, which do not contain spatial context, were used. In the findings; While factors such as the presence of thermal water, valuable cultural and architectural assets and the gastronomic assets of the district stand out as strengths, investment priority areas have been determined as a result of regional differences. The lack of

* **Sorumlu yazar:** *Fatma Bayram*

promotional activities, the lack of sufficient infrastructure and facilities to serve tourism were evaluated as weaknesses. While the local government's support for tourism provided an opportunity, the lack of tourism awareness, the destruction of natural structures and historical structures were also evaluated as threat factors. These analyzes revealed the tourism assets in the study area spatially. As a result, it has been determined that there are various tourism products or potentials that can support the main economic character and vision of the Sındırgı. These tourism products have high economic market values. It is thought that with a holistic tourism planning, Sındırgı will achieve local development goals with its other economic identities. It is thought that the study will be beneficial in terms of time and cost in the planning of tourism routes, determination of tourism assets and attractions, determination of tourism development zones through GIS, and will support the public, private sector and destination managers, visualizing and reporting the enterprises operating in the tourism sector in their decision making.

Keywords: Geographic Information Systems, Tourism planning, SWOT, Balıkesir, Sındırgı.

GİRİŞ

Gezme, görme, dinlenme, öğrenme ve eğlenme gibi sosyo-kültürel ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak için yaşadıkları yerlerden geçici olarak ayrılıp farklı ülkelere gitmeleri turizm olarak tanımlanmaktadır (Barutçugil, 1982). Turizm doğal, tarihi ve kültürel varlıklara bağlı olarak gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür. Turizm varlıklarının, yerleşimlerin gelişmelerine ve kalkınmalarına katkı sağlamalarına, istihdam olanaklarına etkileri önemlidir (Kar vd., 2004; Seryasat vd., 2013). Ekonomik bir değer ortaya koyan turizm varlıklarının bugün olduğu kadar gelecekte de kullanımının sağlanması, kültürel, tarihi, doğal, ekonomik ve sosyal tüm kaynakların planlanıp ve yönetilmesi sürdürülebilir turizm açısından önem taşımaktadır (Yücel, 2002; Kahraman & Türkay, 2004; Uçkun & Türkay, 2004). Sürdürülebilir turizm, turistlerin paylaşım, deneyim ve pozitif yönlü etkileşim sağlayabildiği, doğayı tanıma, doğayı sevmeye, kültürel hassasiyetin ve koruma bilincinin olduğu, koruma-kullanma dengesi gözetilerek turizm varlıklarının korunduğu bir anlayış olarak kabul edilmektedir. Dünya Komisyonu Çevre ve Gelişim temalı 'Ortak Geleceğimiz' başlıklı raporda (Garrod ve Fyall, 1998) ilk kez dile getirilen sürdürülebilir turizm kavramı; turizmin neden olduğu çevresel bozulma ve toplumların geleneksel kültürlerinde ciddi olumsuz etkilere çözüm arayışının altını çizmiştir (Bramwell ve Lane, 2012). Kitle turizmin ekonomik etkisinin yeterli düzeyde olmaması, arz ve talep arasındaki farklılık gibi nedenler turizm sektörünü yeni yaklaşımlara ve farklı çözümlere doğru itmektedir. Yakın zamanda yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler turizm pratiğinde de değişimlere neden olmuştur. Bu değişim turizm isteminde ve tercihlerinde gözlemlenmekte ve farklı turizm türlerinin de konuşulur hale gelmesini sağlamakla beraber turizm araştırmalarında da yenilikçi yaklaşımlara bakış açılarının aranmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu süreçte coğrafi bilgi sistemleri sıklıkla başvurulan araçlardan biri olmaktadır. Coğrafi bilgi sistemlerini (CBS) yeryüzünü ve yeryüzünde meydana gelen olayları, yer ve mekânla ilgili coğrafi verilerin yeryüzündeki gerçek referansları ile bir veri tabanında toplayan, amaca göre çeşitli analizlerin yapan ve konumsal araştırmalara imkân veren, sonuçların harita, tablo ve grafikler şeklinde raporlaştırılması için tasarlanmış olan bilgisayar tabanlı bir sistemdir (Fitzpatrick ve Maguire 2000; Demirci vd. 2012). Konumsal özelliğe sahip oluşu, kolay güncellenebilmesi gibi özellikleri günümüzde CBS'yi kent ve bölge planlama, ulaşım, en uygun yer seçimi, harita veya coğrafi bilgi sorgulama, trafik vb. pek çok farklı disiplin tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır. Bunlardan biri de turizm planlamasıdır. CBS, Turizm planlamasına ve turizm rotalarının oluşturulmasına yönelik coğrafi bilgi sistemleri temelli akademik çalışmalara konu olmaktadır (Tablo 1). Tablodan da anlaşılacağı üzere pek çok farklı konumsal alana ilişkin ve farklı temalarda çalışmalarda CBS etkin bir araç olarak kabul edilmektedir.

Tablo 1: Turizm odağında coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak yapılmış çalışmalar

Yazar	Çalışma alanı
Buhalis , 2003	AB bölgesi
Wessels, 2004	Güney Afrika
Lau ve McKercher 2006	Hong Kong
Boers ve Cottrell, 2007	Sinharaja Orman Rezervleri - Sri Lanka
Vansteenwegen vd. 2010	Belçika'da beş kent
Aydınoglu, 2002	Trabzon
Erdoğan ve Tiryakioğlu 2004	Afyon
Ergin, 2005	Karabük-Safranbolu
Çuhadar ve Aydoğan, 2010	Isparta
İneç ve Akpınar, 2011	Erzincan-Kemaliye
Arca vd. 2011	Karabük-Safranbolu
Çuhadar ve ark, 2013	Ege bölgesindeki sekiz ilde 212 antik kent
Arslan, 2019	Burdur

Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm türlerini; sağlık ve termal turizmi, kış turizmi, Yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, kongre turizmi, golf turizmi, yat turizmi, ipek yolu turizmi, inanç turizmi, hava sporları, dağcılık, akarsu-rafting, su altı-dalış, kuş gözlemciliği başlıklarında ele almıştır (URL-1, 2021).

Bununla beraber, uluslararası dizin turizm türlerini rekreasyonel turizm, doğa turizmi, tarihi turizm, etnik turizm, kültürel turizm, macera turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, müzik turizmi, kırsal turizm ve vahşi yaşam turizmi olarak 11 ana başlıkta değerlendirdiği gibi; domestik turizm, uluslararası turizm, deniz aşırı turizm, iş turizmi, macera turizmi, vahşi yaşam turizmi, sağlık turizmi, iyi yaşam turizmi, kültür turizmi, kara turizm, mutfak turizmi, ünlü ve film turizmi, eğitim turizmi, hac ve manevi turizm, cruise turizmi, kırsal turizm, uzay turizmi gibi daha detaylı başlıklarda değerlendirmektedir.

Hangi turizm türü olursa olsun turizmi önceleyen varlıkların devamlılığı ve öne çıkarılması önem taşımaktadır. Turizm varlıklarından en çok dikkat çeken ise çevredir. Bir rotanın turizm açısından çekici olmasında sahip olduğu doğal unsurlar (bitki örtüsü, hayvan varlığı, habitat sahaları, vadi, yamaç, manzara vb. oluşumlara olanak veren topografik varlıklar, kıyı varlığı, rüzgâr durumu vb.), tarihi unsurlar (tarihi olaylara sahne olması, kültürel varlıkları barındırması vb.), mimari öğeler (dönemsel mimari örnekleri içermesi) öne çıkmaktadır. Çevre, turizm tercihlerini etkileyen ve cazibeyi arttırarak turist hareketlerinin önemli bir çekim faktörü olarak görülmekle birlikte (Lim ve McAleer, 2005), bir kentin turizm destinasyonu olmasında turistik ürün yeteneğine sahip olması da beklenmektedir. Ancak çevresel öğeler tek başına yeterli değildir. Turistik ürünler de turistlerin seyahatleri süresince ihtiyaç duydukları ve turizm arzı tarafından sunulan nesnel ya da öznel değerler bütünü olarak tanımlanabilir (Bahar ve Kozak, 2012; Akbaba vd., 2019). Çekicilik, ulaşılabilirlik, etkinlikler, turizm işletmeleri ve turizm imajı turizm ürünleri olarak değerlendirilmektedir (Cömert, 2014). Turizm ürünlerini açıklamak gerekirse; Bunlardan ilki olan çekicilik: Turistin seyahat etmek istediği bir destinasyonu, başka bir destinasyona tercih etmesini etkileyen faktörlerdir. Çekicilik olgusu ulusal bazda olduğu gibi yerel

nitelikte taşıyabilir. Balıkesir ili bu konuda birçok turistik ürüne sahip olduğu düşünülmektedir. İkinci olarak ulaşılabilirlik; Yüksek çekicilik özelliklerine sahip rotalar, potansiyel hedef kitleye olan yakınlık ve onlara uygun maliyetlerle ulaşabilme imkânı ile doğrudan alakalıdır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008; Cömert, 2014). Nüfus yoğunluğu yüksek rotalar ulaşımının kolaylığı doğrultusunda turist çekerler (Buhalis ve Michopoulou, 2011; Clara, Simon, Noelia ve Barbara, 2020). Üçüncü olarak turizm işletmeleri, bir yerin çekici olması turistlerin yeme-içme, barınma, hediyelik eşya satın alma gibi ihtiyaçları da karşılanabilmesi ile ilintilidir (Cömert, 2014). Destinasyonun devamlılığını sağlanabilmesi için işletmelerin varlığı önemlidir (Chin, Day, Sydnor, Prokopy ve Cherkauer, 2019). Dördüncü olarak etkinlikler, turizm faaliyetlerini arttırmanın yollarından birisi de etkinliklerdir (Ziyadin, Koryagina, Grigoryan, Tovma ve Ismail, 2020; Lee, Martin, Hsieh ve Yu, 2020). Sürdürebilir turizm için, etkinliklerin planlanması önemlidir (Getz, 1997; Timur, Çevik ve Kıcır 2014). Son olarak turizm imajı: Bir yerleşkenin turizm imajının olumlu, yerleşkenin rekabet gücünü yakından etkilemektedir (Ön Esen ve Bahar, 2019). Türkiye, turizm ve turizm ürünlerine dair elverişli bir coğrafi yapıya, kültürel ve beşerî sermayelere sahiptir. Kaynaklar doğrultusunda turizme artan talebi sürdürebilir bir biçimde karşılayabilmek, talep edilen turizm ürünlerini dengeli biçimde sunmak önemli hale gelmektedir. Tüm planlama süreçlerinde olduğu gibi turizm planlanmasında da analizlerin yapılması, varlıkların tespit edilmesi gereklidir.

Bu çalışma; turizm varlıklarının ve ürünlerinin sektöre doğru sunulması, turizm planlamasının bütünsel olarak gerçekleştirilebilmesi uzak hedefleri ile, coğrafi bilgi sistemlerinin etkin bir araç olduğu düşüncesi ile ortaya konulmuştur. Bu anlamda çalışmanın araştırma soruları, hipotezlerinin açıklanması yerinde olacaktır.

1.2. Hipotezler / Araştırma Soruları

Bu çalışmada “Balıkesir Sındırgı ilçesinin turistik ürün varlıkları coğrafi bilgi sistemleri üzerinden görselleştirerek, ilçenin turizm potansiyeli tespit edilebilir mi” araştırma sorusuna dayanmaktadır. Bu anlamda çalışmanın hipotezleri:

H1: Coğrafi Bilgi Sistemleri Sındırgı ilçesinin turizm varlıklarını mekânsal olarak tespit etmede kullanılacak bir yöntemdir.

olarak kabul edilmiştir.

Metodoloji

Çalışmada yöntem olarak CBS kullanılarak turizm envanterleri konumsal olarak haritalandırılmış ve turizm planlamasına katkı vermek hedefi ile GZFT analizi kullanılarak yorumlanmıştır. Bir alanın kaynak değerlerinin kullanımına yönelik planlama yapabilmek, stratejiler üretebilmek, alanları ve kullanımları organize etmek amacıyla kullanılan (Kazemiyeh, 2016) GZFT analizi; stratejik bir plan geliştirilmesi aşamasında, sorun tanımlama ve çözüm oluşturulması aşamalarında, nicel verilerin

yetersiz, bilgilerin kişilerin belleklerinde olduğu durumların analizinde kullanılan, pratik ve yaygın bir yöntemdir (Pickton ve Wright, 1998; Güngör ve Arslan, 2004). GZFT kelimesi, dört İngilizce kelime, Strengths (Güçlü yönler), Weaknesses (Zararlı Yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir. Gelecek potansiyelini ve hedefleri belirlemek için içsel ve dışsal çevre kaynaklı pozisyon ortaya koymak için yapılacak temel analizlerden birisi GZFT analizidir (Carlock ve Ward, 2001). GZFT Analizi ilk olarak stratejik planlama yaklaşımının bir analiz yöntemi olarak değerlendirilmiş (Andrews,1965), daha sonrasında diğer planlama ve karar verme süreçlerinde de değerli bir yöntem olarak görülmüştür.

Türkiye coğrafyasında pek çok farklı yerleşim birimlerine ilişkin GZFT analizi yapılmıştır. Bartın, Muş, Van, Osmaniye, Gümüşhane, Sinop, Artvin iller düzeyinde (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 2009; Ersungur ve Aslan, 2014; Çelik ve Güven, 2009; Aytuğ vd., 2020; Günaydın, 2013; Ekinci, 2021), Gevaş, Karaburun, Safranbolu kırsal yerleşmeler düzeyinde çalışılmış alanlardan birkaçıdır (Surat, 2020; Çubuk vd., 2020; Özmen ve Eren, 2021). GZFT analizi turizm çalışmalarında da sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak görülmektedir ((Güngör ve Aslan, 2004; Seryasat vd., 2013; Ersungur ve Aslan, 2014; Çabuk, vd., 2020; Surat, 2020; Ekinci, 2021; Özmen ve Eren, 2021), bu nedenle çalışmamızda yöntem olarak kullanılması anlamlı bulunmuştur.

Araştırmanın Amacı

Turizm mekânla doğrudan ilişki kuran bir sektördür. Turizm rotaları, tek başına yeterince çekici olmayan turizm ürünlerini birbirlerine bağlayarak ziyaretçilerin vakit geçirme sürelerini arttırmak ve harcama yapmasına yönlendirmek amacı ile oluşturulurlar. Bu çalışma sonuçlarının Sındırgı ilçesinin turizm rotalarının oluşturulması ve bütünsel turizm planına katkı vermesine sağlayacağı düşünülmektedir. Kervankıran ve Çuhadar'ın 2014 tarihli çalışmasında; dünyada birçok ülkede CBS ile hazırlanmış turizm rotalarının kullanımının var olduğu bununla beraber Türkiye'de bu tür uygulamaların yeni olduğu vurgulanmıştır (Kervankıran ve Çuhadar, 2014). Aynı araştırmacılar; CBS'nin potansiyel turizm varlıklarının grafik olarak gösterilmesi, turizm planlamasında gerekli olacak haritaların hazırlanması, mevcut ve potansiyel turizm varlıklarının bir arada gösterilmesi konularında turizme önemli katkılar sağlayabileceğini vurgulamıştır. Çalışma CBS'nin turizm planlarında ve kaynakların daha verimli kullanılmasına yardımcı olabilecek önemli bir araç olduğu ve bu hipotezin Balıkesir Sındırgı ilçesi üzerinden test edilebileceği temeline oturmaktadır. Bu odakla çalışmanın amacı, Balıkesir Sındırgı ilçesinin turistik ürün varlıkları coğrafi bilgi sistemleri üzerinden görselleştirerek, ilçenin turizm potansiyeli tespit edilmesidir.

Turizm planlarında CBS mekanların ve kaynakların daha verimli kullanılmasına yardımcı olabilecek önemli bir araç olduğu düşüncesini takiple çalışmada, CBS kullanılarak Sındırgı turizm rotaların planlanmasına altlık oluşturacak, turizm ürünleri, varlıkları ve çekiciliklerin belirlenmesi, turizm gelişim bölgeleri ve rotaların görselleştirilerek haritalanması gerçekleştirilecektir. Elde edilen raporlar ile

Sındırgı ilçesinin turizm sektörüne ilişkin güçlü yönleri ve zayıf yönleri ortaya konulacaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda zengin doğal ve kültürel potansiyele sahip alanlarda turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için turizm varlıklarının tespit edilmesi ile literatürdeki boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Çalışma bu amaçla Balıkesir, Sındırgı ilçesi özelinde değerlendirilecektir.

Evren-Örnek

Balıkesir ili termal turizm yönü ile öne çıkan bir kenttir. Buna karşın kent farklı turizm varlıklarını da barındırmaktadır. Sındırgı ilçesi Balıkesir iline 63 km uzaklıkta bulunmaktadır. Merkez nüfusu 13.236 kişi, ilçe nüfusu 32.925 kişidir (TÜİK, 2020). Balıkesir'in güneyinde Akhisar-Demirci-Simav ilçelerinin birleşme noktasında yer alan Sındırgı, Simav Çayı ile Cüneyt Çayı'nın taşıdığı malzemenin birikmesiyle oluşan Sındırgı Ovası'nda kurulmuş bir yerleşimdir (Harita 1).



Harita 1. Sındırgı ilçesinin konumu

Sındırgı'nın kuzeybatısında bulunan Ulus dağı 1764 m. yüksekliği ile Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesinin en yüksek dağları arasında yer almaktadır. İklimsel özelliği bakımından Marmara geçiş ikliminde, yağış özelliği olarak da Akdeniz yağış rejiminde yer almaktadır. Sahip olduğu verimli topraklar ve elverişli iklim koşulları nedeniyle ilçenin ekonomik kimliği tarım ve hayvancılık olarak tanımlanmaktadır. 2040 yılı odaklı 100.000 ölçekli Balıkesir-Çanakkale Çevre Düzeni Planı'nda, Sındırgı ilçesi sektörel faaliyetlerinde ilk sırada tarım sektörü olarak belirlenmiştir. Bu sektörü sırası ile hizmetler ve sanayi sektörleri izlemiştir (Balıkesir-Çanakkale Çevre Düzeni Plan Raporu, 2014). Sayılan coğrafi özelliklerinin yanı sıra Sındırgı ilçe belediyesi 1884 yılında kurularak kurumsal kimliğini kazanmış, 2004 yılında termal kaynak varlığı doğrultusunda "Turizm Bölgesi" ilan edilerek turizm teşvik kapsamına alınmıştır. Türkiye 2023 Turizm Stratejisinde Çanakkale ve Balıkesir illerini içine alan "Troya Kuzey Ege Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi"nin Sağlık, Termal Turizm ve Kırsal

Turizm çerçevesinde, 2006 yılında Sındırgı-Hisaralan bölgesi olarak tanımlanan 15.500 ha alan bakanlar kurulu kararı ile Termal Turizm Merkezi ilan edilmiş ve Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

Sındırgı ilçesinin ilk GZFT analizi Özmen ve Özmen'in 2016 tarihli bölgesel kalkınma odaklı olarak sunulan çalışmasında değerlendirilmiş ve çalışmada ilçenin tarım-turizm-sosyal değişim stratejik alanlarına vurgu yapılmıştır (Özmen ve Özmen, 2016). Ancak ilçeye ilişkin turizm odağında güncel mekânsal bir GZFT analizi ve değerlendirilmesi bulunmamaktadır. Aynı zamanda Sındırgı ilçesine dair akademik kaynaklar da oldukça kısıtlıdır. Bu doğrultuda Balıkesir Sındırgı ilçesinin turistik ürün varlığı açısından coğrafi bilgi sistemleri üzerinden görselleştirerek, ilçenin turizm potansiyeline ilişkin mekânsal GZFT analizi ortaya konacaktır. Bu amaçla Sındırgı ilçesi turizm varlıkları türlerine göre mekânsal olarak listelenecek ve turizm destinasyon potansiyeli olma yönünde değerlendirileceklerdir. Çalışma turizm açısından gelişme potansiyeline sahip Sındırgı ilçesine ilişkin verileri bilgi sistemi aracılığı ile ayrıntılı bir şekilde güçlü ve zayıf yönlerinin, tehdit ve fırsatlarının ortaya konularak turizm yol haritasını oluşturacaktır. Aynı zamanda çalışmanın Sındırgı ilçesi için envanter oluşturması açısından katkı koyacağı ve turizm sektöründe coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılmasının karar vermede kolaylık sağlayan bir araç olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Özetle, Sındırgı ilçesinin doğal ve kültürel varlıkları, turizm tesisleri, ulaşım durumu, gastronomi varlıkları çalışma alanını ve materyalini oluşturmaktadır.

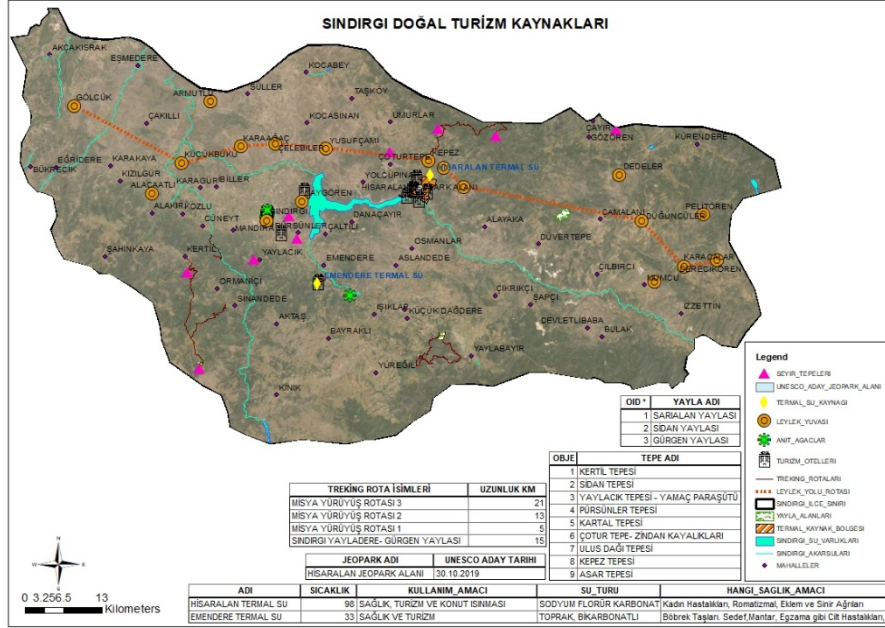
Veri Toplama Ve Veri analizi

Çalışmada "Balıkesir Sındırgı ilçesinin doğal ve kültürel turizm değerlerini belirleyebilmek ve ilçenin güçlü ve zayıf yönler ile karşı karşıya bulunan fırsatlar ve tehdit unsurlarının ortaya konduğu "mevcut durum" analizi gerçekleştirilmiştir. İlgili veriler benzer alanlar için daha önce yapılmış olan çalışmalar doğrultusunda sınıflandırılarak, arazi tespit çalışmaları ve yerinde yapılan gözlemler sonucu oluşturulmuştur. Sındırgı ilçesine ait doğal, kültürel, tarihi ve mimari değerler envanter olarak tutulmuş ancak mekânsal olarak konumlandırılmamış kaynaklarından derlenerek, tespit çalışması basitleştirilmiş ilçe haritası üzerinde yapılmıştır. ArcGIS 10.8 programına işlenmiş ve tematik haritalar ile raporlanmıştır. Sındırgı ilçesinin Turizm sektörüne ilişkin durum tespitinin yapılması ve varlıkların tamamını değerlendirmek, bütünsel bir planlama yaklaşımı ortaya konulması için GZFT analizi yöntemi kullanılmıştır.

Analizler Ve Sonuçlar

Envanterler doğrultusunda Sındırgı ilçesine ait turizm varlıkları ve ürünler konumları ve türlerine göre listelenerek ArcGIS 10.8 programı aracılığı ile mekânsal olarak haritalanarak görselleştirilmiştir. Bu doğrultuda ilçenin varlıkları doğal turizm, sağlık turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi, halk kültürü turizmi, kültür turizmi, gastronomi (mutfak) turizmi odaklarında konumsal bilgileri ile değerlendirilecektir.

Sındırgı ilçesi, doğal turizm kaynakları bakımında incelendiğinde; termal kaynak, orman varlığı, yürüyüş rotaları, ekolojik varlıklar üzerinden değerlendirilmiş ve varlıklar konumsal olarak görselleştirilmiştir (Harita 2).



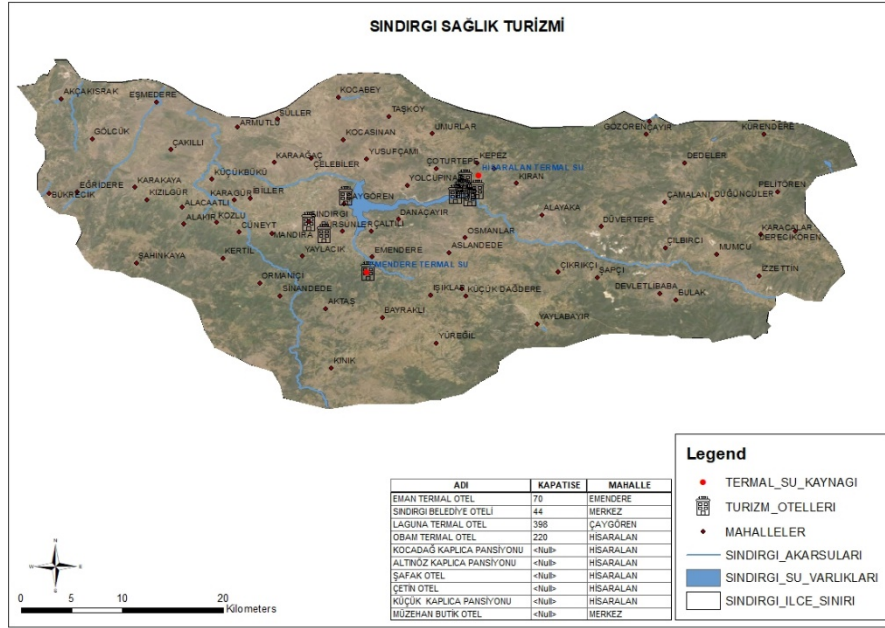
Harita 2. Sındırgı ilçesi doğal turizm kaynakları

Harita 2 değerlendirildiğinde; termal varlıklar açısından Sındırgı’da Hisaralan ve Emendere mahallelerinde olmak üzere iki farklı termal kaynak varlığı bulunmaktadır. Hisaralan çevresinde, suların çökeltilerinin yaptığı peri bacaları ve kubbesi yarı yıkılmış bir tarihi hamam bulunmaktadır. Kaynak çıkışlarında ise tortularla oluşmuş, travertenler yer almaktadır. Emendere mahallesinde bulunan kaynak ormanlık alana komşudur ve termal suyun çeşitli rahatsızlıklara iyi gelmesi nedeni ile sağlık turizmine konu olmaktadır. Sındırgı orman alanlarının varlığıyla bol oksijenli ve temiz bir havaya sahiptir. Bu özelliği doğrultusunda da T.C. Balıkesir Valiliği tarafından Güney Marmara Kalkınma Ajansının küçük ölçekli altyapı mali destek programı kapsamında Misya Yürüyüş Yolları Projesi çerçevesinde bölgede üç önemli yürüyüş rotası oluşturulmuştur (URL- 2, 2021). Bunlar; Cüneyt vadisi, Kepez Köyü-Ulus Dağı rotasıdır. Sındırgı jeolojik ve arazi yapısından dolayı dağlık ve ovalık alanlar ile çevrili olmasından dolayı alanda seyir tepeleri potansiyelini taşımaktadır. Bu bağlamda trekking rotaları için de bir fırsat oluşturmaktadır.

Sındırgı ekolojik kaynakları ile potansiyel alan yaratmaktadır. Bu nedenle hem bitki hem de hayvan popülasyonunu fazlasıyla barındırmaktadır. İlçe göç yolu rotası üzerinde bulunması ile birçok mahallesinde leylek yuvaları mevcuttur. Projesinde leylek yuvası bulunan dünyanın tek belediye binası olması ve verilen önemden dolayı “Doğal Şehir Sındırgı” statüsü kazanmıştır. Leylek Sındırgı’nın şehir logosu olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca şehrin bazı kesimlerinde de leylek yuvası heykelleri bulunmaktadır. Leylek göç rotası üzerinde 60km’lik leylek gözlem rotası ve bisiklet rotası potansiyeli bulunmaktadır. Sındırgı ilçe merkezinde bulunan Balıkesir Caddesi üzerinde 1,5 km boyunca kent

merkezine kadar uzanan tescilli çınar ağaçları bulunmaktadır. Balıkesir Caddesi şehrin en baskın görsel ögesi olan çınar ağaçları ile ulaşım aksı üzerinde biçimlenmiş, hakim noktasında tarihsel önemi olan Demokrasi ve Şehitler Anıtıyla ve kullanıcılarla en gündelik ilişkiyi kuran şehir merkezindeki belediye hizmet binası ve meydanı birbirine bağlamaktadır. Çınar ağaçları, Sındırgı'nın önemli sembollerinden biri haline gelmiştir.

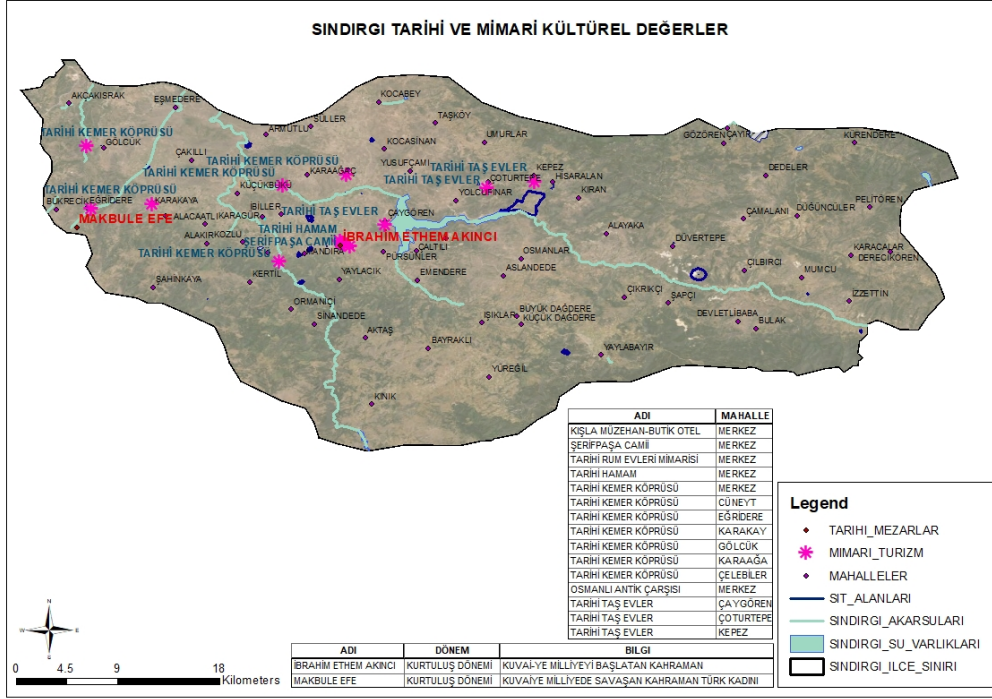
Sağlık turizmi başlığındaki turizm varlıkları ve ürünler ele alındığında, jeotermal kaynaklar ve konaklama tesisleri çerçevesinde değerlendirilmiştir (Harita 3).



Harita 3. Sındırgı ilçesi sağlık turizm kaynakları

Harita 3 incelendiğinde, bölgede jeotermal kaynakların, termal tedavi ve turizm tesislerinde kullanımının yaygınlığı yanında Hisaralan termal kaynağı ilçe merkezinin konut ısınma ihtiyacını da karşılamaktadır. Böylece Sındırgı hava yönünden de temiz bir atmosfere sahip, sağlıklı bir kent olma potansiyelini taşımaktadır. Hisaralan Kaplıcaları, hareket sisteminin ağırlı hastalıkları, kadın hastalıklarında ve ağırlı rahatsızlıklarda yatıştırıcı olarak kullanılır. Ayrıca romatizmal rahatsızlıklar, nevralsi, nevritle iyi gelmektedir. Emendere termal suları ise; sedef hastalığı, mantar, egzama, diyabetik yaralar, saç derisi hastalıkları, kaşıntı, döküntü gibi çeşitli cilt hastalıklarına iyi gelmektedir. İki termal alanda da sağlık turizminin temel ihtiyacı olan konaklama tesisleri bulunmaktadır. İlçe toplam yatak kapasitesi 732 dir (Emendere 70, Hisaralan 220, Çaygören 398, Merkez 44 yatak). Otelere, özel araç dışında Simav-İzmir otobüsleri ve bulunan köy minibüsleri ile ulaşım sağlanabilmektedir. Ancak ilçe merkezinden toplu taşıma ile ulaşım imkanının olmaması önemli bir problem olarak değerlendirilebilir.

Sındırgı ilçesini kültür turizmi açısından değerlendirdiğimizde; kültürel ve mimari öğeler mekânsal olarak işlenmiştir (Harita 4).



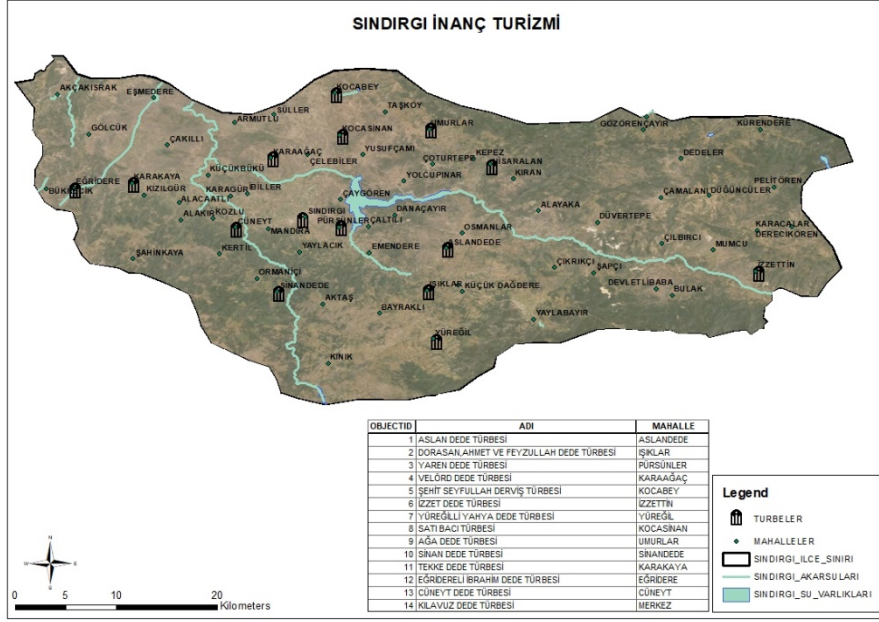
Harita 4. Sındırgı ilçesi tarihi ve mimari değerler

Sındırgı ilçesi akarsu ve dere yatakları bakımından yoğun olması sebebi ile bölgede eski zamana ait halen günümüzde sağlamlığını koruyan tarihi kemer köprüleri bulunmaktadır. Bunlar, ilçe merkezinde Şerifpaşa meydanında, Cüneyt, Gölcük, Karaağaç, Çelebiler, Karakaya ve Eğridere mahallelerinde bulunmaktadır. Ayrıca Çaygören Çoturtepe ve Kepez mahalleleri yoğunlukta olmak üzere diğer mahallelerde mimari yapısını koruyan taşevler görmek mümkündür. Sındırgı ilçe merkezinde tarihi ve mimari alanda görünürlük diğer mahallelere göre yüksektir. Burada Şerifpaşa Camisi, Tarihi Kemer Köprüsü, Yağlı Güreş Müze evi, Kertil Çam kolonyaları ve Ahşap yakma, çömlekçilik atölyeleri ile Şerifpaşa Tarihi Meydanı odak noktası olarak değerlendirilebilir. Yine ilçe merkezinde bulunan Eski adıyla Redif Kışlası, restore edilerek yerine Kışla Müzehan Butik Oteli yapılmıştır. Şerifpaşa meydanında bulunan Tarihi Şehir Hamamı ve karşısında yer alan eski Rum evinin restorasyon projeleri devam etmektedir.

İlçenin imaj değeri de turizm ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuvai-ye Milliyeti başlatan İbrahim Ethem Akıncı Sındırgı ilçesinin kaymakamlık görevini üstlenmiştir (1915-1918). O dönemde Sındırgı'nın kurtuluşunda ve düşmanın Balıkesir bölgesinden gönderilmesinde büyük emeği geçmiştir. Kuvai-ye Milli Akıncıları olarak ismi duyulan Gördesli Makbule Efe'de milli mücadele için büyük emeği geçen kadın kahramanlarından. Millî Mücadele sırasında 1920 yılında şehit olmuştur. Makbule Hanım'ın mezarı Eğridere Mahallesi'nde, Harlak Deresi'nin Dereçatı mevkiisindedir.

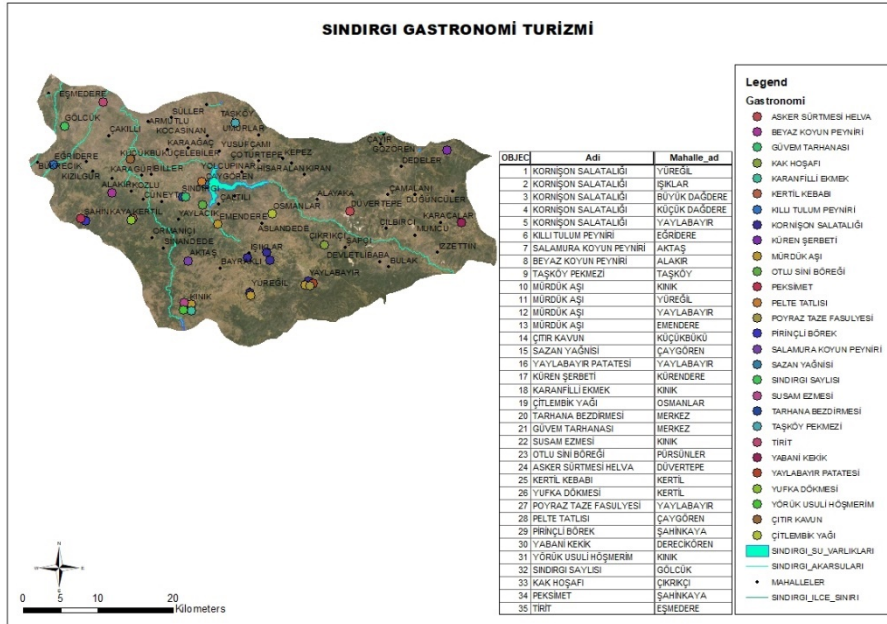
Sındırgı İlçe' sinde, inanç turizmi konusunda birçok türbe bulunmaktadır. Harita 5 değerlendirildiğinde ilçede 14 adet türbe yer almaktadır. Bunlar; Aslandede'de Aslan Dede, Işıklar'da Dorasan, Feyzullah ve Ahmet Dede, Pürsünler'de Yaren Dede, Karaağaç'da , Velörd Dede, Kocabey'de Şehit Seyfullah Derviş, İzzettin'de İzzet Dede, Yüreğil'de Yüreğilli Yahya Dede, Umurlar'da Ağa Dede, Sinandede'de

Sinan Dede, Karakaya'da Tekke Dede, Eğridere'de Eğridereli İbrahim Dede, Hisaralan'da Hisaralanlı İbrahim Dede ve Merkezde Klavuz Dede türbeleridir.



Harita 5. Sındırgı inanç turizmi

Balıkesir’de kırsal geçim kaynaklarından birisi olan besicilik, büyük ve küçükbaş hayvancılık, kanatlı hayvan yetiştiriciliği, yumurta, peynir, bal üreticiliği, sebze ve meyve tahıl, zeytin ve zeytinyağı üretimi zengin bir yemek kültürünü ortaya çıkarmasına yardımcı olmuştur. Gastronomi yönünden çeşitli ve zengin bir kültüre sahip olan Sındırgı, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi için yeterli potansiyele sahiptir (Harita 6).



Harita 6. Sındırgı gastronomi turizmi

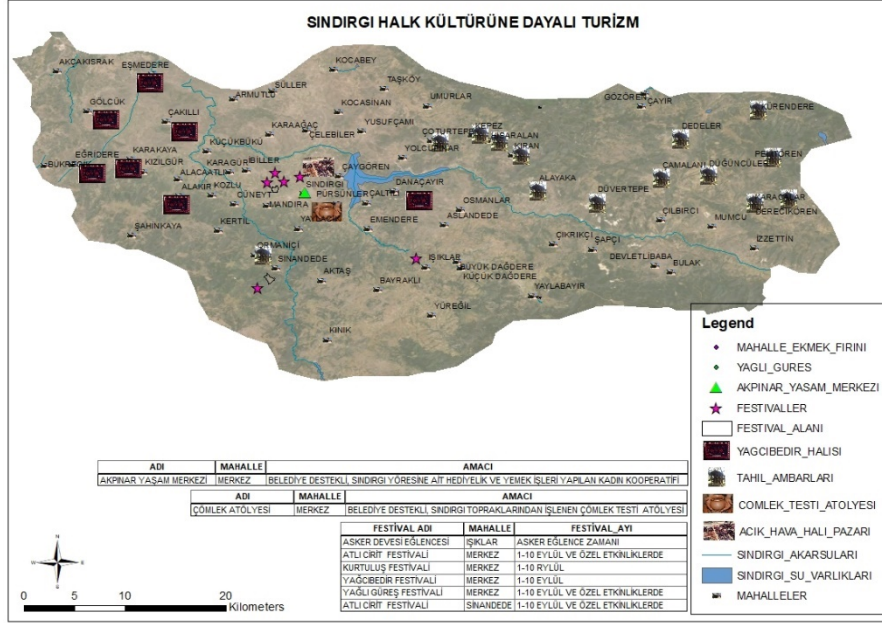
Balıkesir “50 Peynirli Şehir” imajını kullanmaktadır. Aynı isimli yayınlanan kitapta yer alan 3 peynir çeşidi Sındırgı orjinlidir. Bunlar Eğridere mahallesinde Killı Tulum Peyniri, Alakır mahallesinde Beyaz

Koyun Peyniri ve Aktaş mahallesinde Salamura Koyun Peyniri'dir. Sındırgı ilçesinde, yöreye özgü keçi peyniri üretimi yapılmaktadır. Adı geçen kitap Frankfurt'ta düzenlenen 'Dünya Yemek Kitapları Yarışması'nda (Gourmand World Cookbook Awards 2019), üç finalist arasına girerek, alanında dünyanın en iyi üç kitabından biri olmuştur.

Sındırgı yemek kültüründe, Kınık mahallesinde Yörük usulü hoşmerim, Sındırgı saraylısı, kak hoşafı, küren şerbeti, peksimet, pelte tatlısı ve asker helvası bulunmaktadır. İlçede bulunan Çaygören Barajı sayesinde balık kültürü yemek kültüründe kendine has bir yer bulmuştur. Geleneksel yemek kültürünün yanı sıra bu yemeklere lezzetini veren yağlar ve baharatlarda Sındırgı'nın kendine has yöresinden elde edilmektedir. Taşköy pekmezi, karanfil, kekik, çitlembik yağı, Susam, tahin, sürtme (susam ezmesi), susam yağı asker helvası yörede susamın yerel mutfak kültüründe önemli yere sahip olduğunun göstergesidir. Hamur işleri de Sındırgı yöresinde sıklıkla hazırlanan ve zenginlik gösteren yiyecekler arasındadır. Özellikle tarım üretimi yapan mahallelerde çeşitli börek, hamurlu yemekler ve çorbaların yanı sıra mevsiminde taze meyvelerden yapılan kompostolar, kış mevsimlerinde ise yöre halkının kak olarak isimlendirdiği meyve kurularından hoşaf bulunmaktadır.

Yerel yönetimler gastronomi konusunda Sındırgı ilçesini desteklemektedir, 2021 yılında belediye destekli meyve sebze kurutma fabrikası kurulmuştur. Bu fabrikada üretilen ürünler paketlenip yurtdışına ihracatı yapılmaktadır. Sındırgı merkez ile kırsal mahalleleri olan Yaylabayır, Yüreğil, Işıklar, Küçükdağdere, Büyükdağdere, Aslandede ve Osmanlılar mahallelerindeki arazilerde yıllık yaklaşık 10 bin ton rekolteli turşuya yönelik kornişon salatalığı üretimi yapılmaktadır. Ancak gastronomik varlıklar ve ürünlere rağmen coğrafi işaretli ürün bulunmamaktadır. Bu da turizm ürünü açısından zayıf özelliklerindedir.

Halk kültürü açısından değerlendirildiğinde Sındırgı Yağcıbedir halıları ve tahıl ambarları ile dikkati çekmektedir (Harita 7). Yağcıbedir Halıları Sındırgı ve çevre köylerinde dokunmaktadır (Resim 1). Yağcıbedir Yörüklerinin dokumakta olduğu Yağcıbedir Halısının tarihi 3000 yıllık olduğu tahmin edilmektedir (Demirbulat vd., 2015). Sındırgı'nın köylerinde genelde her köyde ancak ağırlıklı olarak Sındırgı'nın kuzeybatısında bulunan Karakaya- Eğridere- Eşmedere- Çakıllı- Alakır- Gölcük ve Danaçayır köylerinde dokunmaktadır. Tarihi Tahıl Ambarları ise; Kışın yenilmek üzere malzemelerin depolandığı, ev sınırları dışında olan ve komşuların ambarları ile yan yana duran yapılar şeklindedir. Yerleşik düzenin ve kültürümüzün bir parçası olan bu ambarlara Balıkesir'in Sındırgı, Bigadiç ve Dursunbey ilçelerinin kırsal bölgelerinde rastlamak ve hala kullanıldığını görmek mümkündür (Asımgil ve diğerleri, 2011: 235). Bu tahıl ambarları Sındırgı İlçesi'nde, kuzeydoğu yönünde bulunan Çoturtepe, Kepez, Hisaralan, Kıran, Alayaka, Düvertepe, Çamalanı, Dedeler, Dügüncüler, Kürendere, Pelitören, Derecikören ve Karacalar mahallelerinde yoğun olarak görülmektedir.



Harita 7. Sındırgı halk kültürü varlıkları

Sındırgı’da Yağcıbedir Halı Festivali, atlı cirrit festivalleri ve yağlı güreşleri festivalleri düzenlemektedir. Ancak tüm festivaller eylül ayına toplanmaktadır. Bu da yıl boyu yaygın tanıtım faaliyetlerini zayıf olduğunu göstermektedir.

Turizm ürünleri çerçevesinden Sındırgı’nın turizm varlıkları değerlendirildiğinde ise çekicilik dışında turizm ürünleri açısından zengin olsa da güçlü olmadığını görmekteyiz (Tablo 2.)

Tablo 2: Sındırgı ilçesi turizm ürünleri analizi

Turizm Ürünleri	Sındırgıdaki varlıklar	Durum
Çekicilik	Yağcıbedir halıları, mimari varlıklar, termal su, leylek rotası, yürüyüş rotaları vb.	Çeşitlilik vardır ve mekânsal dağılım açısından güçlüdür.
Ulaşılabilirlik	Şehirlerarası otobüs, minibüsler ve özel araçlarla ulaşım sağlanmakta	Toplu taşıma olanaklarının bütünsel ve entegre bir biçimde planlanmasına ihtiyaç vardır.
Turizm İşletmeleri	Sağlık turizmi odaklı 720 yatak kapasitesi bulunmaktadır	Diğer alternatif turizm çeşitlerine hizmet verecek konaklama tesisleri bulunmamaktadır.
Etkinlikler	Yağcıbedir Halı Festivali, atlı cirrit festivalleri ve yağlı güreşleri festivalleri	Tüm festivallerin eylül ayına toplanması nedeni ile tanıtımın kısıtlı olması
Turizm İmajı	50 peynirli şehir, Leylek, Doğal Şehir Sındırgı	Çeşitli ancak bütünsel değil

Sonuç

Ülkemizde artan turizm talebi baskısı altında kalan özel bir habitata sahip flora ve fauna değerlerini güvence altına almak, tarihi ve kültürel mirasın koruma kullanma dengesi ile gelecek kuşaklara aktarılması bütüncül bir turizm planlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada coğrafi bilgi sistemi aracılığı ile mekânsal varlıklar tespit edilerek Sındırgı ilçesinin turizm varlıklarına ilişkin GZFT analiziyle, çalışma alanındaki turizm ve rekreasyon durumu tanımlanarak bütüncül planlamanın ilk

koşutu olan varlıkların tespiti gerçekleştirilmiştir. İlçenin güçlü olduğu yönler ile yatırım önceliği gerektiren fırsat alanları mekânsal olarak okunur hale gelmiştir. Sındırgının turizm sektörüne ilişkin GZFT analizi aşağıda sunulmuştur:

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• Yağcıbedir halı ve kertil çam kolonyaları	<ul style="list-style-type: none">• Turizm varlıklarının yeterince tanıtılmaması
<ul style="list-style-type: none">• Çevre ilçelerle birlikte Yağcıbedir Halı kültür Rotasının oluşturma çalışmaları	<ul style="list-style-type: none">• Festivallerin yıllık planlamasının yapılmaması
<ul style="list-style-type: none">• Yağcıbedir halı festivali	<ul style="list-style-type: none">• Yatak kapasitesinin yetersiz olması
<ul style="list-style-type: none">• Tarihi tahıl ambarlarının koruma altına alınması	<ul style="list-style-type: none">• Turizm ürünlerinin ekonomik değer olarak sunulmaması
<ul style="list-style-type: none">• İnanç turizm varlıklarının koruma altında olması	<ul style="list-style-type: none">• Gastronomi turizmine destek verecek restoranların bulunmaması
<ul style="list-style-type: none">• Balıkesir'in termal turizm konusunda marka olması ve Sındırgı işletmelerinin 12 ay hizmet verebilmesi	<ul style="list-style-type: none">• İbrahim Ethem Akıncı ve Makbule Efe'nin bilinmemesi ve tanıtılmaması
<ul style="list-style-type: none">• Sındırgı'nın leylek göç rotası üzerinde olması	<ul style="list-style-type: none">• Otel ve konaklamalarda yöreye özgü yiyecek ve içeceklerin yapılmaması
<ul style="list-style-type: none">• Turizm sektöründe istihdam edilebilecek yetişmiş genç insan varlığı	<ul style="list-style-type: none">• Emendere termalinde konaklama tesisinin potansiyeline göre yeterli bulunmaması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">• Tarihi tahıl ambarlarının farklı işlevsel kimliklerle turizm ürünü olarak sunulabilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Yöreye özgü kültürel değerler hakkında koruma bilincinin olmaması
<ul style="list-style-type: none">• Trekking rotalarının artırılabilir olması	<ul style="list-style-type: none">• Nüfusun azalması
<ul style="list-style-type: none">• Meyve sebze kurutma fabrikası ile gastronomi turizmüne ürün çıkarabilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Temel ekonomik sektörün turizm olmamasından kaynaklı doğal, tarihi ve kültürel varlıkların kaybı
<ul style="list-style-type: none">• Yerel yönetimin turizm faaliyetlerine destek vermesi	<ul style="list-style-type: none">• İnanç turizm odaklarının bakımsız olması
<ul style="list-style-type: none">• Taşevlerin konaklama amacıyla yeniden işlevlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Gastronomik çeşitliliğin bulunduğu mahallelerde farkındalık eksikliği
<ul style="list-style-type: none">• Termal turizm ile birlikte doğa ve spor turizmlerinin de entegre edilebilir olması	<ul style="list-style-type: none">• Sındırgı tarihinin yeterince bilinmiyor ve mekânsal olarak görünürlüğünün olmaması
<ul style="list-style-type: none">• İlçenin termal turizm merkezi ilan edilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Hisaralan bölgesindeki konaklama tesislerinin kalite ve koşullarının yetersiz olması
<ul style="list-style-type: none">• Girişimciler için değerlendirilebilecek çok sayıda imkânın bulunması	<ul style="list-style-type: none">• Turistlerin konaklama sürelerini uzatacak, yapacakları harcamayı artıracak turizm ürünlerinin yetersiz olması
<ul style="list-style-type: none">• Hisaralan Jeotermal bölgenin, UNESCO JEOPARK Alanı olarak aday olması	<ul style="list-style-type: none">• Sürdürülebilir sağlık turizm stratejik planlamanın olmaması
	<ul style="list-style-type: none">• Bütünsel turizm planlamasının bulunmaması

Sındırgı ilçesi, coğrafi konumu ve rekabet ettiği ilçelerin kuvvetli turizm kimlikleri nedeni ile bugüne kadar büyük gelişme gösterememiştir. Doğal ve kültürel unsurları, yılın büyük kısmına yayıldığı söylenebilecek turizm etkinlikleri, sahip olduğu kültürel ve mimari değerler düşünüldüğünde Sındırgı ilçesi, Balıkesir ilinin turizm dokusuyla uyumlu alternatif bir cazibe noktası olabilecek destinasyonları barındırmaktadır. Yapılan envanter çalışmalarında turizm rotası olarak yorumlanabilecek; dini yapıları, suya dayalı etkinlikler, festival ve şenlikler, doğa yürüyüşü, kamp-karavan ile konaklama, yaban hayatı gözlemi, kuş gözlemciliği, gastronomi gibi turizm ürünleri tespit edilmiştir. Sındırgı ilçesi için, turizm

ürün ve faaliyetlerini geliştirmek, bütünleştirmek, alanlarının yanlış alan kullanımlarını engellemek için bütünleşik turizm planının yapılması gerekmektedir.

Çalışma, Coğrafi Bilgi sistemlerinin aracılığı ile turizm rotaların planlanması, turizm varlık ve çekiciliklerin belirlenmesi, turizm gelişim bölgelerinin tespitinin bütünsel turizm planlarının yapılmasında zaman ve maliyet açısından faydalı olacağı ve kamu, özel kesim ve destinasyon yöneticilerine, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin karar vermelerinde görselleştirilerek raporlanmasını destekleyeceği düşünülmektedir. CBS'nin turizm sektöründe kullanımı doğal ve kültürel mekânların kayıt altına alınabilmesi, koruma kullanma dengesinde gelecek nesillere aktarılmasında katkı vereceği ve turizm rekabetinde gücü artıracacağı söylenebilir. Turistler ve ziyaretçiler, turistik ve rekreatif faaliyetlerini gerçekleştirecekleri mekânlarını seçmek, bilgiye ulaşmak ve alternatif güzergâhlar belirlemek amacıyla dinamik haritalara daha fazla yönelmektedirler. Bu anlamda gelecek çalışmalarda tespit edilen envanterlerin dinamik sorgulanabilir karar destek sistemlerine dönüştürülmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Arslan, E. S. (2019). Determination of the alternative routes related to nature tourism in burdur. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 40, 332-346.
- Akbaba, A., Güvenol, B., & Sağlam, M. C. (2019). İzmir'deki Türk Hamamlarının Turizm Ürünü Olarak Değerlendirilmesi. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(4), 640-652.
- Andrews, K. R. (1965). 1971. *The Concept of Corporate Strategy*. Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, 4.
- Arca, D., Bayık, Ç., Acar, H., Alkan, M. ve Şeker, D.Z. (2011). Tarihi Kentlere Yönelik Web Cbs Uygulaması; Safranbolu Örneği, Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, 31 Ekim-4 Kasım 2011, Antalya: 91-92.
- Asımgil, B., İnce Güney, Y. ve Uçar , H., (2010), "Unutulmuş Bir Değer: Balıkesir İç Bölge Turizm Potansiyeli." Balıkesir Kent Sempozyumu 2010 Bildiriler Kitabı. Balıkesir: Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Balıkesir İl Koordinasyon Kurulu.
- Aydınoğlu, A.Ç. (2002). İnternet Tabanlı CBS Uygulaması: Trabzon Örneği, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 9. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 31.03. - 04.04.2003, Ankara: 82-91
- Aytuğ, H. K., Eryılmaz, Ç., Uçar, S., & Can, O. (2020). Sinop İlinin Alternatif Turizm Çeşitleri Açısından Swot Analizi. *Karadeniz Araştırmaları*, (67), 715-736.
- Bahar, O., & Kozak, M. (2012). *Turizm ekonomisi*. Detay Yayıncılık.

- Balıkesir-Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Açıklama Raporu, T.C. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/bal-can-cdp-raporu_02112021-20211116130142.pdf , Erişim : 21.12.2021
- Barutçugil, İ. S. (1982) Turizm İşletmeciliği, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yay. No: 3-018-0061, Bursa.
- Boers, B. & Cottrell, S. (2007). Sustainable tourism infrastructure planning: A GIS-supported approach. *Tourism Geographies*, 9(1), 1-21.
- Bramwell, B. ve Bernard L. (2012). Towards Innovation İn Sustainable Tourism Research. *Journal Of Sustainable Tourism*, 20(1), 1-7.
- Buhalis, D. (2003). E-Tourism: Information Technology For Strategic Tourism Management, Londra: Pearson (Financial Times/Prentice Hall).
- Carlock, R. S., & Ward, J. L. (2001). The importance of planning for business families. In *Strategic Planning for the Family Business* (pp. 3-23). Palgrave Macmillan, London.
- Cömert, M. (2014). Turizm pazarlamasında yöresel mutfakların önemi ve Hatay mutfağı örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(1), 64-70.
- Çelik, N. & Güven, M. (2009). ‘Sayısallaştırılmış SWOT Analizi ile Bartın ilinin Ekonomik Yapısını Değerlendirme’, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 199-201.
- Çabuk, S. N., Sarı, S., Aksoy, T., Erşen, G., & Çabuk, A. (2020). Gastronomi Turizmi Kapsamında Stratejik Planlama: Karaburun, Çeşme ve Urla üzerine SWOT Analizi Örnekleme. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 2(2), 33-49.
- Çuhadar, M. ve Aydoğan, T. (2010). Turizm Tanıtım Faaliyetlerinde Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Isparta İli Turizm Değerlerinin Harita Arayüzlü, Etkileşimli Web Sayfası İle Sunumu, Isparta İli Değerleri ve Değer Yaratma Potansiyeli Sempozyumları, 26 Nisan- 3 Mayıs 2010, Isparta: 523-531.
- Çuhadar, M., Aydoğan, T. & Bahar, H. (2013). Web-@ncient: Ege k kentleri için coğrafi bilgi sistemi destekli turist rota planlayıcısı tasarımı. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İletme Fakültesi Dergisi*, 5(1), 31-39.
- Demirbulak, A. (2012). Erken Devir Türk Sanatının Kaynakları, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3: 1-11.
- Demirci, A., Karaburun, A., Ünlü, M., ve Özey, R. (2012). Okullarda CBS Tabanlı Projeler: Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Eğitimde Kullanımına Örnekler, *Esri Türkiye*.

- Ekinci, E. (2021). Artvin'in Doğa Sporları ve Aktivite Potansiyelinin SWOT Analizi. Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(8-1), 1-18.
- Ergin, Ö., Akçın H., Karakış S., Şahin, H. (2005). Geleneksel Safranbolu Mimarisinin Kayıt Altına Alınmasına Yönelik CBS Uygulaması: Safranbis, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası,10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Mart 2005, Ankara.
- Erdoğan, S. ve Tiryakioğlu, İ. (2004). Turizm-Tanıtım Faaliyetlerinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Afyon Örneği, 3. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Fatih Üniversitesi, 6-9 Ekim 2004, İstanbul, 1-8.
- Ersungur, Ş.M. & Aslan M.B. (2014). Muş İlinin Gelişme Potansiyelinin Swot Analizi ile İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28 (4), 213-235.
- Fitzpatrick, C. ve Maguire, D. J. (2000). GIS in Schools: Infrastructure, Methodology and Role, İçinde D. R. Green (Ed.), GIS: A Sourcebook for Schools, Taylor & Francis: 61-62.
- Garrod, B. ve Fyall, A. (1998). Beyond The Rhetoric Of Sustainable Tourism? Tourism Management, 19, 3, pp. 199-212, Elsevier Science Ltd, Printed In Great Britian.
- Günaydın, İ. (2013), Gümüşhane İli SWOT Analizi, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane.
- Güngör, S., & Arslan, M. (2004). Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği. Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences, 18(33), 68-72.
- İneç, Z.F. ve Akpınar, E. (2011). Kemaliye İlçesi Web Tabanlı Turizm Bilgi Sistemi, Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi, 7-10 Eylül 2011: 275-286.
- Kar, M., Zorkirişçi, E., & Yıldırım, M. (2004). Turizm ve Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme. Akdeniz İİBF Dergisi, 4(8), 87-112.
- Kervankıran, İ., & Çuhadar, M. (2014). Turizm Rotalarının Oluşturulmasında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Önemi, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, 04-05.
- Lau, G. & McKercher, B. (2006). Understanding tourist movement patterns in a destination: A GIS approach. Tourism Hospitality Research, 7(1), 39-49.
- Lim, C., & McAleer, M. (2005). Ecologically sustainable tourism management. Environmental Modelling & Software, 20(11), 1431-1438.
- Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi. (2009). Osmaniye İli Swot Analizi, Osmaniye: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, N., & Eren M., (2021), Safranbolu Destinasyonunun İnanç Turizmi Potansiyeline Yönelik SWOT Analizi Çalışması. Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi, 5(1), 62-82.

- Özmen, H. İ., & Özmen, F. (2016). Bölgesel kalkınma stratejilerinin oluşturulmasında FÜTZ (SWOT) analizi kullanımı: Sındırgı ilçe örneği, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Volume: 19- Number: 36-1, December 2016.
- Seryasat, R. M., Hajari, B., Karimian, T. & Hajilo, M. (2013). Rural tourism development strategies using SWOT Analysis: case study. Life Science Journal, 10(4), 395-403.
- Surat, H. (2020). Gevaş İlçesinin Kırsal Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 23-36.
- Pickton, D. W., & Wright, S. (1998). What's swot in strategic analysis?. Strategic change, 7(2), 101-109.
- Vansteenwegen, P., Souffriau, W., Vanden Berghe, G. ve Van Oudheusden, D. (2011) The city trip planner: an expert system for tourists, Expert Systems with Applications, 38(6): 6540-6546.
- URL-1 <https://www.ktb.gov.tr/TR-96269/turizm-cesitleri.html>, Erişim: 17.12.2021.
- URL- 2 <http://misayayuruyusyollari.gov.tr> , Erişim: 21.12.2021
- Wessels, F.F. (2004) Web-based information systems: the development of Leisuredigest.com – a South African tourism website, Mousaion, South African Journal for Information Studies, 22(1): 52 - 69, 2004.

Covid-19 Pandemi Sürecinde Belediyelerin Rekreasyon Faaliyetlerine Yönelik Hizmetlerinin İncelenmesi

Prof. Dr. Aydın YILMAZER

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
yilmazer@subu.edu.tr
Orcid: 0000-0001-8295-4745

Arş. Gör. Alev TUTAR*

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
alevuzun@subu.edu.tr
Orcid:

Arş. Gör. Eminsafa DİLMAÇ

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
eminsafadilmac@subu.edu.tr
Orcid: 0000-0002-5136-9217

Özet

Araştırma, COVID-19 pandemisi sürecinde kişilerin zamanlarını verimli geçirebilmeleri adına belediyelerce düzenlenen rekreasyon etkinliklerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç kapsamında Sakarya Büyükşehir Belediyesinin yanı sıra merkez ilçeleri olan Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye belediyelerinin 11 Mart 2020 ile 11 Temmuz 2020 tarihleri arasında halka yönelik düzenledikleri rekreatif faaliyetleri ve bu faaliyetlere yönelik üstlendikleri roller incelenmiştir. Araştırma, nitel bir araştırma olup veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. İhtiyaç duyulan veriler, belediyelerin internet siteleri ve sosyal medya hesaplarından elde edilmiştir. Çalışma sonucunda pandemi sürecinde, belediye hizmetlerinin sunulmasında daha çok sosyal medya kanallarının tercih edildiği görülmüştür. Salgın nedeniyle kent sakinlerinin: kültürel, toplumsal, sanatsal, eğitim ve spor alanlarında ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik pandemi sürecine uygun olarak çeşitli faaliyetler düzenlediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Pandemi, Belediyeler, Yerel Yönetimler, Rekreasyonel Faaliyetler, Boş Zaman.

Investigation of Municipal Services for Recreation Activities in the Covid-19 Pandemic Process

Abstract

The research was carried out to determine the recreational activities organized by the municipalities so that people can spend their time productively during the COVID-19 pandemic. Within the scope of this purpose, the recreational activities organized by the Sakarya Metropolitan Municipality as well as the central districts of Adapazarı, Serdivan, Erenler, and Arifiye between 11 March 2020 and 11 July 2020 for the public and the roles they have assumed for these activities have been examined. The research is qualitative research and document analysis was used as a data collection technique. The required data were obtained from the websites and social media accounts of the municipalities. As a result of the study, it was seen that social media channels were preferred more in the provision of municipal services during the pandemic process. Due to the epidemic, it has been determined that the residents of the city organize various activities by the pandemic process to meet their needs in the fields of cultural, social, artistic, education, and sports.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Municipalities, Local Governments, Recreational Activities, Leisure.

* Sorumlu yazar: *Alev Tutar*

GİRİŞ

2019 yılının sonlarından bu yana küresel ve yerel gündemi işgal eden COVID-19 pandemisi bireylerin yaşamlarında ciddi değişimlere sebep olmuştur. En başta salgının ölümcül boyutlara ulaşması korku ve panik ortamı oluşturarak bireylerde psikolojik ve ruhsal sorunlara yol açmıştır. Bununla beraber virüsün yayılımının azaltılması için birçok kısıtlama gerekliliğine gidilmiştir. Bu kısıtlamalar bireyler açısından çeşitli sorunlara yol açsa da, sosyal etkileşim, boş zamanları değerlendirme, rahatlama, eğlenme gibi çeşitli ihtiyaçlara yönelik farkındalığın artmasıyla rekreasyon faaliyetlerine duyulan ihtiyacı daha da önemli hale getirmiştir. Halen sürmekte olan COVID-19 pandemisi toplumsal dayanışmayı, sosyal belediyeciliği, halk sağlığı yönelimli sağlık hizmetlerine yönelik tutum ve farkındalığı arttırmakta, şehirlerimizi de bu yönde gelişen bir toplum için planlamanın önemini göstermektedir. Ayrıca, pandemi süreci, kamu veya özel tüm kurum ve kuruluşların rollerini etkilemekle beraber toplumsal hizmetlerin karşılanmasında çok önemli payı olan ve insanın doğumundan ölümüne kadar hizmet götüren belediyelerinde aktif rolünü etkilemektedir. Dolayısıyla, dünyayı tehdit altına alan Covid-19 pandemisi karşısında hükümetler, kamu-özel, kurum ve kuruluşlar, hızlı ve koruyucu önlemler almaya yönelik adımlar atmıştır.

Belediyeler, ülke sınırları içerisinde değişik büyüklükteki yerleşimlerde yaşayan bireylerin kolektif ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş tüzel kuruluşlardır. Günümüzde belediyeler, toplumun refahını sağlayan ve ortak ihtiyaçları karşılayan yerel refah sistemindeki en önemli aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Belediyeler; topluma yönelik çeşitli ulaşım, çevre temizliği, alt yapı, sosyal hizmetleri yerine getirdiği gibi spor, sağlık, eğitim, kültür, sanat, park ve bahçeler gibi çeşitli rekreasyonel hizmetleri de yerine getirmektedir. Belediyelerin salgın sürecinde insanların zamanlarını daha verimli geçirmeleri ve içinde bulunulan durumun psikolojik baskısını azaltmak için rekreasyonel faaliyetlere yönelik sundukları hizmetler kapsamında neler yapıldığının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma, Sakarya Büyükşehir belediyesi ve 4 merkez ilçe (Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye) belediyesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda belediyelerin topluma yönelik düzenledikleri rekreatif faaliyetler, bu faaliyetlere yönelik üstlendikleri roller, aldıkları inisiyatifler ve tutumlar incelenmiştir.

1. Koronavirüs (COVID-19) Salgını

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2021) salgın kelimesini; “Bir hastalığın veya başka bir durumun yaygınlaşması ve birçok kimseye birden bulaşması, epidemi” şeklinde tanımlamaktadır. Salgınların küreselleşen bir hal almış şekline ise “pandemi” denilmektedir. (Henden Şolt: 2021).

Salgın hastalıklar bireyleri ve toplumu sosyal, ruhsal, ekonomik alanda negatif etkileyen sosyal bir olay ve yaşamsal bir krizdir. Çünkü hızlı bulaşan bir hastalık panik ortamı ve stres yaratmakla birlikte insanlarda salgından korunmaya yönelik sosyal izolasyon davranışları oluşmasına neden olmaktadır (Karataş ve Beşer, 2021: 1344).

Dünyayı kısa sürede tehdit altına alan salgın hastalık Koronavirüs (COVID-19), 2019 yılı Aralık ayının sonlarına doğru Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, WHO (World Health Organization) tarafından Covid-19 olarak adlandırılan bu salgın 11 Mart 2020 tarihinde pandemi (küresel salgın hastalık) olarak ilan edilmiştir. Koronavirüsün solunum yolu ile bulaşan: ateş, öksürük, solunum güçlüğü veya nefes darlığı gibi belirtileri olduğu belirtilmiştir (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 salgınının küresel boyutlara ulaşması akabinde hızlı bir şekilde yayılmaya devam etmesi sonucunda, tüm dünya bu durumdan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmiştir. İçinde bulunulan duruma yönelik devletler halk sağlığı ve sosyal önlemler ile birlikte, ülke içi ve uluslararası seyahat kısıtlamaları, evde kalmayı sağlayacak tedbirler, okul, işyeri ve dini mekânların geçici olarak kapatılması gibi uygulamaları hayata geçirmek için çaba sarf etmişlerdir. Alınan bu önlemlerin bir kısmı merkezi yönetimler, diğer bir kısmı ise yerel yönetimler tarafından hayata geçirilmeye çalışılmıştır (Bilgili, 2020: 226).

2. Rekreasyon Kavramı

Latince “recreatio” sözcüğünden gelen rekreasyon kavramı aslen yeniden yapılanma/yenilenme gibi anlamlara gelmektedir. Türkçede ise daha çok boş zamanları değerlendirmek için yapılan etkinlikler şeklinde ifade edilmektedir (Önder, 2003).

Rekreasyon kavramı daha kapsamlı şekilde: Bireyin, yoğun çalışma yükü, rutin yaşam tarzı veya olumsuz çevresel etkiler sebebiyle tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya bunu devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacı ile, kişisel doyum sağlayacak, çalışma (iş) ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zamanın dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, bireyin gönüllülük esasına dayanan, ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinlikler bütünü şeklinde ifade edilebilir (Sevil, 2021: 7).

Rekreatif etkinlikler bireylerin monotonlaşmış olan günlük rutinlerinden, yoğun iş yaşamından ve kalabalık şehirlerin stresi gibi etkenlerden bireyleri arındırarak motive olmasını, dinlenmesini, eğlenmesini, kendini geliştirme ve gerçekleştirme gibi fonksiyonlarını yerine getirmesini sağlamaktadır.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde rekreasyon kavramının birçok sınıflandırmaya tabi tutulduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında rekreasyonun amaçlarına göre olan sınıflandırma çeşidi kullanılmıştır. Belediyelerin pandemi sürecinde vermiş oldukları rekreatif hizmetler, bu sınıflandırma çerçevesinde incelenmiştir.

Amaçlarına göre rekreasyonun sınıflandırılması (Karaküçük, 2014: 67);

- a. Dinlenme amacıyla yapılan rekreasyon etkinlikleri: Boş zamanın beden ve ruh sağlığının devam ettirilmesi ile tamamen dinlenmek amacıyla kullanıldığı ve bu yönelik etkinlikler ile değerlendirilmesidir.
- b. Kültürel amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri: Boş zamanın eski sanat, tarihi eser ve müzelerin gezilmesi ve diğer kültürel etkinlikler ile değerlendirilmesi.
- c. Toplumsal amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri: Toplumsal ilişkiler kurabilmek veya geliştirmek amacıyla yönelik olarak yapılan rekreatif etkinlikler ile boş zamanın değerlendirilmesi.
- d. Sportif amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri: Boş zamanın aktif veya pasif olarak spor etkinlikleri ile değerlendirilmesi.
- e. Turizm amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri: Bireylerin öncelikle tatil dönemlerinde bulunduğu yerden başka bir yere gitmek, görmek gibi amaçlarla gitmesi şeklinde boş zamanların değerlendirilmesi.
- f. Sanatsal amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri: Bir veya birkaç sanat dalı ile uğraşarak boş zamanların değerlendirilmesi.

3. Pandemi Süreci ve Belediye Faaliyetleri

Türkiye’de belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” (m.3/a) şeklinde tanımlanmıştır.

Belediyeler bir yerel yönetim birimi olarak toplumun beklentilerini karşılamada her geçen gün daha da önemli bir hal almıştır ve bu ihtiyaçlara yetişmenin mücadelesi içindedir (Topal, Şahin ve Topal, 2019: 6). Covid-19 pandemisi sürecinde üzerine büyük sorumluluklar yüklenen belediyeler bu süreci doğru yönetmek adına birçok girişimde bulunmuştur. Türkiye’de pandemi sürecinde, Türkiye Belediyeler Birliği ve merkezi yönetim, uyumlu bir şekilde çalışmalarını ilerletmiş, merkezi yönetim tarafından alınan kararlar belediyelerce ivedi olarak uygulamaya konulmuştur (Karataş ve Beşer, 2021: 1346).

Belediyelerin normal yaşam dediğimiz zaman sürecinde sağlık, çevre, eğitim, sosyal ve sportif olmak üzere birçok alanda insanlara hizmet götürme görevi varken bu hizmetler salgın sürecinde de insanların normale dönmesi için önem arz etmektedir. Özellikle insanların böyle kriz durumlarında ilk başta hayati öneme sahip sağlık, beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra normale dönme sürecine yönelik diğer ihtiyaçlarda insanlar tarafından talep edilmektedir (Atalı, Altuntaş ve Tarım, 2020: 49). Bu bağlamda salgın dönemlerinde bu süreci doğru bir şekilde yönetebilmek için tedavinin yanı sıra, hem bireylerin hem de toplumun ruh sağlığını korumak ve geliştirmek adına planlı destek hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada belediyeler halka hizmet noktasında merkezi yönetime kıyasla daha esnek ve etkin bir yapıya sahiptir. Hizmetlerin halka aktarılmasında halk ile daha iç içe oldukları için daha hızlı ve pratik hareket edebilme kabiliyetleri vardır. Ayrıca yerel halkın ihtiyaçlarını en iyi bilen belediyeler katılımcılığı teşvik eder ve yerel sorunların çözümünde daha istenilen sonuçların alınmasını desteklerler (Karataş ve Beşer, 2021: 1344).

Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman incelenmesi tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen konuya dair yazılı belgelerin analiz edilmesine doküman incelemesi denilmektedir. Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan yöntemlerden birisidir. Doküman incelemesinin amacı, üzerinde çalışılacak konulara yönelik araştırılması hedeflenen olay veya olgulara ilişkin yazılı ve basılı belgelerin analizini gerçekleştirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 336). Doküman incelemesi beş aşamada gerçekleştirilmektedir: (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliğini kontrol edilmesi, (3) dokümanların anlaşılması, (4) verilerin analiz edilmesi ve (5) verilerin kullanılması (Metin, 2012).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, COVID-19 pandemisi süresince Sakarya Büyükşehir ve Merkez ilçeleri olarak: Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye Belediyelerinin halka sundukları rekreasyon faaliyetlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma Alanı

Bu araştırmanın çalışma alanını, Sakarya Büyükşehir, Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye belediyeleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Sakarya Büyükşehir belediyesi ve Merkez ilçeleri olarak: Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye Belediyeleri ve 11 Mart 2020 ile 11 Temmuz 2020 tarihleri arasında sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması, literatürün taranmasıyla beraber, ilgili belediyelerin resmî internet siteleri ile sosyal medya platformlarında (facebook, twitter, instagram, youtube) paylaşmış oldukları yazılı ve sözlü içerikler incelenerek elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacılara tarafından tablo haline getirilerek amaçlarına göre sınıflandırılıp analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu kısımda, Sakarya Büyükşehir, Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye Belediyelerinin düzenledikleri rekreasyon aktiviteleri, amaçlarına göre: Dinlenme, kültürel, toplumsal, sportif, turizm ve sanatsal olmak üzere 6 ana başlıkta sıralanmıştır.

Tablo 1: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Rekreasyon Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Rekreasyon Aktivite Türleri	Gerçekleştirilen Rekreasyon Faaliyetleri
Dinlenme	-
Kültürel	Kültür Sanat Etkinlikleri ve Söyleşiler, Evde Kal Kitapla Kal Etkinliği, Evde Hayat Var Hikâye Yarışması
Toplumsal	Söyleşi ve Müzik Dinletisi, Çevrimiçi Tiyatro, İşaret Dili Eğitimi, Açık Havada Arabalı Sinema Film Gösterimi
Sportif	Evde Spor Etkinlikleri
Turizm	-
Sanatsal	İğne Oyası, Resim Atölyesi, Akıl Oyunları, Gölge Oyunları, Karakalem, Drama Atölyesi, Maket Yapımı, Kâğıttan Ev Aksesuarları Yapımı, El Nakışı, Müzik Eğitimi, Ahşap Boyama ve Süsleme, Makrome, Kâğıt Telkâri, Dantel Anglez, Takı Tasarımı,

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Sakarya Büyükşehir Belediyesi kültürel olarak: Kültür sanat etkinlikleri ve söyleşiler, evde kal kitapla kal etkinliği, evde hayat var hikâye yarışması, toplumsal açıdan: Söyleşi ve müzik dinletisi, çevrimiçi tiyatro, işaret dili eğitimi, açık havada arabalı sinema film gösterimi ve sportif açıdan: Evde spor etkinlikleri; sanatsal olarak: İğne oyası, resim atölyesi, akıl oyunları, gölge oyunları, karakalem, drama atölyesi, maket yapımı, kâğıttan ev aksesuarları yapımı, el nakışı, müzik eğitimi, ahşap boyama ve süsleme, makrome, kâğıt telkâri, dantel anglez, takı tasarımı gibi faaliyetleri gerçekleştirdiği tespit edilmiş, dinlenme ve turizme yönelik herhangi bir rekreasyon etkinliği hizmeti sunmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Resim 1. Açık Hava Arabalı Sinema Etkinliği



Kaynak:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/arabali-sinema-etkinlikleri-erenlerde-devam-etti/17243>

Resim 2. Evde Spor Etkinlikleri



Kaynak:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/kultur-sanat-etkinlikleri-youtube-kanalimizda-devam- ediyor/17108>

Resim 3. Tiyatro Etkinliği



Kaynak:https://www.youtube.com/watch?v=8gH5tng4iio&ab_channel=SakaryaB%C3%BCy%C3%BCK%C5%9FehirBelediyesi

Resim 4. Evde Hayat Var Hikâye Yarışması



Kaynak:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/%E2%80%98evde-hayat-var-hikaye-yarismasinda-basvurular-devam-ediyor/17038>

Tablo 2: Sakarya Adapazarı Belediyesi Rekreasyon Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Rekreasyon Aktivite Türleri	Gerçekleştirilen Rekreasyon Faaliyetleri
Dinlenme	-
Kültürel	Bilgi Yarışmaları, Evde Kalmaya ve Okumaya Devam Etkinliği, Söyleşiler, Tiyatro Etkinlikleri
Toplumsal	Sokak Hayvanlarına Yardım (Gönüllü Rekreasyon Etkinliği), Animasyon Gösterisi
Sportif	Çocuklar Mini Futbol Maçı
Turizm	-
Sanatsal	Açık Hava Resim Şenliği, Canlı Müzik Dinletisi

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Sakarya Adapazarı Belediyesi, kültürel açıdan: Bilgi yarışmaları, evde kalmaya ve okumaya devam etkinliği, söyleşiler, tiyatro etkinlikleri, toplumsal açıdan: Sokak hayvanlarına yardım (gönüllü rekreasyon etkinliği), animasyon gösterisi sportif açıdan: Çocuklar mini

futbol maçı, sanatsal olarak da açık hava resim şenliği ve canlı müzik dinletisi düzenlendiği gözlenmiş, dinlenme ve turizm açısından ise herhangi bir rekreatif faaliyette bulunmadıkları görülmüştür.

Resim 5. Resim Şenliği



Resim 6. Sokak Hayvanlarına Yardım Faaliyeti



Kaynak:<https://www.adapazari.bel.tr/haber/6/1515/ada-pazarinda-resim-senligi-ile-mutlu-cocuklar>

Kaynak:<https://www.adapazari.bel.tr/haber/6/1519/ada-pazarinda-bayram-sesisz-canlara-da-vardi>

Tablo 3: Sakarya Serdivan Belediyesi Rekreasyon Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Rekreasyon Aktivite Türleri	Gerçekleştirilen Rekreasyon Faaliyetleri
Dinlenme	-
Kültürel	-
Toplumsal	Online Müzik Konseri, İşaret Dili Eğitimi, İngilizce Dil Eğitimi, Fotoğraf ve Stüdyo Eğitimleri, Açık Havada Arabalı Sinema Film Gösterimi
Sportif	Yaşlılara Yönelik Yürüyüş, Egzersiz ve Terapatik Rekreasyon Hizmetleri
Turizm	-
Sanatsal	Çorap Oyuncak Günlüğü Etkinliği, Geleneksel Türk Sanatları, Çağdaş Türk Resim Sanatları, Origami, Oyun, Ebru, Çini, Hüsn-İ Hat, Dekoratif Çamur Şekillendirme, Moda Tasarımı, Karikatür, Ritim, Çocuk Korusu, Gitar, Ney Atölyeleri

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Sakarya Serdivan Belediyesinin düzenlediği rekreatif faaliyetler, toplumsal yönden: Online müzik konseri, işaret dili, İngilizce dil eğitimi, fotoğraf ve stüdyo eğitimleri, açık havada arabalı sinema film gösterimi, sportif olarak: Yaşlılara yönelik yürüyüş, egzersiz ve terapatik rekreasyon hizmetleri, sanatsal olarak: Çorap oyuncak günlüğü etkinliği, geleneksel Türk sanatları, çağdaş Türk resim sanatları, origami, oyun, ebru, çini, hüsn-i hat, dekoratif çamur şekillendirme, moda tasarımı, karikatür, ritim, çocuk korusu, gitar, ney atölyeleri olduğu görülmektedir. Dinlenme, kültürel ve turizm amacıyla yapılan herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır.

Resim 7. Kâtibim Müzik Etkinliği



Kaynak:<https://www.instagram.com/p/CAnc7ACghNf/>

Resim 8. Yaşlılarla Terapatik Rekreasyon



Kaynak:<https://www.instagram.com/p/CAFyk-ygzh/>

Resim 9. Açık Hava Arabalı Sinema Etkinliği



Kaynak:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/7-kogustaki-mucize-serdivanda-izlendi/17211>

Tablo 4: Sakarya Arifiye Belediyesi Rekreasyon Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Rekreasyon Aktivite Türleri	Gerçekleştirilen Rekreasyon Faaliyetleri
Dinlenme	-
Kültürel	-
Toplumsal	Açık Havada Arabalı Sinema Film Gösterimi
Sportif	Egzersiz faaliyetleri
Turizm	-
Sanatsal	-

Tablo 4'te görüldüğü gibi, Sakarya Arifiye Belediyesinin düzenlediği rekreatif faaliyetler; toplumsal yönden: açık havada sinemalı film gösterimi; sportif yönden: egzersiz faaliyetleri şeklinde görülmektedir. Dinlenme, kültürel, turizm ve sanatsal amaçlar ile yapılmış herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır.

Resim 10. Açık Hava Arabalı Sinema Etkinliği



Kaynak: <https://medyabar.com/haber/4941719/arifiyede-ekrana-7-kogustaki-mucize-yansidi>

Tablo 5: Sakarya Erenler Belediyesi Rekreasyon Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Rekreasyon Aktivite Türleri	Gerçekleştirilen Rekreasyon Faaliyetleri
Dinlenme	-
Kültürel	-
Toplumsal	Açık Havada Arabalı Sinema Film Gösterimi
Sportif	-
Turizm	-
Sanatsal	-

Tablo 5'te görüldüğü gibi, Sakarya Erenler Belediyesinin; toplumsal yönden: açık havada sinemalı film gösterimi gerçekleştirildiği görülmektedir. Dinlenme, kültürel, sportif, turizm ve sanatsal amaçlı yapılan herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır.

Resim 11. Açık Hava Arabalı Sinema Etkinliği



Kaynak: <https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/arabali-sinema-etkinlikleri-erenlerde-devam-etti/17243>

4. Sonuç Ve Öneriler

5216 sayılı ‘‘Büyükşehir Belediyesi Kanunun’un şehirlerde daha kaliteli yaŖamın sürdürülmesi için önemli görev ve sorumluluklar yüklediği belediyeler, aldıkları kararlar ile pandemi sürecinde insanların hayatlarını kolaylaŖtırmak ve salgınla mücadele konusunda uyguladıkları politikalarla kentsel yaŖam kalitesini artırarak toplumun haklarını sağlamak zorundadırlar (Batmaz, 2020).

AraŖtırma kapsamında alınan Büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerinin sosyal medya kanallarından Facebook, Instagram, Youtube ve Twitter hesaplarını kullanmakta oldukları g r lm Ŗt r. Bunun nedeni bu gibi sosyal medya kanallarının bilgi yaymak, vatandaŖla doğrudan iletiŖime geçmek ve hizmet sunmak için kamu kurumlarının baŖlıca kanalları haline gelmiŖ olmasından kaynaklandığı söylenebilir (Sobacı, Köseoğlu ve Karkın, 2015).

Ülkemiz genelinde yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren belediyelerin, pandemi sürecinde topluma yönelik rekreasyonel faaliyetlerini öğrenmek üzere sosyal medya platformları incelendiğinde, insanların sosyal medya kanallarından takip ederek ekran baŖında evinden katılabilmesi için fiziksel aktivite içeren eğitim, kültür ve spor içerikli bilgiler, resimler ve videolar sunmaya  alıŖtıĐı görülmektedir.

Bu  alıŖmanın yapıldığı tarih aralığında salgın sürecinin devam ediyor olması ve özellikle insanların evde uzun süre kalmaları dıŖarıda kısıtlı aktivitelere katılabilmeleri sonucu oluŖabilecek birçok olumsuz duruma engel olmaya yönelik etkinlikler yapıldığı g r lm Ŗt r. Bu etkinlikler içerisinde fiziksel aktivitelere yönelik sosyal medya kanalları üzerinden Sakarya büyükşehir belediyesinin nüfus yoğunluğu yüksek olduğu için daha çok sayıda etkinlik yaptığı, ele alınan dört merkez ilçe belediyelerinin ise sınırlı sayıda da olsa uygulamalar ger ekleŖtirmesi olumlu bir durum olarak belirtilebilir.

Bunun yanısıra ülkemizde ve dünyada yaŖanan koronavirüs (COVID-19) salgını ile ilk zaman diliminde pek çok belediye hizmetinin internet üzerinden (web sitesi, sosyal medya platformları) sunulmaya baŖlandıĐı dikkat çekmektedir. Salgın nedeniyle kent sakinlerinin; sosyal, kültürel, sanatsal, eğitim ve spor alanlarında ortaya çıkan ihtiyaçlarını karŖılamaya yönelik baŖta büyükşehir belediyesinin  eŖitli desteklerde bulunduğu, merkez belediyelerin ise yer yer Büyükşehir Belediyesi ile bağlantılı olarak ortak bazı etkinlikler sundukları tespit edilmiŖtir.

Ayrıca Sakarya Büyükşehir Belediyesi SAMEK (Sakarya Meslek Edindirme Kursları) ile normal dönemde halka sunmuŖ olduğu yüz yüze etkinlikleri pandemi sürecinde  evrimi i (online) olarak devam ettirmiŖtir. Birçok eğitici, öğretici ve el becerisine dayalı dersleri içeren SAMEK etkinlikleri bu süreçte Youtube platformu üzerinden hizmet vermiŖtir. Yine büyükşehir belediyesinin virüsten en çok etkilenen grupların baŖında gelen yaŖlılar için YADEM (YaŖlı Destek Merkezi) aracılığıyla sürekli iletiŖim halinde olduğu tespit edilmiŖtir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde düzenlenen rekreatif etkinliklerin ağırlıklı olarak sanatsal, kültürel ve toplumsal amaçlı olduğu görülmektedir. Turizm ve dinlenme amaçlı ger ekleŖtirilen etkinliklerin eksikliği dikkat çekmektedir. Ancak ger ekleŖtirilen bir rekreasyon aktivitesi aynı anda bir ak amaca yönelik olabileceği unutulmamalıdır. Örneğin sanatsal amaçlı olarak düzenlenen bir etkinlik aynı zamanda dinlenme veya kültürel amaçlı olarak da ele alınabilir. Bu durum rekreasyon aktivitelerinin bir veya birden fazla amaca hizmet edebileceğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlara bakıldığında Ŗu önerilerde bulunulabilir;

- Yapılan araŖtırmada engellilere yönelik düzenlenen faaliyetlerin yetersiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla pandemi sürecinde veya normalleŖme süreçlerinde özellikle engelli bireylere yönelik rekreasyon aktivitelerinin  evrimi i veya yüz yüze uygulanması önerilmektedir.
- Rekreasyonel aktivitelerin belirlenmesi ve uygulanmasında rekreasyon uzmanlarının etkin rol alması önerilmektedir.
- Belediyelerce düzenlenen rekreasyon faaliyetlerinin  eŖitli kriterlere göre (yaŖ, katılımcı sayısı, zaman, kullanılan mekân vb.) dikkate alınarak tasarlanması önerilmektedir.

- Merkezi yönetim ve yerel yönetim pek çok alanda yapılması gereken iş birliğini kültür, eğitim, spor ve fiziksel aktivite etkinlikleri boyutunda da hizmet bütünlüğü açısından gerçekleştirmelidir.
- Benzer süreçlerde belediyelerin uygun turizm faaliyetlerine de ağırlık vermesi önerilmektedir. Örneğin; sosyal mesafenin korunarak gerçekleştirilebileceği yayla turizmi veya çevrimiçi şehir gezileri gibi aktiviteler tercih edilebilir.
- İleride yapılacak olan çalışmalarda, belediyelerin pandemi sürecinde düzenlenen rekreasyon aktivitelerine yönelik karşılaştıkları engeller ve halkın düzenlenen rekreatif faaliyetlere karşı memnuniyetleri incelenebilir, çalışma alanı genişletilerek üst düzey yöneticilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilebilir.

Bu çalışma ile Sakarya Büyükşehir Belediyesi ve dört merkez belediyesinin aktiviteye yönelik faaliyetlerin belirtilmesine çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar araştırma grubu ile sınırlıdır. Bu araştırmanın, gelecekte yapılabilecek araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Atalı, L., Altuntaş, T., Tarım, T. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Spor ve Fiziksel Aktiviteye Yönelik Hizmetlerinin İncelenmesi. Focuss Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi, 1(1), 46-64.
- Batmaz Yücel, N. (2020). Coranavirüs ve kentli hakları. Ankara: Kent Araştırmaları Enstitüsü.
- Bilgili, M. Y. (2020). Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını. Turkish Studies, 15(6), 219-235.
- Henden Şolt, H. B. (2021). Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(15), 41.
- İnternet: <https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/7-kogustaki-mucize-serdivanda-izlendi/17211> 9.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet:<https://medyabar.com/haber/4941719/arifiyede-ekrana-7-kogustaki-mucize-yansidi> 9.01.2022 tarihinde adresinden erişilmiştir.
- İnternet:<https://www.adapazari.bel.tr/haber/6/1515/adapazarinda-resim-senligi-ile-mutlu-cocuklar> 9.01.2022 tarihinde adresinden erişilmiştir.
- İnternet:<https://www.adapazari.bel.tr/haber/6/1519/adapazarinda-bayram-sessiz-canlara-da-vardi> 9.01.2022 tarihinde adresinden erişilmiştir
- İnternet:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/arabali-sinema-etkinlikleri-erenlerde-devam-etti/17243> 9.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/kultur-sanat-etkinlikleri-youtube-kanalimizda-devam-ediyor/17108> 9.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

İnternet:https://www.youtube.com/watch?v=8gH5tng4iio&ab_channel=SakaryaB%C3%BCy%C3%BCk%C5%9ehirBelediyesi 09.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

İnternet:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/arabali-sinema-etkinlikleri-erenlerde-devam-etti/17243>
9.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

İnternet:<https://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/%E2%80%98evde-hayat-var-hikaye-yarismasinda-basvurular-devam-ediyor/17038> 9.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Karataş, A., & Beşer, N. G., (2021). Yerel yönetim birimleri olarak belediyelerin salgın hastalıklar konusundaki sorumlulukları: Covid 19 Pandemisi örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 1344-1346.

Metin, A. (2012), *Araştırma Yöntem Ve Teknikleri*, Birecik Meslek Yüksekokulu, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

Önder, S. (2003), Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(32), 31.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage Pub.

Serdivan Belediyesi. [@serdivanbelediyesi] (2020, 12 Mayıs). Büyüklerimizi yalnız bırakmadık... [Video]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CAFyk-ygZrH/>

Serdivan Belediyesi. [@serdivanbelediyesi] (2020, 25 Mayıs). “Kâtibim” @yurtdisiturkler ile akademimiz @SFS_Akademisi ortaklığında yürütülen Uluslararası Öğrenci Akademisi’nde öğrencilerimiz bayramda sizler için “Kâtibim”i seslendirdi. [Video]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CAnc7ACghNf/>

Sevil, T., Şimşek, K.Y., Katırcı, H., Çelik, V.O. ve Çeliksoy, M.A., Kocaekşi, S., (2012). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No : 2497/1468, Eskişehir, 2012, 215 s.

Sobacı, M.Z., Köseoğlu, Ö. ve Karkın, N. (2015). *Belediyelerde sosyal medya değişimi için yenilikçi fırsatlar*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

T.C. İçişleri Bakanlığı, 81 İl Valiliğine Coronavirüs Tedbirleri Konulu, 16.03.2020.

T.C. Sağlık Bakanlığı, COVID-19 Rehberi (Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması) (2020). T.C. Sağlık Bakanlığı, 17 Kasım 2021. (Erişim Tarihi: 04.01.2022).

Topal, B., Şahin, H., & Topal, B. (2019). Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Simav Belediyesi Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 5-13.

Yıldırım A, Şimşek H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2008. s.366.

Yaşlılıkta Serbest Zaman Ve Serbest Zamanda Katılım Sağlanan Rekreasyon Aktiviteleri Üzerine Bir Değerlendirme

Dr. Müşerref KÜÇÜK*
muserrefkucuk@gmail.com
Orcid: 0000-0003-1585-7122

Özet

Serbest zaman ve serbest zamanda katılım sağlanan rekreasyon aktivitelerinin bugünkü anlamı ve öneminin kavranmasıyla birlikte kurumsal bağlamda değerlendirilmesini de zorunlu kılmıştır. Ayrıca yaşanan demografik dönüşümle birlikte çalışma yaşamının dışına çıkan emekli yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranında da hızlı bir artış kaydedilmesi serbest zaman değerlendirilmesinin önemini artırmıştır. Dolayısıyla günümüzde ülkeler toplumun sağlıklı yaşlanmasına yönelik aktivitelere teşvikine ilişkin çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Günümüzde yeterince serbest zamana sahip olan yaşlıların imkanları ölçüsünde, daha önce yapmak isteyip de yapamadıkları, hoş vakit geçirebilecekleri fiziksel, bilişsel, sağlık ve sosyal olarak gelişimlerine katkı sağlayan, kendilerine uygun çeşitli aktivitelere katılımda oldukça istekli oldukları bilinmektedir.

Diğer yandan nüfusun hızla yaşlandığı ve gelecekte de bu artış hızının devam edeceği istatistiklerle ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda rekreasyon aktivitelerinin de özellikle yaşlı nüfus üzerinde çok yönlü pozitif etkilerinin olduğu görülmektedir. Zira yapılan çalışmalarda, bireyin emekliliğe uyum sağlaması, yaşlılıkla birlikte ortaya çıkabilen fiziksel, psikolojik vb. sağlık sorunlarının bertaraf edilmesi, sağlıklı sosyal ilişkiler kurulması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yaşam doyumunun artırılması ve bağımsızlığın korunması için bireyin aktivitelerinin önemi ortaya konulmaktadır. Hatta bireysel olduğu kadar toplumsal faydalarının da olduğu görülmektedir. Ancak literatüre bakıldığında yaşlılık, serbest zaman ve serbest zamanda gerçekleştirilen rekreasyon aktiviteleri konusunda disiplinler arası ulusal çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Konunun öneminden dolayı rekreasyon aktivitelerinin başta yaşlılara biyo-psiko-sosyal yönden sağladığı katkıları vurgulamak, bu çerçevede yapılan çalışmaların sayıca az olduğuna dikkat çekmek ve araştırmacıların dikkatine sunmak ve toplumsal bir konuya katkı sağlamak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Literatür taraması çerçevesinde ele alınan bu çalışmada serbest zaman ve rekreasyonun gelişimine, bu gelişime etki eden girişimlere, yaşlılık dönemi serbest zaman değerlendirilmesinde rekreasyon aktivitelerinin bireysel ve toplumsal faydalarına dikkat çekilerek konu açıklanmaya çalışılmıştır. Rekreasyon aktivitelerine katılımda bazı kısıtlılıklar olduğu görülse de aktivitelerin yaşlıların sağlığını pozitif yönlü etkilediği, fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden desteklediği ve hatta toplumsal fayda sağladığı literatüre yansıyan araştırmaların bulgularında görülmüştür.

Gelecekteki nüfus artışının bir yansıması olarak yaşlı bağımlılığın azaltılmasıyla devletin yükünün hafifletilmesi ve daha sağlıklı bir toplum için merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin fiziki planlama ve yatırım çalışmalarının artırılması önerilmektedir. Ayrıca konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve derinlikli ele alınabilmesi için literatürde sınırlı sayıda olan yaşlılık ve rekreasyon konularında disiplinler arası çalışmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yaşlılık, Serbest Zaman, Rekreasyon Aktiviteleri.

An Assessment On Leisure Time And Recreational Activities Participated In Leisure Time In The Old Age

Abstract

Comprehending the current meaning and significance of leisure time and recreational activities participated in leisure time requires a theoretical assessment of them. Moreover, the swift increase in the rate of retired elderly population, which goes out of working life by demographical transformation in recent years, in total population has made it more significant to spend leisure time. Therefore, the countries have begun putting efforts intended for healthy aging of their respective societies. It is known that the elderly who have sufficient leisure time want to participate in certain activities, which were not possible for them in the past, allow them to enjoy their time, and contribute in their physical, cognitive, medical and social improvement, within the bounds of possibility.

* Sorumlu yazar: Müşerref Küçük

On the other hand, it is clear by statistics that the general population is rapidly getting older and this rate or increase will be maintained in the future. In this regard, recreational activities are found out to have multi-faceted positive effects especially for the elderly population. The relevant studies hint the significance of personal activities to help adaptation to retirement, relieve the medical (physical, psychological etc.) problems arising in the old ages, establish healthy social relations, improve life quality, enhance life satisfaction and remain independent. They even seem to have social benefits in addition to individual ones. However, interdisciplinary studies on the old age, leisure time and recreational activities in relevant Turkish literature are quite limited. Underlining the significance of the subject, this study aims to emphasize the biological/psychological/social contributions of recreational activities especially for the elderly, bring the attention of researches to the topic and limited quantity of the studies and contribute in a social matter.

In this study carried out based on a literature review, we have tried to explain the subject by underlining the development of leisure time and recreation, initiatives accompanying this development, the need for recreational activities for spending leisure time in old age and individual and social benefits of such activities. Although it is observed that there are some constraints regarding participation in recreational activities, it has been found out in the findings of the studies in the relevant literature that they positively affect the health of the elderly, support them physically, psychologically and socially and even provide social benefits.

It is recommended for the central administration and local administrations to increase their efforts for physical planning and investments to alleviate the burden on the state by reducing dependence of the elderly and ensure a healthier population in line with the projections of population increase in the future. Furthermore, it is also recommended to conduct interdisciplinary studies on the subjects of old age and recreation, which are quite limited in the current literature, in order to understand the topic better and discuss it thoroughly.

Keywords: Old Age, Leisure Time, Recreational Activities.

GİRİŞ

Her canlı doğumundan itibaren büyüme, gelişme, olgunlaşma ve yaşlanma gibi süreçlerden geçmekte ve bu süreçler ölümle tamamlanmaktadır. Yaşlanma yumurtanın döllenmesiyle başlamakta ve ömür boyu devam etmektedir. “Yaşlanma bir süreç, yaşlılık ise bir dönemdir” (Canatan, 2018: 14). Yaşlılık yaşlanma süreci sonunda başlayan bir dönem olup yaşlanma ise yaşlanmış olma halini ifade etmektedir. Bu nedenle yaşlanma çok yönlüdür ve bireyde kronolojik, biyolojik, patolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyal yönlerin düzenli değişim süreçlerine işaret etmektedir (Ceylan, 2015: 27).

Yaşlanma her canlı için döllenme ile başlayıp, ölümüne kadar devam eden doğal ve kaçınılmaz bir değişim sürecidir. Yaşlılık ise yaşamın son aşaması ve ileri yaşlanma dönemine işaret etmektedir (Müftüler, 2019: 5). Yaşlılığa ilişkin çeşitli tanımlamalar ve sınıflandırmalar görülmekle birlikte Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamalarına yönelik bir fikir birliğinin söz konusu olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı, “çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması” şeklinde tanımlamaktadır (EYHGM, 2018: 21). Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlılık tanımlamasına göre 65-74 arası genç yaşlı, 75- 84 arası orta yaşlı, 85 ve üstü ise ileri yaşlı olarak sınıflandırılmaktadır. Burada 65 yaş kronolojik yaşın sınırı olarak değerlendirilmektedir (A.g.e.: 21). Bu veriler dikkate alınarak çoğu gelişmiş ülkelerde emeklilik yaşı olan ve Türkiye’de başta Türkiye İstatistik Kurumu olmak üzere pek çok kurum kronolojik olarak belirlenen 65 yaşı yaşlılık başlangıcı olarak kabul etmektedir.

Ancak yaşlanma çok yönlü olup “kronolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal” boyutu bulunmaktadır ve bu çerçevede bir sınıflandırma yapılmaktadır (Kalınkara, 2016: 8). Zira Dünya Sağlık Örgütü sağlıklı yaşlanmada, yalnızca %25’inin genetik faktörlerle açıklanabildiğini belirtmektedir. Geriye kalan %75’lik gibi büyük bir oranın ise bireyin yaşam seyri süresince davranışlarını ve maruziyetlerini şekillendiren fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimlerinin toplam etkilerinin sonucu olduğunu vurgulamaktadır (Küçük, 2021: 43). Öte yandan Türkiye’de nüfus hızla yaşlanmaktadır ve gelecek tahminlerinde de bu artışın hızla devam edeceği belirtilmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre 2015 yılında 65 yaş ve üstü nüfus 6 milyon 495 bin 239, 2020 yılında ise 7 milyon 953 bin 555 kişi olmuştur. Bu bağlamda 2015 yılında yaşlı nüfus oranı %8,2 olurken 2020 yılında ise %9,5 olarak kayıtlara geçmiştir. Yaşlı nüfus oranı son beş yılda %22,5 artmış olup, bu oranın 2025’te %11,0, 2030’da %12,9, 2040’da %16,3, 2060’da %22,6, 2080 yılına gelindiğinde ise %25,6 olacağı tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranın %10’u geçmesi nüfusun yaşlanmasının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (TÜİK, 2021). Dolayısıyla emekli olmuş ve çalışma yaşamı dışında olan yaşlılar ülke nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Günümüzde toplumun diğer gruplarıyla kıyaslandığında en fazla emeklilerin serbest zamanı olduğu

bilinmektedir (Tekin, Parlar ve Ercan, 2020: 51). Emeklilik ise yaşlı bireyin hayatının dönüm noktalarından biridir ve yaşlı ilk sınavını emekliliğe adaptasyon ve uyum sürecinde vermektedir (Canatan, 2019: 113). Yaşlılıkla birlikte yaşam döngüsü emeklilik, yalnız yaşamak, bireysel roller, sosyal katılım vb. değişmektedir. Yaşın ilerlemesiyle fiziksel ve zihinsel olarak kapasitede büyük oranda değişim görülmektedir (KUZKA, 2015: 16). Yaşanan bu değişimleri, yeterince serbest zamanı olan yaşlıların yeni roller edinerek kapatmaları mümkündür. Her insanın isteyip ancak yeterli zaman ayıramadığı özel ilgi duyduğu faaliyetler için günümüzde emeklilik dönemi en uygun dönem olarak görülmektedir (Kılavuz, 2002: 72). Son yıllarda yapılan araştırmalarda yaşlıların daha aktif yaşayabilmek ve sağlıklı yaşlanabilmek için öncesinde yapmak isteyip de erteledikleri çeşitli aktiviteleri emeklilik döneminde yapmaya başladıkları vurgulanmaktadır. Günümüzde emeklilik döneminde yeterince serbest zamana ve özgürlüğe sahip olan yaşlıların bu fırsatı değerlendirdikleri ve kendilerine uygun çeşitli aktivitelere katılarak yeni deneyimler yaşamaya oldukça istekli oldukları bilinmektedir (Cengiz ve Kantarcı, 2013: 31). Öte yandan Dünya Sağlık Örgütü de bireyin sağlık yönünden tam bir iyilik halini ve sağlığı; fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden bireyin tam bir iyilik hali olduğu şeklinde ifade etmekte ve biyo-psiko-sosyal yönden iyi olma durumu olarak tanımlamaktadır (Aydın ve Tütüncü, 2017: 315). Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insan yaşa bağlı olarak gitgide fiziksel, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönden kapasitenin gerilemesi yaşamakta ve bu durum yaşlının bağımsız yaşamasını güçleştirmektedir. Rekreasyon aktiviteleri ise yaşlı bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden sağlıklı yaşlanmasını ve bağımsızlığının korunmasını destekleyen önemli dinamiklerden biridir. Yaşa bağlı olarak bireyin her yönden kapasitesinin gitgide gerilemesine karşın yaşam kalitesinin ve bağımsızlığının korunmasını sağlamak bağlamında yaşlının kendine uygun çeşitli rekreasyon aktivitelerine katılımını giderek önemli kılmaktadır. Kurumsal girişim ve çabalar ve yapılan araştırmalar da büyük oranda bu görüşü desteklemektedir.

Bu çalışmanın amacı; alanda yapılan yaşlılık, serbest zaman ve serbest zaman değerlendirilmesinde rekreasyon aktivitelerine, yaşlılıkta rekreasyon aktivitelerinin biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden pozitif etkilerine ve bu çerçevede yapılan çalışmaların sayıca sınırlı oluşuna dikkat çekmek, toplumsal boyutu olan konuya katkı sağlamaktır.

1. Serbest Zaman, Rekreasyon ve Rekreasyon Aktiviteleri

Yapılan incelemelerde, çalışma ve çalışma dışındaki zaman ayrımının ilk olarak Antik Yunan döneminde ortaya çıktığı belirtilmektedir (Bahadır, 2016: 105). Serbest zaman günümüzdeki anlamını ise sanayi devrimi sonrasında almıştır. Çalışanların aşırı çalışma şartlarına maruz kalmalarıyla çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş ve bu düzenlemeler hayata geçirilmiştir. İlk başlarda ihtiyaç duyulan serbest zaman dinlenme ve rahatlama şeklinde olurken ilerleyen süreçte ise yenilenme, sağlığı muhafaza etme/geliştirme, rutin dışına çıkma, bireysel gelişimi sağlama ve sosyalleşme gibi bir dizi bilinçli yapılan etkinlikler şeklinde olmuştur (Gökçe, 2020: 3). Öyle ki, sanayileşme toplumsal yapılarda köklü ve önemli değişimleri ve hatta kırılmaları beraberinde getirmiştir. Geleneksel toplumun sosyal, ekonomik, hukuksal, politik vb. bağlamda günlük yaşamdaki sosyal ilişkilerinden, sosyal kurumlarına kadar köklü değişimler getirmiş ve sanayi çağına has unsurlar toplumsal yaşamda etkisini göstermeye başlamıştır (Çelik, 2018: 78). Kapitalist

üretim sisteminin kuralcı ve örgütlü bir yapıya sahip olması nedeniyle sosyal yaşamı “boş zaman/serbest zaman” ve “çalışma zamanı” olarak ayırmış, bireylerin çalışma zamanını düzenlemiş, disipline etmiş ve kurumsallaştırmıştır (Kılıçlar ve Şahin, 2020: 2267). Modern toplum koşullarında ortaya çıkan serbest zaman, toplumları çılgın ve gösterişçi tüketime yönlendirdiği düşüncesiyle eleştirilmektedir. Ancak bu eleştirilerin modern toplum ve modernleşme konusunda yapılan eleştirilerle birleştiği görülmektedir. (Müftüler, 2019: 177). Avrupa’da yaşanan süreç benzer şekilde çeşitli coğrafyalarda da yayılmıştır. İlk başlarda önemi kavranamamış olan serbest zamanın sonraları insanların çalışma performansını artırdığı ve yaşam doyumunu yükselttiği tecrübe edilmiş ve daha fazla önem verilmeye başlanmıştır (Gökçe, 2008: 4).

Serbest Zaman Kavramı: Literatür incelendiğinde serbest zaman kavramına ilişkin çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmüştür. Yaşlılığın başlangıcı olarak genel kabul gören 65 yaş aynı zamanda emeklilik yaşı olmasından ve bu çalışmanın iş yaşamının dışında olan yaşlıların, yaşlılıkta serbest zaman değerlendirilmesini kapsamamasından hareketle çalışmada serbest zaman kavramı tercih edilmiştir.

Modern toplumun sosyal koşullarında ve sanayileşme sürecinde ortaya çıkan serbest zaman, Dünya Serbest Zaman ve Rekreasyon Birliği tarafından şöyle tanımlanmıştır: “Seçme şansı, yaratıcılık, hoşnutluk içeren ve bireysel tatmini arttıran eğlencelere öncülük eden yararları ile insan hayatının özel bir alanıdır” (Gökçe, 2020: 3). Martin ve Mason (2003), bireylerin ücretli çalışma ve zorunlu aktiviteleri olan (uyku, beslenme, kişisel bakım, ailevi yükümlülükler vb.) şeklinde değerlendirilen zaman dilimleri dışında kalan zamana dikkat çekerek, uzun ve kısa tatilleri ve emeklilik dönemini serbest zaman olarak nitelendirmekte ve örnek göstermektedir (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 205). Daha açık bir anlatımla, serbest zaman (free time), boş zaman (leisure time) alanında olup, bireyin özgür seçimi doğrultusunda gerçekleştirdiği aktiviteler ise rekreasyonu oluşturmaktadır (Karaküçük, 2014: 33).

Rekreasyon Kavramı: Rekreasyon, Latince “Recreatio” kelimesinden gelmektedir. Kavramın Türkçe’de karşılığı ise yaygın olarak rutin çalışma ve/veya çalışma yaşamında yenilenme, enerji elde etme, tazelenme ve serbest zamanları değerlendirme şeklinde bireyin yaşamına pozitif yönlü katkı sağlayan, sosyal yaşamda kabul gören çeşitli aktiviteler anlamına gelmektedir (Tekin vd., 2020: 51). Ulusal literatürde en sık rastlanan rekreasyon tanımı Karaküçük’ün yaptığı tanımlamadır. Bu tanımlamaya göre rekreasyon; “insanların yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkenlerden dolayı tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen beden ve ruh sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız serbest zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yapılan etkinliklerdir” (Karaküçük, 2014: 54). Bireylerin günlük hayatında tüm faaliyetlerin planlanmasında bir birim olarak kullanılan zaman, toplumsal yapı içerisinde insan davranışlarının şekillenmesinden bireylerin ve toplumların sosyalleşmelerine kadar hemen her konuda rekreasyonun etkili bir kavram olduğu kabul edilmektedir (Çelik, 2018: 80). Serbest zaman bireyin iş yaşamı dışındaki özgür ve özel alan zaman dilimini işaret ederken rekreasyon ise gönüllü katılımı gerçekleştiren, serbest zaman diliminin içeriğini dolduran, bireyin çevresiyle etkileşimini destekleyen ve pozitif yönlü katkıları olan çeşitli aktivitelerle işaret etmektedir. Bu noktalardan hareketle bireylerin serbest

zamanlarında gerçekleştirebilecekleri aktivitelerin tümünün rekreasyon aktiviteleri veya etkinlikleri olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Genellikle her bireyin kendine özgü özel ilgi duyduğu serbest zaman aktiviteleri bulunmaktadır. Serbest zaman aktivitelerine katılımda bireyin cinsiyeti, yaşı, özel ilgi alanı, eğitimi, ekonomik durumu, kültürel yapısı ve ait olduğu toplumun yapısı da bu tercihlerinde oldukça etkilidir (Müftüler, 2019: 187). Bu bağlamda rekreasyon aktiviteleri günümüzde bireylerin taleplerine göre oldukça çeşitli seçenekler sunmakta ve çeşitli türlerde olabilmektedir. Bunlar kısaca şöyle özetlenmektedir:

Eğlence aktiviteleri (gösteri, tiyatro vb.); zihinsel düşünce ve arınma aktiviteleri (yoga, seminer, meditasyon, satranç vb.); spor aktiviteleri (yürüyüş, yüzme, voleybol, futbol, tenis, turnuvalar vb.); müzik aktiviteleri (müzik aleti çalmak, koro, konser vb.); resim aktiviteleri (çizim, sergi, ahşap, fotoğrafçılık vb.); hobi aktiviteleri (el sanatları uğraşı, yemek ve koleksiyonculuk yapmak); oyun aktiviteleri (yarışma, eğlence ve bilgi oyunları vb.); rahatlama ve terapi aktiviteleri (doğa etkinlikleri, masaj, güneşlenme vb.); diğer sosyal aktiviteler (okuma, kitap, hobi, resim vb. gruplar, spor ve gençlik kulüpleri vb.); gönüllü insani aktiviteler (engelli, yaşlı, yetim, kimsesiz vb. kişilere yardım); açık alan ve geleneksel aktiviteler (yayla şenlikleri, festivaller, piknik, kamp, olta balıkçılığı, trekking) gibi aktiviteler rekreasyon etkinlik türlerine örnek gösterilebilir (Çelebi, 2016: 36). Turizm aktiviteleri ve turizm sektörünün içinde yer alan, oldukça çeşitlilik sergileyen ve sektörü destekleyen diğer etkinlikler de rekreasyon aktivitelerine örnek gösterilebilmektedir.

Serbest zamanda yapılan rekreasyon aktivite türlerinin sınıflandırılmasından da söz edilmektedir. Her bireyin tercihi bireysel özelliklerine göre farklılık sergilediği için, yapılan bu sınıflandırmalarda ortak bir uzlaşma bulunmamaktadır. Karaküçük (2014), tarafından rekreasyon aktiviteleri, bireyin bu etkinliklere katılım tercihi, amacı ve özel ilgi alanına göre şöyle sınıflandırılmaktadır: *Amaçlarına göre*; dinlenme, kültürel, sanatsal ve toplumsal/sosyal etkileşim, spor ve turizm aktiviteleri yer almaktadır. *Diğer rekreasyon sınıflandırılması* ise; yaşa göre; çocuk, genç, yetişkin gruplarını içermektedir. *Katılımcı sayısına göre*; bireysel, grup, kitlesel, aile vb. yapıları içermektedir. *Zamana göre*; mevsimsel, hafta sonu, emeklilik dönemlerini içermektedir. *Sosyal yapıya göre*; lüks, geleneksel vb. şeklinde söz konusu etkinliklerin yapıldığı yere göre gruplandırılmaktadır (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 205). *Mekâna göre*; açık alanda ve kapalı alanda yapılan çeşitli rekreasyon aktiviteleri şeklinde ikiye ayrılmaktadır. *Açık alan rekreasyonu*; ormanlar, yeşil alanlar, deniz, göl, dere vb. su kenarlarında yapılan ve bireye hareket özgürlüğü veren aktiviteleri içermektedir. *Kapalı alan rekreasyonu*; spor, sinema, tiyatro, konser, müze etkinlikleri, televizyon izlemek, aile, arkadaş, akraba vb. yakın sosyal çevre ziyaretlerini içermektedir (A.g.e.: 205). Ayrıca bunlar bireyin aktif veya pasif konumda katılımına göre aktif rekreasyon veya pasif rekreasyon diye de sınıflandırılabilir (Turhan, 2019: 13). Bir başka sınıflandırma ise Mclean, Hurd ve Rogers (2005) ticari olup olmadığına yönelik yaptıkları sınıflandırmadır (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013: 5027).

2. Materyal Ve Yöntem

Bu çalışmada literatür tarama yöntemi tercih edilmiş ve çalışma betimsel araştırma olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda farklı amaçlarla yapılmış araştırmaların bulgularından yararlanılmıştır. Bu çerçevede araştırma bilgilerin güvenilirliğinin sağlanması için konuya ilişkin ilgili literatür verileri (bilimsel dergiler, kitaplar, resmi yayınlar, planlar, tezler ve internet vb.) taranarak verilerin derlenmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı doğrultusunda ulusal literatürde sınırlı sayıda bulunan ilgili referans kaynaklarında yer alan veriler ve benzer konuların içinde kısmen geçtiği araştırmalardan derlenen veriler sunulmuştur. Google Scholer üzerinden literatür taraması yapılırken “serbest zaman ve yaşlılık”, “rekreasyon ve yaşlılık”, “yaşlılıkta serbest zaman değerlendirilmesi”, “yaşlılıkta serbest zaman değerlendirilmesinde rekreasyon aktivitelerinin pozitif etkileri” gibi aramalar yapılmıştır. Çalışma 2021 yılı Kasım ve Aralık ayında gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde yaşlılık, emeklilik ve bu dönemde serbest zamanın önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Birinci bölümünde serbest zaman ve gelişimi, rekreasyon ve rekreasyon aktiviteleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümünde materyal ve yöntem kısmı yer almıştır. Üçüncü bölümde ise araştırma bulguları rekreasyon aktivitelerinin gelişimine öncülük eden bazı kurumsal girişimlere, rekreasyon aktivitelerinin yaşlılara biyo-psiko-sosyal pozitif yönlü etkilerine ve toplumsal pozitif etkilerine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise bulgular çerçevesinde öneriler sıralanmıştır.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Yaşlılıkta Serbest Zaman Değerlendirmede Rekreasyon Aktivitelerinin Gelişimine Öncülük Eden Bazı Kurumsal Girişimler

Bireyin tam bir iyilik halinin korunması ve aktif yaşlanmanın desteklenmesi için yaşlılıkta serbest zaman değerlendirilmesinde rekreasyon aktivitelerinin geliştirilmesine öncülük eden bazı ulusal ve uluslararası protokol, plan, vb. girişimler olmuştur. Toplumun her yaş grubunda olduğu gibi yaşlıların da sağlıklı yaşlanmaları ve aktif sosyal yaşama katılmalarının teşvik edilmesi hedeflenmiştir.

Bu bağlamda Avrupa Sosyal Şartı ve Ek Protokolleri ile 1961 yılında yaşlıların sosyal korunma haklarının sağlanmasına yönelik çalışmaların başlatıldığı görülmektedir. Yaşlıların daha iyi bir yaşam sürmeleri, sosyal ve kültürel yaşama katılma hakları kabul edilerek, toplumla bütünleşmeleri, başkasına bağımlı olmadan yaşam sürdürmeleri, yaşamlarına saygı gösterilmesi konuları güvence altına alınmıştır (Karakuş, 2019: 248). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 1991 yılında yapılan toplantıda kabul edilen yaşlı ilkeleri raporunda ise yaşlının kendine yetebilme, tercih ettiği çevreden kopmama ve biyo-psiko-sosyal gelişim süreçlerine uygun bir yaşam sürdürmek tüm yaşlıların hakkı olduğu ifade edilmektedir (Kalınkara, 2016: 300). Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı kapsamında ise yaşlı bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel, spor, rekreasyon ve gönüllü aktivitelere katılmalarının, aynı zamanda, kişisel refahın gelişmesi ve sürdürülmesine katkıda bulunduğu vurgulanmaktadır. Yaşlıların bu tür organizasyonlara katılmalarının kuşaklararası etkileşimin desteklenmesi ve geliştirilmesinin sağlanması bakımından önemli olduğu ifade edilmektedir (Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı, 2021). DSÖ'nün “Herkes İçin Sağlık” temasının 5.

ve 13. hedefleri arasında ise yaşlı sağlığının korunması ve sağlıklı ortamların oluşturulmasına ilişkin düzenlemelerin getirilmesi yer almaktadır. Bu kapsamda yeterli düzeyde sağlık, sosyal yardım ve hizmetler, ulaşım ve dinlenme mekanlarının tesisi, hava ve gürültü kirliliğinin kontrol edilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmaktadır (Demirtaş, Güngör ve Demirtaş, 2017: 104).

Bireylerin sağlıklı yaşam sürdürmeleri ve rekreasyon aktivitelerine katılımları konusunda gerekli tedbir ve uygulamaların hayata geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması konusunda Türkiye’de de birçok çalışma yürütülmüştür. Türkiye’ “sosyal devlet” olma gereğini başta Anayasa temelinde gerçekleştirmektedir. Anayasanın “Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” başlıklı 61. Maddesinde “... Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. ... Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” hükmü yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Bu bağlamda Türkiye’de yapılan tüm girişimler Anayasa temel alınarak gerçekleştirilmektedir.

Yaşlıların rekreasyon aktivitelerine katılımına ilişkin oldukça önemli bir girişim olarak Devlet Planlama Teşkilatı tarafından “Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır. Planda yaşlılar ve toplumun diğer yaş gruplarının etkileşimlerini sağlayabilecekleri, serbest zamanlarını birlikte değerlendirebilecekleri rekreasyon aktivitelerinin düzenlenmesi konusunda çalışmalar yapılacağı belirtilmektedir (DPT, 2007: 106-107). Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından ise “Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020)” kapsamında bireyin fiziksel, zihinsel, ekonomik ve sosyal koşulların güçlendirilmesi, yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi, sağlıklı yaşlanma ve risklerden korunması hedeflenmektedir. Yaşlı bireyde yaşlılığa bağlı olarak ortaya çıkan bazı hastalıkların önlenmesine yönelik, aktif yaşlanmayı destekleyen ve fiziksel aktiviteyi artıran çeşitli rekreasyon aktivitelerine yönlendirilmeleri konusunda bir dizi hedefler ortaya konulmuştur (TSYEPUP, 2015: 32).

Serbest zamanda rekreasyon aktiviteleri konusunun zaman zaman kalkınma planlarında da yer aldığı ve önemine değinildiği görülmektedir. Örneğin; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005), serbest zamanların değerlendirilmesinde yaşlılar ve toplumun diğer kesimlerinin serbest zamanları, aktif ve verimli bir şekilde değerlendirmeleri için kurumsal altyapı ve insan kaynağının geliştirilmesinin önemine değinilmiştir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000: 97). Onuncu Kalkınma Planında da aktif yaşlanmaya dikkat çekilerek yaşlıların aktif yaşama katılımının artırılacağı, sağlıklı ve güvenli bir yaşam şartlarının sağlanacağı konuları yer almaktadır (Onuncu Kalkınma Planı, 2013: 50). Bunun yanı sıra On Birinci Kalkınma Planında ise yine toplumun fiziksel hareketliliğinin teşvik edilmesine ilişkin programların geliştirileceği, uygun alanların tesis edileceği ve yaşam kalitelerinin artırılacağı ifade edilmektedir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019: 126).

Diğer yandan rekreasyonun gelişimine öncülük eden bütün bu kurumsal girişimler, üniversitelerin rekreasyon bölümlerinin yaygınlaştırılmasına da zemin oluşturmuştur. Böylece belirlenen hedefler doğrultusunda merkezi kurumlarla birlikte yerel yönetimlerin, üniversitelerin, özel sektörün ve sivil

toplumun yetki ve sorumlulukları çerçevesinde rekreasyona yönelik hedeflenenler uygulamaya konulmuştur. Sağlıklı yaşlanmada rekreasyon aktivitelerinin önemine ilişkin toplumsal bilincin oluşturulmasında ve toplumsal davranışların domino edilmesinde ise medya da önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Merkezi kurumların öncülüğünde yerel yönetimler de “sosyal belediyecilik” bağlamında Türkiye’de yaşlıların aktif yaşlanmalarının desteklenmesine yönelik çeşitli girişimler yaparak kamusal açık ve kapalı alanları düzenlenmektedir. Bu kapsamda çeşitli mekânsal ve çevresel düzenlemeler yapılmakta yaşlıların, çeşitli sosyal ve kültürel rekreasyon aktivitelerine yönelik ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Sunulan hizmetler illere göre farklılık sergileyebilmektedir (Kurtkapan, 2018. 40). Böylece merkezi kurumların öncülüğünde yapılan bu girişimler ve uygulamaların topluma sunulmasında yerel yönetimler de aktif rol almaktadır. Ayrıca yetki, sorumluluk ve belirlenen çerçeve içerisinde bu hizmetlerin sunulmasında gönüllü katılımın temsilcileri olan sivil toplum kuruluşları da toplum yararını gözeterek aktif rol üstlenmektedir. Toplumsal bütünleşmenin ve yaşlı bireyin bağımsız bir şekilde yaşamının sürdürülmesinin sağlanmasında kurs, seminer, konferans vb. çeşitli geziler düzenlenmektedir (Küçük ve Güneş, 2013: 26). Aktivitelerin topluma sunulmasında bütün bu girişim ve çabalarda özel sektörün de planlama ve yatırım çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır.

Başta yaşlı bireylerin olmak üzere toplumun aktivitelere teşvik edilmesi ve bu ihtiyaçların karşılanması yönündeki kurumsal girişimler ve çabalar insanın fiziksel, psikolojik, sosyal vb. iyi oluşunun sağlanmasına, hayat boyu aktif yaşama katılımının sağlanmasına, güçlendirilmesine, sağlıklı toplum inşasının tesis edilmesine yönelik hedefler olduğu görülmektedir. Zira bu çabaların pozitif çıktıları bireysel gibi görünse de aslında uzun vadede toplumsal bir faydası da bulunmaktadır.

3.2. Yaşlılık Döneminde Rekreasyon Aktivitelerinin Yaşlılara Bireysel Pozitif Yönlü Etkileri

Günümüzde öncelikle serbest zaman ve bu zamanı değerlendirebilmek için fiziksel, sağlık, psikolojik, sosyal, ekonomik vb. tüm faktörlere veya bunlardan bazılarına yeterli düzeyde sahip olmak gerekmektedir. Rekreasyon her yaş grubu kişilerin ve özellikle de en fazla serbest zamanı olan yaşlıların yaşamlarında eksikliğini hissettikleri bu ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesiyle oldukça cazip bir alan oluşturmaktadır (Gökçe, 2020: 10). İnsan yaşamı boyunca pek çok şeye ihtiyaç duymaktadır ve insanın her bir davranışının kaynağını bu ihtiyaçlar oluşturmaktadır. Karaküçük ve Gürbüz (2007) serbest zaman değerlendirme konusunda ihtiyaç oluşumuna ilişkin, fiziksel, sosyal, psikolojik, beceri gelişimi, duygusal tatmin ve çeşitli toplumsal gereksinimler şeklinde altı grupta değerlendirmektedir (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 207). Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırmasında ise yaşlıların serbest zamanlarında bireysel olarak doyum sağlayan çeşitli (ev içi küçük uğraşlar, geziler ve gönüllü etkinliklerin) yaşlıyı yaşama bağlayan ve yaşamla bütünleşmesini sağladığını gösteren önemli kanıtlar olarak değerlendirmektedir (ASEGEM, 2005: 40). Günümüzde serbest zaman değerlendirilmesinde aktif olarak katılım gösterilen rekreasyonel aktivitelerin yaşlı bireylerin

sağlığına, yaşam kalitesine pozitif yönlü etkileri yapılan araştırmalarda sıklıkla vurgulanmaktadır (Gökçe, 2020: 4). Zira yaşlıların fiziksel, psikolojik ve sosyal gerilemelerinde bireysel sağlıkları, ekonomik imkanları, etkinlik düzeyleri vb. şartların yaşam doyumlarının önemli belirleyicileri olduğu ifade edilmektedir (Yurcu, Kasalak ve Akıncı, 2017: 148).

Bireyin yaşam doyumunun yaşamına dahil ettiği aktivitelerle doğrudan ilişkisi olduğu temeline dayanan “aktivite teorisi” bireyin mutluluğunu da aktivitelere katılımının belirlediğini savunur. Örneğin, geçmişte deneyimlediği aktiviteleri sürdüren veya bırakmış olduğu aktivitelerine yenilerini ekleyebilen yaşlıların yaşam doyumlarının yüksek olacağı ifade edilir. Bu teoriye göre bireyin aktivitelere ağırlık vermesi koşuluyla mutluluk da doğal olarak kendiliğinden oluşacaktır denilmektedir (Diener, 1984: 564). Serbest zaman aktivitelerinin yaşam doyumuna üzerine etkilerine ilişkin yapılan araştırmalarda farklı sonuçlar görülebilmektedir. Huzurevinde kalan yaşlıların öz bakım becerilerinin ve serbest zaman aktivitelerinin yaşam doyumunu düzeyi ile ilişkisinin incelendiği araştırmada, yaşlıların öz bakım becerilerinin ve serbest zaman aktivitelerinin yaşam doyumunu düzeyinde herhangi bir ilişki olmadığı bulunmuştur (Birinci, vd., 2017: 45). Yapılan araştırmaların çoğunda ise aktivite teorisini destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Huzurevinde yapılan başka bir araştırmada ise yaşlılardan düzenli egzersiz yapanların yapmayanlara göre, aktivitelere katılanların katılmayanlara göre yaşam kalitesi yüksek çıkmıştır (Manav, Yeşilot, Demirci ve Öztunç, 2018: 156-157). Bunun yanı sıra 60 yaş üstü yaşlılara ilişkin yapılan bu araştırmada da yaşlıların serbest zamanda katılım sağladıkları TV izleme, sinema, konser, müze, eğlence gibi aktivitelerin dışında yer alan tüm aktivitelerin yaşam doyumunu arasında pozitif yönde düşük ve orta seviyede anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Çabuk, 2019: 46-54). Bu araştırmada ev ve kapalı alanlarda resim, kitap, müzik gibi hobi aktivitelerine katılan 60 yaş üstü erkek ve kadınların sağlık algısına ile bu aktiviteler arasında ise yine pozitif yönlü ilişki olduğu ve yaşam doyumunu arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir (Ayna ve Gümüş: 2021: 7). Bir başka araştırmada yine yaşlının geçmişten günümüze aktif olarak sürdürdüğü ağaç dikmek, bahçe işleriyle ilgilenmek vb. aktivitelerin yaşlıyı tutkuyla yaşama bağladığı, bu durumun bireyin beden diline ve kendini ifade etme biçimine de pozitif olarak da yansıdığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır (Küçük, 2021: 168). Aktivitelerin yaşam doyumuna ilişkin bu farklılıklarının en önemli sebebinin yapılan araştırmalarda aktivitelerin farklı sınıflandırılmış olmasından kaynaklı olduğu öne sürülmektedir (Şener, 2009: 10). Aktivitelerin “formal”, “informal”, “aktif”, “pasif”, “ev içinde”, “ev dışında”, “sosyal ortamda”, “bireysel”, “açık alan”, “kapalı alan” vb. sınıflandırılmasından ve hangi aktivitelerin konu edileceğine dair muğlaklıktan kaynaklandığı ifade edilmektedir (A.g.e.: 10). Diğer yandan her birey kendine özgüdür ve biriciktir. Olayları anlamlandırma ve algılayış biçimleri de farklılık sergilemektedir. Dolayısıyla yaşlıların kendilerine uygun rekreasyon aktivitelerine katılım amaçları, olanaklar ölçüsünde katıldıkları aktivite türleri, aktivitelerden bireysel beklentileri, sosyal ve entelektüel birikimleri de farklılık göstermektedir. Bu

durum da yine rekreasyon aktivitelerinin yaşlıların yaşam doyumuna etkilerine ilişkin farklı sonuçları ortaya çıkartabilmektedir.

Modern çağın en büyük sorunlarından birisi fiziksel hareketsizliktir. Yapılan çoğu araştırma bulgularında sıklıkla yaşlı bireye uygun olarak seçilen rekreatif aktivitelerden biri olan sporun yaşlıların sağlığına pozitif yönlü katkı sağladığı vurgulanmaktadır. Fiziksel aktivitelere katılımın bireyin obezite, diyabet, kalp krizi, kanser ve kemik erimesi risklerinin azaltılması, kas ve iskelet sisteminin geliştirilmesi vb. fiziksel faydaların olduğundan söz edilmektedir (Salihoglu ve Türkoğlu, 2016: 208). Bununla birlikte zihinsel gelişimleri, psikolojik iyi oluşları, potansiyellerini gerçekleştirmeleri ve toplumsal dayanışma bilinçlerinin artışı gibi faydaları da sıralanmaktadır (A.g.e.: 208). Yaşlıların fiziksel kapasitelerinin belirlenmesi için yapılan araştırmada da yaşlılara uygulanan kısa süreli egzersiz programlarının yine kısa sürede anlamlı gelişmeler gösterdiği bulunmuştur (Barutlu, 2016: 62). Çeşitli aktivitelere katılımın yaşlılığa bağlı olarak gelişen çoğu kronik hastalığın ve erken ölümlerin önlenmesinde oldukça etkili olduğu belirtilmektedir (Demirtaş vd., 2017: 101).

Fiziksel aktivite ve düzenli yapılan egzersiz aktivitelerinin bireye fiziksel ve psikolojik yönden pozitif etkiler yarattığına dair literatürde önemli çalışmalar bulunmaktadır (Dinç, Güzel ve Özbey, 2018: 183). Yapılan bu çalışmada 65 yaş üstü emekli bireylerin serbest zamanlarında yapmış oldukları spor aktivitelerinin bu yaş grubu bireyleri dinç tuttuğuna dair bulgulara ulaşılmıştır (Noğay, 2018: 36). Bir diğer çalışmada da yaşlılara 12 hafta düzenli olarak uygulanan Plates egzersizlerinin yaşlı bireylerin bilişsel ve fonksiyonel performanslarını artırdığı bulunmuştur (Kayaoğlu, 2019: 30). Core egzersiz programı sonrasında yapılan fiziksel değerlendirmelerde ise yaşlıların vücut ağırlığı, bel çevresi kalınlığı, mekik, şnav ve esneklik ölçümlerinde ön ve son test ortalamasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Fiziksel değişimin pozitif yansıması olarak yaşlı bireyin beden ve benlik algısını ve yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Turhan, 2019: 65).

Fiziksel egzersizlerin depresyon ve yalnızlık riski konusunda da yaşlılara pozitif etkilerinin olduğunu araştırmalar göstermektedir. Yaşlı bireylerin grupla yaptıkları egzersizlerin yaşlıların yalnızlık düzeyine de ciddi manada etki yaptığı, rutin egzersizle birlikte diğer etkinliklere katılımın ise yalnızlık düzeyi üzerine daha çok etki yaptığı belirlenmiştir (Yıldırım, 2008: 33). Diğer bir ifadeyle yalnızlığın sağaltımında düzenli egzersizlerin ve bu aktivitelere katılımın oldukça önemli etkisi olduğu görülmüştür. Depresyon riskinin giderek arttığı günümüzde yaşlıların serbest zamanlarında kendilerine uygun edinmiş oldukları çeşitli hobilerin, sosyalleşme ve sportif aktivitelerinin psikolojik iyi oluşlarını ve depresyona girme olasılıklarını düşürdüğünü gösteren önemli çalışmalar da bulunmaktadır (Tekin vd., 2020: 56). Serbest zamanda yapılan rekreasyon aktivitelerinin yaşlılıkta en fazla karşılaşılan eş kaybının getirmiş olduğu duygusal boşluk gibi yaşlıları psikolojik yönden olumsuz etkileyen düşüncelerden de uzaklaştırdığı belirtilmektedir. Yoksul yaşlı kadınlar ile yapılan bu araştırmada aktivitelere katılan kadınların moral motivasyonlarının daha iyi olduğu ve aktivitelerin kadınların

depresyona girme risklerini azalttığına ilişkin bulguları ortaya koyan bu araştırma da bir diğer önemli araştırmalar arasında yer almıştır (Şener, 2009: 9).

Yapılan çalışmalar entelektüel aktivitelere katılan yaşlıların bilişsel fonksiyon, farkındalık, algılama, mantıklı düşünme ve muhakeme yeteneği gibi durumları içeren “kognitif” düzeylerinin daha yüksek olduğunu da göstermektedir (Çetin, Gökalan Kara ve Kitiş, 2014: 18). Doğru (2017) ise yapmış olduğu araştırmada yaşlı hastaların da serbest zamanlarını aktif bir şekilde değerlendirmelerinin yaşlıları biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden, sağlık ve yaşam kalitelerini doğrudan olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Doğru, 2017: 77).

Yaşlıların serbest zamanlarında katıldıkları çeşitli kurs ve aktivitelerin aktif yaşlanma bağlamında sosyal katılım, sağlık, üretime katılma, kuşaklararası dayanışma ve sosyal sorumluluk bilincinin gelişimine ilişkin de olumlu yönde etki ettiği ifade edilmektedir (Canatan, 2018: 72-82). Yaşlı bireyin serbest zamanında aktifliği günlük yaşamında bağımsızlığına, üretkenliğine, sosyal etkileşimine ve dolayısıyla yaşlı yalnızlığının sağaltımı noktasında da kişiye pozitif yönlü katkı sağladığı belirtilmektedir. Bireyin kendini yenilemesine, özgüven gelişimine ve sosyalleşme ortamı oluşturduğuna yönelik faydalarından da bahsetmek mümkün görülmektedir (Esentaş, Güzel, Yıldız ve Çokşen, 2018: 236-240). Farklı yaş gruplarının dahil edildiği çalışmada ise rekreasyonel aktivitelerin yine aynı şekilde bireylerin kendilerinde eğlenceli, dinlendirici ve heyecan verici pozitif etkiler bıraktığı tespit edilmiştir (Karasakız, 2018: 27).

Genel bir değerlendirme yapıldığında çalışmaların bulguları yaşlıların serbest zamanlarında katıldığı rekreasyon aktivitelerinin yaşlılara biyo-psiko-sosyal yönden pozitif etki yaptığı, yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik hedeflere, amaçlara ulaşılmasında temel oluşturduğu ve aktivite kuramını desteklediği görülmektedir.

3.3. Rekreasyon Aktivitelerinin Toplumsal Pozitif Yönlü Etkileri

Birey içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır. Dolayısıyla rekreasyon aktiviteleri yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesinde olduğu kadar toplumun diğer kesiminin de ihtiyaçlarının karşılanmasında oldukça önemlidir ve toplumsal yönde pozitif etkileri bulunmaktadır (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013: 5026). Sosyolojik bağlamda bir değerlendirme yapıldığında, serbest zamanda yapılan rekreasyon aktiviteleri kişilerin sosyalleşme sürecinde gerçekleşmekte olup yaşanan deneyimler sosyal inşayı sağlamakta ve toplumsal etkileşimin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu yönüyle bireyin hayatı anlama ve öğrenme gibi pozitif yönlü davranışlarının tümünü kapsamaktadır (Çelik, 2018: 86). Toplumun güçlenmesi, sosyal uyumun inşa edilmesi, sosyal yapının gelişmesi, sosyal sermayenin ve olanakların sağlanması vb. yönünde de toplumsal bir fayda sağlamaktadır (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 208). Toplumsal dayanışmayı, bütünleşmeyi ve yardımlaşmayı güçlendirmektedir (Çelik, 2018: 86). Ayrıca çeşitli eğitici, öğretici, geliştirici vb. aktivitelere bireyin katılımı hayat boyu öğrenme fırsatlarının sunulmasında da toplumsal faydaları olduğu bilinmektedir (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 208). Bu tür

aktivitelere katılım bireylerin veya toplumların sağlık ve çevre konularına karşı daha duyarlı ve bilinçli olmalarını sağlamakta, hukuki konulara karşı tavır ve tutumlarında da oldukça belirgin değişimler yaratabilmektedir (Ardahan, Turgut ve Kaplan Kalkan, 2016: 14-17). Hatta toplumda suç eğiliminin azalması, aile ilişkilerinin güçlenmesi, sosyo-kültürel bakımdan uyumsuzlukların giderilmesi, dezavantajlı gruplardan engelli, yaşlı bireylerin kentsel yaşama uyum sağlamaları, gençlerin çağa uygun gelişimi vb. konularda bir dizi fayda sağladığından da bahsedilmektedir (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 208). Diğer yandan dezavantajlı kesimlerin bir başkasının bakımına ihtiyaç duyabilen hasta, ileri yaşlı ve engellilerin, ayrıca ceza ve tutuk evinden tahliye olmuş olanların, mültecilerin, işsizlerin toplumsal uyumun sağlanmasında ise terepatik rekreasyondan yararlanılmaktadır. Yaşamlarını daha sağlıklı ve bağımsız sürdürmeleri amaçlanmaktadır (Çevik, Şimşek, Kayacık ve Demirtaş, 2020: 61). Bütün bunların yanı sıra serbest zamanda katılım sağlanan rekreasyon aktiviteleri turistik hareketlilik ve konut tercihlerini belirleyerek sosyal etkileşimi ve hareketliliği sağladığından doğal olarak ekonomik açıdan da hareketlilik oluşmakta ve ekonomik yönden topluma pozitif yansımaları olmaktadır (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016: 208). Bu aktivitelerin bir kısmının turizm sektörünün içinde yer alan aktiviteleri içermesi ve hizmet sektöründe yer alması bakımından ekonomik katkıları ve hatta istihdama yönelik katkıları da bulunmaktadır (A.g.e.: 208). Ayrıca sağlık turizm aktivitelerine katılım bireyin ve toplumun fiziksel ve psikolojik bağlamda sağlığını desteklemektedir. Son yıllarda özellikle de yaşlıların rekreasyon amaçlı turizm aktiviteleri öne çıkmaktadır. Yaşlı bireylerin özelliklerine göre sosyalleşme ve dinlenme amaçlı geziler, meşguliyet terapileri ve rehabilitasyon hizmetlerinin sıklıkla tercih edildiği görülmektedir (Akoğlan, Acar ve Zencir, 2019: 101).

Kısaca bireysel faydaların aynı zamanda toplumsal faydaları da beslediği görülmektedir. Zira fiziksel, psikolojik ve sosyal olmak üzere bireyin pozitif yönlü değişimi ve dönüşümünün her yönden sağlıklı bir toplumun inşa edilmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Bütün bu etkileşim ve hareketliliğin ekonomik yönden de topluma pozitif yönlü fayda sağladığı söylenebilir.

Bu noktalardan hareketle kolektif farkındalığın ve bilincin oluşmasına, demokratik toplumun inşasına yönelik pozitif bir katkı yaptığını söylemek de oldukça isabetli olacaktır. Başka bir ifadeyle sosyal etkileşimin bir parçası olan rekreasyon aktiviteleri toplumların sosyolojik bağlamda da pozitif yönde değişimine ve dönüşümüne katkı sağladığını veriler doğrulamaktadır.

Öte yandan yapılan araştırmaların çoğunda bireylerin aktivitelere katılımının önünde “tesis, malzeme, ulaşım, sosyal ortam, bilgi eksikliği, zaman, hizmet ve gelir” gibi faktörlerin sınırlı oluşunun en büyük engel olduğu vurgulanmaktadır (Demirel ve Harmandar, 2009; Emir, Öncü ve Gürbüz, 2012; Ekinci, Kalkavan, Üstün ve Gündüz, 2014; Tekin vd., 2020). Bir başka araştırmada ise günümüzde başta pandemi koşulları olmak üzere bazı hizmet, mekân gibi kısıtlılıklardan dolayı yaşlıların bu aktivitelere sınırlı ölçüde katılım sağladığı belirtilmektedir (Küçük, 2021: 164-171). Pandemi döneminde yaşlıların fiziksel aktivitelere sınırlı ölçüde katıldığına ilişkin benzer bulgular ise bu araştırmanın

bulguları arasında da yer almıştır (Kaplan ve Demir Bolçay, 2021. 132). Bilindiği üzere COVID-19 salgını sürecinde “Evde Kal” ve “Hayat Eve Sığar” şeklinde vurgulamalar yapılmış ve uygulamaya konulmuştur. Özellikle de en fazla risk altında olan 65 yaş ve üzeri bireylerin toplulukla ve kapalı mekanlarda gerçekleştirecekleri aktivitelere bu stresli süreçte bir süre ara verilmiştir. Yapılan açıklamalara göre bundan sonraki sürece dair bir kestirimde bulunmak da şimdilik pek mümkün görünmemektedir.

4. Sonuç Ve Öneriler

Modern toplumun değişen ve gelişen dinamikleri bireyin iş dışı zamanını düzenlemiş ve serbest zamanı üretmiştir. Toplumun tüm yaş grupları için serbest zaman ve rekreasyon aktiviteleri günümüzde sosyal devlet yapılanmasıyla birlikte her yönden sağlıklı toplumun inşasında daha önemli hale gelmiş ve kurumsal çabalar söz konusu olmuştur.

Yaşlılık sıklıkla bireyin fiziksel, psikolojik, sosyal vb. yönden pek çok sorunlara açık olduğu bir dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönemde yaşanabilecek bu tür sorunların bertaraf edilebilmesinde genellikle bireyin aktif yaşamasının gözle görülür düzeyde iyileşmeler sağladığına literatürde sıklıkla değinilmekte ve yaşlılıkta birey kendine uygun aktivitelere teşvik edilmektedir. Ancak bu noktada daha fazla fayda sağlayabilmesi için önemli olan bu aktivitelere katılımın sürekliliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Bireylerin serbest zaman değerlendirmelerinde rekreasyon aktivitelerine katılımlarını kısıtlayabilen çeşitli unsurların da olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin aktivitelere katılımının önünde tesis, sosyal ortam, hizmet, ulaşım, bilgi yetersizliği, gelir yetersizliği ve pandemi gibi unsurlar engel teşkil etmektedir. Bireyin her yönden tam olarak iyilik halinin sağlanması, bağımsız ve daha sağlıklı bir yaşlılık dönemi için bireysel ve fiziki çevresel koşulların göz ardı edilmeden bu ihtiyaçlara cevap verebilirliğinin sağlanması oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla her türlü kısıtlılığa ve olağanüstü durumlara karşı makul koşulların oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada salgın koşulları da göz önünde bulundurularak konunun uzmanlarından destek alınabilir. Dijital ve görsel medyadan da yararlanılabilir. Bu durum özellikle gelecekte yaşlı nüfus artacağı için yaşlı bağımlılığının bertaraf edilmesi ve dolayısıyla devletin yükünün hafifletilebilmesi ve hatta ailelerin yükünün hafifletilmesi noktasında kilit önem taşımaktadır.

Bu konuda başta merkezi yönetim olmak üzere yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün söz konusu kısıtlılıkların giderilmesine yönelik geniş kapsamlı ve nüfusun tümünün rekreasyon gereksinimini karşılayabilen, yeterli, çeşitli, erişilebilir ve sürdürülebilir çalışmalara ve çok yönlü yatırımlara ihtiyaç vardır. Hatta kısa, orta ve uzun vadeli faydaları göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal farkındalığın oluşturulduğu, etkili ve kapsayıcı uygun politika, yatırım ve planlamaya gidilmesi günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bunların yanı sıra her alanda disiplinler arası yaklaşımların öneminin arttığı günümüzde aktivitelere katılımda yaşlıya odaklı alan, yaşlıların yaşadığı bazı kısıtlılıkların, engellerin, rekreasyon ihtiyaçlarının, yaşlılara sağladığı faydaların, en fazla ne tür etkinliklere katıldıklarının, bu etkinlikleri neden tercih ettiklerinin daha ayrıntılı ortaya konulabilmesi ve öneriler geliştirilebilmesi için ulusal ölçekte disiplinler arası nicel ve nitel çalışmaların artırılması da oldukça önem taşımaktadır.

Çalışmaların artırılmasının hem akademik anlamda konunun geniş bir perspektifle ortaya konulmasına hem de rekreasyon aktivitelerinin bireysel ve toplumsal yönde pozitif etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu durum karar alıcıların ve politika uygulayıcıların girişimlerinin daha etkili olması, kaynak israfına yol açmaması ve veriye dayalı çözümlerin üretilmesi noktasında önem arz etmektedir.

5. Kaynakça

- ASEGEM, (2005). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Akoğlan, K. M., Acar, D., & Zencir, Ç. E. (2019). Üçüncü Yaş Turizminin Geliştirilmesinde Yaşlı Dostu Şehir (YDŞ) Teması. Turizm Akademik dergisi, 6(2), 99-114.
- Ardahan, F., Turgut, T., & Kaplan Kalkan, A. (2016), Her Yönüyle Rekreasyon, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ayna, Ç., & Gümüş, H. (2021). 60 Yaş Üstü Bireylerin Yaşam doyumu, Sağlık Algısı ve Boş Zaman Etkinliği Tercihlerinin İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Journal of Sport Sciences, 32(1), 1-9.
- Bahadır, M. (2016). Antikçağ'dan Günümüze Boş Zaman Üzerine Bir Değerlendirme. ETÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), 103-116.
- Barutlu, İ. (2016). Huzurevlerinde Yaşayan 65 Yaş ve Üzeri Kadın-Erkek Yaşlıların Fiziksel Kapasite Seviyelerinin Tespiti (Ankara İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Birinci, M., vd., (2017). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Yaşam Doyumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Sosyal Çalışma Dergisi, 1(2), 35-50.
- Canatan, A. (2018). Birinci Kuşak Gerontoloji Kuramları-I. E. Özmete, A. Canatan (Ed.), Temel Gerontoloji: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet, Ankara: Hedef Yayıncılık, 94-100.
- Canatan, K. (2019), İnsanın Dört Hali. Yaşam Akışı Sosyolojisine Giriş, İstanbul: Ketebe Yayınları.

- Canatan, Ü. (2018). Yerel Yönetim Örneğinde Hayat Boyu Öğrenme uygulamasının Aktif Yaşlanmanın Desteklenmesindeki Rolü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cengiz, F., & Kantarcı, K. (2013). Üçüncü Yaş Turistlere Yönelik Turistik Ürün Önem-Performans Analizi. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 5(2), 29-35.
- Ceylan, H. (2015), Yaşlılık ve Refah Devleti Bakım Hizmeti Alan Yaşlılar Üzerine Nicel Bir Araştırma: İsveç Örneği, İstanbul: Açılım Kitap.
- Çabuk, Ç. (2019). 60 Yaş Üstü Bireylerin Yaşam Doyumu, Sağlık Algısı ve Boş Zaman Aktivite Tercihlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Çelebi, M. (2016). Eğitimde Rekreasyon Program Uygulamaları (Topluma Hizmet Uygulamalarında Yaşayarak Öğrenme). International Journal of Social Science Research, 5(1), 33-44.
- Çelik, E. (2018). Modern Toplumda Serbest Zamanın İşlevi ve Planlama. Akademik Hassasiyetler, 5(9), 77-92.
- Çetin, S. Y., Gökalan Kara, İ., & Kitiş, A. (2014). Evde Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi, 2(1), 11-20.
- Çevik, H., Şimşek, K. Y., Kayacık, U., & Demirtaş, H. (2020). Rekreasyon Uzmanında Aranılan Özellikler ve İş Olanaklarına Yönelik İçerik Analizi. Tourism and Recreation, 2(2), 59-66.
- Demirtaş, Ş., Güngör, C., & Demirtaş, R. N. (2017). Sağlıklı Yaşlanma ve Fiziksel Aktivite: Bireysel, Psikososyal ve Çevresel Özelliklerin Buna Katkısı. Osmangazi Tıp Dergisi, (39), 100-108.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-being, Psychological Bulletin,, 95(3), 542-575.
- Dinç, N., Güzel, P., & Özbey, S. (2018). Rekreasyonel Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. CBU-SBED, 5(4), 181-186.
- Doğru, E. (2017). Yaşlı Hastalarda Aktif Boş Zaman Kullanımının Biyo-Psiko-Sosyal Sağlığa Etkisinin Değerlendirilmesi. Aile Hekimliği Uzmanlık Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Esentaş, M., Güzel, P., Yıldız, K., & Çokşen, M. (2018). Huzurevinde Yaşayan Bireylerde Serbest Zaman Aktivitelerine Katılımın Yaşam Kalitesindeki Rolü. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 12(3), 235-241.
- Gökçe, H. (2008). Serbest Zaman Doyumunun Yaşam Doyumu ve Sosyo-demografik Değişkenlerle İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Denizli.

- Gökçe, H. (2020), *Rekreasyon ve Yerel Yönetimler*, Ankara: Pegem Akademi. Kalınkara, V. (2016), *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karakuş, B. (2019), *Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Öncelikleri ve Buna Etki Eden Düzenlemeler*, U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 245-262.
- Karaküçük, S. (2014), *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*, (Geliştirilmiş Yedinci Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karasakız, H. (2018). *Belediyelerin düzenlemiş Oldukları Rekreasyon Alanlarının Fiziksel Aktiviteye Uygunluğu Üzerine Bir Araştırma (Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Kaplan, K., & Demir Bolçay, D. (2021). Covid-19 Pandemi sürecinde Kısıtlı Serbest Zamanda Fiziksel Aktiviteye Katılan Yaşlı Bireyler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 122-137.
- Kayaoğlu, B. (2019). *Yaşlılarda Uygulanan Plates Egzersizlerinin Bilişsel ve Fonksiyonel Performans İle Yaşam Kalitesine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Uşak.
- Kılavuz, M. A. (2002). *Emeklilik Döneminde Çalışma, Boş Zaman ve Din Eğitimi*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 11(1), 71-86.
- Kılıçlar, A., & Şahin, A. (2020). Zaman Kavramına Bir Bakış: Boş Olan Zaman Mıdır Yoksa İnsan Mı?. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 2263-2276.
- Kızanlıklılı, M. M. (2014). *Türkiye’deki Yükseköğretim Kurumlarında Rekreasyon Eğitiminin Yapısı*. *International Journal of Science Culture and Sport*, SI(1), 46-60.
- Kurtkapan, H. (2018). *Aktif Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği*. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, (2), 38-52.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (2015). *TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi*. UDA Danışmanlık, Ankara: Salmat Basım Yayıncılık, 1. Basım.
- Küçük, M., & Güneş, S. G. (2013). *Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri*. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 22(4), 23-50.
- Küçük, M. (2021). *Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya İlinin Beyşehir ve Hüyük İlçeleri Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Manav, İ. A., Yeşilot, S., Demirci, Y. P., Demirci, Y. P., & Öztunç, G. (2018). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Bilişsel İşlev Düzeyi, Depresyon ve Yaşam Kalitelerinin Değerlendirilmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 9(3), 153-160.
- Metin, T. C., Kesici, M., & Kodaş, D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları. *Journal of Yaşar Universty*, 30(8), 5021-5048.
- Müftüler, H. G. (2019), *Yaşlılık Sosyolojisi Kurumsal Yaklaşım*, Ankara: Pegem Akademi.
- Noğay, A. F. (2018). İstanbul Gaziosmanpaşa İlçesinde Yaşayan 65 Yaş ve Üzeri Emeklilerin, Serbest Zamanlarındaki Davranış ve Alışkanlıkları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, 2013, Ankara.
- Onbirinci Kalkınma Planı. (2019-2023). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, Ankara.
- Salihoglu, T., & Türkoğlu, H. (2016). İstanbul'daki Boş Zaman Değerlendirme Mekanlarının Dağılımı Üzerine Niceliksel Bir Değerlendirme. *TMMOB, Şehir Plancıları Odası Planlama*, 26(2), 204-218.
- Sekizinci Kalkınma Planı. (2001-2005). Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2000, Ankara.
- Şener, A. (2009). Yaşlılık, Yaşam Doyumu ve Boş Zaman Faaliyetleri. Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü, E-dergi, (17 Mart 2009), 1-18.
- Tekin, N., Parlar, M., & Ercan, Ö. (2020). Emekli Bireylerin Bir Serbest Zaman Etkinliği Olarak Fiziksel Aktivitelere Dair Görüşleri: Türkiye'nin En Yaşlı ve Mutlu İli Sinop Örneği. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 50-58.
- Turhan, S. (2019). Yaşlılarda Rekreatif Etkinliklerden Core Egzersiz Programının Bazı Fiziksel Uygunluk ve Psikolojik Parametreler Üzerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982. https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf [27.11.2021].
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu. Ankara: EYHGM.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2015). Türkiye'de Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020, THSKKHYSÖDB, Ankara.

- TÜİK. (18-Mart-2020). İstatistiklerle Yaşlılar, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2020-37227> [27.12.2021].
- Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı. <https://www.aile.gov.tr/media/33629/yaslanma-2002-uluslararası-eylem-plani.pdf> [11.11.2021].
- Yıldırım, E. (2008). Yaşlı Bayanlarda Fiziksel ve Rekreatif Aktivitenin Yalnızlık Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Yurcu, G., Kasalak, M. A., & Akıncı, Z. (2017, Ekim 13-15). Yaşlı Bireylerde Rekreatif Faaliyetlere Katılımı Etkileyen Faktörler. (Conference presentation) 7th International Conference of Strategic Research on Social Science and Education, 2017, Antalya, Turkey.
- Yüksel, Y. M., Dinçer, F., Büyükköse, T. H., & Lale, Z. H. (2014). Yaşlıların Boş Zaman Değerlendirmesi Üzerine Bir İnceleme. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 104-114.

Akademisyenlerin Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeylerine Yönelik Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan KAN SÖNMEZ*

Harran Üniversitesi
neslihankan@harran.edu.tr
Orcid: 0000-0001-6198-8129

Özet

Sanayi devriminden bu yana insanoğlunun yaşam tarzı çarpıcı biçimde değişmiştir. Bu değişim sonucunda ortaya çıkan yoğun iş yükü, rutin yaşam tarzı ve çevresel zorunluluklar, bireyleri ve toplumu öyle bir şekilde etkilemiştir ki günümüzde bireylerin beden ve ruh sağlıklarını geri kazanmaları ve korumaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Günümüzde modern toplumların bu ihtiyacı rekreatif faaliyetlerle karşılanmaktadır (Başoğlu, 2013). Rekreatif faaliyetler temel olarak bir bireyin veya grubun boş zamanlarını daha ilginç, daha eğlenceli ve kişisel olarak daha tatmin edici hale getirmek için yapmayı seçtiği tüm faaliyetlerdir. Her yaştan ve her gruptan bireyin psikolojik, sosyal ve fiziksel refahı için temel bir ihtiyaçtır (Pacm, 2008). Bireylerin rekreatif faaliyetlere katılımının yüksek olması, hem bireysel anlamda hem de örgütler açısından çeşitli olumlu sonuçlar doğuracaktır. Mutluluk, yaşam kalitesi, yaşam doyumu, öznel iyi oluş, yaratıcılık, iş performansı ve örgütsel bağlılıkta artış; yalnızlık, iş stresi, örgütsel sessizlik ve tükenmişlikte düşüş bu olumlu sonuçlardan bazılarıdır. Bu kazanımların akademisyenler tarafından elde edilebilmesi için rekreatif faaliyetlere katılımının desteklenmesi önemlidir. Bu bağlamda araştırmada akademik personelin rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin belirlenerek bireysel özelliklerine göre bir karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak kullanılan anket Harran Üniversitesinden toplam 239 akademisyene uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, akademisyenlerin genel olarak rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri oldukça düşük bulunmuş olup, en fazla katılım gösterilen rekreatif faaliyetler kitap, dergi ve gazete okumak, yürüyüş, internette vakit geçirmek, parka gitmek ve piknik yapmak şeklinde sıralanmıştır. Bununla birlikte, erkekler kadınlardan, bekarlar evlilerden, yaşı ve kıdemi düşük olanlar daha yüksek olanlardan daha fazla rekreatif faaliyetlere katılım göstermektedirler.

Anahtar kelimeler: Rekreatif Faaliyet, Akademisyenler, Üniversite.

Abstract

Human beings' way of life has changed dramatically since the industrial revolution. Heavy workload, routine lifestyle and environmental obligations resulted from this change have affected people and society to the extent that it is necessary for individuals to recover and maintain their physical and mental health. Today, this need of modern societies is provided by reactive activities (Başoğlu, 2013). Recreational activities mainly refer to all activities chosen by an individual or group in order to make their spare time more interesting, more entertaining and more satisfying. It is a need for psychological, social and physical well-being of individuals of all ages and groups (Pacm, 2008). High participation of individuals into recreational activities will result in positive conclusions in terms of individual and organizational respects. Some of these positive conclusions are as follows: happiness, life quality, life satisfaction, subjective well-being, creativity, increase in job performance and organizational commitment, decrease in loneliness, job stress, organizational silence and burnout. It is of importance for academics to be supported for participation in such activities so that they can obtain these achievements. Accordingly, this study aimed to determine the participation levels of academic staff in recreational activities and to make a comparison according to their individual characteristics. The questionnaire utilized as data collection tool in this research was administered on 239 academics in Harran University. Obtained data were analyzed by descriptive statistics, t-test and analysis of variance. The investigation concluded that the participation levels of the academicians in recreational activities were generally quite low, and the most participated recreational activities were ranked as reading books, magazines and newspapers,

* **Sorumlu yazar:** *Neslihan Kan Sönmez*

walking, spending time on the internet, going to a park and having a picnic. In addition, it was found out that men participate more in recreational activities than women, singles than married people, and people with lower age and seniority than those with higher seniority.

Keywords: Recreation, Leisure, Recreational Activity, Academic, University.

GİRİŞ

1. Kavramsal Çerçeve

Boş zaman nedir? Boş zamanın evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Edginton vd. (2006)'ne göre boş zaman yanıltıcı bir kavramdır. Anlamı yüzyıllardır filozoflar, araştırmacılar, akademisyenler, sosyologlar ve rekreasyonel liderler tarafından halen tartışılmaktadır (Sklar vd., 2014).

Boş zaman, insanların yaşam kalitesi için önemlidir. Bu nedenle, boş zamanın tam olarak neyi ifade ettiği ve nasıl etkileri olduğunu anlamak gerekir. De Grazia (1962)'nin da belirttiği gibi, boş zamanın tam olarak neyi ifade ettiği bireyler tarafından bilinmediği takdirde onlar için boş zaman olamaz.

Boş zaman en yalın haliyle “çalışma dışı zaman” veya “işten kalan zaman” olarak açıklanabilir çünkü boş zaman, bir bireyin kendisine ayırdığı zamanı ifade eder. Diğer bir ifadeyle boş zaman, bireyin yapmak zorunda olduğu kişisel, ailevi, mesleki ve sosyal sorumluluklarını yerine getirdikten sonra kalan zamanı içerir (Çelik & Dalbudak, 2021). Boş zamanı bireyin özgürce kullanabileceği zaman dilimi (Broadhurst, 2001), ya da bireyin kendisi ve başkaları için tüm yükümlülüklerden kurtulduğu ve kendi iradesiyle seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zaman dilimi (Tezcan, 1993) olarak ifade etmek mümkündür. De Grazia (1962) boş zamanı açıklarken zamanın varoluş, geçim ve boş zaman bileşenlerine ayrılabilmesini öne sürmüştür. De Grazia (1962)'ya göre varoluş, bireyin varlığını sürdürmek için gerçekleştirdiği eylemleri ifade eder. Buna uyku, yemek yeme ve hayatlarını sürdürmek için yapmaları gereken diğer aktiviteler dahildir. Geçim, bireyin yaşamını desteklemek için gerçekleştirdiği faaliyetleri ifade eder. Bireyin yiyecek, barınma, giyim ve diğer faaliyetleri için destek aldıkları kaynaktır. Boş zaman, bireyin serbest zamanlarının tadını çıkarması için var olan zamanı ifade eder (Edginton vd., 2018).

Rekreasyon, bireyin boş zamanlarında veya varoluş ile geçim saatleri dışında gerçekleştirdiği faaliyetlerle ilgilidir. Bu nedenle, genellikle boş zaman etkinliği olarak adlandırılır (Gulam, 2016). Bu boş zaman etkinlikleri, bireyin boş zamanlarında dinlenmek ya da eğlenmek amacıyla gönüllü olarak yaptığı her türlü faaliyeti içerir (Karaküçük, 2005).

Rekreasyon kavramını tanımlamak boş zaman kavramı kadar zor değildir (Edginton vd., 2006). Rekreasyon terimi iki Latince kelimeden (recreatio ve recreare) türetilmiştir. Bu iki terim yenilemek ve eski haline getirmek anlamına gelir (Edginton vd., 2018). Gulam (2016) rekreasyonu, yorgunluktan kurtulmayı sağlayan bir beden ve zihin aktivitesi olarak tanımlanmıştır. Bir iş yapmaya veya bir aktiviteyi düzenli olarak birkaç saat yapmaya devam ettiğinde, bu bireye fiziksel ve zihinsel yorgunluk verir. Rekreatif faaliyet bireyi yorgunluk hissinden kurtarır, enerjisini geri kazandırır, neşe ve ferahlık duygusunu artırır (Gulam, 2016).

Rekreasyon önemli bir boş zaman değerlendirme aracı, yenilenme ve dinlenme aracı olmanın yanı sıra, bireyler için aynı zamanda önemli bir iletişim ve etkileşim aracıdır. Mevcut bilgi ve becerilerini

artırmasına olanak tanıyan bir öğrenme aracıdır. Sağlığını koruyan bir fiziksel gelişim aracıdır. Bununla birlikte rekreasyon toplumsal dayanışma ve bütünleşme aracıdır. Demokratik toplum oluşturma aracıdır. Ekonomik istihdam aracıdır. Sosyal sınıf sembolüdür. Kendini ifade etme biçimidir (Meriç, 2021). Bu yönleriyle rekreasyon, geniş bir faaliyet yelpazesini içerir (Edginton vd., 2018). Bu faaliyetler Gulam (2016) tarafından fiziksel faaliyetler (spor, fiziksel egzersiz, yürüyüş, jimnastik, akrobasi vb.), zihinsel ve entelektüel faaliyetler (münazaralar, santraç, tartışma grupları, vb.) öz savunma faaliyetleri (izcilik vb.), kültürel ve sosyal faaliyetler (drama, müzik, varyete programı, dans, dini-sosyal ve ulusal festival organizasyonları vb.), sanat ve zanaat faaliyetleri (çizim, boyama, marangozluk, iğne işi, nakış vb.) açık hava etkinlikleri (turistik gezi ve ziyaretler, kampçılık ve dağcılık vb.), hobiler (pul koleksiyonculuğu, fotoğrafçılık, çömlekçilik ve heykeltıraşlık vb.) olmak üzere yedi başlık altında ele alınmıştır.

Rekreasyon şemsiyesine gerçekten neyin uyduğu konusunda bazı farklı görüşler vardır. Rekreasyon ve rekreatif faaliyetlerin kategorilerinin sınırlarını net bir şekilde çizmek ve gerçekten rekreasyonun ne olduğuna karar vermek önemlidir. Örneğin profesyonel bir futbolcu bu sporu maddi kazanımlara dayalı olarak gerçekleştirir; yani tamamen onun işinin bir parçasıdır. Öte yandan aynı futbolcu boş zamanlarında arkadaşlarıyla sadece eğlence, rahatlama ve sosyalleşme amacıyla futbol oynayabilir. Bu sefer, bu oyun bir rekreatif faaliyettir. Ayrıca o futbol maçını izleyen birinin pasif bir şekilde rekreatif faaliyette bulunduğunu da söylemek mümkündür. Bir müzik öğretmeni, öğrencilerine resmi okul saatinden sonra gayri resmi gitar derslerine katılmalarını önerebilir. Öğrenciler isteğe bağlı ve gönüllü olarak bu derslere sadece eğlenmek ve sosyalleşmek için katılabilirler. Bu isteyerek ve gönüllü katılım gerçekten de bir rekreatif faaliyet oluşturur. Ancak aynı öğretmen okul sonrası gitar derslerine öğrencilerin katılması gerektiğini beyan ederse, bu dersler zorunlu eğitime dönüşür. Bu anlamda öğrencilerin özgür iradeleri engellenmiştir ve öğrenciler gitar dersini almakla yükümlüdürler. Dolayısıyla verilen bu gitar dersi artık bir rekreatif faaliyet değildir (Jenny, 1956).

Gulam (2016), katılımcıların rekreasyon deneyimini tam olarak hissedilmesi için, rekreasyonun bazı özellikleri taşıması gerektiğini savunur. İlk olarak rekreatif faaliyetin bireyin boş zamanlarında yapılması gerekir. Birey kendi tercih ettiği rekreasyon etkinliğini seçmiş olmalıdır. Herhangi bir zorlama olmamalıdır. Yapılan faaliyet, bireye anında ve doğrudan memnuniyet getirmelidir. Yapılan faaliyet birey için sıkıcı değil eğlenceli olmalıdır. Rekreatif faaliyet yapıcıdır. Katılımcıya fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal veya başka bir şekilde zararlı değildir. Kişinin daha iyi entegre bir birey olmasına yardımcı olur. Yapılan faaliyet sosyal olarak kabul edilebilir niteliktedir ve katılımcılar için bireysel olarak faydalıdır.

Rekreasyonun bahsedilen bu özelliklerinden kaynaklı olarak bireye, yaşadığı topluma sağladığı bazı faydalar vardır (Farrell & Lundegren, 1999; Karaküçük & Akgül, 2016; Hacıoğlu vd., 2015; Altunöz & Kavlak, 2021). Öncelikle rekreasyon boş zamanda gerçekleştirildiği için bireyi, boş zamanda gerçekleştirdiği bir diğer davranış biçimi olarak atipik davranışlardan uzak tutar. İlgili literatürde

rekreasyonel faaliyetlere katılımın madde bağımlılığı, alkol kullanımı, şiddet eğilimi, cinayet vakaları vb. davranışları azalttığını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Akoğlan-Kozak, 2017). Bu bağlamda hem toplum huzurunun korunması hem de toplumsal sağlığın gelişmesi açısından yararlıdır. Rekreasyon gönüllülük esasına dayandığı için bu süreçte özgür olan birey katıldığı faaliyetten haz ve neşe duyar, mutlu olur. Dolayısıyla bireyde psikolojik bir rahatlama sağlar. Rekreasyon kişiler arası farklılıklardan etkilenmediği için hiç bir bireye katılım kısıtlaması yoktur. Faaliyetlerde her bireye eşit katılım fırsatı sağlanır. Bu sayede toplumsal birlik ve mutluluk desteklenir. Rekreasyon gelir getirici hiçbir faaliyeti kapsamadığı için birey bu süreçte herhangi bir maddi kayıp yaşamayacağını bilir ve kendisini daha özgür hisseder. Rekreasyon her türlü açık ve kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilen, esnek faaliyetleri içerir. Diğer bir ifadeyle; rekreatif faaliyetler her ortam ve şartlarda yapılabilmektedir. Bu durum rekreatif faaliyetlerdeki çeşitliliğin bir sonucudur. Çeşitliliğin çok olması bireyin yeni alanlara ilgi duymasına ve çok çeşitli faaliyetlere katılmasına olanak tanır. Böylece, birey kişisel ve sosyal olarak bazı özelliklerini geliştirir. Rekreasyon, toplum kültürü ve değerlerine uygun olan faaliyetleri içerdiği için, kültür aktarımı sağlanarak toplumsal bilinç korunmaktadır. Rekreatif faaliyetler içeriği itibariyle bireyin kendisini ifade edebilme ve bireysel yaratıcılığını ortaya koyabilmesine olanak tanır. Rekreasyon bireye ve yaşadığı topluma sağladığı bu faydalardan dolayı günümüzde giderek artan bir değer olarak görülmektedir (Çelik & Dalbudak, 2021).

2. İlgili Araştırmalar

Bireylerin rekreatif faaliyetlere katılımı yerli-yabancı literatürde birçok araştırmaya konu olmuştur. Örneklemini Batman Üniversitesi'nde görev yapan 253 akademik personelin oluşturduğu araştırmasında Ortaç (2019), rekreatif faaliyetlere katılım düzeyi yükseldikçe akademisyenlerin mutluluk ve yaşam kalitesinde pozitif yönde artış olduğunu saptamıştır. Demirbaş (2020) tarafından Şırnak İdil İlçesinde görev yapan 567 öğretmen üzerinde yürütülen araştırmada, rekreasyonel aktivitelere katılım sıklığı ile mutluluk ve yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cabbaroğlu (2019)'nun Muğla'da sportif rekreasyon etkinliği olarak zumba ve pilates kurslarına devam eden 250 kadına yönelik yaptığı çalışmada, katılımcıların rekreasyonel etkinliklere katılım sıklıklarının mutluluk ve yaşam doyumu düzeylerine pozitif etkileri olduğu belirlenmiştir. Eime vd. (2010)'nin 2345 kadın örnekleminde ele aldığı araştırmada, rekreatif faaliyetlerden kulüp sporları, jimnastik ve yürüyüşe katılanların yaşam doyumu ve yaşam kalitesinin arttığı tespit edilmiştir. Salihoğlu (2016) İstanbul İli örneğinde ele aldığı çalışmada rekreatif faaliyetlere katılımın bireylerin yaşam kalitesini artırdığını saptamıştır. Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İngiltere olmak üzere 4 farklı ülkeden 936 bireyin katıldığı araştırmasında Gönülateş (2016), katılımcıların rekreasyonel katılım sıklığı arttıkça, yaşam kalitesinin de doğru orantılı olarak arttığı sonucuna ulaşmıştır. Silverstein & Parker (2002) tarafından 324 katılımcı örnekleminde ele alınan on yıl süren çalışmada, rekreatif faaliyetlere katılım miktarının korunması ve

artışı ile yaşam kalitesinin korunduğu ve arttığı tespit edilmiştir. Kanada’da Western Üniversitesi’nde öğrenim gören 324 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmalarında Ellis vd. (2002), kampüs rekreatif faaliyetlerine katılım ile yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Şen (2019)’in Balıkesir’de ortaöğretim kurumlarında görev yapan 400 öğretmen üzerinde yürüttüğü araştırma bulgulara göre; fiziksel aktivitelere katılım yaşam mutluluğunda pozitif yönlü bir etki yaratırken grup aktivitelere katılım negatif yönlü bir etki yaratmaktadır. Güven & Yavuz (2018) tarafından Eskişehir belediyesinde 412 çalışan örnekleminde ele alınan çalışmada rekreasyonel aktivitelere katılım düzeyinin yükselmesine paralel olarak mutluluğun olumlu şekilde etkilendiği tespit edilmiştir. Demirbulat & Avcıkurt (2015)’un araştırmasında rekreatif etkinlikler kapsamında gerçekleştirilen seyahat ve turizm faaliyetleri ile ilgili deneyimlerin turistlerin mutluluğu üzerinde pozitif bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Brajsa-Zganec vd. (2011) tarafından 4000 Hırvat vatandaşı üzerinde yürütülen araştırmada boş zaman etkinliklerine katılımın öznel iyi oluşa katkıda bulunduğu ortaya konulmuştur. Schulz vd. (2017)’nin 402 katılımcıdan oluşan bir örnekleme yaptıkları çalışmada, sosyal faaliyetlere ve spora ilgi ve katılımın öznel iyi oluşla güçlü ve pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu (farklı boyutlarda) tespit edilmiştir. Benzer şekilde Green vd. (2000); Hurtes vd. (2000); Allen vd. (2006); Björk vd. (2008); Vella vd. (2015)’nin araştırmalarında da rekreatif faaliyetlerin öznel iyi oluş üzerindeki pozitif etkisi tespit edilmiştir. Uçar (2018) 311 öğrenci örnekleminde ele aldığı araştırmasında, rekreatif faaliyetlere katılan bireylerin daha az yalnızlık duygusu ve sosyal anksiyete durumu yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Örgütsel davranış açısından rekreatif faaliyetlere katılımı inceleyen araştırmalarda mevcuttur. Küçük (2015)’ün 4-5 yıldızlı otel işletmelerinde görev yapan 407 işgören üzerinde yürüttüğü araştırmada rekreatif etkinliklere katılım arttıkça işgörenlerin iş performansının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Pakistan’da medikal sektöründe görev yapan 366 işgören örnekleminde ele aldığı araştırmada Shadid (2017), tıbbi mümessillerin performansları ile boş zaman etkinliği olarak kapalı alan oyunları arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki saptamıştır. Tezcan (2007) tarafından 441 işgörene yönelik yürütülen araştırma bulgularına göre; rekreatif faaliyetlerden spor ve sosyal etkinliklere katılan işgörenlerin iş stresi azalırken, iş performansı ise artmaktadır. Bununla birlikte rekreatif faaliyetlere katılım düzeyinin iş performansı üzerinde etkisi bulunmadığını ortaya koyan araştırmalarda mevcuttur (Şen 2019). Canbolat (2019)’ın Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden birer il olmak üzere toplamda 7 ilde hizmet sektöründe görev yapan 388 işgören üzerinde gerçekleştirdiği araştırma bulgularına göre; işgörenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyinin düşmesi çeşitli nedenlerle sessiz kalmayı tercih etmelerine neden olmaktadır. Ahmad & Bakar (2003)’ün Malezya’da işgörelere yönelik gerçekleştirdikleri araştırmada, işyerinde fiziksel aktivitelere katılımın işgörenlerin örgütsel bağlılığını artırdığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Cunningham & Mahoney (2004) tarafından 264 üniversite çalışanı örnekleminde ele alınan araştırma bulgularına göre; fiziksel aktivitelere katılım ile örgütsel bağlılık pozitif yönlü bir ilişki içerisindedir. Küçük (2017)’ün 402 işgören örnekleminde ele

aldığı araştırmasında rekreatif faaliyetlerin katılımcıların yabancılaşma düzeylerini azaltan olumlu bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Örneklemi 81 akademik personelin oluşturduğu araştırmasında Sane vd. (2012), akademisyenlerin katıldıkları işyeri fiziksel aktiviteleri ile tükenmişlik arasında orta düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Freitas vd. (2014)'nin yapmış oldukları araştırmada, uzman bir eğitmen tarafından fiziksel aktivite uygulanan katılımcıların aktivite öncesi ve sonrası tükenmişlik düzeyi karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık olmadığı ortaya konulmuştur.

Yukarıdaki literatür bilgilerinden hareketle, rekreatif faaliyetlere katılımın mutluluk, yaşam kalitesi, yaşam doyumu, öznel iyi oluş, yalnızlık, iş performansı, iş stresi, örgütsel sessizlik, örgütsel bağlılık, tükenmişlik gibi hem bireysel hem de örgütsel etkilere sahip olduğu görülmektedir (Green vd., 2000; Hurtes vd., 2000; Ellis vd., 2002; Silverstein & Parker, 2002, Ahmad & Bakar, 2003, Cunningham & Mahoney, 2004; Allen vd., 2006; Tezcan, 2007; Björk vd., 2008; Eime vd., 2010; Brajsa-Zganec vd., 2011; Sane vd., 2012; Freitas vd., 2014; Bretland & Thorsteinsson, 2015; Demirbulat & Avcıkurt, 2015; Küçük, 2015; Vella vd., 2015; Gönülateş, 2016; Salihoğlu, 2016; Küçük, 2017; Schulz vd., 2017; Shadid, 2017; Güven & Yavuz, 2018; Uçar, 2018; Cabbaroğlu, 2019; Ortaç, 2019; Şen, 2019; Demirbaş, 2020). Bu kazanımların akademisyenler tarafından elde edilebilmesi için rekreatif faaliyetlere katılımlarının desteklenmesi önemlidir. Buna rağmen örneklem grubu olarak akademisyenleri ele alan araştırmalara nispeten daha az rastlanması nedeniyle, bu araştırmada akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerini belirlemek ve bu faaliyetleri onların bireysel özelliklerine göre karşılaştırmak amaçlanmıştır.

3. Yöntem

Bu araştırmanın evreni Türkiye'deki akademisyenlerden oluşmakta olup Harran Üniversitesinde görev yapan 239 akademisyen örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Birinci bölümde akademisyenlerin bireysel özelliklerini belirlemek amaçlanırken, ikinci bölümde ise Alberta Recreation Survey (2013) çalışmasına dayanarak Şen (2019) tarafından hazırlanan Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyi Formu kullanılmıştır. Rekreatif faaliyetlerin 6 farklı başlık altında toplandığı formda fiziksel faaliyetler 13, açık alan faaliyetleri 14, grup faaliyetleri 5, kültürel faaliyetler 5, hobiler 11 ve diğer faaliyetler 8 olmak üzere toplam 56 faaliyete yer verilmiştir. Akademisyenlerin faaliyetlere katılım düzeyi 5'li Likert derecelendirmesinde "1=Asla", "2=Nadiren", "3=Ara-Sıra", "4=Genellikle", "5=Çok Sık" şeklinde değerlendirilmiştir. Akademisyenlerin bireysel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları ile sunulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçekteki her bir faaliyet için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Diğer taraftan, katılımcıların rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin bireysel özelliklere göre karşılaştırılmasında veriler normal dağılıma uyduğu için t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21.0 for Windows programı kullanılarak analiz edilmiştir.

4. Bulgular

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan toplam 239 akademisyenin bireysel özelliklerine ilişkin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. %50,2’si kadınlardan, %49,8’i de erkeklerden oluşurken, %24,3’ü bekar ve %75,7’si evlidir. Katılımcıların %59,8’i 35 yaş ve altında, %33,9’u 36-50 yaş aralığında ve %6,3’ü de 51 yaş ve üzerindedir. Ankete katılan akademisyenlerin %18,4’ü Prof. Dr. ve Doç. Dr. ünvanına sahipken, %49,4’ü Dr. Öğretim Üyesi, %17,6’sı Araştırma Görevlisi ve %14,6’sı da Öğretim Görevlisidir. Katılımcıları %39,3’ü 10 yıl ve daha az süredir, %38,5’i 11-15 yıldır, %16,7’si 16-20 yıldır ve %5,4’ü de 21 yıl ve daha fazla süredir üniversitede çalışmaktadırlar.

Tablo 1: Katılımcıların bireysel özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	120	50,2
	Erkek	119	49,8
Medeni Durum	Bekar	58	24,3
	Evli	181	75,7
Yaş	35 ve altı	143	59,8
	36-50	81	33,9
	51 ve üzeri	15	6,3
Öğrenim Durumu	Prof. Dr. Doç.Dr.	44	18,4
	Dr.Öğr.Üyesi	118	49,4
	Arş.Gör.	42	17,6
	Öğr.Gör.	35	14,6
Kıdem	10 yıl ve altı	94	39,3
	11-15 yıl	92	38,5
	16-20 yıl	40	16,7
	21 yıl ve üzeri	13	5,4
Toplam		239	100,0

Katılımcıların rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’de sunulmuştur. Akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri genel olarak 5’li Likert derecelendirmesinde oldukça düşük bulunmuş olup, kültürel faaliyetler ($\bar{X}=2,38$) ve diğer faaliyetlerin ($\bar{X}=2,44$) fiziksel, açık alan, grup ve hobi faaliyetlerine göre daha yüksek düzeyde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Tablo 2’deki bulgulara göre fiziksel faaliyetlerden en fazla katılım gösterilen rekreatif faaliyet yürüyüş ($\bar{X}=3,65$) olurken bunu yüzme ($\bar{X}=2,46$), yoga/plates ($\bar{X}=2,07$) ve koşu ($\bar{X}=2,05$)

izlemektedir. En düşük düzeyde yapılan fiziksel faaliyetler ise buz pateni ($\bar{X}=1,42$) ve judo/karete gibi dövüş sanatlarıdır ($\bar{X}=1,45$). Açık alan faaliyetlerinde en fazla katılım gösterilen rekreatif faaliyet parka gitmek ($\bar{X}=3,18$) ve piknik yapmak ($\bar{X}=3,17$) olurken, okçuluk ($\bar{X}=1,23$), aletli dalış ($\bar{X}=1,29$) ve golf ($\bar{X}=1,33$) en düşük düzeyde yapılan rekreatif faaliyetler olmuşlardır. Grup faaliyetlerinde futbolun ($\bar{X}=2,13$) diğer oyunlara göre daha çok gerçekleştirilen rekreatif faaliyet olduğu tespit edilmiştir.

Akademisyenlerin kültürel faaliyetlerden en çok gerçekleştirdikleri rekreatif faaliyetler fuar ve festival etkinlikleri ($\bar{X}=2,97$) ile müze ziyaretleri ($\bar{X}=2,86$) olurken en az dans faaliyetinin ($\bar{X}=1,45$) yapıldığı belirlenmiştir. Ankete katılan akademisyenlerin genel olarak en büyük hobileri zevk için yemek yapmak ($\bar{X}=2,78$) ve şarkı söylemektir ($\bar{X}=2,26$). Diğer rekreatif faaliyetler içerisinde katılımcıların en çok gerçekleştirdiği faaliyetlerin sırasıyla kitap, dergi ve gazete okumak ($\bar{X}=3,75$), internette vakit geçirmek ($\bar{X}=3,55$) ve televizyon seyretmek ($\bar{X}=2,86$) olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri

REKREATİF FAALİYETLER	\bar{X}	SS	REKREATİF FAALİYETLER	\bar{X}	SS
<u>FİZİKSEL FAALİYETLER</u>	1,91	0,27	<u>KÜLTÜREL FAALİYETLER</u>	2,38	0,78
Aerobik/ Fitness	1,79	0,76	Dans	1,45	0,50
Badminton	1,54	0,59	Konser	2,33	1,14
Bisiklet	1,92	0,77	Müze ziyareti	2,86	1,07
Jimnastik	1,60	0,66	Tiyatroya gitmek	2,33	1,01
Buz pateni	1,42	0,49	Fuar ve festival etkinlikleri	2,97	1,15
Yüzme	2,46	1,27	<u>HOBİLER</u>	1,77	0,30
Koşu	2,05	0,84	Resim yapmak	1,67	0,69
Tırmanış	1,67	0,69	Yazmak (şiir, öykü, deneme)	1,76	1,08
Yürüyüş	3,65	0,86	Şarkı söylemek	2,26	1,24
Tenis	1,65	0,64	Müzik aleti çalmak	1,64	0,99
Masa tenisi	1,54	0,78	Fotoğrafçılık	1,89	1,00
Dövüş sanatları	1,45	0,50	Ağaç işleri	1,48	0,61
Yoga/plates	2,07	1,23	El işleri yapmak	1,53	0,57
<u>AÇIK ALAN FAALİYETLERİ</u>	1,73	0,29	Çiçek düzenleme	1,73	0,99
Okçuluk	1,23	0,42	Çömlekçilik ve heykeltıraşlık	1,27	0,45
Arazi araçları kullanmak	1,47	0,81	Koleksiyonculuk	1,50	0,61
Kuş gözlemciliği	1,50	0,69	Zevk için yemek yapmak	2,78	1,39

Bahçecilik	2,00	1,14	<u>DİĞER FAALİYETLER</u>	2,44	0,58
Parka gitmek	3,18	0,80	İnternette vakit geçirmek	3,55	0,80
Dağ tırmanışı	1,65	0,84	Video oyunları	1,80	0,97
Balık tutmak	1,48	0,59	Satranç	1,91	0,75
Golf	1,33	0,47	Masa/ kart oyunları	1,82	1,02
Aletli dalış (Scuba diving)	1,29	0,46	Televizyon seyretmek	2,86	1,28
Kayak	1,44	0,59	Kitap, dergi ve gazete okumak	3,75	1,05
Kamp yapmak	1,51	0,64	Seyirci	2,16	1,33
Avcılık	1,44	0,50	Kulüp toplantıları	1,67	0,72
Ata binmek	1,53	0,59			
Piknik yapmak	3,17	0,95			
<u>GRUP FAALİYETLERİ</u>	1,69	0,44			
Paintball	1,50	0,62			
Voleybol	1,62	0,72			
Basketbol	1,63	0,64			
Bowling	1,56	0,64			
Futbol	2,13	1,31			

Katılımcıların rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin bireysel özelliklere göre karşılaştırılmasına yönelik t testi ve varyans analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur. Buna göre akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri bütün bireysel özellik değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($P < 0,05$). Gruplara ilişkin ortalama değerleri incelendiğinde, erkeklerin ($\bar{X}=1,99$) kadınlardan ($\bar{X}=1,87$), bekarların ($\bar{X}=2,25$) evlilerden ($\bar{X}=1,83$), yaşı düşük olanların ($\bar{X}=1,97$) daha yüksek olanlardan ve kıdemi düşük olanların ($\bar{X}=2,07$) daha yüksek olanlardan rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, araştırma görevlisi ($\bar{X}=2,15$) ve Dr. öğretim üyeleri ($\bar{X}=2,00$) diğer akademisyenlere göre daha fazla rekreatif faaliyetlere katılım göstermektedirler.

Tablo 3: Katılımcıların rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin bireysel özelliklere göre karşılaştırılması

Değişkenler	Gruplar	\bar{X}	SS	P
Cinsiyet	Kadın	1,87	0,27	0,001*
	Erkek	1,99	0,23	

Medeni Durum	Bekar	2,25	0,20	0,000*
	Evli	1,83	0,18	
Yaş	35 ve altı	1,97	0,30	0,004*
	36-50	1,89	0,17	
	51 ve üzeri	1,77	0,07	
Öğrenim Durumu	Prof. Dr. Doç.Dr.	1,86	0,17	0,000*
	Dr.Öğr.Üyesi	2,00	0,22	
	Arş.Gör.	2,15	0,30	
	Öğr.Gör.	1,66	0,12	
Kıdem	10 yıl ve altı	2,07	,31	0,007*
	11-15 yıl	1,94	,13	
	16-20 yıl	1,93	,25	
	21 yıl ve üzeri	1,89	,09	

*P<0,01

5. Sonuç Ve Tartışma

Akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerinin belirlenerek bireysel özelliklerine göre bir karşılaştırma yapılmasının amaçlandığı bu çalışmaya Harran Üniversitesi'nde görev yapan 239 akademik personel katılmıştır. Araştırma sonucunda, akademisyenlerin genel olarak rekreatif faaliyetlere katılım düzeyinin oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Şen (2019) tarafından yürütülen çalışmada da akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılımının orta düzeyin altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde farklı örneklem gruplarında yürütülen bazı çalışmalar ise araştırmamızın bulgularıyla örtüşmemektedir. Örneğin Güven & Yavuz (2018)'un belediye çalışanlarına yönelik yaptığı çalışmada, katılımcıların rekreatif faaliyetlere orta düzeyde bir katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Karakan vd. (2021)'nin çalışmasında ise yerel halkın rekreatif faaliyetlere katılım oranının oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Bireylerin rekreatif faaliyetlere katılım motivasyonu sahip oldukları boş zaman süresinden etkilenmektedir. Daha fazla boş zamana sahip olanların rekreatif faaliyetlere ilgi ve katılımı daha yüksektir. Üstün (2013); Güngörmüş vd. (2018) ve Öztaş (2018)'in çalışmalarında elde edilen bu bulgu doğrultusunda akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyinin düşük olma nedenlerinden biri olarak boş zaman yetersizliği belirtilebilir. Bu bağlamda, akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilmeleri için iş yüklerinin azaltılması ve çalışma saatlerinin düzenlenmesi önerilebilir. Ayrıca akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere ilgi ve katılım düzeyini artırmaya yönelik uzman kişilerce verilen danışmanlık hizmetlerinden yararlanmaları sağlanabilir. Üniversite yönetimi tarafından sunulan bu hizmetlerin bir maliyetten çok bir yatırım olarak görülmesi gerekmektedir. Çünkü

rekreatif faaliyetlere katılım arttıkça, hem bireysel anlamda hem de örgütler açısından çeşitli olumlu sonuçlar ortaya çıkacaktır. Mutluluk, yaşam kalitesi, yaşam doyumu, öznel iyi oluş, iş performansı ve örgütsel bağlılıkta artış; yalnızlık, iş stresi, örgütsel sessizlik ve tükenmişlikte düşüş bu olumlu sonuçlardan bazılarıdır (Green vd., 2000; Hurtes vd., 2000; Ellis vd., 2002; Silverstein & Parker, 2002, Ahmad & Bakar, 2003, Cunningham & Mahoney, 2004; Allen vd., 2006; Tezcan, 2007; Björk vd., 2008; Eime vd., 2010; Brajsa-Zganec vd., 2011; Sane vd., 2012; Freitas vd., 2014; Bretland & Thorsteinsson, 2015; Demirbulat & Avcıkurt, 2015; Küçük, 2015; Vella vd., 2015; Gönülateş, 2016; Salihoğlu, 2016; Küçük, 2017; Schulz vd., 2017; Shadid, 2017; Güven & Yavuz, 2018; Uçar, 2018; Cabbaroğlu, 2019; Ortaç, 2019; Şen, 2019; Demirbaş, 2020).

Bu araştırmada bununla birlikte en fazla katılım gösterilen rekreatif faaliyetler kitap, dergi ve gazete okumak, yürüyüş, internette vakit geçirmek, parka gitmek ve piknik yapmak olarak belirlenmiştir. Buna göre akademisyenlerin aerobik/fitness, badminton, bisiklet, jimnastik, buz pateni, yüzme, koşu, tırmanış, tenis, masa tenisi, dövüş sanatları ve yoga/plates gibi diğer fiziksel faaliyetlere katılım düzeyi yürüyüşe göre düşüktür. Akademisyenler açık alan faaliyetlerinden okçuluk, atv ve arazi araçları kullanma, kuş gözlemciliği, dağ tırmanışı, balık tutma, golf, scuba diving, ata binme, kamp yapma, avcılık ve kayağa, piknik yapma ve parka gitmekten daha az katılım göstermektedir. Video oyunları, santraç, masa/kart oyunları ve kulüp toplantıları gibi diğer faaliyetler akademisyenler tarafından internette vakit geçirme, kitap, dergi ve gazete okumaya göre daha az tercih edilmektedir. Grup faaliyetleri (paintball, voleybol, basketbol, bowling, futbol), kültürel faaliyetler (dans, konser, müze ziyareti, tiyatro, fuar ve festival) ve hobiler (resim yapmak, yazmak, şarkı söylemek, müzik aleti çalmak, fotoğrafçılık, marangozluk, oymacılık, el işleri yapmak, çiçek düzenleme, çömlekçilik ve heykeltraşlık, koleksiyonculuk) ise tüm alt faaliyetlerde akademisyenlerin katılım düzeyinin az olduğu rekreatif faaliyetler arasındadır. Buna bağlı olarak; akademisyenlerin yürüyüş dışındaki fiziksel faaliyetleri de tercih etmesi gerektiği söylenebilir. Çünkü fiziksel faaliyetler, psikolojik ve fiziksel sağlığın en önemli destekleyicilerinden biridir. Bu faaliyetler organların sağlıklı büyümesini, gelişmesini ve beden sağlığının korunmasını sağlamaktadır (Orhan, 2019). Fiziksel faaliyetlere katılım ayrıca çeşitli hastalıkların önlenmesinde ve tedavisin de de destekleyici bir unsur olarak kullanılmaktadır (Meriç, 2021). Fiziksel aktivitelere katılan bireyler aynı zamanda bir sosyalleşme süreci içinde yer aldığı için psikososyal açıdan da gelişim göstermektedir (Küçük & Koç, 2004). Akademisyenlerin piknik yapma ve parka gitme dışındaki açık alan faaliyetlerine de katılması önemlidir. Bunlar bireyi fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı ve zinde tutan, sosyal ilişkilerini ve iletişimini güçlendirmesine olanak tanıyan faaliyetlerdir. Bununla birlikte grup faaliyetleri, kültürel faaliyetler ve hobilerin de akademisyenlerin tercih etmesi gereken rekreatif faaliyetler olduğu ifade edilebilir. Çünkü grup faaliyetleri bireyin yalnızlık duygusunu azaltan, sosyalleşmesini sağlayan, kültürel faaliyetler mevcut bilgi ve becerilerini artırmasına olanak tanıyan, hobiler ise bireysel yaratıcılığını ön plana çıkaran ve sanatsal becerilerini geliştiren faaliyetlerdir (Şen, 2019). Görüldüğü

üzere rekreatif faaliyetler bireylerin fizyolojik, psikolojik veya sosyolojik anlamda ihtiyaç duyduğu gereksinimlere karşılık verebilen faaliyetlerdir, bu nedenle rekreatif faaliyetlere katılım sağlanması önemlidir.

Ayrıca araştırmada akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum ve kıdeme göre karşılaştırılmış olup anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre erkekler kadınlardan, bekarlar evlilerden, yaşı ve kıdemi düşük olanlar daha yüksek olanlardan daha fazla rekreatif faaliyetlere katılım göstermektedirler. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde kadın akademisyenlerin ve evli akademisyenlerin aile hayatında daha fazla sorumluluk üstlenmeleri rekreatif faaliyetlere katılım düzeylerini azaltabilmektedir. Yaşı ve kıdemi düşük, muhtemelen iş hayatında daha yeni olan akademisyenlerin daha fazla enerjilerinin ve serbest zamanlarının olmasından dolayı rekreatif faaliyetlere daha fazla katılım gösterdikleri söylenebilir. Katılımın düşük olduğu gruplarda katılımı artırmak için üniversite yönetimine akademisyenlerin bilinçlendirilmesi ve özendirilmesi, kampüs içerisinde rekreatif alanların iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi önerilebilir. İlgili literatürde demografik özelliklerin belirleyici rolüne ilişkin elde edilen diğer sonuçlara incelendiğinde Önaç vd. (2018)'nin öğrenciler üzerinde, Şen (2019)'in öğretmenler, Ortaç (2019)'ın akademisyenler üzerinde yürüttüğü çalışmalarda erkeklerin rekreatif etkinliklere daha çok katılım sağladığı belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar araştırmamızı doğrular niteliktedir. Buna karşılık Tütüncü vd. (2011)'nin üniversite öğrencilerine yönelik, Demirbaş (2020)'in öğretmenlere yönelik yaptıkları çalışmalarda ise kadınların katılımının fazla olduğu tespit edilmiştir. Yine Demirbaş (2020)'in çalışma sonucunda rekreatif etkinliklerine en çok katılım sağlayan 7 öğretmenler bekar durumdadır. Benzer şekilde Güven & Yavuz (2018) bekar belediye çalışanlarının katılım düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar araştırmamız ile paralellik göstermektedir. Ortaç (2019)'in çalışmasına göre akademisyenlerin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyi yaş değişkeninden etkilenmemektedir. Bu sonuç ise araştırmamız ile çelişmektedir.

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesi ulaşılabilen literatür; uygulama alanı ise Harran Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerle sınırlı tutulmuştur. Zaman ve maliyet kısıtı nedeniyle diğer üniversiteler bu araştırmada kapsam dışıdır.

Kaynakça

- Ahmad, K. Z., & AbuBakar, R. (2003).The association between training and organizational commitment among white-collar workers in Malaysia. *International Journal of Training and Development*, 7, 166-185.
- Akoğlan Kozak, M. (2017). Rekreatif liderlik ve turist liderliği, kavramlar ve kurallar üzerinden bir analiz. M. Akoğlan Kozak (Ed.), *Liderlik içinde*, (ss. 62-93), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Allen, L. R., Cox, J., & Cooper, N.L. (2006). The impact of a summer day camp on the resiliency of disadvantaged youths. *Journal of physical Education, Recreation & Dance*, 77(1), 17-23.

- Altunöz, Ö., & Kavlak, H. T. (2021). Rekreasyon ve rekreasyon ile ilişkili kavramlar. S. Meriç. (Ed.), *Rekreasyon sosyolojisi içinde*, (ss. 1-20), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Başoğlu, U.D. (2013). Relationships between participation in recreational activities and leadership behavior: A study on the secondary school students. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15(2), 100-106.
- Björk, J., Albin, M., Grahn, P., Jacobsson, H., Ardö, J., Wadbro, J., ... & Skarback, E. (2008). Recreational values of the natural environment in relation to neighbourhood satisfaction, physical activity, obesity and wellbeing. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 62(2), 1-7.
- Brajsa-Zganec, A., Merkas, M., & Sverko, I. (2011). Quality of life and leisure activities: How do leisure activities contribute to subjective well-being?, *Soc Indic Res*, 102, 81-91.
- Broadhurst R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*, London: GBR:Rotledge.
- Cabbaroğlu, M. (2019). *Sportif Rekreasyon Etkinliği Olarak Zumba ve Pilates'in Yaşam Doyumu ve Mutluluk Üzerine Etkisi (Muğla İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Canbolat, P. (2019). *İşgörenlere Yönelik Olarak Düzenlenen Rekreasyon Aktivitelerinin Örgütsel Sessizliğe Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cunningham, G. B., & Mahoney, K. (2004). Self-efficacy of part-time employees in university athletics: the influence of organizational commitment, valence of training, and training motivation. *Journal of Sport Management* 18(1), 59-73.
- Çelik, S., & Dalbudak, İ. (2021). Examining the factors affecting the selection of the recreation activity type of university students. *Propósitos y Representaciones*, 9(3), 1-16.
- De Grazia, S. (1962), *Of time, work and leisure*, New York: Doubleday.
- Demirbaş, L. (2020). *Öğretmenlerin Rekreasyon Etkinliklerine Katılım Sıklıklarının, Mutluluk ve Yaşam Kalitesine Olan Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Demirbulat, Ö. G., & Avcıkurt, C. (2015). Turizm ve mutluluk arasındaki ilişki üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18(34), 79-98.
- Edginton, C.R., DeGraaf, D.G., Dieser, R.B., & Edginton, S.R. (2006), *Leisure and life satisfaction foundation perspectives*, Fourth Edition, McGraw-Hill: NewYork.
- Edginton, C.R., Lankford, S.V., Dieser, R.B., & Kowalski, C.L. (2018). *Recreation & leisure programming a 21st century perspective*, Urbana: Sagamore Venture Publishing.

- Eime, R. M., Harvey, J. T., Brown, W. J., & Payne, W. R. (2010). Does sports club participation contribute to health-related quality of life. *Med Sci Sports Exerc*, 42(5), 1022-1028.
- Ellis, G. D., Compton, D. M., Tyson, B., & Bohlig, M. (2002). Campus recreation participation, health, and quality of life. *Recreational Sports Journal*, 26(2), 51-60.
- Farrell, P., & Lundegren, H. M. (1999). *The process of recreation programming theory and technique*, Third Edition, Venture Publication.
- Freitas, A. R., Carneseca, E. C., Paiva, C. E., & Paiva, B. S. (2014). Impact of a physical activity program on the anxiety, depression, occupational stress and burnout syndrome of nursing professionals. *Rev Latino-Am Enfermagem*, 22, 332-336.
- Gönülateş, S. (2016). *Farklı Ülkelerde Rekreatif Katılımın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Green, G. T., Kleiber, D. A., & Tarrant, M. A. (2000). The effect of an adventure-based recreation program on development of resiliency in low income minority youth. *Journal of Park & Recreation Administration*, 18(3), 79-97.
- Gulam, A. (2016). Recreation- Need and importance in modern society. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 1(2), 157-160.
- Güngörmüş, H. A., Serdar E., Beşikçi, T., & Dirilik, Y. (2018). Fitness merkezlerinden hizmet alan bireylerin serbest zaman doyumunu ve psikolojik iyi oluş ilişkisi. *Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi* (pp. 425-426). Bodrum, Muğla.
- Güven, Y., & Yavuz, E. (2018). Çalışanların rekreasyonel aktivitelere katılım düzeylerinin, mutluluk ve yaşam kalitesi üzerine olan etkisi, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 5(2), 79-88.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., & Dinç, Y. (2015). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi (örnek animasyon uygulamaları)*, Üçüncü Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hurtes, K. P., Allen, L. R., Stevens, B. W., & Lee, C. (2000). Benefits-based programming: Making an impact on youth. *Journal of Park & Recreation Administration*, 18(1), 34-49.
- Jenny, H. J. (1956), *Introduction to recreation education*. W. B. Saunders Company: Philadelphia, USA.
- Karakan, H. İ; Ertaş, Ç.; Çolak, O., & Yurtman, S. (2021). Yerel halkın rekreasyon faaliyetlerine katılımını etkileyen faktörlere yönelik bir çalışma, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 557-569.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme*, Beşinci Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.)

- Karaküçük, S., & Akgül, B. (2016). Ekorekreasyon: Rekreasyon ve çevre, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Küçük, K. (2017). Örgütlerde Düzenlenen Rekreasyon Etkinliklerinin Çalışanların Yabancılaşma Düzeyleri İle İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçük, S. (2015). İşgörenlerin Rekreasyonel Etkinliklere Katılım Düzeyleri İle Çalışma Performansları Arasındaki İlişiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçük, V., & Koç, H. (2004). Psikososyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 1-11.
- Meriç, B. N. (2021). Fiziksel gelişim aracı olarak rekreasyon. S. Meriç. (Ed.), Rekreasyon sosyolojisi içinde, (ss. 161-182), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Meriç, S. (2021). Rekreasyon sosyolojisi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Orhan, R. (2019). Çocuk gelişiminde fiziksel aktivite ve sporun önemi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 157-176.
- Ortaç, B. (2019). Üniversite Personelinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılmasının Mutluluk ve Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi Batman Üniversitesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Önaç, A.K., Birişçi, T., Gündel, H., Işikel, N., & Çalışkan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri üzerine bir araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 55(1), 1-9.
- Öztaş, İ. (2018). Farklı Kurumlarda Çalışan Memurların Serbest Zaman Doyum ve Mutluluk Düzeylerinin Belirlenmesi (Kırıkkale İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Physical Activity Coalition of Manitoba (2008). Recreation and Recreation Leadership in Manitoba” Position Statement.
- Salihoğlu, T. (2016). Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesinde Boş Zaman Aktivitelerinin Rolü: İstanbul Örneği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sane, M. A., Devin, H. F., Jafari, R., & Zohoorian, Z. (2012). Relationship between physical activity and it's components with burnout in academic Members of Daregaz Universities, Social and Behavioral Sciences, 46, 4291-4294
- Schulz, P., Schulte, J., Raube, S., Disouky, H., & Kandler, C. (2017). The role of leisure interest and engagement for subjective well-being. J Happiness Stud, 19, 1135-1150.

- Shadid, K. (2017). The Impact of Leisure Activities on Employee Performance in the Pharmaceutical Sector, Karachi, Research Project, Shaheed Zulfiqar Ali Bhutto Institute of Science and Technology, Islamabad.
- Silverstein, M., & Parker, M. G. (2002). Leisure activities and quality of life among the oldest old in Sweden. *Research on Aging*, 24(5), 528-547.
- Sklar, S.L., Autry, C.E., & Anderson, S.C. (2014). How park and recreation agencies engage in community development. *World Leisure Journal*, 56(4), 281-299.
- Şen, K. (2019). Öğretmenlerin Rekreasyon Aktivitelerine Katılımlarının Yaşam Mutluluğu ve İş Performansına Etkisi Üzerine bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M. (1993). Boş zamanlar sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, N. (2007). Rekreasyon Etkinliklerinin Çalışanların Performansları Üzerine Etkilerinin İncelenmesi: (Kocaeli Trakya Birlik), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Uçar, I. (2018). Rekreasyon Faaliyetlerine Katılan Bireylerde Yalnızlık ve Sosyal Anksiyete Düzeyinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Tütüncü ,Ö., Aydın, İ., Küçükusta, D., Avcı, N., & Taş, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin rekreasyon faaliyetlerine katılımını etkileyen unsurların analizi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 69-83.
- Üstün, Ü. D. & Kalkavan, A. (2013). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerini rekreatif faaliyetlere katılmaya motive eden faktörlerin araştırılması, II. Rekreasyon Araştırma Kongresi (ss. 1-8). Kuşadası, Aydın.
- Vella, K., Johnson, D., & Hides, L. (2015). Indicators of wellbeing in recreational video game players. In *Proceedings of the Annual Meeting of the Australian Special Interest Group for Computer Human Interaction*, 613-617.

Turist Davranışları, Rekreatyonel Aktiviteler Ve Turistik Yerler Üzerine Sistematik Bir Derleme

Öğr. Gör. Dr. Çiğdem MUTLU*

Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek Yüksekokulu
cigdem.mutlu@deu.edu.tr
Orcid: 0000-0002-0033-4110

Özet

Küreselleşen dünyada turizm, bireylerin giderek artan meraklarını karşılayacak ve boş zamanlarını değerlendirecek alternatif aktiviteleri üretmesi gereken bir endüstridir. Ayrıca, bireyler, sürekli ilerleyen teknolojiyle daha farklı destinasyonlar ve bu destinasyonlardaki farklı aktiviteleri merak etmektedir. Buna istinaden, turizm, dünyadaki hızlı dönüşümleri izleyerek değişik veya alternatif rekreatif faaliyetler üreterek turist davranışlarını yönetebilmelidir. Böylece, turistler, değişik rekreatif aktiviteleri fark ederek davranışlarını da değiştirmeye yönelmişlerdir. Bu bağlamda, turist davranışları, turistik yerler ve rekreatyonel aktiviteler kavramlarının alan yazında bir bütün olarak inceleyen çalışmaların görece az olması nedeniyle sistematik derleme aracılığıyla bir çalışma yapılarak, turist davranışları ve rekreatyonel aktiviteler ile ilgili eksikleri ortaya çıkarmak çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın evreni, turist davranışları, rekreatyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında araştırma gerçekleştiren Scopus veri tabanından yararlanılarak ulaşılan 42 makaleden oluşmaktadır. Turist davranışları, rekreatyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili akademik makaleler aracılığı ile bütüncül bir şekilde ortaya çıkarmak amacıyla sistematik derleme yöntemi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, turist davranışları, rekreatyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların ağırlıklı olarak 'Doğa Temelli Turizm Çeşitleri', 'Turist Motivasyonu' ve 'Destinasyon Seçimi' üzerine olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Turist, Turizm, Turist Davranışları, Rekreatyonel Aktiviteler, Turistik Yerler.

A Systematic Review On Tourist Behaviors, Recreational Activities And Touristic Places

Abstract

In the globalizing world, tourism is an industry that needs to produce alternative activities that will meet the increasing curiosity of individuals and make use of their spare time. In addition, individuals are curious about different destinations and different activities in these destinations with the ever-advancing technology. Accordingly, tourism should be able to manage tourist behavior by producing different or alternative recreational activities by following the rapid transformations in the world. Thus, tourists have started to change their behavior by noticing different recreational activities. In this context, due to the relatively few studies examining the concepts of tourist behavior, touristic places and recreational activities as a whole in the literature, it was determined as the aim of the study to reveal the deficiencies related to tourist behavior and recreational activities by conducting a study through a systematic review. In this context, the universe of the study consists of 42 articles reached by using the Scopus database, which conducts research within the scope of tourist behaviors, recreational activities and touristic places. It was carried out through a systematic review method in order to reveal tourist behaviors in a holistic way through academic articles about recreational activities and touristic places. As a result of the study, it is seen that the studies on tourist behaviors, recreational activities and touristic places are mainly on 'Nature-Based Tourism Types', 'Tourist Motivation' and 'Destination Selection'.

Keywords: Tourist, Tourism, Tourist Behavior, Recreational Activity, Tourist Attraction.

* Sorumlu yazar: Çiğdem Mutlu

GİRİŞ

Turizm, doğal, kültürel vb. birçok unsurun turistik ürün olarak değerlendirilmesine imkân tanıyan bir endüstridir. Bu bağlamda, turistik ürününün bulunduğu destinasyonlar turistlerin keşfetmesiyle birlikte ziyaret edilen alanlar haline gelmektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile bireyler farklı destinasyonlarda farklı aktivitelere göre davranışlar sergileyebilmektedirler. Turizm, hem doğal hem kültürel alanlarda birçok rekreatif etkinliğe açıktır. Kırsal turizm, kış turizmi, dağ turizmi, ekoturizm, sörf turizmi gibi turizm çeşitliliği bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca, turizm çeşitliliğinin turist talepleri doğrultusunda artması da farklı rekreatif etkinlikleri doğurmaktadır.

Rekreasyon kavramı, bireylerin bireylerin boş zamanlarını değerlendirecekleri aktivitelere katılmaları olarak açıklanabilmektedir. Bireyler bu aktivitelere gönüllü olarak yenilenme, rahatlama, dinlenme amacıyla katılım sağlamaktadır (Özer ve Çavuşoğlu, 2014: 191). Bir diğer tanıma göre ise rekreasyon, bireylerin boş zamanlarında, iyi vakit geçirme ve motive olma gibi dürtülerle gönüllü katılım sağladıkları faaliyetlerdir (Tütüncü vd. 2011: 70-71). Buna istinaden, rekreasyon turizm ile ilişkilidir. Aynı zamanda doğal, kültürel, tarihi ve sosyo-kültürel çevredeki unsurlar turizm faaliyetlerine kaynak oluşturmaktadır. Bu bağlamda, insanlar kişisel tercihlerine bağlı olarak dinlenmek, eğlenmek, motive olmak vb. nedenlerle rekreatif etkinliklerden yararlanmaktadırlar (Öztürk, 2005: 139).

Boş zaman etkinlikleri kapsamın turizm ve rekreasyonel etkinlikler bireylerin dinlenme, eğlenme, iyi vakit geçirmelerine aracılık ederek yeniden kendilerini motive etmelerini sağlar. Rekreasyon ve turizm gönüllü olarak serbest zaman değerlendirme etkinliklerini içermektedir. Ayrıca, her iki alanın tanımlarında da etkinliklerinde de yakın ilişki olduğu görülmektedir. (Öztürk, 2018: 31-38). Aynı zamanda, bu tarz etkinlikler doğayı, kültürü ve sosyal çevreyi ödüllendirici bir deneyim sunar. Turistler özel bir motivasyona, öğrenmeye, yerel doğa ve kültürle temas içerisinde olmaya oldukça heveslidir (Rahmafritria, Wirakusuma ve Riswandi, 2017: 715).

Rekreasyon, zekanın gelişimi yoluyla yaşamı zenginleştirme potansiyeline sahip olan, ruhun ve bedeninin yenilenmesini sağlayacak aktivitedir. Diğer bir deyişle, rekreasyon yenilenme ile ilgilidir. Ayrıca, rekreasyon, boş zaman aktiviteleri olarak adlandırılır. Rekreasyon, insanların turistik hareketle meşgul olmalarının başlıca nedenidir (Igbojekwe, Okoli ve Ugo-Okoro, 2013: 59). Rekreasyon, turistin ihtiyaç duyduğu eğlenme, dinlenme, boş zaman değerlendirme ve yenilenmeyi sağlar. Rekreasyon ihtiyaçları, spor ve rekreasyon hizmetlerine olan talebi büyük ölçüde etkileyen modern bir yaşam tarzının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Jovičić, Plavša, Gagić ve Erdeji, 2012: 227-229).

Rekreasyon kaynakları, spor, kültür ve eğitim turizminin geliştirilmesi için kullanılabilir doğal ve iklimsel kaynaklardır (Shishanova, Lyzhin ve Lebedeva, 2018: 1051). Turizm kendi doğası gereği bağımsızdır, diğer bir deyişle her birey farklı nedenlerle seyahat etmektedir. Bu bağlamda, bireyler farklı etkinliklere yönelerek veya talep ederek çeşitliliğin artmasında veya azalmasında rol oynamaktadır. Birey, turizm tercihlerini kendi kişisel istekleri çerçevesinde gerçekleştirirse de

olağanüstü durumlar da davranışların değişmesine sebep olabilecek mecburiyetler ortaya çıkabilmektedir.

1. Metodoloji

1.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kavramlarının alan yazında bir bütün olarak inceleyen çalışmaların görece az olması nedeniyle sistematik derleme aracılığıyla bir çalışma yapılarak, turist davranışları ve rekreasyonel aktiviteler ile ilgili eksikleri ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili bütüncül bir bakış açısı getirecek olması ve alan yazındaki eksiklerin tespit edilmesi çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, “turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında gerçekleştirilen akademik makaleler aracılığı ile bütüncül bir bakış açısı ortaya konabilir mi?” araştırmanın temel sorusu olarak belirlenmektedir. Çalışmanın temel amacına ulaşabilmek ve araştırma sorusunu cevaplayabilmek için araştırmanın çerçevesi ve araştırmanın alt soruları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur;

Araştırmanın Çerçevesi;

- Değerlendirmeye, turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine gerçekleştirilen akademik makaleler dahil edilmektedir.
- Söz konusu akademik çalışmaların tamamına ulaşmak gerçekçi bir yaklaşım olmayacağı için çalışma evrenini oluşturmak amacıyla turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler, “Scopus akademik çalışma arama motoru” üzerinden incelenmektedir. Bu durum çalışmanın temel kısıtını oluşturmaktadır.
- Çalışma konusu inceleme alanına kısıt getirilerek oluşturulan ve “Turist Davranışları, Rekreasyonel Aktiviteler ve Turistik Yerler (Tourist Behaviour, Recreational Activity and Tourism Destination)” anahtar kelimesi kapsamında çalışma evreni, toplamda 42 akademik makaleden oluşmaktadır.
- Çalışma evreni içerisinde bulunan akademik makalelerin hepsinin ulaşılabilir durumda olması nedeniyle ayrıca bir örnekleme stratejisi kullanılmamaktadır.
- Çalışma konusu kapsamında veriler, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemiyle toplanmaktadır.
- Elde edilen veriler, sistematik derleme yöntemiyle sentezlenmektedir.

Araştırma Soruları;

- Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makaleler veri elde edilen destinasyon açısından incelenebilir mi?

- Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makaleler yayım yılı ve atıf sayısı kapsamında değerlendirilmesi mümkün müdür?
- Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makalelerde kullanılan araştırma yöntemlerine ilişkin bir değerlendirme yapılabilir mi?
- Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makalelerin konu başlıklarına ilişkin bir değerlendirme yapılabilir mi?
- Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makalelerde kullanılan veri toplama tekniğine ilişkin bir değerlendirme yapılabilir mi?

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine doküman analizi yöntemiyle elde edilen bulgular, sistematik bir şekilde derlenerek araştırma sorularına yanıt aranacaktır.

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, “Turist Davranışları, Rekreasyonel Aktiviteler ve Turistik Yerler” ilişkisini ortaya çıkarmak üzere ampirik ve ampirik olmayan yöntemle gerçekleştirilen akademik makaleler oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma konusu ile ilgili yapılan çalışmaların tespitinin, diğer ifadeyle evrenin genişliğinin belirlenebilmesinin zor olması nedeniyle araştırmacı tarafından çalışma evreni oluşturulmuştur. Karasözen vd., (2011) tarafından yapılan çalışmada, Scopus veri tabanı, bölgesel ve özgün yayın anlamında daha zengin olması nedeniyle söz konusu veri tabanı çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Scopus veri tabanı arama motoruna, çalışma konusu ile ilgili “Turist Davranışları, Rekreasyonel Aktiviteler ve Turistik Yerler (Tourist Behaviour, Recreational Activity and Tourism Destination)” anahtar kelimeleri birlikte girilmiş, arama sınırları sadece makaleler olacak şekilde kısıtlama getirilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın evreni, turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında araştırma gerçekleştiren 42 makaleden oluşmaktadır. Çalışma evreni içerisinde yer alan akademik makalelerin hepsinin ulaşılabilir durumda olması nedeniyle ayrıca bir örnekleme stratejisi kullanılmamıştır.

1.3. Veri Toplama ve Analizi

Bu çalışma, turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili akademik makaleler aracılığı ile bütüncül bir şekilde ortaya çıkarmak amacıyla sistematik derleme yöntemi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma evreni olarak belirlenen Scopus veri tabanı üzerinden anahtar kelimeler (Turist Davranışları, Rekreasyonel Aktiviteler ve Turistik Yerler/Tourist Behaviour, Recreational Activity and Tourism Destination) aracılığıyla çalışma konusu ile ilgili makalelere ulaşılmış ve veri seti oluşturulmuştur.

Çalışmanın temel sorusuna ulaşmak ve çalışma amacına uygunluğunu sağlamak için doküman türünde “makale” kısıtı getirilerek bir tane dışlama kriteri oluşturulmuştur. Bu çerçevede yapılan alanyazın

incelemesinden sonra toplamda çalışma konusu ile ilgili kırkiki makaleye ulaşılmıştır. Sistematik derleme kapsamında elde edilen kırkiki makale, doküman analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

1.4. Bulgular Ve Yorum

Çalışmada, turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili araştırma gerçekleştiren makaleleri bütüncül bir şekilde incelemek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, çalışma sistematik derleme yöntemiyle tasarlanmış ve araştırma sorularını cevaplayabilecek şekilde doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular araştırma soruları kapsamında tablolara yansıtılmış ve yorumlanmıştır. Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış

makalelerin, veri elde edilen destinasyon açısından dağılımının incelenmesi amacıyla Tablo 1 oluşturulmuştur.

Tablo 1: Veri elde edilen destinasyon açısından dağılım

Veri Elde Edilen Destinasyon	f	%	Veri Elde Edilen Destinasyon	f	%
Çin	9	21,43	İsveç	1	2,38
Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	7	16,67	Viyena+Zürih+Freiburg	1	2,38
Türkiye	3	7,14	Ekvator	1	2,38
Avustralya	3	7,14	Finlandiya	1	2,38
Karayip Adaları	2	4,76	Portekiz	1	2,38
Japonya	2	4,76	Ukrayna	1	2,38
Vietnam	1	2,38	Ürdün	1	2,38
Çek Cumhuriyeti	1	2,38	İsviçre	1	2,38
Peru	1	2,38	Güney Afrika	1	2,38
Madagascar+Dhiggiri+The Maldives	1	2,38	Amerika+Asya+Avrupa	1	2,38
Güney Kore	1	2,38	Ukrayna	1	2,38
			Toplam	42	100

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında çeşitli destinasyonlarının olması nedeniyle gerçekleştirilen araştırmalarla ilgili veri elde edilen destinasyonlarda farklılık göstermektedir. Söz konusu bu farklılığı bütüncül bir şekilde gösterebilmek için Tablo 1 oluşturulmaktadır. Tablo 1’de turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında alan yazın araştırmalarının en sık “Çin” ve “ABD” destinasyonlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmaların veri elde edilen sahaları dikkate alındığında birden fazla destinasyonda çalışma yürütüldüğü gözlenmektedir. Bununla birlikte Türkiye, Avustralya, Karayip Adaları ve Japonya turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında araştırma yapılan destinasyonlar arasında üst sıralarda yer almaktadır.

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayımlanmış makalelerin alana katkısı açısından değerlendirilebilmesi için yayım yılı ve atıf sayısı bağlamında Tablo 2 oluşturulmuştur.

Tablo 2: Alana katkı: Yayım yılı ve atıf sayısı açısından dağılımı

Makalenin Adı	Yazar	Yayım Yılı	Atıf Sayısı
Destination word of mouth: The role of traveler type, residents, and identity salience	Simpson, P.M., Siguaw, J.A.	2008	118
Chinese recreational vehicle users in Australia: A netnographic study of tourist motivation	Wu, M.-Y., Pearce, P.L.	2014	114
The relationship between white-water rafting experience formation and customer reaction: A flow theory perspective	Wu, C.H.J., Liang, R.-D.	2011	100
Push or pull? Identifying rock climbing tourists' motivations	Caber, M., Albayrak, T.	2016	92
An analysis of visitor movement patterns using travel networks in a large marine park, north-western Australia	Smallwood, C.B., Beckley, L.E., Moore, S.A.	2012	84
Place attachment as a mediator of the relationship between nature-based recreation benefits and future visit intentions	Kil, N., Holland, S.M., Stein, T.V., Ko, Y.J.	2012	79
Travel motivations of tourists to selected marine destinations	Van der Merwe, P., Slabbert, E., Saayman, M.	2011	70
Winter tourism, climate change, and snowmaking in the Swiss Alps: Tourists' attitudes and regional economic impacts	Pütz M., Gallati D., Kytzia S., Elsasser H., Lardelli C., Teich M., Waltert F., Rixen C.	2011	42
Taiwanese Cruise Tourist Behavior during Different Phases of Experience	Juan, P.-J., Chen, H.-M.	2012	39
Estimating recreational cyclists' preferences for bicycle routes - Evidence from Taiwan	Chen, C.-F., Chen, P.-C.	2013	37
Visitor Motivational Factors and Level of Satisfaction in Wellness Tourism: Comparison Between First-Time Visitors and Repeat Visitors	Lim, Y.-J., Kim, H.-K., Lee, T.J.	2016	34

The role of push and pull factors in the way tourists choose their destination	Nikjoo, A.H., Ketabi, M.	2015	29
Cultural diversity in use of undeveloped natural areas by Los Angeles county residents	Tierney, P.T., Dahl, R., Chavez, D.	2001	25
Canyoning adventure recreation in the Blue Mountains World Heritage Area (Australia): The canyoning and canyoning trends over the last decade	Hardiman, N., Burgin, S.	2011	23
Travel motives of German tourists in the Scandinavian mountains: the case of Fulufjället National Park	Garms, M., Fredman, P., Mose, I.	2017	22
The influence of hurricane risk on tourist destination choice in the Caribbean	Forster, J., Schuhmann, P.W., Lake, I.R., Watkinson, A.R., Gill, J.A.	2012	22
An Exploratory Examination of Serious Surfers: Implications for the Surf Tourism Industry	Sotomayor, S., Barbieri, C.	2016	21
Nature experience, recreation activity and health benefits of visitors in mountain and urban forests in Vienna, Zurich and Freiburg	Lee, J.-H., Lee, D.-J.	2015	20
How personality and risk-taking attitude affect the behavior of adventure recreationists	Lee, T.H.	2015	20
Measuring birdwatchers preferences: A case for using online networks and mixed-mode surveys	Guimarães M.H., Nunes L.C., Madureira L., to Santos J.L., Boski T.,Dentinho T.	2015	18
Segmentation, motivation, and sociodemographic aspects of tourist demand in a coastal marine destination: a case study in Manta (Ecuador)	Carvache-Franco, M., Carvache-Franco, W., Carvache-Franco, O., Hernández-Lara, A.B., Buele, C.V.	2020	17
The experience sampling method: examining its use and potential in tourist experience research	Quinlan Cutler, S., Doherty, S., Carmichael, B.	2018	13
Assessing visitors' memorable tourism experiences (MTEs) in forest recreation destination: A case study in Xitou Nature Education Area	Yu, C.-P., Chang, W.-C., Ramanpong, J.	2019	11

Competitive strategies in the US theme park industry: A popular media perspective	Lillestol, T., Timothy, D.J., Goodman, R.	2015	8
Why do they choose a spa destination? The case of Japanese tourists	Kamata, H., Misui, Y.	2015	8
Exploring memorable surfing trips	Barbieri, C., Henderson, K.A., Santos, C.A.	2014	7
Family trip and academic achievement in early childhood	Park, S.Y., Pan, B., Ahn, J.B.	2020	6
What am i going to do now? Examining choice overload in vacation activities using the familiarity concept	Sthapit, E., Kozak, M., Coudounaris, D.	2019	6
Hitchhiking travel in China: Gender, agency and vulnerability	Gao, X., Cohen, S., Hanna, P.	2020	5
Determining the tourist attractive regions by gis analysis using heatmaps	Kulyk, V., Sossa, R.	2018	5
Effects of climate change on outdoor skating in the Bei Hai Park of Beijing and related adaptive strategies	Liu J.,Cheng H., Sun X., Huang L., Fan Q.,Liu H.	2017	5
The influence of tourist risk perceptions on travel intention to mega sporting event destinations with different levels of risk	Kim, M., Choi, K.H., Leopkey, B.	2021	4
Real-life escape rooms as a new recreational attraction: the case of Turkey	Dilek, S.E., Kulakoglu Dilek, N.	2018	4
Preferences of tourists for the service quality of taichung calligraphy greenway in Taiwan	Liu, W.-Y., Chuang, C.	2018	4
Changes in the network of tourist trails in the border zones of the Czech Republic after entering the Schengen area	Kołodziejczyk, K.	2020	3
An examination of satisfaction on tourism facilities and services in Jordan	Mohammad, B.A., Som, A.P.M.	2010	3
The moderating roles of sensation seeking and worry among nature-based adventure tourists	Kiatkawsin, K., Bui, N.A., Hrankai, R., Jeong, K.	2021	2
Liminality and difficult heritage	Nelson, V.	2020	2

in tourism			
Craft museum visitors' interactive experiences, benefits and behavioural intentions: perspectives of Chinese parents	Shen, H., Wu, M.-Y., Wall, G., Tong, Y.	2020	2
Analyses of determinants of hiking tourism demands on the Jeju Olle hiking trail using zero-truncated negative binomial regression analysis	Oh, M., Kim, S., Choi, Y.	2020	2
Educational briefings in touristic facilities promote tourist sustainable behavior and customer loyalty	Meschini M.,Machado Toffolo M., Caroselli E., Franzellitti S., Marchini C.,Prada F., Boattini A., Brambilla V., Martinez G., Prati F., Simoncini G., Visentin M.	2021	1
The role of values, ideologies, and attitudes in shaping public support for privatization in local park and recreation services	Pitas, N.A.D., Mowen, A.J., Mueller, J.T., Taff, B.D., Graefe, A.	2020	1

Tablo 2’de alanyazına atıf sayısı açısından katkı sağlayan makalelerin yayım yılı açısından değerlendirme sonuçları gösterilmektedir. Atıf sayısı açısından sıralamanın yapıldığı 46 makale sonucuna göre en sık atıf alma sayısına Simpson ve Siguaw tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen çalışmanın sahip olduğu görülmektedir. Bu anlamda turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında incelenen 46 makaleden 42’sinin atıf olarak alana katkı sağladığı belirlenmiştir.

Tablo 3: Araştırma yöntemleri ve veri toplama tekniğine ilişkin dağılım

Araştırma Yöntemleri	Veri Toplama Tekniği		
	Ampirik	Nicel	32
		Nitel	5
		Karma	3
Ampirik Olmayan	Alan Yazın Tarama	2	
Toplam		42	

Tablo 3’de turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında yapılan çalışmaların araştırma yöntemlerinde ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemlerinin (32) ve nitel araştırma yöntemlerinin (5) kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerlere yönelik yapılan çalışmalardaki verilerin ampirik yaklaşımla elde edildiği görülmektedir. Ayrıca, turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerlere dair ampirik olmayan yaklaşımla da gerçekleştirilen makaleler Tablo 3’de belirtilmiştir.

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerlere üzerine yayımlanmış makalelerin konu başlıkları bakımından gerçekleştirilen inceleme sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Konu başlıklarına göre dağılımı

Konu	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2008	2001	Toplam	
															f	%
Turist Destinasyon Sadakati ve Algılanan Hizmet Kalitesi				1								1			2	4,76
Turist Motivasyonu ve İtme-Çekme Faktörleri						1	1								2	4,76
Aile Seyahatlerinin Eğitimdeki Başarıya Etkisi	1	1													2	4,76
Korunan Alanlarda Doğa Temelli Rekreatif Etkinlikler		1			1		1							1	4	9,52
İklim Değişikliği ve Rekreatif Etkinlikler					1					1	1				3	7,14
Turist Rekreatif Etkinlik ve Destinasyon Tercihi		6	1	2		1	3	1		1	3				18	42,8
Turist Risk Algıları	1						1								2	4,76
Turist Deneyimi, Davranışı ve Yeniden Ziyaret	1		1	1		1		1	1	2					8	19,0
Turist Tipi													1		1	2,38
Toplam	3	8	2	3	2	3	7	2	1	4	4	1	1	1	42	100

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler üzerine yayınlanan makalelerin konu başlıklarına göre dağılımı Tablo 4’de görülmektedir. turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların ağırlıklı olarak Turist Rekreatif Etkinlik ve Destinasyon Tercihi (18) ve Turist Deneyimi, Davranışı ve Yeniden Ziyaret (8) üzerine olduğu görülmektedir. Ayrıca Korunan Alanlarda Doğa Temelli Rekreatif Etkinlikler (4) ile ilgili çalışmalarında ön plana çıktığı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, turistleri destinasyon tercihlerinde, turizm çeşitlerine iten ve çeken faktörlerin incelendiği belirlenmiştir. Bu durumlara ek olarak, turistlerin aldıkları hizmetin kalitesi turistik ürünlere ve destinasyona olan sadakatinin belirlenmesindeki öneminin incelendiği de tespit edilmiştir. Tablo 4’te Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların 2001 ile 2021 yılları arasında yayımlandığı tespit edilmektedir. Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerlere ilişkin çalışmaların en sık 2020 yılı (8) içerisinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmek için turizme yönelerek rekreatif etkinliklere katılım sağlamaları hem turizme olan talebi hem de turizm çeşitliliğini arttırmaktadır. Turistlerin sürekli yeni destinasyonlar keşfetmeleri ve bu destinasyonlarda rekreatif etkinliklere katılmak istemeleri gelişen ve dönüşen bir turizm ortaya çıkarmaktadır. Buna istinaden, değişen turist davranışları, yenilenen rekreasyonel aktiviteler ve yeni turistik yerler akademisyenler tarafından incelendiği düşünülmektedir.

Sonuç

Rekreasyon, bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmeleri ve bu zaman zarfında kendilerini ruhen veya fiziksel olarak yenilemeleri için gerekli olan aktiviteleri gerçekleştirmelerdir. Turizm ürününü oluşturan çekicilikler aynı zamanda rekreatif etkinlikler ile birleştiğinde bireylerin ziyareti açısından cazip hale gelmektedir. Turizm, doğa temelli, kültür turizmi, ekoturizm, kırsal turizm gibi çeşitler üzerinden değerlendirildiğinde değişik rekreatif etkinliklere alan açtığı görülmektedir. Özellikle, bu kapsamda kaya tırmanışı, trekking, kayak, dalış gibi rekreatif etkinlikler sayılabilmektedir. Bu bağlamda, turizm ve rekreasyon ayrı düşünülemez kavramlardır.

Küreselleşen dünyada, turizmde giderek değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Turistlerin tercih ettikleri destinasyonlar, rekreatif etkinlikler içerisinde buldukları zaman ve şartlara göre davranışlarını şekillendirebilmektedir. Bununla birlikte, bireyin kendi doğasına uygun, motivasyonunu yükseltecek turistik aktiviteleri ve destinasyonları tercih etmeleri de önemli turistik davranışlar arasında yer almaktadır.

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler ile ilgili makaleler incelendiğinde, farklı destinasyonlar, farklı rekreatif etkinlikler ve turistlerin davranışlarının yeni aktivitelere göre yön değiştirmeye eğilimli olması akademisyenler için sürekli güncelliğini koruyan, araştırmaya hazır konular olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, teknolojinin de etkisiyle sürekli yeni yerlerin,

etkinliklerin keşfi insanları seyahate yöneltme noktasında etkin rol oynadığı bilinmektedir. Böylece, bireyler turistik seyahatlerinde tatmin sağlayacak etkinlikleri keşfederek turizm pazarına yeni turistik ürünler kazandırabilmektedir.

Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında özellikle korunan alanlarda gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin tercih edildiği elde edilen bir diğer sonuçtur. Ayrıca, yoğun olarak Çin'de rekreatif aktivitelere eğilim olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Turistlerin turizm hareketlerine katılmaları motivasyonlarını yükseltse de gidilen yerlerde karşılıklarına çıkabilecek risklerin farkında olmaları da bir diğer sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, aile seyahatlerinin çocukların motivasyonlarını arttırdığı ve doğru orantılı olarak akademik başarılarına yansıdığı da belirlenmiştir. Bütün bu olumlu sonuçlara rağmen alanyazında turist tiplerinin ortaya konulması ve korunan alanların (milli parkların) yönetimi ile ilgili eksikler olduğu görülmektedir. Turist davranışları, rekreasyonel aktiviteler ve turistik yerler kapsamında yapılacak çalışmalarda turist tipleri, çevre yönetimi konularının daha detaylı incelenerek turizm alanlarının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik araştırmalar alanyazına katkı sağlanabilir.

Kaynakça

- Barbieri, C., Henderson, K.A. ve Santos, C.A. (2014). Exploring memorable surfing trips. *Annals of Tourism Research*, 48, 277-280.
- Caber, M., ve Albayrak, T. (2016). Push or pull? Identifying rock climbing tourists' motivations, *Tourism Management*, 55, 74-84.
- Carvache-Franco, M., Carvache-Franco, W., Carvache-Franco, O., Hernández-Lara, A.B. ve Buele, C.V. (2020). Segmentation, motivation, and sociodemographic aspects of tourist demand in a coastal marine destination: a case study in Manta (Ecuador). *Current Issues in Tourism*, 23(10), 1234-1247.
- Chen, C.-F., ve Chen, P.-C.(2013). Estimating recreational cyclists' preferences for bicycle routes - Evidence from Taiwan. *Transport Policy*, 26, 23-30.
- Dilek, S.E., Kulakoglu Dilek, N. (2018). Real-life escape rooms as a new recreational attraction: the case of Turkey. *Anatolia*, 29(4), 495-506.
- Elena Ivanovna Shishanova, E.I., Lyzhin, D.N. ve Lebedeva, O.Y. (2018). Economic and legal support for the use of coastal territories in a tourism-recreation sector. *International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET)*, 9 (13), 1048-1054.
- Forster, J., Schuhmann, P.W., Lake, I.R., Watkinson, A.R. ve Gill, J.A. (2012). The influence of hurricane risk on tourist destination choice in the Caribbean. *Climatic Change*, 114 (3-4), 745-768.
- Gao, X., Cohen, S. ve Hanna, P. (2020). Hitchhiking travel in China: Gender, agency and vulnerability. *Annals of Tourism Research*, 84,1-14.

- Garms, M., Fredman, P., Mose, I. (2017). Travel motives of German tourists in the Scandinavian mountains: the case of Fulufjället National Park Garms, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 17(3), 239-258.
- Guimarães, M.H., Nunes, L.C., Madureira, L., Santos J.L, Boski, T. ve Dentinho, T. (2015). Measuring birdwatchers preferences: A case for using online networks and mixed-mode surveys. *Tourism Management*, 46, 102-113.
- Hardiman, N. ve Burgin, S. (2011). Canyoning adventure recreation in the Blue Mountains World Heritage Area (Australia): The canyoning and canyoning trends over the last decade. *Tourism Management*. 32(6), 1324-1331.
- Igbojekwe, P.A., Okoli, C.I.C. ve Ugo-Okoro, C. (2013). Attitude to recreation: a hinderance to development of tourism industry in Nigeria. *International Journal of Arts and Commerce*, 2 (2), 59-68.
- Jovičić, A., Plavša, J., Gagić, S. ve Erdeji, I. (2012). Sport and recreation facilities in the tourist offer in Novi sad hotels. *Faculty of Geography at University of Belgrade*, 60, 227-238.
- Juan, P.J., ve Chen, H.M. (2012). Taiwanese Cruise Tourist Behavior during Different Phases of Experience. *International Journal of Tourism Research*, 14(5), 485-494.
- Kamata, H. ve Misui, Y. (2015). Why do they choose a spa destination? The case of Japanese tourists. *Tourism Economics*, 21(2), 283-305.
- Kiatkawsin, K., Bui, N.A., Hrankai, R. ve Jeong, K. (2021). The moderating roles of sensation seeking and worry among nature-based adventure tourists. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4), 1-18.
- Kil, N., Holland, S.M., Stein, T.V. ve Ko, Y.J. (2012). Place attachment as a mediator of the relationship between nature-based recreation benefits and future visit intentions. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(4), 603-626.
- Kim, M., Choi, K.H. ve Leopkey, B. (2021). The influence of tourist risk perceptions on travel intention to mega sporting event destinations with different levels of risk. *Tourism Economics*, 27(3), 419-435.
- Kołodziejczyk, K. (2020). Changes in the network of tourist trails in the border zones of the Czech Republic after entering the Schengen area. *Journal of Mountain Science*, 17(4), 949-972.
- Kulyk, V. ve Sossa, R. (2018). Determining the tourist attractive regions by gis analysis using heatmaps. *Geodesy and Cartography*, 44(1), 22-27.

- Lee, J.-H. ve Lee, D.-J. (2015). Nature experience, recreation activity and health benefits of visitors in mountain and urban forests in Vienna, Zurich and Freiburg. *Journal of Mountain Science*, 12(6), 1551-1561.
- Lee, T.H. (2015). How personality and risk-taking attitude affect the behavior of adventure recreationists. *Tourism Geographies*, 17(3), 307-331.
- Lillestol, T., Timothy, D.J. ve Goodman, R. (2015). Competitive strategies in the US theme park industry: A popular media perspective, *International Journal of Culture, Tourism, and Hospitality Research*, 9(3), 225-240.
- Lim, Y.-J., Kim, H.-K., Lee, T.J. (2016). Visitor Motivational Factors and Level of Satisfaction in Wellness Tourism: Comparison Between First-Time Visitors and Repeat Visitors. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(2), 137-156.
- Liu, J., Cheng, H., Sun, X., Huang L., Fan, Q. ve Liu, H. (2017). Effects of climate change on outdoor skating in the Bei Hai Park of Beijing and related adaptive strategies. *Sustainability (Switzerland)*, 9(7), 1-15.
- Liu, W.-Y. ve Chuang, C. (2018). Preferences of tourists for the service quality of Taichung Calligraphy Greenway in Taiwan. *Forests*, 9(8), 462.
- Meschini, M., Machado Toffolo, M., Caroselli, E., Franzellitti, S. Marchini, C. Prada, F., Boattini, A., Brambilla, V., Martinez, G., Prati, F., Simoncini, G., Visentin, M., Airi, V., Branchini, S., Goffredo, S. (2021). Educational briefings in touristic facilities promote tourist sustainable behavior and customer loyalty. *Biological Conservation*, 259,1-10.
- Mohammad, B.A. ve Som, A.P.M. (2010). An examination of satisfaction on tourism facilities and services in Jordan. *Anatolia*, 21(2), 388-392.
- Nelson, V. (2020). Liminality and difficult heritage in tourism. *Tourism Geographies*, 22(2), 298-318.
- Nikjoo, A.H., ve Ketabi, M. (2015) The role of push and pull factors in the way tourists choose their destination. *Anatolia*, 26(4), 588-597.
- Oh, M., Kim, S. ve Choi, Y. (2020). Analyses of determinants of hiking tourism demands on the Jeju Olle hiking trail using zero-truncated negative binomial regression analysis. *Tourism Economics*, 26(8), 1327-1343.
- Özer, E.Z., ve Çavuşoğlu, F. (2014). Rekreasyonel Bir Faaliyet Olarak Yerel Etkinliklerin Kırsal Turizme Etkisi, *International Journal of Science Culture and Sport*, Sayı: 2, 191-202.
- Öztürk, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın rekreasyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 138-148.

- Öztürk, Y.(2018). Boş zaman, rekreasyon ve turizm kavramları arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı bir analizi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 31-42.
- Park, S.Y., Pan, B. ve Ahn, J.B. (2020). Family trip and academic achievement in early childhood. *Annals of Tourism Research* 80,1-14.
- Pitas, N.A.D., Mowen, A.J., Mueller, J.T., Taff, B.D. ve Graefe, A. (2020). The role of values, ideologies, and attitudes in shaping public support for privatization in local park and recreation services. *Journal of Leisure Research*, 51(1), 16-35.
- Pütz, M., Gallati, D., Kytzia, S., Elsasser, H.,Lardelli, C.,Teich, M, Waltert, F., ve Rixen, C. (2011), Winter tourism, climate change, and snowmaking in the Swiss Alps: Tourists' attitudes and regional economic impacts. *Mountain Research and Development*, 31(4), 357-362.
- Rahmafritria, F., Wirakusuma, R.M. ve Riswandi, A. (2017). Development of tourism potential in watersports recreation, Santirah river, pangandaran regency, Indonesia. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, 3 (1), 712 - 720.
- Quinlan Cutler, S., Doherty, S. ve Carmichael, B. (2018). The experience sampling method: examining its use and potential in tourist experience research. *Current Issues in Tourism*, 21(9), 1052-1074.
- Shen, H., Wu, M.Y., Wall, G. ve Tong, Y. (2020). Craft museum visitors' interactive experiences, benefits and behavioural intentions: perspectives of Chinese parents. *Leisure Studies*, 39(3), 355-371.
- Simpson, P.M. ve Siguaw, J.A. (2008). Destination word of mouth: The role of traveler type, residents, and identity salience, 2008, *Journal of Travel Research*, 47(2), 167-182.
- Smallwood, C.B., Beckley, L.E., Moore, S.A. (2012). An analysis of visitor movement patterns using travel networks in a large marine park, north-western Australia. *Tourism Management*, 33(3), 517-528.
- Sotomayor, S. ve Barbieri, C. (2016). An exploratory examination of serious surfers: implications for the surf tourism industry. *International Journal of Tourism Research*, 18(1), 62-73.
- Sthapit, E., Kozak, M. ve Coudounaris, D. (2019). What am i going to do now? Examining choice overload in vacation activities using the familiarity concept. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 19(3), 232-258.
- Tierney, P.T., Dahl, R. ve Chavez, D. (2001). Cultural diversity in use of undeveloped natural areas by Los Angeles county residents. *Tourism Management*, 22(3), 271-277.
- Tütüncü, Ö., Aydın, İ., Küçükusta, D. Avcı, N. ve Taş, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin rekreasyon faaliyetlerine katılımını etkileyen unsurların analizi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22 (2), 69–83.

- Van der Merwe, P., Slabbert, E., ve Saayman, M. (2011). Travel motivations of tourists to selected marine destinations. *International Journal of Tourism Research*, 13(5), 457-467.
- Wu, M.Y., ve Pearce, P.L. (2014). Chinese recreational vehicle users in Australia: A netnographic study of tourist motivation, *Tourism Management*, 43, 22-35.
- Wu, C.H.J., Liang, R.D. (2011). The relationship between white-water rafting experience formation and customer reaction: A flow theory perspective. *Tourism Management*, 32(2), 317-325.
- Yu, C.P., Chang, W.C. ve Ramanpong, J. (2019). Assessing visitors' memorable tourism experiences (MTEs) in forest recreation destination: A case study in Xitou Nature Education Area, *Forests*, 10(8), 636.

Edirne-Uzunköprü İlçesi Yeniköy Mahallesi'nin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Dr. Beste KARAKAYA AYTİN*
Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
bestekarakaya@trakya.edu.tr
Orcid: 0000-0003-0213-8671

Dr. Deniz Gözde ERTİN TEZGÖR
Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
dgozdeertin@trakya.edu.tr
Orcid: 0000-0001-7044-0886

Özet

Bugün kültürel, sosyal ve ekonomik gelişmeler yerli ve yabancı turistlerin turizm algısında, seyahat tercihlerinin değişmesinde ve turistik ürünün çeşitlenmesinde etkili olmuştur. Değişen turizm tercihlerine cevap verebilmek, turizmin dört mevsime yayılmasını sağlayabilmek gibi nedenlerle alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır. Alternatif turizm türlerinden biri de kırsal turizmdir. Kırsal turizm, doğal, tarihi ve kültürel değerleri kapsayan bir kırsal peyzaj dokusu içinde yerel değerler ve doğal ortam ile iç içe konaklama, yeme-içme, kültürel etkinlikler ve birçok farklı kırsal rekreasyon aktivitelerine imkân sağlayan bir turizm çeşididir. Son yıllarda kentlerde yaşanan çevre kirliliği, gürültü kirliliği, trafik yoğunluğu, açık ve yeşil alan yoksunluğu gibi olumsuz koşullar nedeni ile gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Ancak turizm ve rekreasyon faaliyetleri için ortam sağlayan bu kırsal alanlarda koruma-kullanma dengesi gözetilerek mevcut alanın doğal ve kültürel özelliklerine bağlı olarak potansiyellerinin ortaya çıkarılması doğru bir planlama ile mümkündür. Bu bakış açısıyla yapılan araştırmada, Yeniköy Mahallesi'nin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Trakya Bölgesi Turizm Master Planı 2013-2023'te de turizm potansiyeli yüksek alanlar arasında yer alan Edirne Uzunköprü ilçesine bağlı Yeniköy Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Uzunköprü kent merkezine yaklaşık 13 km. uzaklıkta olan Yeniköy, 29 Mart 2009 yılına kadar Uzunköprü ilçesinin bir beldesi iken, sonrasında mahalle statüsüne getirilmiştir. Yeniköy, geleneksel yerleşim dokusu, agro-turizm, gastronomi, arıcılık, bağcılık faaliyetleri ve Bektaşî kültürünün sürdürüldüğü inanç turizmi potansiyeli ile çevre yerleşimlere nazaran farklı özelliklere sahip bir yerleşimdir. Araştırmanın ilk aşamasında Yeniköy Mahallesi'nin kırsal turizm potansiyelinin ortaya çıkarılabilmesi için alanın doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin incelenmesi, ikinci aşamasında elde edilen verilerin SWOT analizi ile değerlendirilmesini içeren bir yöntem izlenmiştir. Sonuç kısmında alanın kırsal turizm destinasyonu olarak ele alınabilmesi için hedef, strateji ve eylemleri içeren bir eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planında kırsal turizmde ziyaretçi ve yerel halkın etkileşiminin gerçekleşmesine imkân veren, bu alanda yapılacak turizm faaliyetlerinin öncelikle alanın kırsal karakterini koruyacak ve geliştirecek nitelikte olmasını sağlayan, yöreye özgü ürünlerin, tatların ve aktivitelerin tanıtılmasına katkıda bulunan öneriler getirilmiştir. Bu öneriler, iyi yapılmış bir planlama, organizasyon, örgütlenme ve yönetim ile kırsal turizmin Yeniköy Mahallesi'nde uygulanmasında yön verici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kırsal Turizm, SWOT Analizi, Yeniköy Mahallesi.

Evaluation Of Rural Tourism Potential Of Edirne-Uzunköprü District Yeniköy Neighborhood

Abstract

Today, cultural, social and economic developments have been effected in the tourism perception and travel preferences of domestic and foreign tourists and the diversification of touristic products. Alternative tourism types have emerged for reasons such as responding to changing tourism preferences and spreading tourism to

* Sorumlu yazar: Beste Karakaya Aytin

four seasons. One of the alternative tourism types is rural tourism. Rural tourism is a type of tourism that provides accommodation, board activity, cultural activities and many different rural recreation activities that are realized in a rural landscape pattern that includes natural, historical and cultural values. In recent years, it is gaining importance day by day due to adverse conditions such as environmental pollution, noise pollution, traffic density, and lack of open and green spaces in cities. However, revealing the potentials of these rural areas, which provide an environment for tourism and recreation activities, depending on their existing natural and cultural characteristics, is possible with a correct planning that takes care of the protection-utilization balance. From this point of view, it is aimed to evaluate the rural tourism potential of Yeniköy Neighborhood in this study. The study was carried out in Yeniköy Neighborhood of Edirne Uzunköprü District, which is among the areas with high tourism potential in the Thrace Region Tourism Master Plan 2013-2023. Yeniköy, which is approximately 13 km away from Uzunköprü city center, was a town of Uzunköprü District until 29 March 2009, then it was brought to the status of a neighborhood. Yeniköy is a different settlement which has traditional settlement pattern, agro-tourism, gastronomy, bee culture, viticulture and religious tourism potential where Bektashi culture is maintained, compared to the its surrounding. In the first stage of the study, in order to reveal the rural tourism potential of Yeniköy Neighborhood, a method including examining the natural and cultural landscape characteristics of the area. In the second stage, a method was followed, which included the evaluation of the data obtained by SWOT analysis. In the conclusion part, an action plan including objectives, strategies and actions has been prepared in order to consider the area as a rural tourism destination. In the action plan, suggestions were made that allow the interaction of tourists and local people in rural tourism, ensure that the tourism activities to be carried out in this area are of a quality that will protect and develop the rural character of the area, and contribute to the promotion of local products, flavors and activities. It is thought that these suggestions will be guiding in the implementation of rural tourism in Yeniköy Neighborhood with a well-structured planning, organization and management.

Keywords: Rural Tourism, SWOT Analysis, Yeniköy Neighborhood.

GİRİŞ

Kentlerde yaşayanlar kent ortamının günlük benzer faaliyetleri içeren yaşam şeklinin monotonluğundan uzaklaşarak, doğaya ve kendi içine dönüp vakit geçirebileceği kırsal alanlara yönelme ihtiyacı içindedirler. Kırsal alanlar, insanlarda dinlendirici bir etki yaratan, kırsal çevrenin doğal güzellikleriyle ve doğal yaşam ile temas etme olanağı sunan, kırsal toplulukların kültür ve yaşam biçimlerinin deneyimlendiği, macera içeren doğa sporlarının yapıldığı, sağlıklı ve temiz havadan yararlanarak kentsel ortamdaki uzaklaşma gibi isteklerini karşılamak için tercih edilen yerlerdir (Countryside Commission, 1998; Kiper, 2006). İnsanların bu ve benzeri ihtiyaç ve istekleri, kırsal alanlarda gerçekleştirilen ve zaman zaman alternatif turizm olarak da adlandırılan (Tuncer ve Bakırcı, 2021) “kırsal turizmi” gerekli hale getirmiştir. Genellikle tarım turizmi, çiftlik turizmi veya eko-turizm gibi ifadelerle eş değer olarak kullanılmakta olan kırsal turizm (Lun vd., 2016), “kırsal alanda yaşayan toplum tarafından oluşturulan ve geçmişten edinilen sosyo-kültürel değerlerle etkileşim halinde, kırsal alana özgü üretimler ve doğal kaynaklardan yararlanılan faaliyetlerin tümüdür” (Özçatalbaş, 2000). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından kırsal turizm; “ziyaretçi deneyiminin genellikle tarım, kırsal yaşam tarzı/kültürü, olta balıkçılığı ve gezi gibi doğa temelli faaliyetlere dayanmakta olduğu bir tür turizm faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır (Peira, Longo, Pucciarelli ve Bonadonna, 2021). Kırsal turizm, insanların kentsel hayattan kaçıp doğal ortamlarda dinlenmek (Yemenoğlu, Dalgın ve Çeken, 2020) ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla kırsal yerleşimlere gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşmektedir.

Kırsal turizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği alanların taşıdığı özelliklere bakıldığında Greffe, (1994), bu alanları kitle turizm dışında kalan, kentsel yerleşim alanlarından uzakta, kültürel ve doğal yapılarının korunduğu otantik alanlar olarak tanımlamaktadır. Cabrini (2004) ise kırsal turizmi, macera turizmi, eğitim turizmi, spor, dağcılık, binicilik, sağlık turizmi, sanat ve kültürel miras turizmi kapsamındaki faaliyetler olarak değerlendirmekte; kırsal turizmin, turizm ürünlerinin ayırt edici özelliğinin, ziyaretçilere kırsalın fiziksel ve beşerî çevresini deneyimleme ve mümkün olduğunca yerel halkın aktivitelerine, geleneklerine ve yaşam tarzlarına katılma isteğini oluşturduğunu belirtmektedir.

Kırsal turizm kavramı, merkezinde kırsal turizm topluluğu bulunan bir dizi öğeyi kapsamakta ve bir bölgenin sunduğu kırsal alana, kırsal miras ve kültüre, kırsal faaliyetlere ve kırsal yaşama bağlıdır. Bu kapsam içinde bakıldığında kırsal alanlar, dağ, göl, nehir peyzajından ve ormanlık gibi doğal alanlardan; kırsal miras ve kültür, yerel mimariden, endüstriyel mirastan, tarih öncesi döneme ait kale, dini yapı ve köylerden; kırsal faaliyetler, balık tutma, doğa yürüyüşleri, su sporları, bisiklete binme, binicilik faaliyetlerinden; kırsal yaşam ise, yerel etkinlikler, yiyecekler, el sanatları, agro-turizm ve yerel müzikten oluşmaktadır (Nulty, 2004).

Kırsal turizm faaliyetlerinde köy, çiftlik, dağ, bungalov gibi evler ile yöresel (butik) otel ve kamp alanlarında konaklamak, yörenin doğal ve kültürel yapısını tanıyarak bir tatil geçirmek başlıca amaç olsa da kırsal turizm, etkinlikler bakımından buldukları kırsal alana göre farklılıklara sahiptir. Kırsal turizmde uygulanan başlıca etkinlikler şu şekilde sıralanabilir (Soykan, 2003; Kiper, 2006; Çeken vd., 2012; Özdemir, 2012; Kuter ve Ünal, 2013; Ercan, Dalgın ve Atak, 2017):

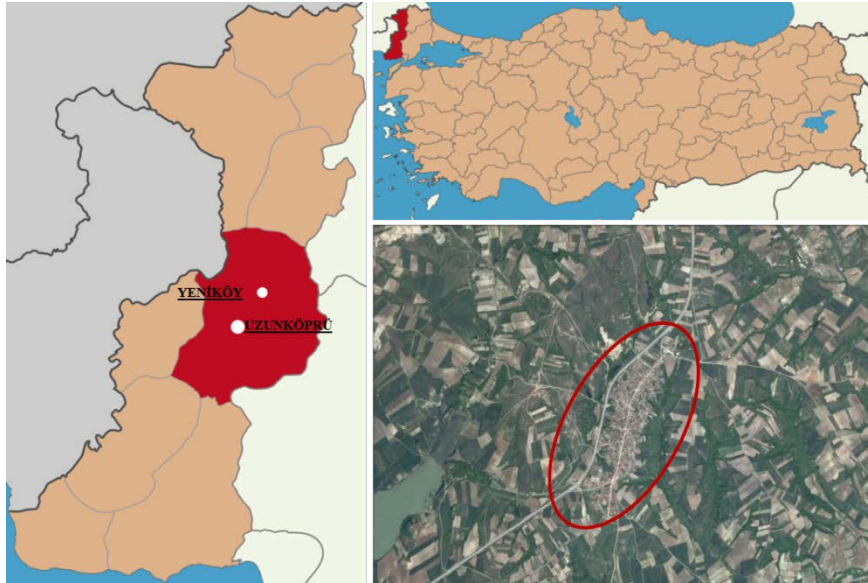
- Tarımsal çiftliklerde veya köylerde, tarıma ve hayvancılığa dayalı etkinlikler (sebze, meyve, çiçek vb. ürünlerin toplanması, hayvan besleme, hayvansal ürünleri elde etme ve değerlendirme peynir-yoğurt yün vb. işlemleri),
- Yerel el sanatlarıyla ilgili uygulamalar (dokumacılık, dikiş-nakış-örgü isleri, seramik, bakır, demir, ağaç, cam işleri vb.),
- Müze (doğa tarihi, arkeoloji, etnografya vb.), ören yeri, anıt gibi tarihsel-kültürel yerleri ziyaret,
- Milli park, doğal anıt, hayvanat bahçesi, ilginç oluşumlar vb. ziyaret,
- Yakın çevre turları (yürüyerek, atlı, bisikletli vb.),
- Kampçılık, piknik yapma,
- Sportif etkinlikler (Kano, rafting, binicilik, avcılık, balıkçılık, atıcılık, golf, trekking, yüzme, yelken, kır kayağı ve bisiklet vb.),
- Hobi etkinlikleri (fotoğraf çekme, resim yapma, kuş gözlemciliği vb.),
- Yöresel animasyon gösterileri (köy düğünü, halk dansları vb.),
- Çeşitli kurslar ve atölye çalışmaları (geleneksel el kursları, yemek, spor, müzik, halk dansları, yerel üretim teknikleri, şifalı doğal bitkiler, turizm-çevre-koruma vb.),
- Bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalar,
- Sportif ve kültürel faaliyetler için düzenlenen yarışmalar,
- Fuar, şenlik, panayır, festival, özel kutlama günleri ve konser vb. etkinlikler.

Görüldüğü üzere kırsal alanlardaki doğal ve kültürel kaynaklar ile bu kaynakların kullanım biçimi kırsal turizmin çeşitlenmesinde ve gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla, kırsal turizmin bir yerleşme biriminde gelişebilmesi için coğrafi konumunun ve kuruluş yerinin uygunluğu, doğal güzelliklerin, tarihsel ve kültürel çekiciliklerin varlığı ve bunların korunmuş olması, konaklama olanakları, geleneksel üretim biçimlerinin turist ile deneyimlenmesi ve en önemlisi yerel halkın turizm için gönüllü olması gibi gerekli koşulların (Soykan, 2001) sağlanması esastır. Türkiye’de bu koşulların sağlandığı, yerel ve özgün kimliğini korumuş, zengin doğal ve kültürel özelliklere sahip birçok kırsal alan bulunmaktadır. Bazı alanlar ise henüz mevcut potansiyelleri keşfedilmemiş ya da keşfedilen potansiyelleri kırsal turizm açısından değerlendirilmemektedir. Oysaki son yıllarda kırsal alanlar kırsal turizm sayesinde ekonomik fayda görmekte ve sorunlara potansiyel çözümler bulunmaktadır.

Kırsal turizm, kırsal ekonomiler için önemli bir fırsat ve kırsal nüfusun gelir artışı üzerinde olumlu etkilere sahip olabilir (Economic Diversification Policies and Rural Tourism In South East Europe, 2020). Aynı zamanda sosyo-kültürel kalkınmayı destekleyerek, kamu hizmetlerinin sürdürülmesi ve iyileştirilmesi, yerel zanaatların, geleneklerin ve kültürel kimliklerin canlandırılması ve hem doğal hem de yapılı çevrenin ve altyapının korunması ve iyileştirilmesi için fırsat olarak görülmektedir (Sharpley, 2002). Bu bakımdan kırsal turizm, bugün gerek dünyada gerekse ülkemizde kırsal alanların sosyo-ekonomik yönden refah seviyesini yükseltmek ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliği için bir gelişme stratejisi olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri için ortam sağlayan bu kırsal alanların mevcut potansiyellerinin ortaya çıkarılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmada, Trakya Bölgesi Turizm Master Planı 2013-2023'te de turizm potansiyeli yüksek alanlar arasında yer alan Edirne ili Uzunköprü ilçesine bağlı Yeniköy Mahallesi'nin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Materyal Ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini oluşturan Yeniköy, Edirne ili Uzunköprü ilçesine bağlı bir mahalledir. 29 Mart 2009 yılına kadar Uzunköprü'ye bağlı bir belde iken nüfusun azalmasıyla birlikte mahalle statüsüne getirilmiştir. Uzunköprü kent merkezinin kuzey doğusunda yer alan yerleşim alanı (Şekil 1) kent merkezine 13 km., Edirne'ye 49 km., İstanbul'a 244 km., Kapıkule Sınır Kapısı'na 75 km., Pazarkule Sınır Kapısı'na 51 km, İpsala Sınır Kapısı 87 km ve Uzunköprü Garı'na 8 km uzaklıktadır. Konumu itibarı ile yerleşim hem araç hem de demiryoluna oldukça yakın durumdadır.



Şekil 1. Araştırma Alanının Konumu (URL-1 ve URL-2)

Araştırmada veri toplama, analiz ve değerlendirmeden oluşan 3 aşamalı yöntem izlenmiştir. Yöntemin birinci aşamasında araştırma alanının doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin veriler toplanmış ve yerinde yapılan çalışmalar ile ilgili mevcut duruma ait veriler fotoğraflanmıştır. Bu aşamada ayrıca Uzunköprü Belediyesi, Uzunköprü Kaymakamlığı, Yeniköy Mahallesi Muhtarlığı,

Uzunköprü Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü ve yerel halk ile görüşmeler yapılmıştır. Analiz aşamasında alana ilişkin toplanan tüm veriler için SWOT analizi yapılmıştır. Değerlendirme aşamasında ise araştırma alanının kırsal turizm potansiyelinin geliştirilmesine yönelik bir eylem planı hazırlanarak bu doğrultuda hedefler, stratejiler ve eylemler belirlenmiştir.

Bulgular

Uzunköprü, Edirne ilinin kapladığı alan bakımından en büyük ilçesidir. Türkiye'nin en verimli arazilerinden olan Ergene Havzası içinde yer alan yerleşim Ergene Nehrinin güney yamaçlarına kurulmuştur. İlçenin topoğrafyasını Ergene Nehrinin oluşturduğu geniş bir ova ve kuzeyde küçük tepeler ile güneyinde farklı yükseklikteki tepeler ve platolar oluşturmaktadır. İlçe topraklarının ortasını kaplayan Ergene ovası, Ergene Nehri taşıdığı zaman ovaya bolca mil bırakmaktadır ve bu nedenle ova toprakları oldukça verimlidir (Uzunköprü Eylem Planı, 2014). İlçe genelinde alüvyal, vertisol, kireçsiz kahverengi ve kireçsiz kahverengi orman toprakları görülmektedir (Edirne İl Kuraklık Eylem Planı, 2018) Ayrıca Yeniköy'ün toprakları bağcılık yapmaya elverişli özellik gösteren kumlu-tınlı yapıdadır. Yarı nemli olarak sayılabilecek bir iklime sahip olan ilçenin doğal bitki örtüsü bozkırdır. %20'si çayır ve meralarla, %10'u ise orman ve fundalıklarla kaplı olan ilçe topraklarının kalanı tarıma ayrılmıştır (URL-3). 2021 yılı meteoroloji verilerine göre Uzunköprü Aydeniz iklim sınıflamasına göre yarı nemli, Erinç sınıflamasına göre yine yarı nemli olarak belirtilmişken De Martonne iklim sınıflamasına göre ise yarı kurak- nemli olarak ifade edilmiştir. Sıcaklık değerleri incelendiğinde 1930-2020 yılları arasında il genelinde yapılan çalışmalar sonucunda ortalama sıcaklık 2.5 oC ile ocak ayında, 24.6 oC temmuz ayında görülmüştür. Yıllık ortalama sıcaklık ise 13.7 oC' dir. Yıllık ortalama güneşlenme süresi 6 saat, yıllık ortalama yağışlı gün sayısı 115.2, yıllık ortalama yağış miktarı 601.4mm.'dir. Hâkim rüzgâr yönü kuzeydir (URL-4) Yeniköy, yerleşim alanına 2 km. uzaklıkta olan akan Dobralı Deresi, yaklaşık 2-3 km. uzaklıkta yer alan Değirmenci, Karaşen ve Sirkeci Göletleri ile su varlığı bakımından da önemli değerlere sahiptir.

Yeniköy'ün tarihi geçmişine bakıldığında, 1360'lı yıllarda Türkler tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. Uzunköprü Kasabası bu dönemde henüz kurulmamış ormanlık ve bataklık bir yerdir. Ergene Irmağı'nın kuzey batısı Dimetoka Kazası'na bağlıdır. Yeniköy, Dimetoka Kazası'nın Bafalı (Pehlivanköy) nahiyesine bağlı bir köy olarak görülmektedir. Başbakanlık Arşiv Kayıtları'nı inceleyen, öğretmen tarihçi yazar Sayın Latif Bağman, bu dönemde Yeniköy Halkı'nın konargöçer Türkmen Yörükân taifesinden olduklarını, Tapu ve Tımar Defterlerindeki kayıtlara göre, Naldöken Yörüklerinden olduğunu, köyde bir tek Rum ve Bulgar olmadığını, bağlı oldukları sipahiye aşarlarını verip, savaşlarda asker verme yükümlülükleri olduğunu belirtmektedir. 17. yy'a gelindiğinde ise Yeniköy'ün adı kayıtlarda, Yenicekarlı olarak geçmektedir. Bu yüzyıllardan itibaren Balkanlar'da azınlıkların çeşitli ayaklanmaları başlamaktadır. Bu ayaklanmalar sonucunda Bulgarlardan beş on hane sürgün olarak köye yerleştirilerek, tam anlamıyla Türk yerleşmesi olan köy Bulgar köyü olmuştur. Uzun süre yerleşim Bulgar Yeniköy olarak anılmıştır (Çıtak, 2015). Balkan Savaşları (1912-

1913) sonunda Bulgarlar köyü tamamen terk etmişlerdir ve terk ederken de köyü yıkmışlardır. Çevre çiftlik ve yerleşim alanlarında yaşayan Türkler gelip köyü tekrar inşa ederek bugünkü yerleşim alanını oluşturmuşlardır (Karatepe, 1993). 1927-1936 yılları arasında Yunanistan'dan, 1935-36 yıllarında ise Romanya'dan gelen göçmenler köye iskân edilmiştir. Fakat bu göçmenlerin büyük bölümü devletin verdiği malları satarak İstanbul'a göç etmişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber köyün adı Yeniköy olmuştur. Köy, 1960 yılına kadar muhtarlıkla yönetilmiş olup, 1960 yılından sonra ise Belediye Teşkilatı kurulmuştur (Çıtak, 2015). Yeniköy, Edirne ili Uzunköprü ilçesine bağlı ve çoğunluğunu göçmenlerin yaşadığı mahallelerin (İnkılâp, Okullar ve Cumhuriyet) oluşturduğu bir belde iken, nüfusun azalmasıyla birlikte 29 Mart 2009 yılında mahalle statüsüne getirilmiştir.

Bugün 794 yaşayan sakini ile Yeniköy Mahallesi'nde son on yıl içinde %26 oranında nüfusta azalma görülmüştür. Mahalledeki 2020 yılı verilerine göre kadın nüfusu 424 iken erkek nüfusu 370'tir. Mahallenin son on yıllık yaş grupları dağılımına göre, genç ve çocuk nüfusu gittikçe azalırken yaşlı nüfusu artış göstermiştir. 65 yaş ve üzeri kişiler mahalle nüfusunun en yüksek oranına sahiptir. En düşük oran ise 5-9 ve 10-14 yaş arasındaki gruplar oluşturmaktadır (URL-5). Tablo 1'de Yeniköy Mahallesi yaş gruplarına göre nüfus dağılımı görülmektedir.

Tablo 1: Yeniköy Mahallesi Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı (URL-5)

YIL	UZUNKÖPRÜ YENİKÖY MAHALLESİ YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS														Nüfus (Toplam)
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	
2020	21	25	17	16	31	32	26	18	26	31	47	75	98	331	794
2019	24	17	13	18	30	30	24	21	25	33	50	79	111	319	794
2018	28	11	15	20	24	29	20	27	20	31	61	79	115	322	802
2017	27	11	17	23	29	28	23	32	14	40	63	88	117	330	842
2016	27	16	15	28	25	26	26	32	21	47	67	94	119	334	877
2015	28	22	16	31	27	29	30	31	32	52	73	106	108	331	916
2014	24	24	21	28	30	40	36	28	37	56	74	118	106	313	935
2013	23	22	25	29	40	41	34	26	39	64	77	118	106	318	962
2012	27	22	23	38	70	48	37	19	47	68	86	113	108	317	1023
2011	29	21	25	52	74	52	29	27	49	69	93	116	112	317	1065
2010	32	15	32	56	63	46	32	32	51	76	106	116	104	313	1074

Mahallede eğitim düzeyi açısından okur-yazar oranı yüksektir. Nüfusta yaş dağılımından da görüldüğü üzere en düşük oran ilkökul çağındaki çocuk sayısında olduğundan aktif kullanılan eğitim yapısı yoktur. Bugün Kültür Evi olarak kullanılmakta olan yapı, 1928-2008 yılları arasında uzun bir dönem ilköğretim okulu olarak hizmet vermiş ancak öğrenci azlığı nedeniyle yeni işlevine dönüştürülmüştür. Kültür Evi içinde Yeniköy'ün geçmiş dönem yaşam biçimini yansıtan birçok eser sergilenmektedir. İçinde Yeniköy'ün eski sakinlerinin geleneksel kıyafetleri, günlük kullandıkları küçük ekipmanların

(su yatığı, pamuk çıkırığı, kollu yayık, yapak tarağı, zincirli el terazisi, tokmaklı yayık), çeşitli belgelerin ve fotoğrafların yer aldığı Etnoğrafik Müze (Şekil 2) bulunmaktadır.



Şekil 2. Yeniköy Kültür Evi- Etnoğrafya Müzesi (Orijinal, 2021)

Yeniköy de dahil olmak üzere Uzunköprü ilçesinde halkın %60'ı kırsal kesimde yaşamaktadır ve geçimini tarımdan sağlamaktadır. Tarımsal üretim açısından çeltik, bağcılık, arpa, buğday ve ayçiçeği başlıca ürünleri oluşturmaktadır. Uzunköprü ve çevresindeki başlıca sanayi kuruluşları peynir, un, bitkisel yağ, yem ve çeltik fabrikalarıdır (URL-6). Yeniköy'de 1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında 1974 yılında Edirne Köy Kalkınma Kooperatifleri Birliği tarafından tarımsal amaçlı faaliyet yapmak üzere kurulmuş "317 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifi" bulunmaktadır. Kooperatifin bağlı bulunduğu birlik, süt ve çeltik üzerine faaliyet göstermektedir (Serinikli ve İnan, 2007). Ayrıca hayvancılığa bağlı olarak kurulmuş mandıralarda peynircilik yapılmaktadır. Tarım dışı gelir sağlayan diğer ekonomik faaliyetler ise tereyağı, pekmez, kuskus, ev makarnası, tarhana, hardaliye ve şarap gibi yöresel ürünlerin satışı ve arıcılıktır.

Uzunköprü'nün bağ varlığı bakımından önde gelen mahallelerinden biri olan Yeniköy, tarihsel olarak da bağcılık geçmişine sahiptir. Mahalledeki üreticiler aile işletmesi olarak faaliyetlerini sürdürmekte ve üretimler küçük bağ parsellerinde yapılmaktadır. Bağcılar tarafından en çok yetiştirilen üzüm çeşitleri Hamburg Misketi ve Alphonse Lavalleé'dir (Korkutal, Bahar ve Güvemli Dünder, 2019). 2013 yılında TR 21-Trakya Bölgesi için yapılmış olan 2013-2023 Trakya Master Turizm Planında Papaz üzümünün yöreye özgü bir üzüm çeşidi olduğu, Kabarnet ve Merlot üzümünün de kalitesinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Trakya Master Turizm Planı, 2013).

Yerleşimde birçok şarap tadım yerleri (bağlar) bulunmaktadır. Son yıllarda bağbozumu bir gelenek olarak şenliğe dönüşmüş ve her yıl Eylül ayında "Yeniköy Bağbozumu ve Yayla Şenliği" olarak kutlanmaktadır (Şekil 3). En sonuncusu 2019 yılı Eylül ayında yapılmış olan şenlikte sabahın erken saatlerinde davul-zurna eşliğinde köydeki üzüm bağlarına gidilerek bağbozumu gerçekleştirilmiştir. Yöresel peynir ve yemekler eşliğinde şarap tadımı yapılarak festival sonunda ise Kızıldeli Dergâhı ziyaret edilmektedir (URL-7).



Şekil 3. Yeniköy Bağbozumu ve Yayla Şenliği (URL-8)

Yeniköy Bağbozumu ve Yayla Şenliği'nin yanı sıra Yayla Bayramı, Cem törenleri, Hıdırellez, İmece Yeniköy'e ait diğer geleneklerdir. Yayla Bayramı olarak bilinen ve Türk akıncılarının Dimetoka Kalesi'ni ele geçirmesi ile başlayan gelenek, göçten sonra yaz aylarının sonlarına doğru insanların ürettiği ürünlerin değerlendirilmesinden sonra hasat sonunda yapılan ve insanların bir araya toplanarak her şeyi ortaklaşa paylaşıp, yemekler pişirilip yendiği bir etkinliktir. Geleneğe göre önce erkekler kadınlara, sonra da kadınlar erkeklere yemek pişirip ikram ederlermiş. Üç gün süren Yayla Bayramı'nda tüm kadın ve erkekler geleneksel kıyafetlerini giyerler, oyunlar (Akali Oyunu) oynanır, yemekler pişirilip yenir (çevirme ve helva), dualar edilir ve ağalık seçimi yapılır. Diğer bir gelenek olan Hıdırellez, her yıl 6 Mayıs'ta kutlanan ve hazırlıklarına 5 Mayıs gecesinden başlanan, insanların çeşitli eşyalarını içi su dolu bir çömlek içinde dilekler tutarak gül dibine koydukları ve devamındaki günde eğlencelerin gerçekleştiği bir gelenektir. 6 Mayıs günü ateşler yakılıp, üzerinden üç kez atlanmakta, halk oyunları oynanmakta ve akşam ise geceden konan çömleklerin açılmakta ve herkes toplanıp maniler söylenmektedir. Yeniköy'de geçmişten günümüze her bakımdan yardımlaşma ve dayanışma ön planda tutulmuştur. İşlerin yetişmediği zamanlarda herkes birbirine yardım etmekte ve bu yardımlaşmanın adına da "Meci (İmece)" denmiştir. Mahallenin belirli alanlarda kurulan yerlerde gerçekleştirilen mecilerin başında ayçiçeği gelmektedir. Ayçiçeği mecileri genellikle geceleri tarladan toplanmış olan ayçiçeği başlarının bir sopa ile dövme yöntemiyle çekirdeklerinin ayrılmasıdır. Mecilerde aynı zamanda halkın sorunları da konuşulup, çözümler aranır ve yardımlaşma ile herkesin sorunları çözülmeye çalışılmaktadır. Yardımlaşma ve hoşgörünün her daim yaşandığı Yeniköy'de yaşayan halkın çoğunluğu Bektaşilik inancı sahiptir ve bu inancın geleneği Alevi şenlikleri ve Cem törenleri yapılmaktadır. Genellikle kış aylarında yapılan törenler yaklaşık sekiz saat sürmektedir. Önce günlük sohbetler ile başlayan tören, baba erenlerin kapıdan içeri girip dua getirmesiyle esasen başlamış olmaktadır. Tören başladığında herkes birbirinin yüzünü görecektir geniş bir daire biçiminde oturulmaktadır. Kadınlar törenlerde şalvar giyip, başlarına atmabaş takarken, erkekler bellerine kemerbez takmak şartı ile normal giysileri ile katılım göstermektedirler. Törenler semaha kalkan dervişlerin daire şeklini alarak, birbirlerine temas etmeden oyun oynamaları ile devam etmektedir (Karatepe, 1993). Mahallede geçmişten bugüne bir kültür mirası olarak gelen bu geleneklerin gerçekleştiği bir Cem evi bulunmaktadır (Şekil 4).



Şekil 4. Yeniköy Mahallesi’nde Cem Evi (Orijinal, 2021)

Linear biçimde bir yerleşim düzenine sahip Yeniköy’de yaklaşık olarak üç yüz adet konut bulunmaktadır. Konutların çoğu Trakya’nın yöresel mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Bir ya da iki katlı olan konutlar taş temelli yığma kerpiç malzemedен yapılmıştır (Şekil 5, 6). Konutların önlerinde tarım ve hayvancılık ile ilgili faaliyetlere uygun geometrik biçimli büyük avlu bulunmaktadır. Avlu duvarları komşuluk ilişkilerinin yakın olması ve birbirleri ile iletişim kurmalarından dolayı çok yüksek değildir (İner ve Erdoğan, 2010). Konutların hepsi su, elektrik ve telefon hizmetleri açısından altyapı hizmetlerinden yararlanmaktadır. Geleneksel konut örnekleri dışında yerleşimde bir cami ve bir de çeşme bulunmaktadır.



Şekil 5, 6. Yeniköy Yerleşim Düzeni ve Geleneksel Konutlar (Orijinal, 2021)

Farklı medeniyetlerin üzerine kurulmuş olan Yeniköy Mahallesi, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi yerleşimlerine ve Tümülüsle sahiptir. Mahalle çevresinde biri Hamitli mevkiinde diğeri Yeni Bağlık mevkiinde Geç Roma-Erken Bizans Dönemi’ne ait iki yerleşim bulunmaktadır. Mevcut durumda tarım amaçlı sürülmüş tarla olarak kullanılan alanların yüzeyinde herhangi bir mimari kalıntı olmayıp, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi gövde, ağız ve kulplardan oluşan yalın kap ve seramik parçaları saptanmıştır. Mahallede Gürgen Dere mevkiinde bir, Mera mevkiinde üç, Gedik mevkiinde bir ve Yeni Bağlık mevkiinde de bir olmak üzere altı adet Tümülüs bulunmaktadır. Tümülüsler genellikle hâlihazır da sürülmüş tarla veya mera içerisindedir ve yüzeyinde herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Tekhöyük mevkiinde yer alan Tümülüs 2009 yılında tescil edilmiştir (Akgün, 2019).

Yeniköy, geleneksel yerleşim dokusu, dini inanış, geleneksel giyim, yöresel kültür, yöreye özgü gastronomik özellikler gibi zengin kırsal turizm potansiyellerine sahiptir. Ayrıca coğrafi konumu hem sınır kapılarına hem de Tekirdağ, Kırklareli ve İstanbul'a yakınlığıyla ulaşım açısından kolay erişime elverişlidir. Yeniköy'ün doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik tüm bu özellikleri incelenerek, verileri analiz etmek için SWOT analizi yapılmıştır. Yapılan SWOT analizi ile alanın sorunlarını ve olumsuz koşullarını gösteren zayıf yönler ve tehditler, ayırt edici özelliklerini ve mevcut potansiyellerini ifade eden güçlü yönler ve fırsatlar belirlenmiştir. Bu analiz ile hangi sorunlara çözüm önerisi getirilmesi gerektiği ve alanın kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesinde nelerin değerlendirilmesi, hangi yönlerin ön plana çıkartılması gerektiği ile ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Elde edilen çıkarımlar, alana ilişkin gelişim stratejileri ve eylemleri geliştirebilmek için altlık oluşturmaktadır. Yeniköy'ün kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi açısından yapılan SWOT analizi Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Yeniköy'ün Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine Yönelik SWOT Analizi

SWOT ANALİZİ			
GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">Bağcılık alanlarıGeleneksel giyimYöresel kültürel değerlerYöresel ürünlerin yetiştirilmesi/ Gastronomik özelliklerYeniköy Bağbozumu ve Yayla ŞenlikleriBektaşî inancı ve geleneklerinin devam etmesiAkali Oyunu geleneğinin sürdürülmesiHıdırellez geleneğinin sürdürülmesiKorunmuş geleneksel dokuSınır kapılarına ve İstanbul'a yakınlık/Erişilebilirlik317 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifi faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none">Nüfusun giderek azalması ve çocuk ve genç nüfusun azlığıEğitim yapısının bulunmamasıGenç iş gücü azlığıBütçe yetersizliğiÖrgütlenme yetersizliğiEğitilmiş çalışan eksikliğiKültürel geçmişi yansıtan unsurların yetersiz oluşuGeleneksel konutların bakımsızlığı ve kırsal turizme uygun konaklama yapısı olmayışıGastronomik zenginliklerin yeterince tanıtılmamış olmasıKültür Evi'nin tanıtım eksikliğiYeniköy Bağbozumu ve Yayla Şenliği'nin yeterince tanıtılmamasıArkeolojik alanların tanınırlık ve korunma durumlarındaki yetersizlikDeğirmenci Göleti ve diğer su varlıklarının bakımsız bırakılması ve rekreasyon imkanlarının değerlendirilmemiş olması	<ul style="list-style-type: none">İnsanların kitle turizminden uzaklaşıp sakın yörelere yönelmesiUlaşım açısından kolay erişilebilirlikDoğal kent dokusunun korunmuş olmasıDeğirmenci Göleti ve çevresindeki derelerin varlığıDoğal ve kültürel rekreatif ve turistik faaliyetlere olanak verecek imkânlarla sahip olmasıGeleneksel evlerde konaklama imkânıŞarap üretimi ve butik aile işletmeleriŞarap üretiminde kalitesi yüksek Hamburg Misketi ve Alphonse Lavalée üzüm çeşitlerinin üretimiGeç Roma-Erken Bizans Dönemine ait arkeolojik yerleşimler ve Tümülüsler	<ul style="list-style-type: none">Bölgenin tanıtımı sonrasında oluşabilecek konaklama açığıKültürel kimlikte bozulma olasılığıNüfusun giderek azalmasıBenzer turistik ürünler sunan birçok farklı bölgenin bulunması

Tablo 2'de görüldüğü üzere Yeniköy henüz potansiyelleri fark edilmemiş birçok güçlü yöne ve açığa çıkartılmayı bekleyen fırsatlara sahiptir. Bunun yanında alanın özellikle geliştirilmesi gereken zayıf

yönlerinin fazla olduğu ve bu yönlerin güçlendirilmemesi durumunda kültürel değerlerin gittikçe kaybedilerek, yok olmasıyla karşı karşıya kalınması kaçınılmaz gibi görünmektedir.

Sonuç

Kırsal turizm, dünyada değişen ve gün geçtikçe zorlaşan kentsel yaşam koşullarından uzakta, yılın her mevsim ve zamanında, farklı yörelerin kültürel yaşamlarını, kırsal ortamını ve bu ortamın kazandırdığı ürünleri ve etkinlikleri deneyimleme imkânı sunan bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada değişen turizm algısı ve turistlerin yere özgü deneyimler yaşama isteği ile gelişen kırsal turizm, yerin ruhu anlayışını yansıtmaya açısından diğer turizm türlerinden farklılığını ortaya koymaktadır. Bu farklılığın yaşanabileceği, uluslararası ve ulusal birçok kırsal alan bulunmaktadır. Bu alanlardan biri olan Yeniköy Mahallesi, bu araştırma kapsamında kırsal turizmin bir alanda nasıl değerlendirilebileceği hakkında araştırma yapılması gereken kırsal alanlardandır. Bu amaçla yapılan çalışmada, Yeniköy'ün mevcut kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik SWOT analizinden elde edilen verilere göre alanın, bir kırsal turizm destinasyonu olarak ele alınabilmesi için hedef, strateji ve eylemleri içeren bir eylem planı hazırlanmıştır (Tablo 3). Eylem planı, Yeniköy'ün doğal ve kültürel peyzaj özellikleri; yöreye özgü ürünleri, tatları, inanç ve gelenekleri, mimari ve kültürel yapıları ve alan özelinde gerçekleşen tüm faaliyetler için kırsal turizm kapsamında yapılması gerekenleri içeren bir rehber oluşturmaktadır.

Tablo 3: Yeniköy'ün Kırsal Turizm Potansiyeline İlişkin Eylem Planı

HEDEFLER	STRATEJİLER	EYLEMLER
Hedef 1.Alanın doğal peyzaj potansiyelinin turizme katkısının sağlanması	S1.1.Değirmenci Göleti ve çevresindeki derelerin rekreasyon faaliyetleri için düzenlenmesi	E1.1.1.Değirmenci Göleti ve çevresindeki derelerin etrafında doğal vejetasyon korunarak, toprak patika yürüyüş yollarının düzenlenmesi ve ekolojik yürüyüş rotasının oluşturulması
Hedef 2.Alanın kültürel peyzaj değerlerinden arkeolojik alanların tanıtılması	S2.1.Geç Roma-Erken Bizans Dönemine ait arkeolojik yerleşimler ve Tümülüslerin tanıtılması ve arkeolojik gezi rotalarına dahil edilmesi	E2.1.1.Arkeolojik yerleşim ve Tümülüslerin Yeniköy'ün tanıtım rehberlerinde yer alarak, tanıtılması E2.1.2.Arkeolojik yerleşim ve Tümülüslerin yerlerinin belirgin hale getirilmesi, yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları ile arkeolojik gezi rotalarına dahil edilmesi
Hedef 3.Yöreye özgü tatların tanıtılmasının sağlanması	S3.1.Gastronomik turizmin geliştirilmesi	E3.1.1.Bağbozumu zamanının festivallerde yörenin üzümlerinin, şarap ve hardalının tanıtılması. E3.1.2.Yerel yemeklerin sunulabileceği butik restoranların sayısının artırılması E3.1.3.Yöresel yemeklerin turistlere sunulması için eğitim ve teşvik verilmesi E3.1.4.Yöresel ürün pazarları ve satış noktalarının belirlenmesi ve kurulması için teşvikler verilmesi
Hedef 4.Konaklama olanaklarının geliştirilmesi	S4.1. Gelen turistlerin Yeniköy'de geceleme için sağlanması	E4.1.1.Geleneksel dokudaki köy evlerinin restore edilmesi ve ev pansiyonculuğu veya butik otel olarak turizme kazandırılması E4.1.2.Yerel halka ev pansiyonculuğu, konaklama işletmeciliği ve girişimcilik eğitimleri verilmesi E4.1.3.Kamp alanları düzenlenmesi ve altyapı eksiklerinin giderilmesi

Hedef 5.Yeniköy halkının çoğunluğunun Bektaşilik inancına sahip olmasıyla, civardaki diğer köylerden farklılığının ortaya konulması	S5.1.İnanç ve kültürel turizmin tanıtılması ve geliştirilmesi	E5.1.1.Bektaşilik inancının ve geleneklerinin tanıtılması E5.1.2.Halkın çoğunluğunun Yunanistan'ın Batı Trakya Bölgesi'nden göç etmesi ve eskiden o yörede yapılan Yayla Bayramının Yeniköy'de devam etmesiyle yapılan dini aktivitelere katılım sağlanması ve tanıtılması E5.1.3.Akali Oyunu geleneğinin tanıtılması ve sürdürülmesi
Hedef 6.Yöreye özgü ürünlerin tanıtımının sağlanması	S6.1.Şarap turizminin geliştirilmesi ve tanıtılması	E6.1.1.Şarap üreticileri ve yerel yönetim tarafından bir şarap turizm platformu kurulması E6.1.2.Şarap tadım noktalarının oluşturulması ve şarap tadım atölyeler çalışmaları yapılması E6.1.3.Festivallerle yöreye ait şarapların tanıtılması E6.1.4.Şarap evleri açılmasının teşvik edilmesi
Hedef 7. Tarımsal turizmin kırsal turizm dâhil edilmesi	S7.1.Tarımsal turizmin geliştirilmesi	E7.1.1.Bağcılık alanlarında geliştirilmesi ve bu alanlarda turistlerin deneyim yapılabilmesinin sağlanması E7.1.2.Arıcılık alanlarının geliştirilerek, arıcılık iş faaliyetlerinin arttırılması ve bal üretiminin tanıtılması E7.1.3.17 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ürün çeşidinin arttırılması
Hedef 8.Kültür Evi'nin yöreye özgü mimari yapısal özelliklere göre yeniden düzenlenmesi ve tanıtımının arttırılması	S8.1.Kültür Evi'nin bir müze ve kültür merkezi olarak odak noktası oluşturması için gerekli mimari düzenlemelerin yapılması S8.2.Kültür Evi'nin içindeki Etnografya Müzesi'nin yeniden düzenlenmesi	E8.1.1. Kültür Evi'nin yöreye özgü mimari dokuya uygun cephe, giriş meydanı ve bahçe düzenlemesinin yapılması E8.1.2.Kültür Evi'nin görsel, yazılı medya, internet ve sosyal medya aracılığıyla tanıtımının yapılması E8.2.1.Kültür Evi'nin içindeki Etnografya Müzesi'nin müzecilik anlayışına göre eserlerin sergilenme düzeninin güncellenmesi
Hedef 9.Yörenin tanıtımının etkili bir şekilde sağlanması	S9.1.Yörenin markalaştırılması	E9.1.1.Yeniköy'ün tarihini, kültürünü ve özelliklerini tanıtan basılı ve elektronik tanıtım materyalinin hazırlanması E9.1.2.Görsel, yazılı medya, internet ve sosyal medya aracılığıyla bölgenin tanıtımının yapılması E9.1.3.Seyahat acenteleri ve tur operatörlerine bilgilendirme yapılması ve bu kurumlarla iş birliği yollarının araştırılması E9.1.4.Bölgeye turizm yatırımcılarının çekilmesine yönelik yatırım, tanıtım ve promosyon çalışmalarının yürütülmesi E9.1.5.Yeniköy'de bir bilgilendirme turist ofisi kurulması

Eylem planında belirlenen 9 hedef kapsamında geliştirilen 10 stratejiye göre 28 eylem ortaya konmuştur. Yeniköy'de yapılacak turizm faaliyetleri öncelikle alanın kırsal karakterini koruyacak ve geliştirecek nitelikte olmalıdır. Bu nedenle alanın doğal peyzaj değerlerinin özgün değerleri korunarak kırsal turizme entegre edilmesi amacıyla; mevcut su varlığının ve çevresinin ekolojik bir alan olarak rekreasyon faaliyetleri için düzenlenmesi, tarımsal turizmin geliştirilmesine yönelik, bağcılık ve arıcılık faaliyetlerinin aktivite olanaklarının arttırılması ile hem ekonomik kazanç elde edilmesi hem de turistler ile buluşması sağlanarak turizm olanağı yaratılması gereklidir. Yerleşimin kültürel peyzaj değerlerinden Geç Roma-Erken Bizans Dönemine ait arkeolojik yerleşim ve Tümülüslerin Yeniköy'ün tanıtım rehberlerinde yer alarak, tanıtılması, yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları ile arkeolojik gezi rotalarına dahil edilmesi ile yerleşimde arkeolojik turizmin canlanması sağlanabilir.

Kırsal turizmde ziyaretçi ve yerel halkın etkileşimi oldukça önemlidir. Bu etkileşim en temelde yerel halkın ev sahipliği yaptığı yerlerde konaklama ile başlamaktadır. Bu açıdan Yeniköy'de turizm için gönüllü olan yerel halkın, ev pansiyonculuğu veya butik otel işletme, geleneksel mimariyi yansıtan evlerinin restore edilmesi konusunda yerel yönetimler tarafından teşvik edilmesi ve maddi olarak fonlar ile desteklenmesi gereklidir. Ayrıca bu konuda konaklama işletmeciliği ve girişimcilik eğitimleri verilmelidir. Konaklama yapısı olarak kullanılabilecek konutların dışında bir yerin

diğerlerinden ayırt edici başlıca özelliği olan yöreye özgü yerleşim dokusunun korunması ve geleneksel konutların yaşatılması için bakım ve onarımlarının teşvik edilmesi önemli eylemler arasındadır.

Ziyaretçiler bir yandan yörede kırsal turizm faaliyetlerini gerçekleştirirken, diğer yandan yerel halkın günlük yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Yemek kültüründen, geleneklere, mimariden ve inanç değerlerine kadar yöreye özgü her şey ziyaretçiler için yeni ve farklıdır. Bu farklılıklardan Yeniköy için yöreye özgü tatlar ve ürünler gelmektedir. Bu doğrultuda belirlenen eylemler; yöreye özgü tatların ve ürünlerin tanıtılması, bunların turistler ile buluşması için yöresel ürün pazarlarının kurulması, yöresel yemeklerin sunulabileceği butik restoranların sayısının artırılması ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması için yemek kültürünün teşvik edilmesi ve eğitimlerin verilerek desteklenmesidir. Özellikle şarap üretimi ve bağcılığın ön plana çıktığı yerleşimde, üzüm çeşidinin ve işletmeci sayısının artırılması için şarap üreticileri ve yerel yönetim tarafından bir şarap turizm platformu kurulması öncelikli eylemlerden biridir. Kırsal turizmde önemli bir yer tutan gastronomik turizmin desteklenmesi açısından bağbozumu zamanının Bağbozumu ve Yayla Şenlikleri'nde yörenin üzüm türlerinin ve şarapların tanıtılması, şarap tadım noktaları ve şarap tadım atölyeleri oluşturulması ile şarap turizminde önemli bir destinasyon noktası olması sağlanabilir. Bir diğer önemli eylem ise Bektaşilik inancının ve geleneklerinin tanıtılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bu inancı benimseyen veya ilgilenen ziyaretçiler, Yeniköy'ün tek müzesi Kültür Evi'nde Yayla Bayramı, Cem Törenleri ve bu törenlerde oynanan Akali Oyunu hakkında bilgi sahibi olabilir ve Cem Evi'ni ziyaret edilebilirler. Bu açıdan Yeniköy'de yapılan dini aktivitelere katılım sağlanması ve geleneklerin yaşatılması için tanınırlığının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, inanç ve kültür turizmin alanda gelişmesini destekler. Ayrıca ziyaretçilerin Yeniköy'ün geçmiş yaşam kültürü ve geleneklerine ait bilgileri edineceği Kültür Evi'nin yöreye özgü mimari özelliklere göre yeniden düzenlenmesi ve tanıtımının artırılması ile yerleşimde kültürel açıdan önemli bir odak noktası oluşturacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Yeniköy'ün kırsal turizm kapsamında geliştirilmesi için yörenin tarihinin, kültürünün ve özelliklerinin tanıtılmasının sağlanması ve yörenin markalaşması konusunda gerekli çalışmaların yapılması en temel eylemi oluşturmaktadır. Tüm bu eylemlerin hayata geçirilmesi, kırsal turizmin Yeniköy Mahallesi'nde uygulanmasında alanın geleneksel dokusunun zarar görmemesi, yöresel kimliğin korunması için, öncelikle planlamasının iyi yapılması, organizasyon, örgütlenme ve yönetimin sağlıklı bir şekilde işleyişi sağlanmalıdır.

Kaynakça

Akgün, C., (2019). Uzunköprü İlçesinin Arkeolojik Kültür Envanteri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisan Tezi, Edirne, s.30-238.

- Cabrini, L., (2004) Introduction to the Seminars. Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives, 2004 World Tourism Organization, ISBN 92-844-0716-8, p.9
- Countryside Commission, (1998). Protecting Our Finest Countryside: Advice to Government. CCP 532, ISBN: 0-86170-494-0, British Library CIP Data, s.5.
- Çeken, H., Dalgın, T., Çakır, N., (2012). Bir Alternatif Turizm Türü Olarak Kırsal Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kırsal Turizmin Etkileri. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 2 (2), s.11-16.
- Çıtak, A., (2015). Ali Çıtak ile yapılan sözlü görüşmelerden alıntı.
- Economic Diversification Policies and Rural Tourism In South East Europe, (2020), Published by: Regional Rural Development Standing Working Group in SEE (SWG), 1000 Skopje, North Macedonia, ISBN 978-608-4760-35-1, Skopje.
- Edirne İl Kuraklık Eylem Planı, (2018). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, (2018-2022).
- Ercan, F., Dalgın, T. ve Atak, O., (2017). Muğla/Ortaca İlçesinin Kırsal Turizm Potansiyelini Değerlendirmeye Yönelik Bir Swot Analizi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 52 Volume: 10 Issue: 52, Ekim 2017, Issn: 1307-9581, s.1419.
- Grefe, X., (1994) Is Rural Tourism a Lever For Economic and Social Development? Journal of Sustainable Development, 10(1), s.39-50.
- İner, G. ve Erdoğan, N., (2010). Edirne/Uzunköprü/ Yeniköy Kırsal Konutlarının Mimari ve Yapısal Karakteri. TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, 8: s.35-42.
- Karatepe, A., (1993). Edirne Uzunköprü Yeniköy Köyünün Bektaşî Müziğinin İncelenmesi. İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.12
- Kiper T., (2006). Safranbolu Yörüköyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.23-33.
- Korkutal, İ., Bahar E. ve Güvemli Dündar, D. (2019). Edirne İli Uzunköprü İlçesi Bağcılık Yapısının İncelenmesi. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi (COMU J. Agric. Fac.) 2019: 7 (1): 127–136 ISSN: 2147–8384 / e-ISSN: 2564–6826, doi:10.33202/comuagri.457451, s.127-136.
- Kuter, N. ve Ünal, H. E., (2013). Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmin Önemi. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2013, 13 (2): 192-201.
- Lun, L.M., Pechlaner, H., ve Volgger, M., (2016), Rural Tourism Development in Mountain Regions: Identifying Success Factors, Challenges and Potentials, Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism, 17:4, pp. 389-411.

- Nulty, P. M. (2004). Establishing the Principles for Sustainable Rural Tourism, Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives, 2004 World Tourism Organization - ISBN 92-844-0716-8, p.13
- Özçatalbaş, O., (2000). Kırsal Turizm ve Geliştirilmesinde Yayımların Önemi. Türkiye 4. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 2.Tekirdağ, s.6-8.
- Özdemir, S., (2012). Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmden Yararlanma Olanakları: Gökçeada Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23), s.19-21
- Peira, G., Longo, D., Pucciarelli, F. ve Bonadonna A., (2021). Rural Tourism Destination: The Ligurian Farmers' Perspective, Sustainability 2021, 13, 13684., <https://doi.org/10.3390/su132413684>.
- Serinikli, N ve İnan, İ. H., (2007), Edirne Köy Kalkınma Kooperatifleri Birliğinin Ekonomik Analizi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2007 4(3), s.237-248.
- Sharpley, R., (2002), Rural Tourism and The Challenge of Tourism Diversification: The Case of Cyprus. Tourism Management, 23, pp. 233–244.
- Soykan, F., (2001). Ege Bölgesi'nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir), Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi, Safa Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul, 2001, s.152-153
- Soykan, F., (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12, s.1- 11.
- Tuncer, B. ve Bakırcı, M., (2021). Milas İlçesinin (Muğla) Entegre Kırsal Turizm Analizi. International Journal of Geography and Geography Education (IGGE), 44, 253-271.
- TR 21-Trakya Bölgesi, Trakya Master Turizm Planı 2013-2023, (2013). Trakya Kalkınma Ajansı Development Agency, s.28-29, http://www.trakya2023.com/uploads/docs/rapor/Trakyaka_Turizm_Master_Plan%C4%B1.pdf
- URL-1: Google Earth, (2021) <https://earth.google.com/web/>
- URL-2: Wipikedia, (2021) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Uzunk%C3%B6pr%C3%BC>
- URL-3: <http://www.uzunkopru.gov.tr/uzunkopru-cografi-yapi-ve-ekonomi>
- URL-4: Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2021). <https://www.mgm.gov.tr/>
- URL-5: Türkiye İstatistik Kurumu Resmi İnternet Sitesi, (2021) <https://www.tuik.gov.tr/>
- URL-6: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2021), <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-76445/uzunkopru-ilcesi.html>
- URL-7: Uzunköprü Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, (2021).

URL-8: <https://www.haberler.com/edirne-nin-baglarinda-uzum-hasadi-basladi-13567747-haberi/>

Uzunköprü Çevre Eylem Planı, (2014). Ergene Havzasında Tarım Topraklarının Kirlilikten Arındırılması ve Islahı Projesi (Proje No: TR0135.03-02/28) Kapsamında hazırlanmış olan eylem planı. Uzunköprü Ticaret Borsası <https://docplayer.biz.tr/2888630-Uzunkopru-cevre-eylem-plani.html>

Yemenoğlu, E., Dalgın, T. ve Çeken, H., (2020). Buldan İlçesi'nin Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma. Turizm ve Araştırma Dergisi Cilt 9 Yıl 2020, Sayı 1. S.121-143.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojilerini ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki

Bayram KAYA

Milli Eğitim Bakanlığı
bayramkaya400@gmail.com
Orcid: 0000-0003-0249-5572

Doktora Öğrencisi, Mustafa KARAKAYA *

Hacı Bayram Veli Üniversitesi
mustafa.karakaya@hbv.edu.tr Orcid:
0000-0002-6757-7854

Özet

Eğitim de teknoloji bilgiye ulaşma, öğrencinin başarı, ve devam durumunu öğrenme gibi konularda öğrenci, velilere imkan ve zaman kazandırmaktadır. Öğretimin eğitim faaliyetinin bir alt kademesi olduğunu düşünürsek, öğretim teknolojisi de eğitim teknolojisinin bir parçası olarak kabul edebiliriz. Eğitim teknolojisi daha kapsamlı ve tüm eğitsel faaliyetleri gözetirken öğretim teknolojisi eğitim teknolojisinin bir alt dalı veya onun kapsamına giren ve en çok örgün eğitim kurumlarının faaliyetlerinde kullanılan yaklaşımdır. Araştırmanın amacı Ankara, Kırşehir ve Kayseri şehirlerinde her kademedede, resmi okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Öğretim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Bilişim Teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeylerini tespit etmek, her ikisi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Betimsel tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara, Kayseri ve Kırşehir'deki her kademedeki resmi okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise gönüllülük esasına göre seçilen 399 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Kişisel bilgi formu ve ölçek genelinde alınan puanlar frekans, yüzde, aritmetik ortalama, bağımsız örneklem t testi, çoklu değişkenlerde One-Way ANOVA testleri ve Öğretim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Bilişim Teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiye bakmak için pearson corelasyon değerlerine bakılmıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin en fazla kullandıkları öğrenim teknolojileri, Cd/Videoları, Gerçek Eşyalar (Toplar, Raketler, Minderler v.b) ve Akıllı Tahtalardır. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri orta seviyededir. Erkek beden eğitimi ve spor öğretmenleri Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu kadınlardan daha yüksektir. Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır.

Anahtar kelimeler: Öğretim Teknolojileri, Bilişim Teknolojileri,

Abstract

Education also provides opportunities and time for students and parents in subjects such as accessing technology, learning success and attendance. If we consider that teaching is a sub-level of educational activity, we can consider instructional technology as a part of educational technology. While educational technology is more comprehensive and observes all educational activities, instructional technology is a sub-branch of educational technology or the approach that falls within its scope and is mostly used in the activities of formal education institutions. The aim of the study is to determine the level of proficiency in using Instructional Technologies and the level of competence in using Information Technologies of physical education and sports teachers who work in public schools at all levels in Ankara, Kırşehir and Kayseri cities, and examine the relationship between them. Descriptive survey method was used. The universe of the research consists of physical education and sports teachers working in public schools at all levels in Ankara, Kayseri and Kırşehir. The sample consists of 399 physical education and sports teachers who were selected on a voluntary basis. Pearson's corelation values were examined in order to look at the relationship between the personal information form and the scores obtained

* **Sorumlu yazar:** *Mustafa Karakaya*

throughout the scale, frequency, percentage, arithmetic mean, independent sample t test, One-Way ANOVA tests in multiple variables, and Levels of Proficiency in Using Learning Technologies and the level of proficiency in using Information Technologies.

The learning technologies that physical education teachers use most are Cd / Videos, Real Objects (Balls, Rackets, Cushions etc.) and Smart Boards. The proficiency levels of physical education and sports teachers in using instructional technologies and information technologies are intermediate. Male physical education and sports teachers are more competent in using Instructional Technologies and Information Technologies. There is a high positive correlation between the Information Technology Usage Status and the Instructional Technologies Competence.

Keywords: Learning Technologies, Information Technologies.

GİRİŞ

Eğitim; literatüre baktığımızda eğitimin pek çok tanımı yer almaktadır. Ertürk (1998)' e göre eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı davranış değişikliği getirme sürecidir. Bireyin geçmiş ile gelecek yaşamını kapsayan, bireyin düşüncelerini, anlayışlarını, tutumlarını ifade eder ve bu özelliklere göre yeni nesilleri topluma alıştıran faaliyetlerdir (Karslı, 2003). Büyükkaragöz (1996)' a göre; bir süreç olan eğitimde bireyin kendi yaşantıları esastır. Eğitim sürecinde bireylerin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmıştır.

Teknoloji dediğimiz kavram; makinalar, sistemler, süreçler, yöntemler gibi çeşitli unsurları içine alır. Teknoloji bu unsurların belli bir düzenle bir arada bulunması ve uygulanmasını sağlayan köprü konumundadır. (Kutlu ve Aldağ, 2005: 15). Eğitim de teknoloji bilgiye ulaşma, öğrencinin başarı, ve devam durumunu öğrenme gibi konularda öğrenci, velilere imkan ve zaman kazandırmaktadır (Arı, 2019).

Öğretimin eğitim faaliyetinin bir alt kademesi olduğunu düşünürsek, öğretim teknolojisi de eğitim teknolojisinin bir parçası olarak kabul edebiliriz (Arı, 2019). Öğretim teknolojisi; özel amaçların gerçekleştirilmesi aşamasında etkili öğrenmenin sağlanabilmesi için insan gücü ve insan gücü dışı kaynakların kullanılması, öğretme ve öğrenme süreçlerinin tasarlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi açısından sistematik bir yaklaşımdır (Ergin, 1995). Eğitim teknolojisi daha kapsamlı ve tüm eğitsel faaliyetleri gözetirken öğretim teknolojisi eğitim teknolojisinin bir alt dalı veya onun kapsamına giren ve en çok örgün eğitim kurumlarının faaliyetlerinde kullanılan yaklaşımdır (Geçit, 2011).

Bayram (2006) 'ya göre öğretim teknolojileri;

- Yapararak yaşayarak öğrenme durumlarını geliştirir.

-Gerçekleri ve onların modellerini gözleme sonucu elde edilen öğrenme durumları bireysel öğrenme faaliyetlerini pekiştirir.

-Hareketli, sesli görüntüleri gözleme sonucu öğrenme durumu eğitimsel iletişimi güçlendirir.

- Öğrenciler afiş, poster ve hareketsiz resimleri gözlemleyerek kendi kendine bilgi edinme potansiyelini artırır.

Bilgisayar, televizyon, gösteri araçları, eğitim yazılımları, tahta, akıllı tahta, grafik, resim, harita gibi materyaller öğretim materyalleri olarak görülebilir.

1. Metodoloji

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Ankara, Kırşehir ve Kayseri şehirlerinde her kademedede, resmi okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Öğretim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik

Düzeyleri ve Bilişim Teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeylerini tespit etmek, her ikisi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu cinsiyet, yaş, kıdem değişkenlerine göre inceleme amaçlanmıştır.

1.2.Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara, Kayseri ve Kırşehir'deki her kademedeki resmi okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise gönüllülük esasına göre seçilen 399 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır.

1.3.Veri Toplama

Betimsel tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Belirlenmiş grubun inançları, tutumları,görüşlerini tespit etmek için bu yöntem kullanılır (McMillan ve Schumacher, 2006). Bu araştırma için hazırlanan kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş ve kıdem olmak üzere üç adet soru düzenlenmiştir. Öğrenim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Bilişim Teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır.

1.4.Veri Analizi

Kişisel bilgi formu ve ölçek genelinde alınan puanlar frekans, yüzde, aritmetik ortalama, bağımsız örneklem t testi, çoklu değişkenlerde One-Way ANOVA testleri ve Öğrenim Teknolojilerini Kullanabilme Yeterlilik Düzeyleri ve Bilişim Teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiye bakmak için pearson corelasyon değerlerine bakılmıştır.

2. Analiz Ve Sonuçlar

Tablo: 1

Kişisel Bilgiler	Alt Gruplar	Frekans ((f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	160	40,1
	Erkek	239	59,9
Yaş	25-30 Yaş	50	12,5
	31-35 Yaş	75	18,8
	36-40 Yaş	90	22,6
	41 + Yaş	184	46,1
Kıdem	1-5 Yıl	14	3,5
	6-10 Yıl	87	21,8
	11-15 Yıl	91	22,8
	16 + Yıl	201	51,9

Tablo 1’de araştırmaya katılanların %40,1’i kadın, %59,9’u erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan en fazla yaş grubu 41+ yaş 184 öğretmen (%46,1) grubudur. Kıdem yılı olarak en fazla 16 + yıl (201öğretmen %51,9) araştırmaya katılmıştır.

Tablo 2:

FAKTÖRLER	Skewness	Kurtosis	Kolmogorov-Smirnow
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	-,082	-,496	1,488
Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	-,589	,140	1,934

Tablo 2 ölçekler genelinde Skewness-Kurtosis değerleri $-2 < X < +2$ (Şencan, 2002) arasında olduğu görülmüştür. Kolmogorov-Smirnov Z testine bakıldığında parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 3:

FAKTÖRLER	Güvenirlilik katsayısı (Cronbach Alpha)
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	,741
Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	,791

Tablo 3’de ölçeklerin güvenirlilik katsayısına bakılmıştır.

Tablo 4: Öğretim Teknolojilerini Kullanma

	N	%
Bilgisayar	52	13,0
Beden Eğitimi Dersi ile İlgili Cd/Video	335	84,0
Projeksiyon Cihazı	105	26,3
Dijital Fotoğraf Makinası	100	25,1
Beden Eğitimi Dersleri ile İlgili Gerçek Eşyalar (Toplar, Raketler, Minderler v.b)	278	69,7
Masaüstü/Laptop	74	18,5
Akıllı Tahta	278	69,7

Tablo’4’e göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eğitim öğretim faaliyetinde en fazla Beden Eğitimi Dersi ile İlgili Cd/Videoları 335 (%84) öğretmenin kullandığı belirtilmiştir. İkinci olarak en fazla kullanılan öğretim teknolojileri 278 (%69,7) kişi ile Beden Eğitimi Dersleri ile İlgili Gerçek Eşyalar (Toplar, Raketler, Minderler v.b) ve Akıllı Tahta öğretim teknolojileri yer almaktadır. En az kullanılan öğretim teknolojileri ise Bilgisayar öğretim teknolojisidir.

Tablo 5: Öğretim Teknolojilerini Kullanma Yeterlilik Düzeyleri

		Zayıf		Orta		İyi		X
		N	%	N	%	N	%	
1	Bilgisayarla ilgili temel kavramlar	26	6,5	170	42,6	203	50,9	2,44
2	Televizyon yoluyla eğitimsel içeriğin sunulması	63	15,8	131	32,8	205	51,4	2,35
3	DVD/CD çalar kullanımı	46	11,5	118	29,6	235	58,9	2,47
4	Dijital fotoğraf makinesi kullanımı	60	15,0	117	29,3	222	55,7	2,41
5	Akıllı telefon/tablet bilgisayarın öğretimsel içerikli kullanımı	60	15,0	125	31,3	214	53,7	2,39
6	Projeksiyon kullanımı	28	7,0	111	27,8	260	65,2	2,58
7	Akıllı tahta kullanımı	191	48,9	106	26,1	102	25,0	1,77
8	Kelime işlemci programlar (örn: MS Word)	102	25,0	138	35,2	159	39,8	2,14
9	Hesaplama tablosu programları (Ör: MS Excel)	114	28,5	168	42,1	117	29,4	2,11
10	Sunum programları (ör: MS Powerpoint)	116	29,1	144	36,1	399	34,8	2,05
11	Veritabanı programları (ör:MS Access)	200	50,1	148	37,1	51	12,8	1,62
12	Web sayfası geliştirme (ör: Frontpage, Dreamviewer)	219	54,9	121	30,3	59	14,8	1,59
13	İnternet World wide web (www) kullanımı	107	26,8	112	28,1	179	44,9	2,19
14	E posta (e-mail) kullanımı	60	15,0	128	32,1	211	52,9	2,38
	GENEL ORTALAMA	399						2,18

Tablo 5'e bakıldığında beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri ortalama olarak 2,18 bulunmuştur. En fazla kendilerini projeksiyon kullanmada yeterli gördüklerini söyleyebiliriz (X=2,58). Bu durumda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri orta seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Bilişim Teknolojilerini Kullanma yeterlilik Düzeyi

		N	X	SD
1	Bilgisayar ilerleyen zamanlarda bozulduğunda tekrar sistemi düzgün çalıştırabilmek için yedekleme dosyası oluşturabilirim.	399	3,13	1,326
2	Bilgisayar donanımı ve programlarıyla ilgili terimleri anlayabiliriz.	399	3,52	1,017
3	Bilgisayarda anti-virüs yazılımı kullanabilirim	399	3,41	1,261
4	Bilgisayar programının ilerlemiş özelliklerini öğrenebilirim.	399	3,45	1,106
5	Kelime işlemci programını kullanabilirim (MS Word,Openoffice)	399	3,44	1,193
6	Sunum hazırlama yazılımlarını kullanabilirim (MS Powerpoint vb.)	399	3,47	1,125
7	Veri tabanı kullanabilirim (MS Access)	399	2,85	1,047

8	Elektronik posta kullanabilirim.	399	3,92	1,115
9	Web ortamında herhangi bir arama motorunu kullanabilirim.	399	3,93	1,179
10	Web sayfası hazırlayabilirim.	399	2,78	1,220
11	Sanal ortamdaki her türlü kaynağı (belge, resim, video, müzik, animasyon)internetten indirip kullanabilirim.	399	3,92	1,134
12	Dosya transfer protokolü (FTP) ile ağda dosya transferi yapabilirim.	399	3,24	1,177
13	Forum/tartışma gruplarına katılabilirim.	399	3,58	1,200
14	Tarayıcı/scanner kullanabilirim.	399	3,61	1,217
15	Bilgisayar ortamında resimler üzerinde değişiklikler yapabilirim.	399	3,58	1,200
16	TV; DVD; projeksiyon vb multimedya araçlarını kullanabilirim.	399	3,91	1,078
17	Bilişim teknolojilerinden faydalanırken karşılaştığım sorunları çözebilirim.	399	3,40	1,042
18	Sanal ortamda video konferansa katılabilirim/yapabilirim.	399	3,24	1,203
19	Bilgileri organize etmek (düzenleme, depolama, yapılandırma) için bilgisayar kullanabilirim.	399	3,59	1,128
20	Sohbet programlarını (chat, skyp, Google talk vb) kullanabilirim.	399	3,64	1,156
21	Kütüphanelerin web sayfalarını kullanarak araştırma yapabilirim.	399	3,69	1,036
22	Elektronik ortamda değerlendirme rubrikleri (Dereceli puanlama ölçeği) hazırlayabilirim.	399	3,33	1,218
23	Akıllı tahta kullanabilirim	399	3,30	1,111
24	Elektronik kaynaklar (Derecelendirme ölçekleri, elektronik rubrikler) kullanarak öğrencileri değerlendirebilirim.	399	3,51	1,118
25	Bilişim teknolojileri araç gereçlerinin (bilgisayar donanımı, projeksiyon, tarayıcı, ağ, akıllı tahta vb) işlevlerini tanımlayabilirim.	399	3,54	1,055
26	Bilişim teknolojilerini derslerimde sunum ve gösterim amaçlı kullanabilirim.	399	3,77	1,077
27	Moodle, Blacboard Web vb. ders yönetim sistemlerini öğretim amaçlı kullanabilirim.	399	2,95	1,134
	GENEL TOPLAM	399	3,47	

Tablo 6'ya göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilik ortalamasının 3,47 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanabilme öz yeterliliği orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 7: Cinsiyet Değişkeni t Testi

	Cinsiyet	N	Ortalama	SD	T	P
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	Kadın	160	2,1022	,53892	-2,433	,015
	Erkek	239	2,2334	,52021		

Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	Kadın	160	3,3500	,81372	-2,335	,020
	Erkek	239	3,5504	,85784		

Tablo 7'ye göre beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre belirlemek için yapılan T testi sonucuna göre; Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu boyutları arasında erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Yaş Değişkeni ANOVA Testi

Varyans Kaynağı	Yaş	N	X	SD	F	P	Tukey
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	25-30 Yaş	50	3,9020	,58673	7,361	,000	25-30 Yaş 36-40 41 ve Üzeri Yaş 31-35 Yaş 41 ve Üzeri
	31-35 Yaş	75	3,6400	,77917			
	36-40 Yaş	90	3,4202	,82566			
	41 ve Üzeri	184	3,2991	,88314			
Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	25-30 Yaş	50	2,4018	,47828	6,223	,000	25-30 Yaş 31-35 Yaş 41 ve Üzeri
	31-35 Yaş	75	2,2790	,50154			
	36-40 Yaş	90	2,2349	,47908			
	41 ve Üzeri	184	2,0524	,55207			

Tablo 8'de beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyinin yaş değişkenine göre belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucuna göre; yaş değişkeni ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu boyutları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yaşça küçük olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve buna bağlı olan bilişim teknolojilerini ileri yaştaki öğretmenlere göre daha iyi kullandıkları görülmektedir.

Tablo 9: Kıdem Değişkeni ANOVA Testi

Varyans Kaynağı	Kıdem	N	X	SD	F	P	Tukey
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	1-5 Yıl	14	2,3265	,48015	6,308	,000	6-10 Yıl- 11-15 Yıl 16 Yıl ve Üzeri
	6-10 Yıl	87	2,2915	,54521			
	11-15 Yıl	91	2,3006	,49550			
	16 Yıl ve Üzeri	207	2,0717	,52347			
	1-5 Yıl	14	4,0000	,62686			1-5 Yıl-

Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	6-10 Yıl	87	3,6083	,90679	6,795	,000	6-10 Yıl- 11-15 Yıl 16 Yıl ve Üzeri
	11-15 Yıl	91	3,6374	,65974			
	16 Yıl veÜzeri	207	3,3026	,86834			

Tablo 9'a göre beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyinin kıdem değişkenine göre belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucuna göre; kıdem değişkeni ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu boyutları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yaşça küçük olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve buna bağlı olan bilişim teknolojilerini ileri yaştaki öğretmenlere göre daha iyi kullandıkları görülmektedir. 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumları diğer gruplara göre ortalamasının düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo 10:

		Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği
Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu	R	1	,654**
	p		,000
	N	399	399
Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği	R	,654**	1
	p	,000	
	N	399	399

Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği arasında pozitif yönde ($r=,654$; $p<0,001$) yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur.

3. Sonuç

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eğitim öğretim faaliyetinde en fazla Beden Eğitimi Dersi ile İlgili Cd/Videoları, Beden Eğitimi Dersleri ile İlgili Gerçek Eşyalar (Toplar, Raketler, Minderler v.b) ve Akıllı Tahta kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Bu çalışma ile paralellik gösteren çalışmalar; Özhelvacı (2003), Akbaş (2008) Çalışmalarında beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tahtadan çok oyun alanları ve gerçek eşyaları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Arı (2019) yapmış olduğu çalışmalarda öğretmenlerin yüksek oranda öğretim teknolojilerini kullandığını belirtmiştir.

Bu çalışmayla örtüşmeyen çalışmalar ise; Can (2002), Tor ve Erden (2004) çalışmalarında beden eğitimi ve spor öğretmenlerini en fazla kullandığı öğretim teknolojisinin tahta olduğunu belirtmişlerdir.

Beden Eğitimi Dersi ile İlgili Cd/Videoları ve Beden Eğitimi Dersleri ile İlgili Gerçek Eşyaların (Toplar, Raketler, Minderler v.b) beden eğitimi ve spor öğretmenlerince fazla tercih edilmesi, beden eğitimi dersinin önce gösterip sonra uygulanan bir ders olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri ortalama olarak 2,18; 3,47 bulunmuştur (Tablo 5ve Tablo 6). Bu durumda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri orta seviyede olduğu söylenebilir.

Bu çalışma ile paralellik gösteren çalışmalar; Tor ve Erden (2004), Martinovic ve Zhang, (2012) çalışmalarında günümüzdeki öğretmen adaylarının öğretim teknolojilerini kullanma yeterliliğine sahip olduğunu belirtmiştir. Kaya (2017) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin teknoloji kullanma ortalamalarının orta seviyede olduğunu belirtmiştir. Öztürk (2006) ve Korkmaz (2011) çalışmalarında öğretmen adaylarının öğretim teknolojilerini kullanmada olumlu tutum içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Koçak (2013), Zorlu (2014) ve Barut (2015) çalışmalarında öğretmenlerin öğretim teknolojilerini kullanmada olumlu tutum içerisinde olduklarını bulmuşlardır.

Bu çalışma ile örtüşmeyen çalışmalar; Akbaş (2008) çalışmasında beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim teknolojilerinden yeterince yararlanmadıklarını belirtmiştir. Tor ve Erden (2004) çalışmasında öğretmenlerin eğitsel araç gereçleri ders ortamında kullanma oranlarının oldukça düşük olduğunu belirtmiştir.

Beden eğitim öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu cinsiyet değişkenine göre erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Bu çalışma ile örtüşen çalışmalar; Akbaş (2008) yapmış olduğu çalışmada cinsiyete göre video kamera kullanma durumuna göre erkek öğretmenlerin lehine anlamlı fark olduğunu belirtmiştir. Akpınar ve Turan (2002) çalışmasında erkek öğretmenlerin video kamerayı bayan öğretmenlere göre daha çok kullandığını belirtmiştir.

Çalışma ile örtüşmeyen çalışmalar; Karamustafaoglu (2006) ve Özhelvacı (2003) çalışmalarında teknoloji kullanımında cinsiyete göre anlamlı fark olmadığını belirtmişlerdir. Kaya (2017) çalışmasında eğitim teknolojilerini kullanabilmede bayan ve erkek öğretmenler arasında anlamlı fark bulamamıştır.

Erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin kadın beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre öğretim teknolojilerini ve bilişim teknolojilerini kullanma düzeylerinin yüksek olması çocukluktan gelen bilgisayar oyunları oynama alışkanlıklarının daha yüksek olabileceği ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme durumu yaş değişkenine göre anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yaşça

küçük olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve buna bağlı olan bilişim teknolojilerini ileri yaştaki öğretmenlere göre daha iyi kullandıkları görülmektedir.

Literatürde araştırma sonucunu destekleyen çalışmalar yer almaktadır. Gökdağ (1993), Özhelvacı (2003) yaptıkları çalışmada öğretim teknolojilerini kullanmada yaş değişkenine göre anlamlı fark olduğunu bulmuşlardır. Akbaş (2008) yaşa bağlı olarak beden eğitimi öğretmenlerinin video teknolojilerini kullanmada anlamlı farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Martinovic ve Zhang, (2012) çalışmasında yeni nesil öğretmenlerin öğretim teknolojilerini kullanabilmede daha bilgili ve yetenekli olduğunu belirtmiştir. Kaya (2017) çalışmasında genç öğretmenlerin yaşlı öğretmenlere göre eğitim teknolojilerini daha çok kullandığını belirtmiştir.

Literatürde bu çalışmayla örtüşmeyen çalışmalar da yer almaktadır. Ulaş ve Ozan (2010), Özçiftçi (2014) çalışmalarında öğretmenlerin bilgisayar ve internet kullanımlarında yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulamamışlardır.

Yeni nesil beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme durumlarının yüksek olması, onların daha küçük yaşlarda bilgisayarla tanışmış olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve bilişim teknolojilerini kullanabilme durumu kıdem değişkenine göre anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yaşça küçük olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve buna bağlı olan bilişim teknolojilerini ileri yaştaki öğretmenlere göre daha iyi kullandıkları görülmektedir. 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumları diğer gruplara göre ortalamasının düşük olduğu bulunmuştur.

Bu çalışma ile benzerlik gösteren çalışmalar; Akpınar ve Turan (2002), Karamustafaoğlu (2006), Akbaş (2008) yapmış oldukları çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin bilgisayar teknolojisini kullanma ile mesleki kıdem arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Bahar ve diğ. (2010) ortaöğretim öğretmenlerinin bilgisayar teknolojilerine yönelik tutumlarının mesleki kıdeme göre anlamlı fark olduğunu söylemiştir. Kaya (2017) sınıf öğretmenlerinin kıdem değişkenine göre eğitim teknolojilerini kullanabilmede daha az kıdemli öğretmenlerin eğitim teknolojilerini daha çok kullandıklarını belirtmiştir.

Çalışma ile örtüşmeyen çalışmalar; Dindar ve Yaman (2003), Karamustafaoğlu (2006), Bahar, Uludağ ve Kaplan (2009), Koçak ve Gülcü (2013).

Beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve bilişim teknolojilerini kullanabilme durumu kıdem değişkenine göre anlamlı farkın olması kıdem yılı düşük öğretmenlerin yaşlarına bağlı olarak bilgisayarla daha küçük yaşlarda tanışmış olmalarının getirdiği

pratiklikten, 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim faaliyetinde teknolojinin kullanılmasının önemini daha iyi yaşamış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği arasında pozitif yönde yüksek ilişki bulunmuştur. Bilişim teknolojileri öğrenim teknolojilerinin kullanılmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak;

1- Beden eğitimi öğretmenlerinin en fazla kullandıkları öğrenim teknolojileri, Cd/Videoları, Gerçek Eşyalar (Toplar, Raketler, Minderler v.b) ve Akıllı Tahtalardır.

2- Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilik düzeyleri orta seviyededir.

3- Erkek beden eğitimi ve spor öğretmenleri Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği ve Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu kadınlardan daha yüksektir.

4- Yaşça küçük olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim teknolojilerini ve buna bağlı olan bilişim teknolojilerini ileri yaştaki öğretmenlere göre daha iyi kullandıkları sonucuna varılmıştır.

5- Beden eğitim öğretmenlerinin öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve bilişim teknolojilerini kullanabilme durumu kıdem yılı düşük öğretmenlerin yaşlarına bağlı olarak bilgisayarla daha küçük yaşlarda tanışmış olmalarının getirdiği avantajlardan öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve bilişim teknolojilerini kullanabilme durumları ortalaması yüksek bulunmuştur. 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretim faaliyetinde teknolojinin kullanılmasının önemini daha iyi kavramış olabileceğinden öğrenim teknolojilerini kullanabilme yeterlilik düzeyi ve bilişim teknolojilerini kullanabilme durumları ortalaması yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

6- Bilişim Teknolojilerini Kullanabilme Durumu ile Öğretim Teknolojileri Kullanabilme Yeterliliği arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır.

1- Kadın öğretmenlere yönelik öğretim teknolojilerinin kullanımı konusunda hizmet içi eğitimler verilmelidir.

2- İleri yaştaki öğretmenlere bilişim teknolojileri ve öğretim teknolojileri kursları verilmelidir.

3- Benzer araştırma özel okullarda ve üniversitelerdeki akademisyenlere de yapılabilir.

4-aynı araştırma diğer branşlara da yapılabilir.

Kaynakça

Akbaş, S. (2008). Zonguldak İl Ve İlçelerinde Görev Yapan Beden Eğitimi öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri VE Materyallerini Kullanma Düzeylerinin Çeşitli değişkenler Açısından İncelenmesi,

Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.

Akpınar, B. & Turan, M. (2002). “_lköğretim Okullarında Fen Bilgisi Eğitiminde Materyal Kullanımı” V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt: 1, s: 219, ODTÜ, Ankara 2002.

Arı, M. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Kullanma Durumları İle Öğretim Teknolojileri Ve Materyallerinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı.

Bahar, H. H. & Uludağ, E. ve Kaplan, K. (2009). “İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgisayar ve İnternet Tutumlarının İncelenmesi (Kars İli Örneği)”, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 67-83, Erzincan.

Bahar, H.H., İçli, H.H. ve Gülaçtı, F. (2010). “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Bilgisayar ve İnternet Tutumlarının İncelenmesi (Erzincan Örneği)”, Milli Eğitim Dergisi, 186, 50-67.

Barut, L. (2015).”Fen Ve Teknoloji Öğretmenlerinin Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Tutumları İle Bilgisayar Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişki ‘’. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi FBA.

Bayram, S. (2006). İlköğretimde Materyal Kullanımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Büyükkaragöz, S. (1996). Genel Öğretim Metodları (6.Baskı). Konya: Öz Eğitim Yayınları.

Geçit, Y. (2011). Eğitim, Öğretim Teknolojisi ve İletişim. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Gökdağ, D. (1993). “Orta Dereceli Okullarda Teknoloji Kullanımı ve Öğretmen Eğitimi” Eğitim Bilimleri 5. Ulusal Kongresi –Bildiriler-, Ankara.

Dindar, H. & Yaman, S. (2003). “_lköğretim Okulları Birinci Kademedeki Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Araç-Gereçlerini Kullanma Durumları” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 13: 167 – 176.

Ergin, A. (1995). Öğretim Teknolojisi İletişim. Ankara: Pegem Yayınları.

Ertürk, S. (1998). Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme, Ankara, s.13.

Karamustafaoğlu ,O. (2006). “Fen Ve Teknoloji Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanma Düzeyleri: Amasya ili Örneği” Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1): 90-101.

Karlı, M., D. (2003). “Öğretmenliğin Temel Kavramları”. Öğretmenlik Mesleğine Giriş, (Editör: Karlı, M. D.) Pegem Yayıncılık, Ankara.

- Kaya, B. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Teknoloji Kullanımına İlişkin Tutum Düzeyi İle Mesleğe Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ahievran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, Ö. & Gülcü, A. (2013). “Fatih Projesinde Kullanılan Lcd Panel Etkileşimli TahtaUygulamalarına Yönelik Öğretmen Tutumları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(3), 1221-1234.
- Korkmaz, Ö. & Usta, E. (2010). “ Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Yeterlikleri Ve Teknoloji Kullanımına İlişkin Algıları İle Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları“ , Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (1).
- Kutlu, O. ve Aldağ, H. (2005). Öğretim Teknolojisine Giriş. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Martinovic, D. & Zhang, Z. (2012). “Situating ICT in the Teacher Education Program: Overcoming Challenges, Fulfilling Expectations”, Teaching and Teacher Education, 28(3), 461-469.
- McMillan, H. & J. Schumacher, S. (2006). Research in education evidence-based inquiry. 6th Edition, Boston: Allynand Bacon Inc.
- Özhelvacı, H. (2003). “Sakarya İlinin İlçelerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Teknolojilerini Kullanma Düzeyleri”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçiftçi, M. (2014). “ Sınıf Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri İle EğitimTeknolojisi Standartlarına Yönelik Özyeterliklerinin İlişkisi”.Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi SBE.
- Öztürk, T. (2006). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi” (Balıkesir İli örneği).Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Ankara Gazi Üniversitesi EBF.
- Tor, H. & Orhan E (2004). “İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi TeknolojilerindenYararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”. The Turkish Online Journal Of Educational Techology. 3/1.
- Ulaş, A., H.ve Ozan, C. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri açısından yeterlilik düzeyi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 1, 63.
- Zorlu, Ö. (2014).” Okul öncesi öğretmenlerinin mesleğe yönelik tutumları, mesleki benlik saygıları ile iş doyumları arasındaki ilişki ” Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi EBA.

Gönüllülük Faaliyetine Katılan Bireylerin Gönüllülük Motivasyonlarının İncelenmesi

Prof. Dr. Ali YAYLI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
ali.yayli@hbv.edu.tr
Orcid: 0000-0002-2890-0209

Doktora Öğrencisi, Gülden KARAKAYA*

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
gulden.karakaya@hbv.edu.tr
Orcid: 0000-0003-4472-0918

Özet

Gönüllülük faaliyetinin son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarında sayısal olarak artış olduğu ancak aktif olarak gönüllülük faaliyetlerine katılımın az olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bireyleri gönüllü olmaya yönlendiren güdüler araştırılmıştır. Gönüllülük faaliyetine katılan bireylerin gönüllük motivasyonunun (değerler, takdir etme, sosyal etkileşim, karşılıklık, tepkisellik, benlik saygısı, sosyal, kariyer gelişimi, anlama ve koruyuculuk) alt boyutlarında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bağımsız değişken olarak ise katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, medeni durumu olarak belirlenmiştir. Çalışmaya herhangi bir gönüllülük kuruluşunda yer alan bireyler dahil edilmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi olarak anket tekniği uygulanmıştır ve çevrimiçi olarak 18 yaş üstü 56 bireye bir pilot uygulama yapılmıştır. Ölçme aracı olarak 2004’ de Esmond ve Dunlop tarafından geliştirilen, Çevik ve Gürsel (2012) tarafından Türkçe’ye uyarlanan 44 maddelik ve on altı boyuttan oluşan ‘Gönüllülük Motivasyonu Ölçeği’ kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik kat sayısı 0,62 ve 0,80 arasında değişmektedir. Ölçekler 5’li likert tipi olarak (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) biçiminde hazırlanmıştır. Elde edilen veriler SPSS.20 paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler ise faktör analizi, frekans analizi, t testi, anova analizidir. Analiz sonucuna genel olarak bakıldığında katılımcıların % 69’unu kadınlar oluşturmuştur. Katılımcıların medeni durumlarına göre incelendiğinde % 66’sının bekar katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş durumuna göre incelendiğinde en fazla katılımın 18-35 yaş arası olduğu söylenebilir. Katılımcıların eğitim durumuna göre incelendiğinde en fazla katılımın %60 üniversite mezunu katılımı olduğu söylenebilir. Yine katılımcıların eğitim durumuna göre incelendiğinde ilköğretim mezunundan hiç katılım olmadığı, lise mezunu ise 5 katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanında bireylerin gönüllülük motivasyonlarının demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde cinsiyet ve yaş faktörüne göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında farklılık olabileceği ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: Zaman, Boş Zaman, Gönüllülük, Gönüllülük Motivasyon.

Investigation Of Volunteering Motivation Of Individuals Participating In Volunteering Activity

Abstract

In recent years, the importance of volunteering activities in our country as well as in the world has begun to be understood. It is known that there is a numerical increase in non-governmental organizations in our country, but there is low participation in actively volunteering activities. Therefore, the motives that lead individuals to volunteer have been investigated. Individuals that are participating in volunteering activities of a voluntary motivation (values, appreciation, social interaction, reciprocity, responsiveness, self-esteem, social, career development, understanding and protection) differ in whether the lower dimension are examined. As an independent variable, the age, gender, educational status, income status and marital status of the participants were determined. Individuals involved in any volunteering organization were included in the study. In the study,

* **Sorumlu yazar:** *Gülden Karakaya*

survey technique was applied as a quantitative research method and a pilot application was made to 56 individuals over the age of 18 online. The 'Volunteering Motivation Scale' consisting of 44 items and ten sub-dimensions developed by Esmond and Dunlop in 2004 and adapted to Turkish by Çevik and Gürsel (2012) was used as a measurement tool. The reliability coefficient of the sub-dimensions of the scale varies between 0.62 and 0.80 . The scales were prepared in the form of 5-point likert type (1=Strongly Disagree, 2=Disagree, 3=Neither Agree nor Disagree, 4=Agree, 5=Strongly Agree). The data obtained are from has been analyzed with package programs SPSS.20. Factor analysis, frequency analysis, t-test, anova analysis are the analyses performed. Looking at the analysis result in general, 69% of the participants were women. When the participants were examined according to their marital status, it was found that 66% of them were single participants. When the participants were examined according to their age status, It be said that the maximum participation was between the ages of 18 and 35. When the participants were examined according to their educational status, it could be said that the highest participation was 60% university graduate participation. Again, when the participants were examined according to their educational status, it was found that there were no participants from the primary school graduate, and there were 5 participants from the high school graduate. Besides, the motivation of individuals examined whether demographic factors differ according to gender and age factor volunteer volunteering motivation due to sub it can be stated that may vary in size.

Keywords: Time, Leisure, Volunteering, Volunteering Motivation.

GİRİŞ

İnsanlığın var oluşundan beri zaman kavramı insanlar için çok önemli olmuştur. Çünkü zaman satın alınamayan, depolanamayan, tekrarı olmayan ve sadece varlığı bilinen soyut bir kavramdır (Karaküçük, 2008:8). İnsanlar yaşamını devam ettirebilmek ve zamanı etkili ve verimli kullanabilmek için zaman kavramını çeşitli dilimlere ayırmışlardır. Bu ayırım çalışma zamanı ve çalışma dışı zaman olarak bilinmektedir. Çalışma zamanı insanların yaşamlarını sürdürebilmek için para karşılığında herhangi bir işte çalışmasıdır. Çalışma dışı zaman ise yükümlülüklerinden arındığı zaman dilimi olarak ifade edilebilir. Çalışma dışı zaman da serbest ve boş zaman olarak ikiye ayrılmaktadır. Serbest zaman bireyin kendi sosyal çevresi için ayırdığı zaman dilimidir. Yani kısmi zorunlulukların olduğu ifade edilebilir. Boş zaman ise bireyin tamamen kendine ayırdığı ve kendisini hiçbir şey için zorunlu hissetmediği, yükümlülüklerinden arındığı zaman dilimidir (Karaküçük, 2008:14). Boş zamanın eğlenme, dinlenme ve gelişim olarak üç önemli fonksiyonu olduğu bilinmektedir. Birey bu zaman diliminde işteki yorgunluğunu, stresini ve negatif enerjilerini boşaltmak için dinlenebilir, eğlenebilir ve de kendisini geliştirici boş zaman faaliyetlerinde bulunabilir. Birey boş zaman faaliyetlerine katılarak hem kendisine hem de topluma faydalı olabilir. Bu faaliyetlerden biri de gönüllülük faaliyeti olduğunu ifade edebiliriz.

Gönüllülük kavramına kısaca bakıldığında bireyin hiçbir parasal karşılık beklemeden ve dıştan herhangi bir zorlama olmadan tamamen gönüllü olarak toplum yararına faaliyetlerde bulunma çabası olarak ifade edebilir (Stukas vd. 2014). Gönüllülüğün hem dünyada hem de ülkemizde son yıllarda önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Çünkü gönüllülük bireye içsel huzur vb. faydalar sağlamanın yanında toplumun kalkınmasına, toplumsal dayanışmaya, insanların düşüncelerinin olumlu yönde etkilenmesine ve de yaşam kalitesinin artmasında önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Bu nedenle gönüllülük toplumların kalkınması için önemli bir etken olduğunu ifade edebiliriz. Türkiye’de gönüllülüğe kısaca değinirsek 1990’lü yıllardan sonra gönüllülük faaliyetlerinin önemi anlaşılmaya başlandığı söylenebilir. Ancak sivil toplum kuruluşlarında artış olmasına rağmen gönüllülük faaliyetlerine katılım oranı diğer ülkelere oranla düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Türkiye’de Gönüllülük, 2013).

Bu doğrultuda gönüllülük faaliyetlerine katılan bireylerin gönüllülük motivasyonlarını incelemek için bir pilot çalışma yapılmıştır. Yani bireyi gönüllü olmaya yönelten nedenleri belirlemek amaçlanmıştır. Gönüllülük faaliyetlerine insanlar birçok nedenden dolayı katılmaktadır. Bu konuda birçok sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflamadan biri de değerler, karşılıklılık, takdir etme, anlama, benlik saygısı, tepkisellik, sosyal, koruyucu, sosyal etkileşim, kariyer geliştirme olarak bilinmektedir. Bu nedenler bireylerin demografik faktörlerine göre incelenmiştir. Bu pilot çalışmaya genel olarak bakıldığında çalışmaya çeşitli sivil toplum örgütünde aktif olarak görev alan toplamda 56 gönüllü birey dahil olmuştur. Katılımcıların % 69’unu kadınlar oluşturmuştur. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %66’sının bekar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcılar yaş faktörüne göre

incelendiğinde en fazla katılımın 18-35 yaş arası olduğu söylenebilir. Yine katılımcılar eğitim durumuna göre incelendiğinde en fazla katılımın %60 üniversite mezunu katılımı olduğu söylenebilir. Yine eğitim durumuna bakıldığında ilköğretim mezunundan hiç katılım olmadığı, lise mezunu ise 5 katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde ise 13 kişinin 2000 tl ve altında gelire sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların cinsiyet ve medeni durumuna göre gönüllülük motivasyonlarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek için t testi yapılmıştır. Medeni duruma göre herhangi bir farklılık bulunmazken cinsiyet faktörüne göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında farklılık olabileceği ifade edilebilir. Katılımcıların yaş, eğitim ve gelir durumuna göre gönüllülük motivasyonlarının farklılık olup olmadığını incelemek için anova analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ise yaşa göre gönüllülük motivasyonlarının alt boyutlarında farklılıklara rastlanabileceği ifade edilebilirken, eğitim ve gelir durumuna göre farklılık gözlenmemiştir. Ancak eğitim durumunda en fazla katılımın üniversite düzeyinde olanların sağladığı ve de ilköğretim mezunu katılımının hiç olmadığı, lise mezunu ise 5 katılımcının olduğu bulgularda mevcuttur. Bu nedenle çalışmaya yeterli katılımcı sağlandığında daha genel sonuçlara varılabilir.

1. Zaman ve Boş Zaman Kavramı

Günlük yaşantımızda ardı ardına gelişen olaylar insanları soyut bir kavram olan ‘zaman’ kavramı hakkında düşünmeye zorlamıştır. Zaman kavramı dışında hiçbir olay ve olgu gerçekleşmediği için kavram birçok bilim dallarında araştırma konusu olmuştur (Gülbağçe, 1996). Kavram üzerine birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlar kısaca şöyle ifade edilebilir. Zaman kavramı, Tyler tarafından hayattaki acımasız ve en katı element olarak tanımlarken, Drucker ise en kıt ve de eşsiz kaynak olarak tanımlamıştır (Kılıçlar ve Şahin, 2020). Kısaca zaman, stoklanamayan, satın alınamayan, çoğaltılması mümkün olmayan, geri getirilemeyen ve sadece bir kez kullanılan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Karaküçük, 2008: 8). Zaman kavramının bu özellikleri nedeniyle zamanı verimli kullanabilmek tamamen bireyin kendi iradesine bağlıdır. Zamanın verimsiz kullanılmasından dolayı ortaya çıkan sorunlar hem bireyi hem de toplumu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Zamanın etkili ve verimli kullanılabilmesi ise bireyin, fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesi, iş hayatı, eğlenme, dinlenme ve sosyal hayatı arasındaki dengeyi sağlayarak zamana hakim olması ile ilişkilidir (Karaküçük, 2008:14). Bu nedenle zaman kavramı insanların yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır.

İnsanlar hayatlarının devamını sağlayabilmek ve zamanı verimli kullanabilmek için zamanı çeşitli dilimlere ayırmışlardır. Ayrılan zaman dilimleri ise şunlardır; Var olma zamanı, çalışma zamanı ve boş zamandır. Bu zaman dilimlerine bakıldığında, var olma zamanı insanların temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmaktadır. Yani insanlar biyolojik varlığını sürdürmek için yemek yeme, uyuma gibi vücut sağlığı için gerekli olan fizyolojik faaliyetleri yerine getirmektedir. Diğer bir zaman dilimi de insanların ekonomik getirisi olması için kullandığı çalışma zamanıdır. Bu zaman

diliminde insanlar maddi ihtiyaclarını elde etmek için bir işte çalışmaktadır (Hacıoğlu, vd; 2017: 13-14). Boş zaman kavramı hakkında birçok tanım yapılmıştır. Bunlar arasından en kapsamlı tanım ise insanların hayatını sürdürmek adına tüm yükümlülüklerinden kurtulduğu zaman dilimi olduğu bilinmektedir (İskender, 2017).

Boş zaman kavramı çağdaş yaşamda ortaya çıkmış gibi gözükse de tarihlerden beri insanların yaşam biçimlerini, tarihlerini, kültürlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir (Karaküçük ve Göral, 2016:9). Boş zaman kavramına her dönem farklı anlamlar yüklenmiştir. Antik Yunan'da boş zaman düşünme zamanı olarak değer kazanırken çalışma ise yozlaşmıştır. Bu nedenle boş zaman insanın yaşama amaçları gibi felsefik soruların sorulduğu ve daha çok üst sınıfa ait olan zaman dilimi olarak görülmüştür. Boş zaman kavramı spor, müzik, sanatsal faaliyetler ve politik tartışmalar meydana gelmesine sebep olmuştur (Bahadır, 2016). Roma döneminde boş zaman kavramı 'Otium' olarak adlandırılmıştır. Roma döneminde insanların yaklaşık olarak yılda 200 gün kadar boş zaman olduğunu söyleyebiliriz. Yani boş zamanın bu dönemde zirvede olduğu ifade edilebilir (Yaylı vd, 2014: 71). Bu dönemde köleler çalıştığından dolayı normal halkın gündelik hayatını eğlence anlayışı üzerinde sürdürdüğünü ifade edebiliriz. Yine bu dönemde insanların boş vakitlerini geçirmeleri için hamamlar, amfiteyatrolar, halk pazarları, stadyumlar, park ve bahçe inşa etmişlerdir ve çeşitli eğlenceler düzenlemişlerdir (Karaküçük ve Göral, 2016: 23-24).

Her dönem farklı anlamlar yüklenen boş zaman kavramının 3 temel fonksiyonu vardır. Bunlar; dinlenme, eğlenme ve gelişim fonksiyonudur. Dinlenme fonksiyonu insanların yaşamlarını devam ettirebilmek için çalışma zamanı diliminde stres vb. nedenlerden dolayı yorulmaktadırlar. Boş zamanda ise bireyler bu yorgunluğu gidermek için dinlendirici faaliyetlere katılmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle bireyler negatif enerji boşalımı yaşamaktadırlar. Eğlenme fonksiyonu ise birey yine iş hayatı gibi zorunlulukları yerine getirirken yorulabilmektedirler. Bu nedenle eğlenme ihtiyacı hissetmektedirler. Boş zaman bireylerin eğlenmesine de aracılık etmektedir. İnsanlar eğlenme ve dinlenmenin yanında kendini geliştirmek için de boş zaman faaliyetlerine katılmaktadırlar (Hacıoğlu vd, 2017: 26). Bu üç fonksiyon sebebiyle boş zaman bireylerin hayatında önemli bir role sahip olduğunu ifade edebiliriz.

2. Gönüllülük ve Gönüllülük Motivasyonu

Gönüllülük çoğu ülkede toplumun inanç ve gelenekleriyle bütünleşerek ortaya çıkmıştır. Örneğin Norveç'te 'Dugnad' adında gönüllü çalışmayı karşılayan bir kavram vardır. 'Dugnad' anlayışı hem paradan hem de zamandan tasarruf sağlayarak topluluk üyelerinde toplumsal bütünlük ruhu oluşturmaktadır. Arapça'da 'tatawaa' gönüllülük kavramı yerine kullanılmaktadır ve bir şey bağışlama anlamı vardır. Yine Güney Afrika'da 'ubuntu' kelimesi vardır ve başkalarıyla ilişki kuran kişiyi tanımlamaktadır. Örneğin bir seyyahın yemek istemeden orada bulunan köylülerin yemek vermesi buna örnek verilebilir (Balaban ve İnce, 2015).

Gönüllülük kavramının birçok tanımı mevcuttur. Bu tanımlardan biri de Wilson (2000) tarafından yapılan tanımdır. Buna göre gönüllülük bireyin zamanının başka bir bireye, gruba ya da bir organizasyona katkı sağlaması için herhangi bir zorlama olmadan verdiği faaliyettir (Stukas vd. 2014). Genel olarak gönüllülük bireyin özgür iradesi ile yapılan ve de kurumsal bir araç ile üçüncü tarafa yarar sağlayan çalışma olarak tanımlanmaktadır. Gönüllülük faaliyetinin temel ilkeleri parasal olarak karşılık beklememe ve hür irade olduğu ifade edilebilir (Çakı, 2014). Gönüllü ise bireyin tamamen kendi istek ve de arzularıyla dıştan herhangi bir zorlamaya maruz kalmayan toplumsal sorunları görmezden gelmeyen, toplum yararına bilgi, beceri ve imkanlarını toplum yararına kullanma çabası gösteren kişilerdir. Ayrıca herhangi bir ön koşul ileri sürmeyen ve ücret talep etmeyen toplum sorunlarına duyarlı bireyler olarak ifade edilebilir (Kaya, 2013).

Gönüllülük bir organizasyon faaliyetidir. Gönüllülük hizmetleri devlet yönetiminin, yerel yönetimlerin veya sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu birimler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Gönüllülük faaliyetlerinin kapsamına bakıldığında genellikle doğal afetlerde, yardımlaşma kurumlarında, eğitim faaliyetlerinde ve insani ihtiyaçların yer aldığı bütün alanlarda yer aldığını ifade edebiliriz (Ege, 2011). Gönüllülük faaliyetinin Türkiye'deki durumuna kısaca değinildiğinde şunlar söylenebilir. Türkiye'de gönüllülük faaliyeti 1990' lı yılların sonlarına doğru yarattığı etki nedeniyle önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Son yıllarda sivil toplum faaliyetleri yarattığı etki ve de profesyonellik bakımından artış gösterdiği bilinmektedir. Türkiye'de İç İşleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın verilerine göre 245,170 tane kayıtlı dernek mevcuttur. Bu derneklerin 97,000'i aktif olarak faaliyet göstermektedir. 2003 yılında Türkiye'nin AB'ye katılım müzakeresi nedeniyle sivil toplum kuruluşları da bir takım yasal reformlardan etkilenmiştir. 2004 yılında ' Dernekler Yasası' ve 2008 yılında Vakıflar Kanunu'nun uygulamaya konulması ile birlikte sivil toplum kuruluşları için daha elverişli ortam hazırlanmıştır (Türkiye'de Gönüllülük, 2013). Yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkiye'de STK'larda artış olmasına rağmen gönüllülük faaliyetlerinde bulunanların sayısının az olduğu söylenebilir. Örnek vermek gerekirse Uluslararası Sosyal Araştırmalar Programı'nın 2014 yılındaki sonuçları incelendiğinde Türkiye'de gönüllülük faaliyetinde bulunanların oranı %6,2'dir. Diğer ülkeler incelendiğinde % 5 oran ile Rusya Federasyonu'nun en düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında %57 Danimarka, Hollanda, ABD ve İsviçre'de bu oran %53 gibi oranlarla gönüllülük faaliyetine yüksek bir oranda katılım olduğu bilinmektedir. Bu verilere göre Türkiye'de gönüllülük faaliyetine katılımın oldukça düşük olduğu söylenebilir (Erdoğan vd, 2020).

Gönüllülük faaliyetinin hem bireye hem de topluma birçok faydası olduğu bilinmektedir. Bireye olan faydasını şöyle sıralayabiliriz. Bireyler arasındaki bağları güçlendirir, değer verme, değer görme, paylaşımcılık, hoşgörü, sosyalleşme, güven, aidiyet vb. birçok olumlu yönünden bahsedilebilir. Bu nedenle gönüllülükte çift yönlü pozitif kazançtan bahsedilebilir. Yani hem hizmet alan hem de hizmet veren açısından faydası bulunmaktadır (Güngör ve Çölgeçen, 2013). Gönüllülük faaliyetinin topluma faydaları ise toplumun ortak sorunlarına çözüm bulunması ve de toplumun bu sorunlara odaklanarak

bir bütün halinde çözüm üretmesini sağlar. Toplumda sosyal ilişkilerin gelişmesine, değer yargılarının oluşmasına, insanlarda sosyal farkındalık oluşmasına yardımcı olduğu söylenebilir (Çevik, 2012).

Hem birey için hem de toplum için fayda sağlayan gönüllülük faaliyetine insanlar çeşitli farklı nedenlerden katılmaktadır. Bireylerin neden gönüllü olduğunu yani onların neden motive olduklarını bilmek önemlidir (Akiş, 2019). Gönüllülerin motivasyonlarını incelemeye yönelik temel çalışmalar özgeciler, diğer bir ifadeyle altruizm teorilerine dayanmaktadır. Bu teorilerin ortak noktaları gönüllülerin temel motivasyonlarının başkalarına yardımcı olma isteğinin olduğu ifade edilebilir (Erdoğan vd., 2020).

İnsanları gönüllülük faaliyetine sadece tutkuları ve kişisel çıkarları değil, değerleri, normları, inançları yönlendirebilir. İnsanların genellikle gönüllülük çalışmalarına yönelen değerler olduğu söylenebilir. Örneğin fedakarlık, eşitlik, dayanışma ve dini değerlerden söz edilebilir (Dekker ve Halman, 2003). Gönüllülük motivasyonları çeşitli başlık altında verilmektedir. Bu çalışmada ise Esmond ve Dunlop (2004) tarafından değerler, karşılıklık, takdir etme, anlama, benlik saygısı, tepkisellik, sosyal gönüllüler, koruyucu, sosyal etkileşim ve kariyer geliştirme olarak alt boyutlara ayrılan gönüllülük motivasyonu incelenmiştir. Bu boyutları kısaca açıkladığımızda değerler boyutunda insana yardım etmenin olduğuna inanılır. Karşılıklıkta ‘ne ekersen onu biçersen’ anlayışı vardır. Takdir etme bireyin yeteneklerinin ve insanlara sağladığı faydanın bilinmesi onu motive etmektedir. Gönüllülük faaliyetleriyle bireyin benlik saygısı arttırdığından birey gönüllülük faaliyetine katılmak için motive olmaktadır. Tepkisellikte gönüllülerin kendilerinin şimdiki veya geçmiş durumlarını ortaya koyma ve de iyileştirmek ihtiyacı vardır. Sosyal gönüllüler aile ya da arkadaş gibi sosyal çevrelerinden etkilenirler. Koruyuculuk boyutunda ise gönüllüler suçluluk duygularını azaltılması vardır. Sosyal etkileşimde bireyin sosyal ağlar kurma ihtiyacı yani sosyal bir kişiliği olduğundan dolayı gönüllü olmaktadır. Kariyer gelişiminde ise bireyin kariyer beklentisi nedeniyle uzman kişilerle bağlantı kurma, deneyim kazanma gibi nedenler vardır (Çevik ve Gürsel, 2015).

Konuyla ilgili literatür incelemesi sonucunda şu çalışmalara ulaşılmıştır;

2015 Atçı ve diğerleri Akdeniz Oyunları’nda görev alan gönüllülerin gönüllülük faaliyetine katılım nedenlerini araştırmıştır. Çalışma neticesinde topluma yönelik duyarlılık, kariyer yönelimi, kişisel gelişim, kişilerarası ilişkiler ve dışsal ödüller olarak belirlenmiştir.

2016 Büyük ve diğerleri sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülerin motivasyonlarını incelemiştir. Gönüllülerin farklı içsel motivasyonlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2019 Gülmez üniversite öğrencilerinin gönüllü davranış ve motivasyonlarını incelemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda diğerlerine yardım etme bilinci ve yardım görme duygusu en fazla tekrarlanan motivler olarak belirlenmiştir.

2019 Muştu Kızılay'daki genç gönüllülerin gönüllülük motivasyonlarını incelemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıları gönüllülük faaliyetlerine yönlendiren nedenlerin bireylerin öz değerlerini geliştirme, bireyler arası ilişkileri geliştirme ve öğrenmek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2020 Tiftikçi Türk Diyanet Vakfı ve Türk Kızılayı gönüllülerinin gönüllülük motivasyonlarını incelemiştir. Buna göre katılımcıların motivasyonlarında farklılıklar bulunmuştur. Bunlar nedenler işte yükselme, takdir edilme, kişisel gelişim, işbirliği duygusu olarak ortaya çıkmıştır.

3. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Katılımcıların demografik faktörlerine göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

H1a: Katılımcıların cinsiyet faktörlerine göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: Katılımcıların medeni durumuna göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

H1c: Katılımcıların eğitim durumuna göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

H1d: Katılımcıların yaş durumuna göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

H1e: Katılımcıların gelir durumuna göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır.

4. Metodoloji

4.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu çalışmada gönüllülük faaliyetine katılan bireylerin gönüllülük motivasyonlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Yani katılımcıların demografik faktörlerine göre gönüllülük motivasyonları farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Gönüllülük faaliyeti hem bireye hem de toplumların kalkınması açısından son derece önemli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çalışmanın literatüre ve sivil toplum kuruluşlarına katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmaya herhangi bir gönüllülük kuruluşunda aktif olarak faaliyet gösteren bireyler dahil edilmiştir. Kolayda örneklem yöntemi uygulanmıştır.

4.3. Veri Toplama

Çalışmada nicel araştırma yöntemi olarak anket tekniği uygulanmıştır ve çevrimiçi olarak 18 yaş üstü 56 bireye bir pilot uygulama yapılmıştır. Ölçme aracı olarak 2004' de Esmond ve Dunlop tarafından

geliştirilen, Çevik ve Gürsel (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 44 maddelik ve on alt boyuttan oluşan 'Gönüllülük Motivasyonu Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik kat sayısı 0,62 ve 0.80 arasında değişmektedir. Ölçekler 5'li likert tipi olarak (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) biçiminde hazırlanmıştır.

4.4. Veri Analizi

Elde edilen veriler SPSS.20 paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizlere bakıldığında cinsiyet ve medeni duruma göre gönüllülük motivasyonunun farklılık gösterip göstermediğini incelemek için t testi yapılmıştır. Katılımcıların eğitim durumu, yaş durumu ve gelir durumuna göre gönüllülük motivasyonu alt boyutlarına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için anova analizi yapılmıştır.

5. Analizler ve Sonuçlar

Çalışmada elde edilen veriler SPSS.20 paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler ise şunlardır. Frekans analizi, faktör analizi, t testi ve anova analizidir. Analiz sonuçları ise tablolarda verilmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya Dahil Olan Bireylerin Betimsel Bilgileri

	Cevaplar	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cinsiyet	Kadın	39	69,6	69,6	69,6
	Erkek	17	30,4	30,4	100,0
Medeni Durum	Bekar	37	66,1	66,1	66,1
	Evli	19	33,9	33,9	100,0
Yaş	18-25	17	30,4	30,4	30,4
	26-35	17	30,4	30,4	60,7
	36-45	8	14,3	14,3	75,0
	46-60	13	23,12	23,12	98,2
	60 ve üzeri	1			
Eğitim Durumu	Lise	5	8,9	8,9	8,9
	Üniversite	34	60,7	60,7	69,6
	Lisans Üstü	17	30,4	30,4	100,0
Gelir Durumu	2000 tl ve altı	13	23,2	23,2	23,2
	2001-4000 tl	13	23,2	23,2	46,4
	4001-6000 tl	14	25,0	25,0	71,4
	6001-8000 tl	9	16,1	16,1	87,5
	8001-10000 tl	3	5,4	5,4	92,9
	10.001 tl ve				

	üzeri	4	7,1	7,1	
--	-------	---	-----	-----	--

Çalışmaya çeşitli sivil toplum örgütünde aktif olarak görev alan toplamda 56 gönüllü birey dahil olmuştur. Bu bireylerin % 69'unu kadınlar oluşturmuştur. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %66'sının bekar katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş durumuna bakıldığında en fazla katılımın 18-35 yaş arası olduğu söylenebilir. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında en fazla katılımın %60 üniversite mezunu katılımı olduğu söylenebilir. Yine eğitim durumuna bakıldığında ilköğretim mezunundan hiç katılım olmadığı, lise mezunu ise 5 katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde ise 7 kişinin 8001 tl ve üzerinde gelire sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Katılımcıların Gönüllülük Motivasyonu Algısının Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Load	Communal	Anti-image
14.Gönüllülük benim sahip olduğum şeylere sahip olmayan insanlara yardım etme imkanı tanır.	858	834	651
18.Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük dünya hakkında yeni bakış açıları kazanmamı sağlıyor.	850	784	653
29.Gönüllüyüm, çünkü başka insanlara yardım etmenin önemli olduğuna inanıyorum.	826	744	678
33.Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi faydalı hissetmemi sağlıyor.	816	830	688
15.Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi bir insan olarak hissetmemi sağlıyor.	797	765	696
20. Gönüllüyüm, çünkü yardıma muhtaç olan insanlara şefkat duyuyorum.	795	761	576
38. Gönüllüyüm, çünkü benim için önemli olan bir neden için bir şeyler yapabilirim.	792	793	746
30. Gönüllülerini ve çalışanını bir tutan gönüllü kuruluşla çalışmayı seviyorum.	763	773	559
10. Gönüllüyüm çünkü gönüllü çalışmalarım sayesinde zor durumda olan insanlara karşı vicdanımı daha rahat hissediyorum, onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirdiğimi düşünüyorum.	728	672	750
27. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük doğrudan deneyimlerle, yaşayarak öğrenmemi sağlıyor.	725	706	567
36. Gönüllüyüm, çünkü farklı insanlarla nasıl ilgilenebileceğimi öğrenebilirim.	713	824	712
1. Gönüllüyüm, çünkü kendimden daha az şanslı insanları da düşünüyorum.	676	637	780
11. Gönüllüyüm, çünkü gerçekten çalışmış olduğum toplulukla yakından ilgiliyim.	624	751	553
6. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi iyi hissetmemi sağlıyor.	617	780	553
9. Gönüllüyüm, çünkü gönüllü olarak neden çalıştığım hakkında	508	545	353

daha fazla şey öğrenebiliyorum.			
19. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendi kişisel problemlerimi çözmeme yardımcı oluyor.	765	804	590
37. Gönüllüyüm, çünkü kendimi ne kadar kötü hissedersen hissedeyim gönüllülük bunu unutmamı sağlıyor.	704	719	705
32. Gönüllülük kendime özel bazı problemlerimi çözmeme yardımcı olur.	702	835	474
31. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük yeni arkadaşlıklar kurmamı sağlıyor.	642	779	764
35.Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş becerilerimi geliştirmeme olanak sağlıyor.	563	781	575
24.Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi önemli hissetmemi sağlıyor.	557	699	789
41. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük beni meşgul ediyor.	525	835	812
23. Gönüllülük deneyimlerimle kişisel hayatım arasında sık sık ilişki kuruyorum.	486	773	603
22. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün insanların sosyal bağlantılarını kurmak için bir yol olduğunu düşünüyorum.	479	716	659
25. Gönüllüyüm, çünkü tanıdığım insanlar toplum hizmetine ilgi duyuyorlar.	737	799	524
42. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük çevremde iyi tanıdığım insanlar için önemli bir etkinliktir.	644	741	685
34. Gönüllüyüm, çünkü yakın olduğum bazı gönüllü kişiler toplum hizmetinde yüksek değerdedir.	552	767	558
16. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülere yakınım.	550	785	763
4. Gönüllüyüm, çünkü dünyada ne ekersen onu biçeceğime inanıyorum.	485	753	441
26. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük iş fırsatları bulmama yardımcı eder.	790	891	568
13. Çalışmış olduğum kurum tarafından sağlanan sosyal fırsatlar benim için önemli.	746	772	415
8. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük aracılığıyla önemli iş bağlantıları sağlayabileceğimi düşünüyorum.	676	865	299
17. Gönüllülük aracılığıyla iş bulma planlarım yok.	618	749	368
43. Gönüllüyüm, çünkü güçlü yanlarımı keşfedebilirim.	680	712	615
44. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük sayesinde kendimi daha az yalnız hissediyorum.	559	816	493
40. Gönüllüyüm, çünkü başkalarına ne verirsem zamanı gelince verdiklerimi alacağıma inanıyorum.	506	721	529
3. Gönüllüyüm, çünkü yapabileceğim sosyal etkinliklere katılmak için can atıyorum.	866	917	356
2. Gönüllü olduğum kurum tarafından takdir edilmek benim için önemli.	661	867	200

39. Gönüllü yaptığım işten takdir almanın önemli olduğunu düşünüyorum.	820	855	598
21. Gönüllülük yaptığım iş hakkında herhangi bir geri bildirim ihtiyacı duymam.	882	836	170
28. Gönüllüyüm, çünkü gönüllülüğün kişisel sıkıntılarımdan kaçmak için iyi bir yol olduğunu düşünüyorum.	794	894	474
7. Gönüllüyüm, çünkü arkadaşım da gönüllü.	892	944	296
12. Çalıştığım yerde çalışanlar ve gönüllüler tarafından saygı duyuluyor olmam benim için önemli değildir.	501	931	536
K-M-O:0.579 Total Variance Explained:%80,239 Bartlett's test of Sphericity: Chi-Square:2366,797 df:946 Sig:0,000			

Çalışmaya katılan bireylerin gönüllülük motivasyonu algıları faktör analizi varimax tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. İfadelerin KMO değeri 0.57 olarak bulunmuştur. Bunun düşük bir değer olduğu ancak pilot uygulamadan dolayı olduğu söylenebilir. İfadelere bakıldığında ‘gönüllülük benim sahip olduğum şeylere sahip olmayan insanlara yardım etme imkanı tanır’, ‘gönüllüyüm, çünkü gönüllülük dünya hakkında yeni bakış açıları kazanmamı sağlıyor’, ‘gönüllüyüm çünkü başka insanlara yardım etmenin önemli olduğuna inanıyorum’, ‘gönüllüyüm, çünkü gönüllülük kendimi faydalı hissetmemi sağlıyor’ ifadesinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Faktörüne Göre Gönüllülük Motivasyonu Boyutlarındaki Farklılığını Gösteren T Testi Analizi

	Cinsiyet	N	Mean	Sd	df	F	P
Motivasyon	Kadın	39	3,88	,499	56	377	137
	Erkek	17	3,60	,881			
Değerler	Kadın	39	4,37	,506	56	171	005
	Erkek	17	3,80	,946			
Takdir Etme	Kadın	39	3,46	,567	56	603	430
	Erkek	17	3,30	,874			
Sosyal Etki	Kadın	39	3,73	,801	56	089	939
	Erkek	17	3,75	,003			
Tepkisellik	Kadın	39	4,18	,637	56	381	009
	Erkek	17	3,55	,088			
Benlik Saygısı	Kadın	39	4,23	,578	56	400	021
	Erkek	17	3,72	,004			
Sosyalleşme	Kadın	39	3,31	,989	56	476	585
	Erkek	17	3,47	,959			
Kariyer Gelişimi	Kadın	39	3,32	,782	56	014	595
	Erkek						

	Erkek	17	3,44	,763			
Anlama	Kadın	39	4,36	,436	56	745	001
	Erkek	17	3,72	,929			
Koruyucu	Kadın	39	3,69	,930	56	611	365
	Erkek	17	3,45	,876			
Karşılılık	Kadın	39	4,02	,826	56	098	505
	Erkek	17	3,85	,011			

Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet faktörüne göre genel gönüllülük motivasyonu ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için SPSS.20 paket programında t testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 3 te verilmiştir. Buna göre genel gönüllülük motivasyonu $0.13 > 0.05$, değerler boyutu $0.05 = 0.05$, takdir etme boyutu $0.43 > 0.05$, sosyal etki boyutu $0.93 > 0.05$, tepkisellik boyutu $0.09 > 0.05$, benlik saygısı boyutu $0.02 < 0.05$, sosyalleşme boyutu $0.05 < 0.58$, kariyer gelişimi boyutu $0.59 > 0.05$, anlama boyutu $0.01 > 0.05$, koruyuculuk boyutu $0.36 > 0.05$ ve karşılılık boyutu $0.50 > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre cinsiyet faktörüne göre değerler, tepkisellik ve anlama boyutunda anlamlı farklılık olabileceği söylenebilir. Bu sonuçlar Er'in 2020 yılında spor organizasyonlarında gönüllülerin motivasyonu incelemesindeki cinsiyet faktörüne göre gönüllülük motivasyonunun farklılaşabileceği sonucunu desteklemektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Medeni Durum Faktörüne Göre Gönüllülük Motivasyonu Boyutlarındaki Farklılığını Gösteren T Testi Analizi

	Medeni Durum	N	Mean	Sd	df	F	P
Motivasyon	Bekar	37	3,71	,763	56	,403	184
	Evli	19	3,95	,250			
Değerler	Bekar	37	4,11	,837	56	,966	231
	Evli	19	4,35	,325			
Takdir Etme	Bekar	37	3,13	,712	56	,216	118
	Evli	19	3,61	,547			
Sosyal Etki	Bekar	37	3,71	,975	56	,841	807
	Evli	19	3,77	,588			
Tepkisellik	Bekar	37	3,85	,972	56	,079	089
	Evli	19	4,26	,403			
Benlik Saygısı	Bekar	37	4,00	,884	56	,295	264
	Evli	19	4,24	,408			
Sosyalleşme	Bekar	37	3,27	,126	56	,440	332
	Evli	19	3,53	,560			

Kariyer Gelişimi	Bekar	37	3,33	,837	56	,959	728
	Evli	19	3,40	,641			
Anlama	Bekar	37	4,09	,754	56	,085	209
	Evli	19	4,33	,411			
Koruyucu	Bekar	37	3,49	,051	56	,244	133
	Evli	19	3,88	,481			
Karşılılık	Bekar	37	3,89	,972	56	,648	340
	Evli	19	4,13	,663			

Çalışmaya katılan bireylerin medeni durumuna göre genel gönüllülük motivasyonu ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için SPSS.20 paket programında t testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 4 te verilmiştir. Buna göre genel gönüllülük motivasyonu $0.18 > 0.05$, değerler boyutu $0.23 > 0.05$, takdir etme boyutu $0.11 > 0.05$, sosyal etki boyutu $0.80 > 0.05$, tepkisellik boyutu $0.08 > 0.05$, benlik saygısı boyutu $0.26 > 0.05$, sosyalleşme boyutu $0.05 < 0.33$, kariyer gelişimi boyutu $0.72 > 0.05$, anlama boyutu $0.20 > 0.05$, koruyuculuk boyutu $0.13 > 0.05$ ve karşılılık boyutu $0.34 > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre medeni duruma göre genel motivasyon ve alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Gönüllülük Motivasyonu Alt Boyutlarındaki Farklılığı Gösteren Anova Analizi

	Eğitim Durumu	N	Mean	Sd	F	df	P
Motivasyon	Lise	5	3,95	,185	,149	2	0,86
	Üniversite	34	3,78	,704			
	Lisans Üstü	17	3,77	,622			
Değerler	Lise	5	4,13	,247	,060	2	0,94
	Üniversite	34	4,18	,868			
	Lisans Üstü	17	4,24	,412			
Takdir Etme	Lise	5	3,64	,456	,749	2	0,47
	Üniversite	34	3,32	,726			
	Lisans Üstü	17	3,51	,604			
Sosyal Etkileşim	Lise	5	3,90	,285	,187	2	0,83
	Üniversite	34	3,75	,901			
	Lisans Üstü	17	3,64	,905			
Tepkisellik	Lise	5	4,10	,454	,135	2	0,87
	Üniversite	34	4,02	,928			
	Lisans Üstü	17	3,91	,775			

Benlik Saygısı	Lise	5	4,28	,460	,299	2	0,74
	Üniversite	34	4,10	,855			
	Lisans Üstü	17	3,98				
Sosyalleşme	Lise	5	4,28	3,75	,430	2	0,65
	Üniversite	34	4,10	3,33			
	Lisans Üstü	17	3,98	3,30			
Anlama	Lise	5	4,16	,684	,059	2	0,94
	Üniversite	34	4,20	,914			
	Lisans Üstü	17	4,12	,171			
Kariyer Gelişimi	Lise	5	3,45	,410	,434	2	0,65
	Üniversite	34	3,27	,760			
	Lisans Üstü	17	3,48	,881			
Koruyucu	Lise	5	3,75	,467	,969	2	0,38
	Üniversite	34	3,73	,896			
	Lisans Üstü	17	3,36	,027			
Karşılılık	Lise	5	4,50	,353	,840	2	0,34
	Üniversite	34	3,88	,007			
	Lisans Üstü	17		,661			

Çalışmaya katılan bireylerin eğitim durumuna göre genel gönüllülük motivasyonu ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için SPSS.20 paket programında Anova analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 5' te verilmiştir. Buna göre genel gönüllülük motivasyonu $0.86 > 0.05$, değerler boyutu $0.94 > 0.05$, takdir etme boyutu $0.47 > 0.05$, sosyal etki boyutu $0.80 > 0.05$, tepkisellik boyutu $0.87 > 0.05$, benlik saygısı boyutu $0.74 > 0.05$, sosyalleşme boyutu $0.65 > 0.83$, kariyer gelişimi boyutu $0.65 > 0.05$, anlama boyutu $0.94 > 0.05$, koruyuculuk boyutu $0.38 > 0.05$ ve karşılılık boyutu $0.34 > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre katılımcıların eğitim durumuna göre genel motivasyon ve alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 6: Katılımcıların Yaş Durumuna Göre Gönüllülük Motivasyonu Alt Boyutlarında Farklılığı Gösteren Anova Analizi

	Yaş	N	Mean	Sd	F	df	P
Motivasyon	18-25	17	3,47	,856	,823	3	0,13
	26-35	17	4,02	,569			
	36-45	8	3,84	,522			
	46-60	13	3,90	,309			
	61 ve üzeri	1	3,75				
Değerler	18-25	17	3,88	,100	,303	3	0,28

	26-35	17	4,34	,422			
	36-45	8	4,31	,475			
	46-60	13	4,37	,354			
	61 ve üzeri	1	4,00				
Takdir Etme	18-25	17	2,79	,727	,641	3	0,01
	26-35	17	3,76	,562			
	36-45	8	3,55	,723			
	46-60	13	3,44	,417			
	61 ve üzeri	1	3,40				
Sosyal Etkileşim	18-25	17	3,63	,135	,705	3	0,59
	26-35	17	4,01	,698			
	36-45	8	3,53	,806			
	46-60	13	3,67	,672			
	61 ve üzeri	1	3,25				
Tepkisellik	18-25	17	3,58	,165	,548	3	0,20
	26-35	17	4,11	,740			
	36-45	8	4,28	,507			
	46-60	13	4,19	,458			
	61 ve üzeri	1	4,00				
Benlik Saygısı	18-25	17	3,77	,055	,144	3	0,34
	26-35	17	4,25	,560			
	36-45	8	4,05	,754			
	46-60	13	4,27	,451			
	61 ve üzeri	1	4,00				
Sosyalleşme	18-25	17	3,63	,135	,705	3	0,59
	26-35	17	4,01	,698			
	36-45	8	3,53	,806			
	46-60	13	3,67	,672			
	61 ve üzeri	1	3,25				
Anlama	18-25	17	3,88	,064	,367	3	0,06
	26-35	17	4,27	,930			
	36-45	8	4,30	,913			
	46-60	13	4,32	,720			
	61 ve üzeri	1	4,60				

Kariyer Gelişimi	18-25	17	2,95	,685	,183	3	0,01
	26-35	17	3,80	,778			
	36-45	8	3,15	,667			
	46-60	13	3,38	,689			
	61 ve üzeri	1	3,75				
Koruyucu	18-25	17	3,47	,067	,277	3	0,62
	26-35	17	3,64	,023			
	36-45	8	3,37	,906			
	46-60	13	3,94	,491			
	61 ve üzeri	1					
Karşılılık	18-25	17	3,61	,166	,654	3	0,22
	26-35	17	4,08	,733			
	36-45	8	4,43	,417			
	46-60	13	4,03	,748			
	61 ve üzeri	1	3,50	,350			

Çalışmaya katılan bireylerin yaş durumuna göre genel gönüllülük motivasyonu ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için SPSS.20 paket programında Anova analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 6’da verilmiştir. Buna göre genel gönüllülük motivasyonu $0.13 > 0.05$, değerler boyutu $0.28 > 0.05$, takdir etme boyutu $0.01 < 0.05$, sosyal etki boyutu $0.12 > 0.05$, tepkisellik boyutu $0.54 > 0.05$, benlik saygısı boyutu $0.65 > 0.05$, sosyalleşme boyutu $0.59 > 0.05$, kariyer gelişimi boyutu $0.01 > 0.05$, anlama boyutu $0.06 > 0.05$, koruyuculuk boyutu $0.62 > 0.05$ ve karşılılık boyutu $0.22 > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre katılımcıların yaş faktörüne göre genel motivasyon ve alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 7: Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Gönüllülük Motivasyonu Alt Boyutlarında Farklılığı Gösteren Anova Analizi

	Gelir Durumu	N	Mean	Sd	F	df	P
Motivasyon	2000 Tl ve altı	13	3,71	,841	,773	5	0,57
	2001-4000 tl	13	4,01	,538			
	4001-6000 tl	14	3,65	,788			
	6001-8000 tl	9	3,93	,280			
	8001-10000 tl	3	3,90	,136			
	10.001 tl ve üzeri	4	3,48	,402			
Değerler	2000 Tl ve altı	13	4,17	,956	,584	5	0,95
	2001-4000 tl	13	4,25	,629			

	4001-6000 tl	14	4,04	,838			
	6001-8000 tl	9	4,35	,376			
	8001-10000 tl	3	4,16	,166			
	10.001 tl ve üzeri	4	4,29	,643			
Takdir Etme	2000 Tl ve altı	13	3,15	,707	,133	5	0,71
	2001-4000 tl	13	3,55	,693			
	4001-6000 tl	14	3,44	,792			
	6001-8000 tl	9	3,42	,473			
	8001-10000 tl	3	3,66	,305			
	10.001 tl ve üzeri	4	3,50	,702			
Sosyal Etkileşim	2000 Tl ve altı	13	3,90	,058	,813	5	0,35
	2001-4000 tl	13	4,09	,633			
	4001-6000 tl	14	3,41	,983			
	6001-8000 tl	9	3,58	,728			
	8001-10000 tl	3	3,83	,144			
	10.001 tl ve üzeri	4					
Tepkisellik	2000 Tl ve altı	13	3,82	,160	,665	5	0,54
	2001-4000 tl	13	4,25	,549			
	4001-6000 tl	14	3,73	,039			
	6001-8000 tl	9	4,27	,440			
	8001-10000 tl	3	4,08	,288			
	10.001 tl ve üzeri	4	3,93	,426			
Benlik Saygısı	2000 Tl ve altı	13	4,09	,066	,665	5	0,65
	2001-4000 tl	13	4,21	,550			
	4001-6000 tl	14	4,00	,866			
	6001-8000 tl	9	4,26	,458			
	8001-10000 tl	3	4,06	,230			
	10.001 tl ve üzeri	4	3,50	,600			
Sosyalleşme	2000 Tl ve altı	13	3,09	,161	,842	5	122
	2001-4000 tl	13	3,78	,911			
	4001-6000 tl	14	3,14	,081			

	6001-8000 tl	9	3,63	,452			
	8001-10000 tl	3	3,91	,381			
	10.001 tl ve üzeri	4	2,56	,515			
Anlama	2000 Tl ve altı	13	4,10	,964	,334	5	0,89
	2001-4000 tl	13	4,30	,480			
	4001-6000 tl	14	4,05	,846			
	6001-8000 tl	9	4,28	,425			
	8001-10000 tl	3	3,93	,115			
	10.001 tl ve üzeri	4	4,30	,346			
Kariyer Gelişimi	2000 Tl ve altı	13	3,19	,872	,558	5	0,732
	2001-4000 tl	13	3,63	,674			
	4001-6000 tl	14	3,32	,793			
	6001-8000 tl	9	3,38	,771			
	8001-10000 tl	3	3,33	,803			
	10.001 tl ve üzeri	4	3,06	,850			
Koruyucu	2000 Tl ve altı	13	3,71	,215	,429	5	0,62
	2001-4000 tl	13	3,80	,613			
	4001-6000 tl	14	3,44	,043			
	6001-8000 tl	9	3,88	,435			
	8001-10000 tl	3	3,83	,288			
	10.001 tl ve üzeri	4	2,62	,829			
Karşılılık	2000 Tl ve altı	13	3,80	,969	,281	5	0,28
	2001-4000 tl	13	4,26	,880			
	4001-6000 tl	14	3,92	,977			
	6001-8000 tl	9	4,16	,433			
	8001-10000 tl	3	4,13	,288			
	10.001 tl ve üzeri	4		,030			

Çalışmaya katılan bireylerin gelir durumuna göre genel gönüllülük motivasyonu ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını ölçmek için SPSS.20 paket programında Anova analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 7’de verilmiştir. Buna göre genel gönüllülük motivasyonu $0.57 > 0.05$, değerler boyutu $0.95 > 0.05$, takdir etme boyutu $0.71 > 0.05$, sosyal etki boyutu $0.12 > 0.05$, tepkisellik boyutu $0.54 > 0.05$, benlik

saygısı boyutu $0.65 > 0.05$, sosyalleşme boyutu $0.12 > 0.83$, kariyer gelişimi boyutu $0.73 > 0.05$, anlama boyutu $0.89 > 0.05$, koruyuculuk boyutu $0.23 > 0.05$ ve karşılılık boyutu $0.28 > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre katılımcıların yaş faktörüne göre genel motivasyon ve alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

6. Sonuç

Gönüllülük faaliyetinin her geçen gün toplumun kalkınması açısından önemli olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Ancak yapılan literatür araştırması sonucunda Türkiye’de gönüllülük kuruluşlarının artmasına rağmen insanların katılımının az olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle insanların gönüllülük faaliyetine katılmama sebepleri araştırılmalı ve insanların gönüllülük hakkında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu da okullar aracılığı ile yapılabilir. Bu doğrultuda gönüllü bireylerin gönüllülük motivasyonlarını incelemek için 56 gönüllü bireye yapılan bu pilot çalışmada sonuçları bir öngörü olarak değerlendirebilir. Çalışmaya çeşitli sivil toplum örgütünde aktif olarak görev alan toplamda 56 gönüllü birey dahil olmuştur. Bu bireylerin % 69’unu kadınlar oluşturmuştur. Katılımcıların medeni durumlarına göre incelendiğinde %66’sının bekar katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş durumuna bakıldığında en fazla katılımın 18-35 yaş arası olduğu söylenebilir. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında en fazla katılımın %60 üniversite mezunu katılımı olduğu söylenebilir. Yine eğitim durumuna bakıldığında ilköğretim mezunundan hiç katılım olmadığı, lise mezunu ise 5 katılımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde ise 7 kişinin 8001 tl ve üzerinde gelire sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucuna genel olarak bakıldığında katılımın daha çok üniversite okuyanların katılım gösterdiği görülürken, bireylerin gönüllülük motivasyonu yaş ve cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterebileceği ifade edilebilir. Çalışma daha geniş kitlelere yapılabilir.

Kaynakça

- Akiş, S., M. (2019). Sivil toplum kuruluşlarında (stk) gönüllü motivasyon kaynaklarının sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15, 41-61.
- Atçı, D. , Yenipınar, U. & Unur, K. (2015). Gönüllü olma nedenleri: mersin 2013 -xvii. akdeniz oyunları örneği . *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* , 11 (3) , . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/soid/issue/11390/136040>.
- Bahadır, M. (2016). Antikçağ’dan günümüze boş zaman üzerine bir değerlendirme. *ETÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 103-116.
- Balaban Yöntem, A. & İnce Çoban, İ. (2015). Gençlerin sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülük faaliyetleri ve gönüllülük algısı: türkiye eğitim gönüllüleri vakfı (tegv) örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 149-169.

- Büyük, K., İşlek Sami, M., Çakmak Nurullah, M. & Tiltay Ali, M. (2016). Yöneticilerin ve çalışanların bakış açısıyla sivil toplum kuruluşlarında gönüllülerin motivasyonları. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 17(1), 303-323.
- Çakı, F. (2014). Türk sosyolojinde yeni bir alan: gönüllülük araştırmaları. Sosyoloji Dergisi, 3, 29, 185-202.
- Çevik, A. (2012). Gönüllü Motivasyon Envanteri: Türk Popülasyonuna Uyarlanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Çevik, A., & Gürsel, F. (2015). Gönüllü motivasyon envanteri: Türk popülasyonuna uyarlanması. Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, 13 (2), 83-92.
- Dekker P., & Halman L. (2003) Volunteering and Values. In: Dekker P., Halman L. (eds) The Values of Volunteering. Nonprofit and Civil Society Studies (An International Multidisciplinary Series). Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0145-9_1.
- Ege, R. (2011). Gönüllülük, din ve din eğitimi. Dini Araştırmalar, 14 (38), 5 – 16.
- Er, B. (2020). Uluslararası Spor Organizasyonlarında Gönüllü Motivasyonu İle Serbest Zaman Doyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı, Rekreasyon Programı, Manisa.
- Erdoğan, E., Semerci Uyan, P., Yentürk, N., & Yurttagüler, L. (2020). Türkiye’de gönüllülük: Deneyimler, sınırlılıklar ve yeni açılımlar. Birinci Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 671, STK Çalışmaları 25, 2.
- Erdoğan, N., Bircan Merve, H., Sayın, Z., Aydemir Faruk, Ö., (2020). Genç Gönüllülerin Motivasyonu Stk’larda Devamlılığı Sağlayan Faktörler. Kurumsal Yönetim Akademisi, Araştırma Raporu 2.
- Gülbahçe, Ö. (1996). Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıkları: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gülmez, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin gönüllülük davranışları ve motivasyonları üzerine bir araştırma: Çağ üniversitesi örneği. Gençlik Araştırmaları Dergisi, 7(Özel Sayı), 125 - 154.
- Güngör, F., & Çölgeçen, Y. (2013). Stk’larda gönüllü yönetimi ve motivasyonun performans etkisi. Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), 8(3), 163-187.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A & Dinç, Y. (2017). Boş zaman ve rekreasyon yönetimi: örnek animasyon uygulamaları. Dördüncü Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık, 13-14.

- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon (boş zamanları değerlendirme)*. Altıncı Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 8-14.
- Karaküçük, S.(2016). *Rekreasyon bilimi. Şenol Göral. Boş Zaman Tarihi*. Birinci Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 9-24.
- Kaya, M. (2013). *Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük Ve Afet Yönetimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kılıçlar, A. & Şahin, A. (2020). Zaman kavramına bir bakış: boş olan zaman mıdır yoksa insan mı?. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 2263-2276.
- Muştu, A. (2019). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Motivasyonu: Genç Kızılay Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Toplumsal Projeler Yönetim Ve Organizasyonu Bilim Dalı, İstanbul.
- İskender, A. (2017). Neulinger boş zaman paradigması ve boş zaman katılım motivasyonları üzerine nitel bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 819-825.
- Stukas, A A., Snyder, M., & Clary, E. G. (published online, March 2014). Volunteerism and community involvement: Antecedents, experiences, and consequences for the person and the situation. In D. A. Schroeder & W. Graziano (Eds.), *The Oxford handbook of prosocial behavior*. New York: Oxford University Press. doi:10.1093/oxfordhb/9780195399813.013.012.
- Türkiye’de Gönüllülük. (2013). *Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi, Çeviri: Bordo Tercüme Bürosu & Eda Erdem.
- Tiftikçi, M. (2020). *Kamu Yararına Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Gönüllülük Motivasyon Eğilimleri: Tdv Ve Türk Kızılay Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaylı, A., Gül, T., Karaçar, E., Kement, Ü., Paslı Mert, M., Yayla, Ö., Erol, E ve Göker, G. (2014). *Rekreasyona giriş*. Birinci Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık, 10.

Zipline Etkinliğine Yönelik Elektronik Yorumların İncelenmesi

Öğr. Gör. Dr. Nazik ÇELİKKANAT PASLI*

Giresun Üniversitesi
nazik.celikkanat@giresun.edu.tr
Orcid: 0000-0003-2606-3088

Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet Mert PASLI

Giresun Üniversitesi
mert.pasli@giresun.edu.tr
Orcid: 0000-0003-0323-0461

Özet

Son dönemlerde iletişim aracı olarak tavsiye ve e-şikayet internet sitelerinin kullanımı hızla artmaktadır. Tavsiye ve e-şikayet sayfalarında yer alan yorumlar tüketicilerin karar verme süreçlerinde etkili olmaktadır. Bu araştırmada son zamanlarda sayıları hızla artan ve oldukça ilgi gören rekreasyon faaliyetlerinden biri olan zipline etkinliğine yönelik Tripadvisor internet sitesinde yapılan kullanıcı yorumları incelenmiştir. Tripadvisor sitesinde zipline etkinliğine yönelik olarak yapılan yorumlar incelenerek olumlu ve olumsuz unsurlar başlıkları altında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak olumlu yorumların olumsuz yorumlara oranla oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcı yorumlarının büyük bir çoğunluğunun memnuniyet içerdiği ve zipline etkinliğini diğer kişilere tavsiye ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Zipline hakkındaki olumsuz yorumlarda ise memnuniyetsizliklerini, personele yönelik şikâyetlerini, süre ve fiyat konusu hakkındaki eleştirilerini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Rekreasyon, Rekreasyon Etkinliği, Zipline, Elektronik Yorum, Tripadvisor.

Analysing Electronic Comments On Zipline Activity

Abstract

Usage of recommendation and e-complaint social media platforms, which are tools for communication, have been increasing rapidly in recent times. Comments on those social media platforms are influential on the consumers decision-making process. This research examines the user comments made on the Trip Advisor website regarding zipline activities, which is one of the recreational activities that has been attracting attention and increasing in number recently. The comments made on the zipline activity have been analysed and evaluated according to whether they were negative or positive. Results show positive comments to be quite high in comparison to negative comments. Within the scope of the research, the majority of participatory comments include satisfaction with the zipline and recommending it to other people. In negative comments about the zipline, they stated their dissatisfaction which included complaints about the staff and criticisms about the duration and price.

Keywords: Recreation, Recreational Activity, Zipline, Electronic Comment, Tripadvisor.

* **Sorumlu yazar:** *Nazik Çelikkanat Paslı*

GİRİŞ

Geçmişten günümüze bütün medeniyetler, yaşamlarını organize ettiklerinden itibaren bir şekilde doğum, av, mevsimler ya da anlamlandıramadıkları bazı doğa olayları karşısında çeşitli ritüeller sergilemiş, dans etmiş, şarkı söylemiş, oyun oynamış, kutlama yapmış ama bir biçimde kendilerini ödüllendirmeyi başarmışlardır. Belki de bilinçli bir şekilde olmasa bile içinde yaşadıkları dönemin aidiyetine uygun bir şekilde kendileri için iş ve sorumlulukları dışında kalan bir alan yaratmışlardır. Bu alan günümüze kadar insanoğlu için mutlu olmanın, güzel yaşam sürmenin anahtarlarından birisi olmuştur. Bu nedenle insanların rekreasyonel bir etkinliğe katılması için başlangıçta gerilmesi, yorulması veya stresten kaçması gerekmemektedir (Özdemir, 2020). Ancak günümüzde var olan bazı olumsuz şartlar kişilerin bu nedenlerle de rekreasyon etkinliklerine katıldıklarını göstermektedir. İnsanların doğal yaşam ile ilişkilerinin azalması, doğal hayata olan özlemleri, şehir hayatının ve iş hayatının stresi, gelirin ve ulaşım imkânlarının artması vb. birçok faktör, insanın doğaya ve açık alan rekreasyon etkinliklerine yönelmesini sağlamıştır. Özellikle doğa ile bütünleşen turistik destinasyonlar diğer turistik destinasyonlarla rekabet etmek ve turizm pazarında avantaj sağlamak amacıyla çeşitli rekreasyon etkinliklerine yöneldikleri görülmektedir. Günümüzde birçok turistik destinasyonda su oyunları, animasyon gösterileri, sportif faaliyetler bulunmaktadır. Son zamanlarda çeşitli destinasyonlarda bu faaliyetlere ek olarak, rafting, salıncak ve zipline etkinliği de eklenmiştir. Bu etkinlikler turistik destinasyonları ziyaret eden kişiler tarafından büyük ilgi görmüş, etkinliklere katılmak için turlar düzenlenmeye başlanmıştır.

Gerek turistik destinasyon yöneticilerinin gerekse de turistik işletme yöneticilerinin öncelikli hedeflerinden birisi destinasyona veya işletmeye gelen ziyaretçilerin o yerden memnun ayrılmasını sağlamaktır. Ziyaretçilerin memnuniyetini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Alan yazında bu konu hakkında oldukça fazla araştırmada bulunmaktadır. Turistlere unutulmaz deneyimler yaşatmak oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Bu deneyimleri yaşatmanın bir yolu ise ziyaretçilere daha önce deneyimlemedikleri, heyecan duyacakları rekreasyon etkinliklerine katılım göstermelerini sağlamaktır. Bu rekreasyon etkinliklerinden birisi de zipline etkinliğidir.

Kavramsal Çerçeve

Zipline konsepti, uzak dağlık bölgelerde nehirleri ve vadileri geçmeye alternatif olarak uzun süredir kullanılmakta olan kablolu ulaşım modelinden geliştirilmiştir (Sharafuddin, 2015). Etkinlik, farklı ülkelerde farklı isimlerle de (zip line, zip wire, aerial runway, aerial ropeslide, death slide, flying fox, ipte kayma) bilinmektedir. Zipline, genellikle bir eğime monte edilmiş, paslanmaz çelikten yapılmış bir kablo üzerinde asılı bir kasnaktır (Equations, 2009). Zipline, destek yapıları arasında asılı duran kalıcı bir kablo veya halat kullanılarak, makaraya bağlı katılımcının, bir noktadan diğerine geçmesine olanak sağladığı ticari bir eğlence faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (URL 1). Yukarıdan aşağıya doğru çelik halatla kayılarak, özel ekipmanlar yardımıyla güvenilir inişin yapılmasına zipline

denilmektedir (Kuş Şahin ve Önder, 2021). Bir başka ifade ile zipline, genellikle doğal güzelliğe sahip alanlarda tercih edilen, eğimli iki nokta arasındaki belirli bir mesafeyi kablo veya halat kullanılarak bir noktadan diğer noktaya geçmeyi sağlayan rekreasyon etkinliğidir. Zipline için birçok malzeme kullanılmaktadır. Emniyet kuşamı, kask, çelik halatlar, uzatma halatı, makara, emniyet sistemi, karabine gibi malzemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

İpli ulaşım sistemleri, 2.000 yıldan fazla bir süredir hem yolcu hem de mal taşımak için kullanılmaktadır. Benzeri daha ilkel sistemlerin M.Ö. 250'den beri faaliyette olabileceği, engebeli Asya ülkelerinde özellikle Çin, Hindistan ve Japonya'da kullanıldığı tahmin edilmektedir. İnsanların, dağ geçitlerini, nehirleri ve nehir geçitlerini geçmek için ip yardımıyla benzer sistemleri kullandıkları bilinmektedir. (URL2). Geçmişte Türkiye'de de coğrafi koşulların elverişli olmadığı bölgelerde benzer ulaşım şekillerinin kullanıldığı söylenebilir. Gelişen teknolojiyle beraber bu sistemler gelişerek, günümüzdeki halini almıştır. Günümüzde ise genellikle eğlenmek amacıyla zipline etkinliği Türkiye dâhil olmak üzere birçok ülkede kullanılmaktadır. Zipline etkinliğine yönelik Dünyadan ve Türkiye'den örnekler Tablo 1. ve Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Dünyadaki En Uzun Zipline Destinasyonları

İsim	Ülke	Özellik
Volo dell' angelo Zipline	İtalya	2,213 metre uzunluğunda dünyanın en uzun zipline hatlarından birisidir ve 140 km/s hıza ulaşmaktadır.
The Eye of the Jaguar	Peru	2,130 metre uzunluğundadır. Tek bir kablo ile inşa edilmiş, saatte 110 kilometre hıza ulaşmaktadır.
Crimean Hawk Zip-line	Ukrayna	2,022 metre uzunluğundadır. Sokol dağından eski bir Ceneviz kalesi arasında yapılmaktadır.
The Unreal Zip 2000	Güney Afrika	2,000 metre uzunluğundadır.
Mega Tirolesa Pedra Bela	Brezilya	1,900 metre uzunluğundadır. 107 km/s hıza ulaşmaktadır.
ZipFlyer Nepal	Nepal	1,800 metre uzunluğundadır. Toplam 1,8 km'lik bir mesafede 600 metrelik bir dikey düşüş ve 140 km/s'ye varan azami hızlarıyla bu, toplam hız, yükseklik ve uzunluk açısından dünyanın en ekstrem etkinliklerindedir.
Icy Strait Point Zipline	Alaska /ABD	1,700 metre uzunluğundadır. 24 derecelik bir açıyla 90 saniye sürmektedir.
Tyrolienne La Colmiane	Fransa	1,600 metre uzunluğundadır. Fransa'daki en uzun zipline hattıdır.
Zipline Stoderziken	Avusturya	1,600 metre uzunluğundadır. Her biri dört hattan oluşan iki bölümden oluşur. Birincisi 1,600 metre, ikincisi 1,000 metre uzunluğundadır. Yaklaşık 118,6 km/s hıza ulaşmaktadır.
Zip World Zip Line	Galler	1,600 metre uzunluğundadır.

Kaynak: URL3

Tablo 1.'de verilen zipline destinasyonları, uzunlukları ve hızları ile öne çıkan zipline destinasyonlarıdır. Bu zipline destinasyonları dışında dünyada çeşitli doğal veya yapay özelliklerine göre ön plana çıkan zipline destinasyonları da bulunmaktadır. Zipline, Kosta Rika, Alaska, Porto Riko, Savoie, Jebel Jais, Sanlúcar de Guadiana vb. çeşitli destinasyonlarda oldukça ilgi duyulan rekreasyon etkinliklerinden birisidir. Özellikle Fransa'da bulunan La Tyrolienne, Fransız Alpleri manzarasına sahip olmasıyla, Sanlúcar de Guadiana ise, Guadiana nehri üzerinde kurulu olan ve iki ülkeyi (İspanya ve Portekiz) birbirine bağlayan bir zipline parkuru olmasıyla, Kosta Rika'daki volkanik yanardağı içine alan milli parkta gerçekleştirilen zipline parkunun yol boyunca hayvanları ve yanardağı izleyebilme fırsatı sunmasıyla, Toledo zipline parkurunun UNESCO tarafından dünya mirası listesinde olan destinasyonu farklı bir açıdan gözlemleme şansı vermesiyle ziyaretçiler tarafından oldukça ilgi gördüğü söylenebilir. Ayrıca Eyfel gibi önemli turistik alanlarda belirli zaman aralıklarında da olsa zipline etkinliklerine yer verilmektedir.

Dünyada birçok destinasyonda rekreasyon etkinliği olarak yer alan zipline, Türkiye'de de birçok destinasyonda gerçekleştirilmektedir. Türkiye'deki örnekler Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'deki Zipline Destinasyonları

Destinasyon	Özellikler
Antalya, Kemer - Göynük Kanyonu	Türkiye'nin en uzun zipline parkurlarından birisi Antalya'nın Kemer ilçesine bağlı Göynük Kanyonu'nda bulunmaktadır. Saatte 65km hıza ulaşabilmektedir.
Rize, Ayder Zipline	75 metre yükseklikte, 200 metre uzunluktaki zipline ile doğal alanları kuşbakışı görme imkânı sağlamaktadır.
Artvin, Çoruh Nehri	Borçka Barajı gölünün iki yakası arasında 35 metre yükseklikte kurulan, 385 metre ile bölgenin en uzun hatlarından birisidir.
Çankırı, Ilgaz Dağı	25 metre yüksekliğinde ve 640 metre uzunluğunda olan hat Kadıntepe Tabiat Parkı içinde bulunmaktadır.
Erzurum, Tortum Zipline	Sakin şehirlerden birisi olsan Uzundere ilçesinde Tortum gölü üzerinde kurulmuştur.

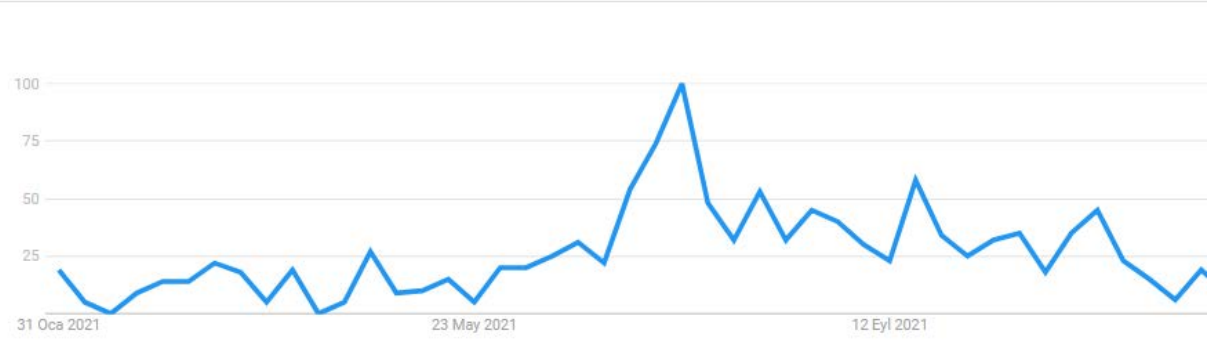
Kaynak: URL4

Türkiye'de bu destinasyonların dışında da birçok yerde zipline etkinliği yapılmaktadır. Parkurların uzunlukları ve özellikleri değişiklik göstermektedir.

Arama motoru olan Google internet sitesinde yapılan aramalarda Google Trends uygulaması Türkiye verilerine göre “zipline” aktivitesi hakkında 2021 yılına ait grafik aşağıda gösterilmektedir (Grafik 1).

Grafik 1. Türkiye’de “Zipline” Kelimesinin 2021 Yılı Aranma Sıklığı

Zaman içinde gösterilen ilgi ?



Kaynak: URL5

Grafik 1. sonuçlarına göre “zipline” etkinliği hakkındaki en yüksek arama sıklığı 18-24 Temmuz 2021 günleri arasında gerçekleşmiştir. En sık aranan dönem ise 27 Haziran – 7 Ağustos 2021 tarihleri arasında olmuştur. En yüksek arama sıklığının bulunduğu tarihlerin Kurban Bayramı tatiline denk gelmesi önemli bir diğer sonuç olarak ifade edilebilir.

Açık alan rekreasyon etkinliklerinin planlı ve daha organize bir şekilde gerçekleştirilmesi katılımcıların daha fazla memnuniyet duymasına ve doğal kaynakların bu etkinliklerden daha az zarar görmesini sağlayacaktır (Ardahan, Turgut ve Kaplan Kalkan, 2016). Turistik birçok rekreasyon etkinliği coğrafi olarak doğal kaynakların olduğu alanlarda gerçekleştirilmektedir. Bu alanların aynı zamanda birer destinasyon olması nedeniyle bölgeye ekonomik anlamda fayda sağlamaktadır (Ardahan ve Kaplan Kalkan, 2017). Ancak insanların doğal kaynakların üzerinde kontrolsüz ve düşüncesiz bir şekilde doğaya hükmetme arzusu; doğal dengenin bozulmasına, ekolojik problemlerin yaşanmasına sebep olacak ve gelecek nesiller için sürdürülebilir bir dünyanın kalmasını çok zor bir hale getirecektir (Yayla ve Güven, 2020). Dolayısıyla bir rekreasyon etkinliği olan zipline ve diğer rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirilirken doğaya zarar vermemesine önem gösterilmelidir. Bunun için açık alan rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde çevre konusunda dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

- Rekreasyon etkinliğinin gerçekleştiği alanda çöp vb. maddelerin çevreyi kirletmemesine,
- Araçlardan kaynaklanan egzoz ve kimyasal atıkların çevreye zarar vermemesine,
- Turların veya insanların rekreasyon etkinlik alanlarına dâhil edilmesinde, destinasyonun taşıma kapasitesinin dikkate alınmasına,
- İnsanlardan veya kullanılan makinelerden kaynaklı gürültü kirliliğine neden olunmamasına,
- Doğal yaşam alanlarında bulunan hayvanların bu rekreasyon etkinliğinden zarar görmemesine özen gösterilmelidir.

Zipline etkinliğini gerçekleştirecek kişilerin kurallara uyması da oldukça önem arz etmektedir. Etkinlik sırasında aşağıya düşebilecek eşyalara dikkat edilmesi, emanet ya da güvenilir kişilere bırakılması gerekmektedir. Katılımcıların kilo, boy, yaş gibi özelliklerinin zipline için uygun olup olmadığı mutlaka kontrol edilmelidir. Görevlilerin verdiği talimatlara uyulmalı ve bu talimatların dışına çıkılmamalıdır.

Bir diğer önemli husus ise zipline için kullanılan malzemelerin cinsi ve bakımındadır. Bu konu insan sağlığı açısından ve etkinliğin sürdürülebilir olabilmesi yönünden oldukça önemlidir. Zipline için kullanılan malzemelerin doğru seçilmesi ve bakımlarının zamanında yapılması gerekmektedir. Görevliler tarafından verilecek bilgilerin eksiksiz olmasına ve etkinliği gerçekleştirecek kişiler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığına dikkat edilmelidir. Billock ve arkadaşlarının (2015) gerçekleştirdikleri çalışmada, zipline etkinliği sırasında kişilerin düşme gibi birçok önemli yaralanmalar yaşadığı, son yıllarda zipline ile ilişkili yaralanmalardaki hızlı artış nedeniyle de ek güvenlik kurallarına ve düzenlemelerine duyulan ihtiyacın arttığı belirtilmiştir. Benzer bir şekilde Türkiye’de de gerek zipline gerekse de diğer maceraya dayalı rekreasyon etkinliklerinde genel güvenlik kuralları getirilmeli ve her destinasyonda geçerli olmalıdır.

İşletmelerin, müşterilerinin kendileri hakkında düşüncelerini bilmesi, işletmelerin gelişimi ve değişimi açısından oldukça değerlidir. Özellikle hizmet sektöründe müşterilerin yorumları, artan rekabet, sosyal medya ve diğer dijital ortamlardaki yayılma hızı ve ulaştığı kişi sayısı dikkate alındığında oldukça önem verilmesi gereken bir konu olmuştur. Konuya önem veren birçok işletme sadece bu yorumları değerlendirmek için personel istihdam ederek, işletme hakkındaki yorumların daha faydalı ve olumlu olması yönünde çalışmalar yapmaktadır. Müşteri memnuniyetsizliklerini gidererek işletme hakkında olumsuz bir imaj yaratılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Tripadvisor sitesi aylık yaklaşık olarak 463 milyon kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Birçok ülkedeki konaklama yerleri, restoranlar, etkinlikler hakkında 859 milyon görüşe yer veren, dünyanın en çok ziyaret edilen seyahat platformlarından birisi olarak kabul edilmektedir (URL 6). Tripadvisor gibi benzeri tavsiye ve şikâyet web siteleri; interaktif etkileşim imkânı sunması, diğer tüketicilerin seyahat deneyimlerine ulaşma olanağı vermesi, zamandan tasarruf sağlaması, tatil ve fiyat seçenekleri sunması ve kısacası seyahat öncesi kullanıcıların ihtiyaç duyabileceği birçok bilgiye yer vermesi nedeniyle büyük ilgi görmektedir. Özellikle turizm gibi hizmet sektörlerinde tüketilen unsurun daha çok deneyim olması nedeniyle bu deneyimi daha önceden yaşamış kişilerin tarafsız bilgi ve yorumları oldukça önem taşımaktadır (Şahin, Özkul ve Aycan, 2018). Bu bilgilerin ise gerek tur programı, konaklama işletmesi veya restoran seçimlerinde ve katılım gösterilmesi planlanan rekreasyon etkinliklerinin tercih edilmesinde etkili olacağı söylenebilir.

Rekreasyon etkinlikleri ile alanyazında çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Zipline ilişkili yaralanmaların araştırıldığı (Billock vd. 2015), zipline etkinliği sırasındaki kalp, nefes vb

değişikliklerinin gözlemlendiği araştırmalar bulunmaktadır (Dupre vd., 2020). Türkiye’de ilgili alan yazım incelendiğinde tripadvisor vb. sitelerdeki yorumlara göre ziyaretçi memnuniyetlerini veya deneyimlerini inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Glamping işletmelerine yönelik tripadvisor yorumlarının değerlendirildiği (Yetgin Akgün ve Ünal, 2021), Serhat illerinin tripadvisor seyahat platformu üzerinde paylaşılan yorumlarda rekreasyon kaynaklarının turist deneyimleri doğrultusunda değerlendirildiği (Demirel ve Çamlıca, 2021), Kuşadasında bulunan konaklama işletmelerinin animasyon hizmetlerine yönelik tripadvisor sitesindeki yorumların incelendiği (Tavukçuoğlu ve Atay, 2021), oyuncak müzeleri hakkında bilgi toplamak ve bu müzeleri ziyaret eden ziyaretçilerin oyunak müzelerine yönelik ziyaretçi deneyimlerini belirlemek amacıyla google ve tripadvisor yorumlarının incelendiği (Akoğlan Kozak ve Güncan, 2021) çeşitli araştırmalar bulunmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde zipline etkinliğine yönelik ziyaretçi deneyimlerini konu alan bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Araştırmanın gelecekte konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, son yıllarda oldukça ilgi gören rekreasyon faaliyetlerinden biri olan zipline etkinliğine yönelik yapılan yorumların incelenmesidir. İncelenen yorumlara dayanarak, zipline etkinliğine yer veren işletmelere ve bu işletmelerin yer aldığı destinasyon yöneticilerine öneriler getirilerek fayda sağlaması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma kapsamında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenlenip yorumlanması şeklinde ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada Tripadvisor web sitesinde zipline etkinliğine yönelik Türkiye’de en fazla yorum yapılan Rize, Artvin, Karabük, Muğla ve Antalya destinasyonları incelenmiştir. Bu destinasyonlarda içinde “zipline” ifadesi geçen 223 yorum tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında “zipline” ifadesi geçen 223 yorum içerisinde zipline etkinliğine yönelik olumlu ve olumsuz ifade kullanılmayan yorumlar analiz dışında bırakılarak toplam 111 yorum araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırma 01.12.2021 ve 06.01.2022 tarihleri arasında Tripadvisor web sitesinde zipline etkinliğine yönelik olarak yapılan Türkçe yorumlarla sınırlıdır.

Bulgular

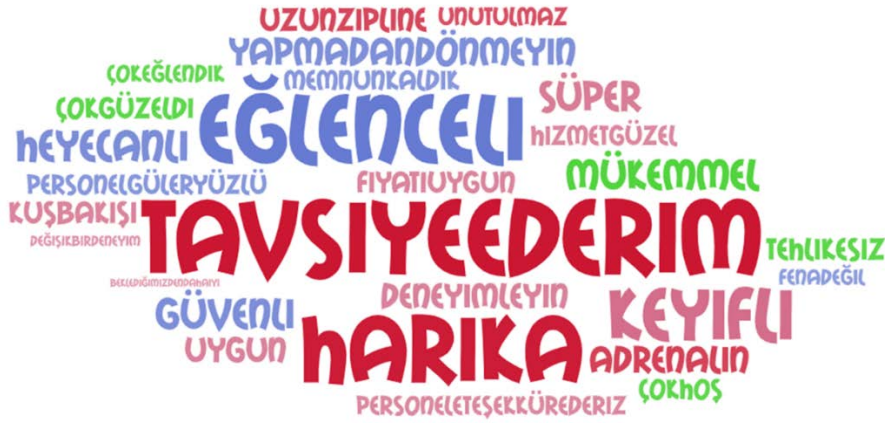
Araştırmada zipline etkinliğine yönelik olumlu ve olumsuz ifade kullanılan yorumlar analiz edilerek incelenmiştir.

Şekil 2. Zipline Etkinliğine Yönelik Yorumlar



Tripadvisor sitesinde zipline etkinliğine yönelik olarak yapılan yorumların %83,7'si olumlu yorumlardan oluşurken, %16,3'ü ise olumsuz yorumlardan oluşmaktadır. Zipline etkinliğine yönelik yazılan yorumların büyük çoğunluğunun olumlu yorumlardan oluşması, katılımcıların etkinlikten memnun kaldığını göstermektedir.

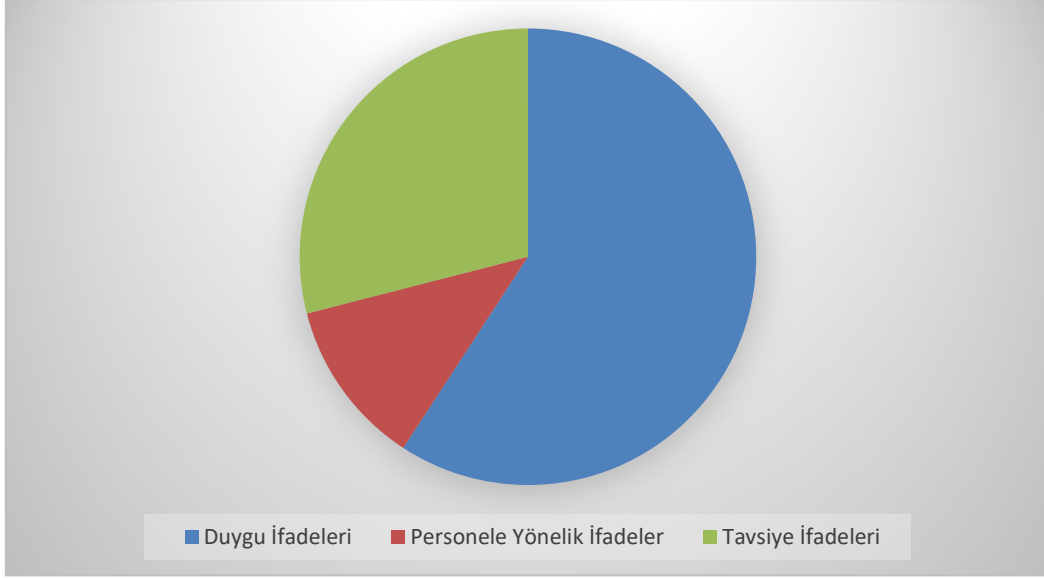
Şekil 3. Katılımcıların Zipline Hakkındaki Olumlu İfadelerinin Frekanslarına Göre Kelime Bulutu Görşeli



Şekil 3.'te Tripadvisor web sitesinde zipline etkinliğine yönelik kullanılan olumlu ifadeler kelime bulutu görşeli ile gösterilmiştir. Olumlu yorumlar incelendiğinde "Tavsiye Ederim", "Eğlenceli" ve "Harika" ifadeleri en çok kullanılan ifadelerdir. Bu ifadeleri "Yapmadan Dönmeyin", "Keyifli" ve "Mükemmel" ifadeleri takip etmektedir.

Tripadvisor sitesinde katılımcıların zipline hakkındaki olumlu yorumların dağılımı Şekil 4.'te ifade edilmiştir.

Şekil 4. Zipline Etkinliğine Yönelik Olumlu Yorumların Dağılımı



Şekil 4.'e göre katılımcıların etkinlikten memnun kaldıklarına yönelik duygu belirten öznel ifadelere (Harika, Eğlenceli, Keyifli vb.) yer verdikleri (%59,2), zipline etkinliğini diğer insanlara önerdikleri (%29) ve personele yönelik olumlu ifadeler kullandıkları (%11,8) tespit edilmiştir. Tripadvisor sitesinde katılımcıların zipline hakkındaki olumlu yorumlarına ait bazı örnekler şunlardır;

- “İlk defa zipline yaptık ve efsane manzarayı kuş bakışı görebilmek güzel bir ayrıcalık ve heyecan.”
- “Zipline dediğin böyle olur. Çoruh nehri üzerinden harika bir geçiş....”
- “Zipline aktivitesi yaptık. Fiyatlar makul hizmet gayet güzel şiddetle tavsiye ederim.”
- “....çok güzeldi zipline yaptık herkese tavsiye ediyoruz.”
- “zipline yaptık Harika bir tecrübeydi.”
- “Dere üzerinde zipline denilen sistemi muhakkak denemelisiniz.”
- “ağaçtan ağaca halatla kayabileceğiniz yaklaşık 100 metrelik zipline halatı mevcut, yapmadan çıkmayın.”
- “....teşekkür ederiz ilgi ve alakaları çok güzeldi günün ilk müşterisi olduğumuz için bize bir tur daha zipline yaptırıldılar. Çok eğlendik uzun olması gayet iyiydi ayrıca samimi ve güler yüzlü davranışları bizi çok memnun etti yolunuz buraya düştüğünde mutlaka uğrayın.”
- “Aile olarak katıldık ve çok eğlendik. İlk önce zipline yaptık harika bir deneyim oldu adrenalin seviyesi tavan yapıyor. Küçük kızım zipline yaptı ve bir daha zipline yapmak için ağladı. Çok mutlu oldu. Kızım 5 yaşında. Korkulacak bir şey yok rahatlıkla zipline yapabilirsiniz.”

Yorumlar incelendiğinde zipline etkinliğini deneyimleyen kişilerin aktiviteden oldukça memnun kaldığı söylenebilir.

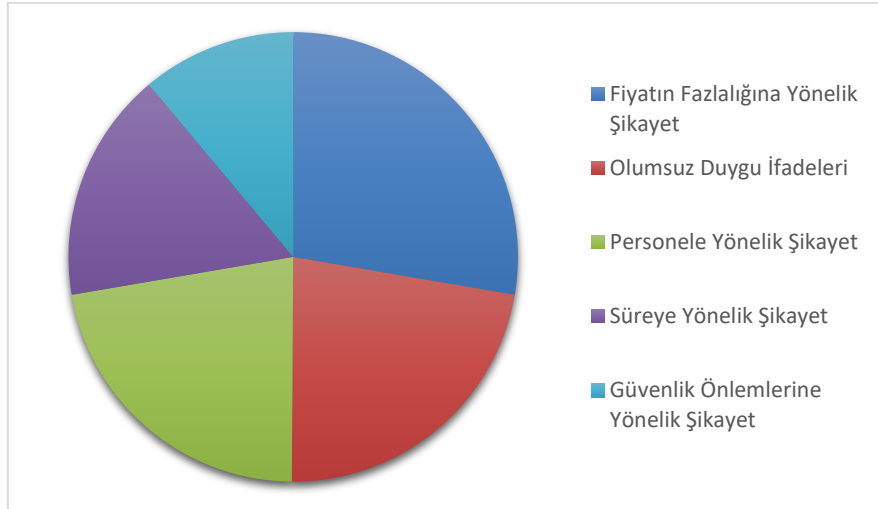
Şekil 5. Katılımcıların Zipline Hakkındaki Olumsuz İfadelerinin Frekanslarına Göre Kelime Bulutu
Görseli



Şekil 5.'te Tripadvisor web sitesinde zipline etkinliğine yönelik kullanılan olumsuz ifadeler gösterilmiştir. Olumsuz yorumlar incelendiğinde “Para Tuzağı”, “Çok kısa” ve “Pahalı” ifadeleri en çok kullanılan olumsuz ifadeler olmuştur. Bu ifadeleri “Bilgilendirme Eksik”, “Personel İlgisiz” ve “Güvenilir Değil” ifadeleri takip etmektedir.

Tripadvisor sitesinde katılımcıların zipline hakkındaki olumsuz yorumların dağılımı Şekil 6.'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Zipline Etkinliğine Yönelik Olumsuz Yorumların Dağılımı



Şekil 6.'ya göre katılımcıların zipline etkinliğine yönelik olumsuz ifadeleri incelendiğinde %27,7 oranında ücreti yüksek bulduklarını ifade ettikleri, %22,4 oranında etkinlikten memnun kalmadıklarına yönelik duygu belirten öznel ifadelere (Değmez, Vasat, vb.) yer verdikleri, %22,2 oranında personele yönelik şikayetlerin bulunduğu, %16,6 oranında etkinliğin süresinin kısılalığına yönelik olumsuz

ifadeler kullandıkları ve %11,1 oranında etkinliğin güvenliğine yönelik şikayetlerde buldukları tespit edilmiştir.

Tripadvisor sitesinde katılımcıların zipline hakkındaki olumsuz yorumlarına ait bazı örnekler şunlardır;

- *“Türkçe iletişim kurmakta zorlandık personel daha çok Rusça biliyor zipline da yeterli bilgilendirme yok anlatmadan bir anda uçarken buluyorsunuz kendinizi. Emniyet yetersiz.”*
- *“Zipline yapmadık çünkü güzel gözükmüyordu. Kısa mesafe yükseklikten atlayıp yer seviyesinin az yukarısında ilerliyorsunuz ve bitiyor. Yer seviyesinde yapmanın hiçbir heyecanı olmasa gerek.”*
- *“Zipline organizasyonu bana çok vasat geldi. Geliştirilmeli...”*
- *“... bana çok pahalı geldi.”*
- *“...zipline vb. aktivitelerden beklentiniz olmasın, bize biraz turist avcılığı gibi geldi.”*
- *“Doğa ve yürüyüş parkuru harika fakat zipline finish noktasında yerdeki geçiş yapan yayalar için yeterli önlem alınmadığı için (sitede %100 güvenli yazıyor) büyük risk oluşturuyor. Kimse bana lütfen bekleyin diye bir uyarı yapmadı tamamen gelen sesi duyarak refleks ile eğildim. Oradaki turist ve misafirler de şaşkınlık yaşadı. Durumu information sorumlusu arkadaşına anlattım, soğukkanlılıkla dinledi. Özür bile dilemedi. Gerekli yasal başvuruları Ankara'ya döndüğümde başlatacağım. Umarım önlem alırlar ve benden sonra gidecekler için risk olmaz.”*
- *“Ziplinedeki yetkili arkadaşların biraz daha güler yüzlü olmasını tavsiye ederim.”*
- *“Daha öncekine göre fiyatları biraz artmış buldum. Özellikle Arap turistlerin yoğunluğundan dolayı sanırım.”*

Araştırma kapsamında zipline etkinliğine yönelik olumsuz yorumlar incelendiğinde ise, fiyatın pahalı olması, personelin eksik bilgi vermesi ve güler yüzlü olmaması, zipline mesafesinin kısa olması, güvenlik ve risk gibi konular en çok şikayet edilen hususlar olmuştur.

Sonuç Ve Öneriler

Açık alan rekreasyon etkinliklerine olan ilginin artmasıyla birlikte zipline etkinliğine yönelik talep de artmaktadır. İnternet arama sıklığı sonuçları incelendiğinde (Grafik 1) Türkiye’de 2021 yılında “zipline” etkinliği hakkında en yüksek arama sıklığı 18-24 Temmuz 2021 günleri arasındadır. Diğer en sık aranan dönem ise yaz aylarıdır. Bu tarihlerin bayram tatiline denk gelmesi, insanların tatillerinde zipline etkinliğine daha fazla ilgi duyduklarını göstermektedir. Dünyada olduğu gibi (Paris- Eyfel Zipline Hattı) Türkiye’de de yılın her günü olmasa bile bazı destinasyonlarda belirli dönemlerde zipline gibi rekreasyon etkinliklerine yer verilebilir. Turistik destinasyon yöneticileri ve turistik işletmeler daha fazla müşteri çekebilmek için ya da müşteri memnuniyeti sağlamak için yaz aylarında ve tatil günlerinde zipline etkinliğini gerçekleştirebilirler.

Araştırmada zipline etkinliği hakkında yorum yapan kişilerin büyük bir çoğunluğunun (%83,7) olumlu yorumda bulunduğu tespit edilmiştir. Olumlu yorumlar incelendiğinde katılımcıların etkinlikten memnun oldukları ve etkinliği diğer insanlara tavsiye ettikleri görülmektedir. Olumsuz yorumlar incelendiğinde ise zipline etkinliği için istenen ücretin pahalı olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Kişilerin ekonomik güçleri, fiyat algılamaları farklılık gösterse de zipline etkinlikleri için belirlenecek standart ücret tarifeleri bu olumsuz yorumların önüne geçilmesini sağlayacaktır. Ücretler belirlenirken zipline parkurunun uzunluğu, süresi, hızı, bölgenin şartları, talep ve ziyaretçilerin ekonomik durumu gibi unsurlar dikkate alınarak ücret tarifeleri belirlenebilir. Personelden kaynaklı yorumlar ise personelin misafirlere karşı tutunduğu tutum ve etkinlik hakkında verilen bilgi miktarı ile ilgilidir. Zipline etkinliğine yer veren işletmelerin personellerini müşterileriyle olan iletişimlerinde konusunda eğitmesi bu konudaki olumsuz yorumların giderilmesine, doğru iletişimin sağlanmasının ise müşteri memnuniyetinin yükselmesine neden olacağı söylenebilir. Dolayısıyla zipline hakkında bilgi veren personelin seçimi oldukça önemlidir. Konu hakkında deneyimli, bilgili, yabancı dil bilen ve hizmet sektörünün gerekliliklerini yerine getirebilecek kişiler olmasına özen gösterilmelidir. Bu personellerin seçiminde rekreasyon etkinlikleri konusunda bilgi sahibi olan ve bu konuda eğitim alan rekreasyon bölümü mezunu öğrenciler tercih edilebilir.

Farklı birçok araştırma rekreasyon etkinliklerinin destinasyonların imajına etki ettiğini, turistlerin destinasyon tercihlerini etkilediğini, turistlerin memnuniyetine, tekrar ziyaret etme niyetlerine ve turist sayılarını ve turizm gelirlerini artırdığını ifade etmiştir (Shahrivar, 2012; Albayrak ve Caber, 2016; Markus, Perovic, Pekovic, Popovic, 2019; Davras ve Uslu, 2019; Ercan ve Civelek, 2020; Altunöz ve Kavlak, 2021). Zipline etkinliğinin, destinasyonların tercih edilmesinde, tekrar ziyaret edilmesinde, misafir memnuniyetinin sağlanmasında, destinasyonun pazarlanmasında, yerel halkın istihdamında, bölge ekonomisinin kalkınmasında olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle zipline etkinliğine yer veren işletmeler, misafirlerine gerekli bilgileri eksiksiz bir şekilde vermeli ve en önemlisi güvenlik önlemlerini en üst seviyede tutmalıdır. Bu konularda yapılacak herhangi bir hata önce insan sağlığı açısından oldukça büyük bir tehlike oluşturacağı gibi, rekreasyon etkinliğinin ve destinasyonun imajına da zarar vereceği yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla Türkiye’de dünyadaki örnek uygulamalar incelenerek gerek zipline gerekse de diğer maceraya dayalı rekreasyon etkinliklerinde genel güvenlik kuralları geliştirilmeli ve her destinasyonda bu kuralların uygulanması sağlanmalıdır. Gerekli denetimler gerçekleştirilerek belirli standartların uygulanması şartı getirilmelidir.

Kaynakça

- Akoğlan Kozak, M. & Günçan, Ö. (2021). Oyuncak Müzeleri ve Ziyaretçi Deneyimleri. *Social Science Development Journal*. 6(24), 74-97.
- Albayrak, T. & Caber, M. (2016). Destination Attribute Effects on Rock Climbing Tourist Satisfaction: An Asymmetric Impact-Performance Analysis, *Tourism Geographies*, 18(3), 280-296.

- Altunöz, Ö. & Kavlak, H. T. (2021). Rekreasyon ve Rekreasyon İle İlişkili Kavramlar. Editör: S. Meriç, Rekreasyon Sosyolojisi içinde (ss. 1-20). Detay Yayıncılık.
- Ardahan, F. & Kaplan Kalkan, A. (2017). Açık Alan Rekreasyonunun Kaynakları. Editör: F. Ardahan. Açık Alan Rekreasyonu içinde (ss. 115-123). Detay Yayıncılık.
- Ardahan, F., Turgut, T. & Kaplan Kalkan, A. (2016). Serbest Zaman ve Rekreasyon. Editör: F. Ardahan. Her Yönüyle Rekreasyon içinde (ss. 1-118). Detay Yayıncılık.
- Billock, R. M., Anderegg, J. J., Mehan, T. J., Chounthirath, T. & Smith, G. A. (2015). Zipline-Related Injuries Treated in US EDs, 1997-2012. The American Journal of Emergency Medicine. 33(12), 1745-1749.
- Davras, Ö. & Uslu, A. (2019). Destinasyon Seçimini Belirleyen Faktörlerin Destinasyon Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Fethiye’de İngiliz Turistler Üzerinde Bir Araştırma. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(1/1), 691-708.
- Demirel, N. & Çamlıca, K. (2021). Serhat İllerinin Rekreasyon Kaynaklarının Değerlendirilmesi: Tripadvisor Örneği. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10(25), 574-597.
- Dupré, D., Andelic, N., Moore, D. S., Morrison, G. & McKeown, G. J. (2020). Analysis of Physiological Changes Related to Emotions during a Zipline Activity. Sports Engineering, 23(1), 1-11.
- Equations, (October, 2009). Canopy Tourism Concept and Practices in the Indian Context. <https://equitabletourism.org/documentation/canopy-tourism>.
- Ercan, F. & Civelek, M. (2020). Rekreasyon Faaliyetleri Kapsamında Etkinlik ve Festivallerin Destinasyon İmajına Etkisi, Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 653-664.
- Kuş Şahin, C. & Önder, G. (2021). Antalya Kepez Kent Ormanı Örneğinde Mesire Alanlarının Rekreasyon Amaçlı Kullanımı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 12(2), 210-222.
- Markus, Z., Perovic, D., Pekovic, S. & Popovic, S. (2019), Assessing Tourist Revisit Intention Through the Sports and Recreational Services Offered, Business Systems Research, 10(2), 141-150.
- Özdemir, A. S. (2020). Rekreasyonel Turizmde Motivasyonlar ve Tercihler. Gazi Kitapevi.
- Shahrivar, R. B. (2012). Factors that Influence Tourist Satisfaction. Journal of Travel and Tourism Research, (Special Issue), 61-79.
- Sharafuddin, M. A. (2015). Types of Tourism in Thailand. e-Review of Tourism Research (eRTR), 12(3/4), 210-219.

Şahin, B., Özkul, E. & Aycan, M. (2018). İletişim Aracı Olarak Tavsiye ve E-Şikayet Siteleri. Editörler: S. Şengül, Ş. Uluma ve O. Türkay. Turizm İletişimi içinde (ss. 267-292). Detay Yayıncılık.

Tavukçuoğlu, T. & Atay, H. (2021). Kuşadası'nda Bulunan Konaklama İşletmelerinde Animasyon Hizmetlerine Yönelik Yapılan Sosyal Medya Yorumlarının İncelenmesi. Journal of New Tourism Trends. 2(2), 173-191.

URL 1 <https://law.justia.com/codes/west-virginia/2012/chapter21/article15/21-15-2/>, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

URL 2 <https://www.lowtechmagazine.com/2011/01/aerial-ropeways-automatic-cargo-transport.html>, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

URL 3 https://www.ziplinerider.com/Longest_Ziplines.html, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

URL 4 <https://www.flypgs.com/ekstrem-sporlar/ipte-kayma-zipline>, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

URL 5 <https://trends.google.com/trends/explore?geo=TR&q=%2Fm%2F0311kq>, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

URL 6 <https://tripadvisor.mediaroom.com/tr-about-us>, Erişim Tarihi: 26.12.2021.

Yayla, Ö. & Güven, Y. (2020). Rekreasyon ve Ekoloji. Editörler: Ö. Yayla ve E. Karaçar. Rekreasyon Yönetimi içinde (ss. 27-56). Detay Yayıncılık.

Yetgin Akgün, D. & Ünal, İ. (2021). Glamping İşletmelerine İlişkin Tripadvisor'daki Çevrim İçi Yorumların İçerik Analizi ile Değerlendirilmesi. Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel. 4(2), 199-214.

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10. Basım), Seçkin Yayıncılık.

Cappadocia's Cycling Tourism Potential: Opportunities and Threats from a Sustainability Perspective

Onur Şevket YILDIZ*

Nevsehir Haci Bektas Veli University
osyildiz@gmail.com
Orcid: 0000-0001-7091-9782

Gamze ÇOBAN YILDIZ

Nevsehir Haci Bektas Veli University
gamzecoban_85@hotmail.com Orcid:
0000-0001-8628-7222

Abstract

This study examines the cycling tourism potential of Cappadocia from a sustainability perspective. Opportunities and threats for cycling tourism in the region are discussed and recommendations were developed based on cycling tourism professionals' views and the characteristics of the region while also considering the nature of different cycling activities. Cappadocia region is considered as a unique tourism destination due to its geological features accompanied with historical and cultural heritage. While these features make the region an 'organically formed' tourism destination, they also make Cappadocia very sensitive to potential threats. There are 7 active travel agencies which specialize in cycling tourism. Representatives of these agencies were interviewed in order to discuss the potential of cycling tourism in Cappadocia and discover their views on cycling tourism in the region. The biggest advantages of the region seem to be the naturally-formed single-track trails and the natural and geological beauty of the region. Some less popular rural and authentic areas in the region are not convenient to reach by car/bus or on foot. Cycling tourists can reach these areas by bicycle and this is considered as a major potential for cycling tourism. The increasing demand for cycling is both a threat and an opportunity for a sustainable cycling tourism in the region since it provides more opportunity for cycling tourism businesses but increases the risks associated with cycling tourism. However, cycling tourism activity seems to be well spread around Cappadocia and some increase in demand could be more of an opportunity in the short and medium-term. Although there is not a major clash between cyclists and other trail users, it is crucial to monitor the situation since this is considered as a potential threat. Although overall tourism infra-structure of the region is good, cycling tourism infra-structure seems quite weak, which undermines the advantages of the region. Since cycling tourist profile is currently very ideal in Cappadocia, continuous effort on maintaining this profile is crucial. The region and the natural single-tracks are considered to be at risk as long as they are prone to human activity. The major recommendations developed through this study include improving cycling infrastructure, using cycling as a promotional tool, encouraging locals for cycling activity, distributing cycling activity throughout the region and time of the year, improving cyclist-friendly accommodation, transportation, and other tourism facilities, improving cycling friendly signage, and adopting an integrative approach for cycling tourism. Promoting the region to trail cyclists rather than downhill enthusiasts seems to be more appropriate since riding style may change the impact on the geological environment. However, if Cappadocia is to be a cycling tourism destination, there is need for variety in cycling tourism. In other words, different cycling activities should be promoted in the region but emphasis should be on those which are expected to have less impact on the environment. Cycling

* **Corresponding author** *Onur Sevket Yildiz*

tourism infrastructure could only be developed economically as long as there is sufficient demand for cycling tourism activities. A cycling tourism policy should be developed together with the stakeholders and concrete plans should be implemented in order to avoid potential problems.

Keywords: Sustainable tourism, Cycling tourism, Cappadocia.

INTRODUCTION

Factors such as the relative increase in people's income and improved opportunities in transportation and communication have a positive impact on tourism demand. However, increased demand for tourism has also created some environmental problems. Pollution, increased use of natural resources, increased waste, deforestation, and increased threat on natural and historical places are only some of the challenges. In response to these challenges, applications such as environmentally friendly tourism gained more importance. In a broader sense, sustainability and sustainable tourism have been brought into focus for the sake of a safer future for tourism.

Environment, especially the natural environment, is a crucial asset for tourism and one of the major attraction factors of tourism destinations. Increasing threat on natural environment, and even the actual pollution and destruction of it, has triggered the momentum of sustainable tourism applications and a better understanding of the philosophy of sustainability. Cycling is usually considered as a relatively environmentally friendly activity due to its low levels of CO₂ emission and overall lower impact on the nature. Physical health benefits of cycling are also usually referred. Use of bicycles for leisure purposes had also reflections on tourism and cycling tourism emerged as a result. Besides its leisure purpose, cycling has also provided some other benefits to tourism industry; namely using bicycles, instead of motor vehicles, in tourism transportation made many tours more environmentally friendly. It is not only because the bicycle is a human powered vehicle but it also usually takes more time to complete a tour by bicycle rather than a motor vehicle. Since the speed of a tour is also expected to have reflections on the environmental impact of it, cycling activity is among those considered more environmentally friendly. Moreover, cycling tourism is considered as a niche activity (see e.g. Newsome and Davies, 2009; Lee, Chen, and Huang, 2014; Nagel, 2015), thus it might have a limited impact when compared to mass tourism.

Some regions offer more opportunities for cycling tourism due to the natural formations they have. Cappadocia is already a well-established tourism destination with its natural formations, cultural and historical heritage, and tourism infrastructure. However, the region is also very sensitive and the mass tourism movements could also be considered as a threat to the region although they also contribute a lot to the local economy. This study focuses on cycling tourism in Cappadocia and discusses the opportunities and threats of cycling tourism in the region.

1. Literature

1.1. Sustainable Tourism

In the broadest sense, sustainability refers to the proper management of resources so that they can be used for a very long time with minimum negative impact on the nature and society. The Brundtland Report (UN, 1987), which may be considered as the basis of modern sustainability understanding, considers both the future and present needs of the society and also the improvement of the resources

while defining sustainability. The essence of sustainability understanding did not change but more recently, the UN determined 17 goals to be achieved by 2030 (UN, 2015). Mass tourism movements have inevitably put pressure on the resources and the need for a sustainable approach has been better understood. Another important factor in sustainability is that a sustainable approach should consider all stakeholders rather than focusing on some of them. In line with all these, UNEP and WTO (2005) define sustainable tourism as “tourism that takes full account of its current and future economic, social and environmental impacts, addressing the needs of visitors, the industry, the environment and host communities.”. As could also be observed in many definitions of it, sustainability seems quite clear in theory but the challenges such as keeping the balance between use and preservation, some clashes between sustainability and the conventional goals of businesses such as profit and sales maximization, clashing interests of different stakeholders, and variety of approaches toward environmental protection all make it difficult to apply.

1.2. Cycling tourism and Cappadocia

A bicycle is clearly a multi-functional tool. Bicycles are used for transportation, fun, sports, and etc. Among the wide variety of activities in the tourism industry, there is also cycling. There are also different types of bicycles and bicycle users. The major use (or perception) of bicycles might also be culture related as Pucher and Buehler (2008) distinguish that the northern European people usually use bicycles as daily transportation tools while bicycles are often recreation tools in the US. Cycling tourism is defined as “recreational visits, either overnight or day visits away from home, which involve leisure cycling as a fundamental and significant part of the visit.” (Sustrans, 1999, p.1). Ritchie (1998) distinguishes some difference between ‘recreational cyclist’ and ‘cycle tourist’ basically based on the duration of the excursion. However, most cycling tourists in Cappadocia are international visitors thus can be considered as cycle tourists according to Ritchie’s (1998) definitions.

As the popularity of cycling increases, the discussion on cycling activities’ impact on the nature rises. Although cycling is usually considered as environmentally friendly, this might be because people tend to compare them with cars. In other words, cycling activity, too, might have a negative impact on the nature, especially on sensitive environments. A reasonable amount of cycling literature deals with the impact issues directly or indirectly very probably due to its significance (see e.g. Cessford 1995; Chiu and Kriwoken, 2003; Newsome and Davies, 2009). Considering the literature and the physical characteristics of cycling, it is arguable that the riding styles and the features of the terrain might be the most important factors which determine the impact of cycling activities.

Cappadocia is well known for its natural beauty, specifically for its unique geological features. The region has also a rich historical and cultural heritage and a mature tourism industry. There are a variety of tourism types in Cappadocia but the core is, as also stated by Tucker and Emge (2010), culture tourism. Rock formations emerged as a result of natural processes are usually formed further by

human beings for many purposes such as accommodation, food preservation, and etc. People made some manipulations on these natural structures not only because they needed to but it is also very easy to shape many natural structures in the region, such as caves, due to their geological characteristics. This fact also shows that some natural heritage in Cappadocia is quite sensitive to human activity.

The sensitive but attractive nature of Cappadocia has a lot to offer for cycling tourists as well. First, the region is visually very attractive due to the unique formations. Moreover, there are naturally formed single-track trails which allow cyclists wander around the region. There are also valleys which are very popular among almost any type of tourists. Natural attractions are also accompanied with cultural heritage all of which are current or potential tourism attractions. The combination of these factors makes the destination very appealing for cycling tourists, especially for mountain biking tourists. Lastly, the tourism infrastructure originally developed for more conventional types of tourism now offers a basis for any tourism activity including cycling tourism.

2. Methodology

2.1. Sample & Data Collection

There are currently 7 active travel agencies specialized in cycling tourism in the region. All of these agencies were interviewed using snowball sampling. Some of these agencies serve to a more experienced cycling enthusiast clientele and organize longer-route multi-day tours. The remaining agencies usually organize one-day cycling trips and rent bicycles. All of the agencies mainly focus on mountain biking; thus, they mostly rent mountain bikes and organize mountain bike tours. There are only a couple of other type of bicycles in the whole inventory.

Data were gathered through semi-structured interviews. Since the interviewees are specialized in cycling tourism and have been operating in the region for years, more in-depth information has been expected to be collected via interviews. Because no specific study on the subject has been conducted in the region, a qualitative study approach gave the researchers the opportunity to collect in-depth information from experienced professionals. The interview form, which guided the researchers during the interviews, has been developed based on the literature. The main question of the research is ‘what are the opportunities and threats for cycling tourism in Cappadocia’. The interviewees were asked questions regarding the threats and opportunities for cycling tourism in the region in addition to the region’s advantages and disadvantages for cycling tourism. The advantages and disadvantages have been ultimately interpreted as the strengths and weaknesses respectively. The following four questions were asked to the interviewees:

What are the advantages of Cappadocia region for cycling tourism?

What are the disadvantages of Cappadocia region for cycling tourism?

What are the threats to cycling tourism in Cappadocia?

What are the opportunities for cycling tourism in Cappadocia?

The data were collected in two phases, namely before and during COVID-19 epidemic (2019 – 2021) which might have had an impact on the perspectives on cycling and tourism. However, as also can be observed in the analysis of responses, this situation also stimulated the thoughts on the issue and enriched the discussions during the interviews. The average duration of a single interview was about 60 minutes.

As explained by Holstein and Gubrium (2002), the data created through active interviewing are the product of both the interviewee and the interviewer. The interviewers in the present study adopted an active approach and avoided asking the research questions in a survey manner. Instead, the researchers (interviewers) commented on the responses and discussed the implications together with the interviewees so that they could enrich the conversation, which ultimately provided more in-depth information. This approach also allowed the researchers to avoid misunderstanding the responses. In this inductive research, the transcriptions were read several times by the researchers for a better understanding, as also explained by Elo and Kyngäs (2008).

2.2. Trustworthiness

While the terms of validity and reliability are often referred also in qualitative research (Graneheim and Lundman, 2004), main methodological concern is usually the trustworthiness due to qualitative studies' different approach from positivist methodology (Zhang and Wildemuth, 2017). In both cases, namely while using quantitative or qualitative research terminology, the main concern is usually on the accuracy of the research results. However, an explorative and preliminary study could be much harder to 'validate'. Preliminary characteristic of this research could be regarded as its limitation. On the other hand, sampling the professionals in the same business sector, the similar views reflected in the interviews, consensus on the main issues discussed, and non-controversial determination of the categories and the themes all indicate the overall trustworthiness of the study, namely credibility and dependability. Transferability, however, requires some other future study on the same topic and in the same region. Being also an examination of a case, transferability issue seems 'out of the scope' of this study rather than a limitation. In terms of dependability, as stated by Graneheim, Lindgren, and Lundman (2017), executing the interviews with multiple researchers and in an open way which the interviewees could contribute in an ideal way, as well as accurate determination of codes and categories, is an important issue. Thus, the way the interviews executed in this study supports dependability. The researchers of this study had previously examined various aspects of tourism in Cappadocia and this further enhances dependability of the research. Lastly, doing the research in two phases, making the interpretations in a longer period of time and having the opportunity to revisit the same issue with the same people after approximately two years are the factors that enhance the interpretive power, thus authenticity as well as credibility.

3. Analysis

A content analysis approach was adopted in the present study. There is a variety of methods of content analysis based on the approach of the researcher. Graneheim and Lundman (2004) point two distinct ones as quantitative and qualitative content analyses. The researchers of this study believe that qualitative content analysis should deal with the ‘content’ which cannot be represented by numbers such as the frequency of words, while analyzing an interview. Although the quantitative content analysis is also a very useful method, this explorative research focuses on the qualitative analysis of the interview content and derives data from the very qualitative nature of the interviews. On the other hand, transcriptions of the interviews were also used in order to remember emphasized points, common interpretations and views, and the issues discussed. Coding process was not controversial due to the fact that the interviewees were professionals from the same sector and the language they used were quite similar. Some individual differences in language use were compensated by the interviewers’ interpretation so that all interviews were treated in a standard way while coding and analyzing. For example, cycling terms used by the agency representatives were different at times while meaning the same. One interviewee could call ‘single-track trails’ (as in English language) while another one described the single-track trails in Cappadocia in his/her own words. In this case, both were coded as ‘single-track trails’. Any emphasis an interviewee made were treated in a similar way. One could clearly say ‘it is extremely important’ while another could make the emphasis by word choice or mimics/gestures. However, the interviewers immediately gave feedback to the interviewees so that they could be sure of the emphasis.

After coding process, themes and categories were defined. The issues discussed were distributed into categories based on their focus. The main focus (the theme), on the other hand, were defined by the focus of the interviews which is ‘cycling tourism potential in Cappadocia’ which also includes opportunities, threats, strengths, and weaknesses. After clarifying the categories, the data were further interpreted by the researchers.

4. Findings

The main theme of the interviews was defined as ‘cycling tourism potential in Cappadocia’.

Table 1: Theme and Categories

Theme	Category
Attractions	Multitude of routes Single-tracks Valleys Sites ‘undiscovered’ by mass tourism Natural and historical heritage

	Multi-purpose use of trails/Potential conflict among trail users Activities (ATV, Horseback Riding, Trekking, Cycling, etc.)
Tourism infrastructure	Accommodation Food & Beverage facilities Specialized cycling tourism businesses
Cyclist tourist profile	Respect to nature & culture/High environmental awareness Cycling enthusiasts Novice cyclists
Cycling tourism market	Dependency upon general tourism market Niche market Sustainable Group cyclists Individual cyclists
COVID-19 related issues	Supply chain issues for bicycle equipment Healthy-living trend Increased environmental awareness More interest in cycling activities
Destination management issues	Primitive cycling infrastructure Scarcity of quality bicycle shops Non-expert tourism management Insufficient promotion

4.1. Strengths and Opportunities

The biggest strength of the region seems to be the natural single-track trails. They are not only appealing for cyclists but also a natural way to control the impact of cycling. In other words, single-track trails both attract many cyclists and control their impact due to their physical structure. Cappadocia's tourism attractiveness is mainly due to the natural and historical heritage. This is also true for cycling tourism and geological formations in the region, especially valleys, which are accompanied by historical heritage elements give the region a great advantage in terms of cycling tourism, especially mountain biking.

“Single-tracks are naturally formed and cyclists follow these paths instead of creating new ones. This way, they both do not harm the region and enjoy the nature.”

“One of the main advantages of the region is that there are many valleys here. They are beautiful natural parkours for cyclists.”

Another strength of the region is the multitude of routes offered by natural trails. Cyclists can plan their routes based on their preferences and the combination of single-track routes are various. This also limits the risks of overuse by naturally distributing the users of trail, including cyclists, throughout the region. The cycling tourism in the region is already a niche market which consists of some special interest groups which are not great in number. A good distribution of the cycling tourists further prevents many risks including undesired impact, overcrowded places, and etc. According to the interviewees, there are still many areas/sites which are ‘undiscovered’ (by tourism industry or tourists) which means that some growth in the cycling tourism market or in similar special interest groups does not undermine this positive situation. Moreover, interviewees emphasize that current cycling tourism market consists of people with high environmental awareness. Cycling tourists who visit the region are very nature-friendly and they do their best in order not to harm the environment in any way.

“Those (cycling tourists) who visit the region are very sensitive people with high environmental awareness. They do not pollute the environment; they avoid any behavior which may have a negative impact. If they did not like and respect the nature that much, they would have been ‘ordinary mass tourists’.”

It is particularly interesting that cycling tourists differ from mass tourists in the region by high environmental awareness/respect to nature/culture. These observations, though limited with those interviewed, indicate that cycling tourism market is very ideal for the region due to its sensitivity.

Cappadocia offers cycling tourists some different attractions in addition to mass tourism attractions. As the interviewees state, there are some natural and historical attractions which are not convenient to access by motor vehicles or on foot. Cycling tourists have the privilege to reach these places. Adding new active sites to the current tourism industry prevents many issues in terms of carrying capacity while providing more business opportunity. This is quite an ideal situation in terms of sustainability and a good example of how to avoid overuse while improving tourism market.

“It is possible to access some places which cannot be reached (are not convenient to reach) by motor vehicles or on foot. Cycling tourists can visit the villages which are never visited by mass tourists and this allows them to witness the real local life. Cappadocia offers another beauty with each pedal stroke.”

The developed tourism infrastructure is another strength of the region. Cycling tourists have many accommodation options ranging from the very modest to the most luxury ones. Similarly, cycling tourists can enjoy many food & beverage facilities which were developed based on and thanks to mass

and conventional tourism market. In addition to general tourism infrastructure, there are also specialized cycling tourism businesses all of which are included in this study and they also constitute an advantage for cycling tourism in the region since they contribute to the growth of the market and provide value for cycling tourists with their expertise.

Although cycling tourism industry in Cappadocia is not huge, there is a well-established annual event called ‘Cappadocia Bike Festival’ (<https://cappadociabikefestival.com/en>) organized by one of the agencies included in this study. The festival includes many activities such as competitions, group rides, and etc. Possessing that sort of a cycling event for some years could be regarded as a strength of Cappadocia in terms of cycling tourism. This is also a chance for cycling tourism promotion of the region and could constitute a good promotional base to build on.

Interviewees observe that there is growing demand for cycling activities due to COVID-19 epidemic. People focus more on their health and healthy activities such as cycling. They also state that bicycle use among Cappadocia’s local people rose as well. The epidemic is of course not a desired situation but from the point of view that it encouraged people for more cycling activity, it is an opportunity. On the other hand, this could only be an initial trigger and promotional activities should not be neglected. Otherwise, cycling tourism in the region cannot sustainably continue to grow after the epidemic and the growth in the market stays as a matter of ‘fashion’.

“Due to the epidemic, people started to give more importance to their health and demand for bicycles raised. More local people here started to ride bicycles.”

The combination of all these advantages is interpreted as another strength of the region. In other words, natural and historical heritage of Cappadocia including unique geological formations, natural single-track trails, many current and potential attractions scattered throughout the region, presence of specialized and mainstream tourism businesses as well as other tourism infrastructure, and the current ideal cycling tourism market all together create a very ideal cycling tourism region. Improving the destination sustainably in terms of cycling tourism depends mainly on preserving the positive situation and avoiding the risks and threats mentioned in the following section.

“If we consider the tourism infrastructure, single-tracks, and tourism attractions in Cappadocia, then we conclude that the region is very ideal for cycling tourism.”

Derived from the analysis of the interviews and interpretation of the researchers, table 2 summarizes the strengths and opportunities of Cappadocia in terms of cycling tourism while table 3 (see the next section) indicates the weaknesses and threats.

Table 2: Cappadocia Cycling Tourism / Strengths and Opportunities

<i>Strengths</i>	<i>Opportunities</i>
Natural single-track trails	'Undiscovered' areas
Availability of the agencies specialized in cycling tourism	Niche tourism/A new sustainable market for the destination
Multitude of routes	Growing demand for cycling activities
Current ideal profile of cycling tourists	More demand for individual activities
Cappadocia Bike Festival	Promotional base
Tourism infrastructure	Health trends triggered by COVID-19
Natural and historical heritage	Cappadocia's need for various activities to extend the length of stay
The combination of the strengths	Potential to create a unique cycling destination

4.2. Weaknesses and Threats

Cycling tourism is still a niche type of tourism in Cappadocia although its popularity is rising. This situation could be interpreted both as an opportunity and threat. It constitutes mainly an opportunity in terms of sustainability since niche activities are less likely to create as much impact as mass tourism. Cycling tourism could be a good alternative of any mass tourism activity when Cappadocia's sensitive environment is considered. On the other hand, any activity including cycling could become a mass tourism activity or could increase a lot in popularity and might ultimately convert to a threatening form against especially natural environment. However, as discussed above, the interviewees do not estimate an increase that will exceed the carrying capacity of the region since cycling activity is quite limited yet and the region is quite large.

One of the main disadvantages of the region's environment is argued as the plentitude of thorns due to the natural vegetation. These thorns frequently cause punctures which are considered as annoying by more amateur-level cyclists. However, it is not reported as an issue at all for experienced cyclists. Moreover, this issue could be solved by using some modern equipment such as puncture resistant tires but the agencies who serve to more amateur cyclists try to keep their costs, thus prices, very low and this solution is not practical yet. They also state that bicycles do wear away in a relatively short time since many different people ride them and the agencies are reluctant to invest into a higher quality inventory for that market. This situation constitutes a weakness and could create a vicious circle in the worst scenario where more advanced cyclists demand higher quality, thus expensive, equipment while the agencies hesitate to invest in higher quality equipment and wait for the market to change into a blend with more advanced cyclists.

“Punctures are serious problems some cyclists face. There are too many thorns in the valleys. Before the epidemic, we used to go and repair whenever and wherever a cyclist has a puncture. Nowadays, we give them a puncture repair liquid and a hand-pump. They solve the issue temporarily, i.e. until they arrive here (at the agency)”

Although no serious conflict among other trail users and cyclists is reported, some interviewees state that some domestic tourists and tour guides feel disturbance because of cyclists. Some interviewees mention the issue of the difference in the characteristics of the trail activities such as horseback riding, ATV riding, trekking, and cycling. For instance, ATVs are motor vehicles and the noise generated by them scare the horses. Cyclists find the motor vehicles disturbing, too. Use of the same trails for many activities might be considered as a weakness since this already started to create some issues. In other words, Cappadocia does not have any dedicated trail for cycling activity. It is also interpreted as a threat because the issues have the potential to grow more serious. Short periods of stay (which are also shorter than they used to be) in the region make it more crucial to solve the issue since tourists have limited time to enjoy the destination and any negative experience ruins their very valuable time. Moreover, according to interviewees, cycling tourists desire tranquility and clashes between trail users must be avoided to ensure this. In order to overcome all these issues, the interviewees propose to define some dedicated routes for each activity. In addition, any action that is likely to extend the period of stay could be useful, too. Area Administration of Cappadocia, which is the current official destination management organization, did some work on sportive tourism activities (The Ministry of Culture and Tourism, Republic of Turkey, 2022; see details on <https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/TR-294462/turizm-amacli-sportif-faaliyetler.html>). They defined rules and procedures and routes for ATV-UTV and Jeep safari tours and only rules and procedures for horseback riding tours. These include safety measures and some limitation on where these activities can be done. However, there is not any dedicated route for each activity, thus same areas continue to be used by various tourism activities including cycling tourism. Moreover, only aforementioned activities are focused yet. On the other hand, destination management organization’s attention is positive and more works on tourism activities such as cycling tourism are expected which is also stated by the interviewees. Thus, these developments are also limited strengths of the region. Lastly, they are threats because more regulations from a very official point-of-view could even undermine the authenticity and other experiential value of the activities. Main recommendation to prevent this could be that the destination management organization should focus on creating a different and more authentic experience for the cycling tourists. That does not mean that they should not define any measures but a more sophisticated approach is needed to avoid being an ordinary cycling destination.

“There are efforts on solving the current issue with motor vehicles. However, these efforts are quite limited yet and the destination management should adopt a more participative approach. For

example, when they are to plan for ATV tours, they should ask our (cycling tourism agencies') opinion, too."

The agency representatives are aware that cycling, despite its environmentally-friendly essence (and maybe image), could be harmful to the environment, too. This situation, which could be defined as 'a hidden threat', should never be ignored while planning for cycling tourism. Trends like 'healthy living' may also cause some misconceptions. Plans and policies of the destination should be guided by scientific knowledge rather than the perceptions on cycling activities so that they depend on concrete knowledge for higher sustainability.

Although Cappadocia is full of attractive geological formations, they also constitute some risks especially for novice cyclists. Some terrain in the region is quite technical thus may be dangerous for many inexperienced cyclists. According to the interviewees, that is not an issue for experienced cyclists. In order to avoid any risks, the trails could be classified so that the cyclists can easily choose a trail according to their skill levels. However, this is an issue for independent cyclists but cyclists who use the services of agencies, especially who participate in the organized tours, avoid this sort of issues due to the expertise of the agency.

"Cycling tourists here differ in skill levels. There are many technical terrains in the destination. If the cycling tourist is not an experienced one, then he/she could really have difficulties on some terrains."

"Our clientele consists mostly of experienced cyclists. Recently, due to increased interest in cycling activities, some novice cyclists participated in our tours. However, they found it too challenging, then we made them get in touch with other agencies which organize tours on easier routes."

The interviewees in this study highly recommend that any project on cycling or tourism in Cappadocia should be conducted by experts. Considering the sensitive nature of the region, they are aware that sustainability is key to success. They also state that majority of the problems in the region are caused by 'non-expert-run tourism projects' or by those who are in charge of some tourism operation despite their lack of expertise. This issue could be discussed in a much broader context but the interviewees' agreement on the clear existence of this problem indicates that that is a threat to the region's tourism. A possible recommendation is that management of the destination should be totally professionalized by a civil initiative. Current destination management style is basically an officially created one and the complexity of its structure may cause even more problems (see e.g. Coban and Yildiz, 2019). Current destination management organization in the region is a governmental organization (The Ministry of Culture and Tourism, Republic of Turkey, 2022; see: <https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/>) and although it is a step forward since it considers Cappadocia as a whole destination rather than treating separate provinces as separate destinations, it still lacks the properties of an expert and independent destination management organization. In other words, a true civil and professional initiative is needed

in order to create an ideal destination management organization that could overcome the current issues and plan for the future in a sustainable way.

A recent threat perceived by the interviewees is that the problems in the supply chain of some products have an impact on bicycle equipment as well. They argue that they have recently experienced some difficulties while purchasing new bicycles. Earlier, there was no problem with the availability of bicycles but the supply chain problems caused by COVID-19 epidemic have resulted in scarcity in the bicycle market. The interviewees think that there will be great demand for cycling tourism after the epidemic and they already increased their inventory so that they will be able to meet the increased demand. This possible increase in the demand is interpreted as both an opportunity and a threat. Since the destination is quite large, there is room for more cycling activity. The agencies have even created some alternative new routes for this reason. However, the interviewees do find it threatening that cycling tourism could become another ‘mass activity’ which ultimately has more potential negative impact. The consensus is that this situation is not very likely to happen, at least in the following couple of decades. They also emphasize that the niche characteristic of cycling tourism in Cappadocia should be preserved.

Insufficient promotion of cycling tourism in the region is regarded as a weakness. The agency representatives think that Cappadocia should use cycling themes more frequently in the promotional activities of the destination. Founding a local mountain bike team is among their recommendations. Local people’s attitude towards cycling is also found important and they recommend that cycling activity should be promoted among local people especially children. Social media and themed magazines could be more useful promotional tools according to the interviewees.

Primitive cycling infrastructure in the region is another weakness. The interviewees state that it is very difficult to find quality bicycle equipment in the region and there is also a need for cycling themed businesses as well as cycling lanes and other venue.

The cycling tourism in the region still depends on the overall tourism market. The interviewees do observe a clear correlation between overall tourism activity and cycling tourism. This may indicate that cycling tourism market in Cappadocia is still immature. Cappadocia should focus on improving the cycling (tourism) infrastructure and promoting cycling tourism not only as an alternative tourism market but as a main target. Unless the destination management adopts this approach, cycling tourism cannot be improved enough in the destination and it stays only as an ‘alternative activity’, according to interviewees.

Determination of target markets have not been possible recently and that is the last weakness of the region, which seems to be limited with the epidemic phase. There have been many ‘ever-changing’ official limitations in travel activity during the epidemic and this situation had a direct impact on cycling tourism market. The agencies focused on what they can offer to the available markets in terms

of cycling tourism during this process. Some guides and other staff have also been infected which made the situation more complicated for the agencies. Moreover, the interviewees report that people hesitated to participate in group rides and mostly preferred individual activities. Depending on the epidemic's progress, this could have a long-lasting impact on cycling tourism in Cappadocia.

Table 3: Cappadocia Cycling Tourism / Weaknesses and Threats

Weaknesses	Threats
No dedicated cycling trails	Potential to become a mass activity
Limited budget of some agencies	High cost of quality cycling equipment
Sensitive cultural and natural heritage	Potential conflict among trail users
Insufficient promotion of cycling tourism in Cappadocia	Recent supply chain issues in the bicycle industry
No declared cycling tourism plan and policy at the destination management level	Creation of tourism/cycling tourism projects without understanding the subtleties of cycling and the region
'Non-experts' who are in charge of tourism	Ever-changing travel limitations/regulations during COVID-19 epidemic
Primitive cycling infrastructure	Potential negative impact on the nature
Scarcity of quality bicycle shops	
Lack of cycling themed businesses	
Cycling tourism's dependence on overall tourism market	

5. Conclusion and Recommendations

Being one of the key tourism destinations for years, Cappadocia has an established tourism infrastructure and hosts many visitors. Although there is a mature tourism industry, the focus has been on the more conventional types of tourism. Relatively new types of tourism, such as cycling tourism, could be very useful for the destination in order to support its sustainability. The established tourism infrastructure in Cappadocia could constitute a good basis on which to improve other related infrastructure for cycling tourism. Current very ideal profile of cycling tourists is a particularly interesting asset to preserve. Moreover, the large area of the destination makes it possible to improve the market without threatening sustainability. The major tourism attractions in Cappadocia, most of which are natural and cultural heritage, seem attractive for cycling tourists as well. Natural single-track trails, which could be argued to be the greatest strength of Cappadocia for cycling tourism, constitute a great advantage for sustainability since they are not likely to be widened by the impact of cycling activity.

The sensitivity of the natural and cultural heritage is also a challenge since it requires better planning and implementation/operation of any activity. Considering the literature and physical characteristics of

riding styles, Cappadocia, due to its sensitive nature, should focus on trail cyclists (e.g. rather than downhill riders). The literature suggests that downhill riding could cause more impact (Cessford, 1995; Newsome and Davies, 2009) and steeper terrains are more vulnerable to impact (Chiu and Kriwoken, 2003). Same studies indicate that riding style is also crucial in terms of the potential impact of cycling. Although there is no available data for independent cycling tourists, those who participate in the agency-organized tours in Cappadocia are usually trail cyclists and future plans could be built on this. Since these are guided tours, even some degree of control on riding style is arguably possible, too.

Recent impact of the global epidemic (COVID-19) could also be observed in cycling tourism in the destination. However, this impact is not limited with the negative consequences such as supply chain issues and travel limitations. It looks like the process, for now, resulted in a situation where some people decided to experience new individual and healthy activities including cycling. The epidemic also seems to have boosted nature-based activities such as mountain biking.

The consensus is that more cycling tourism-focused promotional activities are needed to make the destination benefit more from the growing cycling tourism market and unchain the cycling tourism in Cappadocia from the overall tourism market. That is also considered to contribute to the overall sustainability of the destination by varying the activities in the destination.

The number of cycling tourism businesses is currently limited but most of them are experienced and this also constitutes a chance for the destination. The experienced gained throughout the years of low to moderate cycling activity in the region is very valuable for planning a sustainable future. For instance, no major conflict among trail users, including cyclists, has been reported so far and this positive atmosphere gives a chance to create a unique cycling destination where other trail users are also an asset that enriches the experience. The large area and unused potential attractions make it possible to reach that sort of an ideal level.

The major challenge to overcome seems to be the lack of planned and coordinated activities. The key to success may well be an integrated tourism planning with a participative decision-making approach. The tourism professionals in the region, including cycling tourism professionals, are experienced enough to accurately determine the issues and an ideal destination management should make use of this by including all tourism professionals as the major stakeholders in the decision-making processes. Lastly, the planning should be integrated which means that other tourism types should also be considered while planning for cycling tourism and vice versa in order to minimize potential conflicts and ensure sustainability for each tourism market.

References

Cappadocia Bike Festival (2018). Salcano Cappadocia Cycling Festival. Accessed 7 January 2022.
<https://cappadociabikefestival.com/en>.

- Cessford, G.R. (1995). Off-road impacts of mountain bikes: A review and discussion. Science & Research Series Report No.92, Department of Conservation, Wellington: New Zealand.
- Chiu, L. & Kriwoken, L. (2003). Managing recreational mountain biking in Wellington Park, Tasmania, Australia. *Annals of Leisure Research*, 6(4), 339-361. <https://doi.org/10.1080/11745398.2003.10600931>
- Coban, G., & Yildiz, O. S. (2019). Developing a destination management model: Case of Cappadocia. *Tourism Management Perspectives*, 30, 117-128. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.02.012>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, 56, 29-34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Holstein, J.A. & Gubrium, J.F. (2002), Active interviewing. In *Qualitative Research Methods*, ed. Darin Weinberg, Massachusetts, USA: Blackwell Publishers, 112-126.
- Lee, C. F., Chen, P. T., & Huang, H. I. (2014). Attributes of destination attractiveness in Taiwanese bicycle tourism: The perspective of active experienced bicycle tourists. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 15(3): 275-297. <https://doi.org/10.1080/15256480.2014.925726>
- Nagel, T. (2015). CBI Product factsheet: Cycling tourism from Europe. CBI Ministry of Foreign Affairs, The Hague.
- Newsome, D. & Davies, C. (2009). A case study in estimating the area of informal trail development and associated impacts caused by mountain bike activity in John Forrest National Park, Western Australia. *Journal of Ecotourism*, 8(3), 237-253. <https://doi.org/10.1080/14724040802538308>
- Pucher, J., & Buehler, R. (2008). Cycling for everyone: Lessons from Europe. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 2074(1): 58-65. <https://doi.org/10.3141/2074-08>
- Ritchie, B. W. (1998). Bicycle tourism in the South Island of New Zealand: Planning and management issues. *Tourism Management*, 19(6): 567-582. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00063-6](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00063-6)

Sustrans (1999). Cycle tourism information pack. funding4sport.co.uk/downloads/cycle-tourism.pdf
Accessed December 26, 2019.

The Ministry of Culture and Tourism, Republic of Turkey (2022).
<https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/TR-294462/turizm-amacli-sportif-faaliyetler.html> Accessed
January 7, 2022.

The Ministry of Culture and Tourism, Republic of Turkey (2022). <https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/>
Accessed January 7, 2022.

The United Nations (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our
Common Future (1987). [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-
common-future.pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf) Accessed March 6, 2021.

The United Nations Environment Programme and the World Tourism Organization (2005). Making
tourism more sustainable a guide for policy makers.
<https://www.eunwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214> Accessed June 27, 2021.

The United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E Accessed March 7,
2021

Tucker, H. & Emge, A. (2010). Managing a world heritage site: The case of Cappadocia. *Anatolia*,
21(1): 41–54. <https://doi.org/10.1080/13032917.2010.9687089>

Zhang, Y. & Wildemuth, B.M. (2017), Qualitative Analysis of Content, In *Applications of Social
Research Methods to Questions in Information and Library Science*, ed. Barbara M. Wildemuth,
ABC-CLIO: California, 318–329.